

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

**EESTI ÜLDHARIDUSKOOLOIDE ÕPETAJATE
VALMIDUS MEEDIA ÕPETAMISEKS
LÄBIVA TEEMANA**

Magistritöö

Tarmu Kurm
Juhendaja: prof Epp Lauk

Tartu
2004

Vaadata on üks asi,
näha, mida sa vaatasid on teine,
mõista, mida sa nägid on kolmas,
õppida sellest, mida sa mõistsid on veel midagi muud,
käituda nii, nagu sa õppisid on üle kõige.

Taoistlik ütlus

SISUKORD

TÄNUSÕNAD	
1. SISSEJUHATUS.....	6
2. TEOREETILINE RAAMISTIK.....	11
2.1. Meediaõpetus maailma eri riikides.....	11
2.2. Erinevad lähenemised meediaõpetusele.....	15
2.2.1. Eellugu ehk inokulatiivsest lähenemisest popkultuurini.....	15
2.2.2. Kontseptuaalne pööre konstruktivismi suunas.....	17
2.3. Meediaõpetus kui kriitiliste ja autonoomsete pädevuste arendaja.....	25
2.4. Ajaleht ja koolileht meediaõpetuse vahenditena.....	30
2.5. Meediaõpetus õppekava läbiva teemana kui meediaõpetuse üks baasmudelitest.....	33
2.6. Töö uurimisküsimused.....	39
3. TÖÖS KASUTATUD METOODIKA.....	42
4. EESTI ÕPETAJATE VALMIDUS MEEDIA ÕPETAMISEKS.....	45
4.1. Õpetajate meediakasutus.....	45
4.2. Õpetajate hinnangud meediale – õpetajate meediapädevus.....	51
4.2.1. Meedia usaldusväärsus.....	51
4.2.2. Ajakirjanduse objektiivsus ja professionaalsus.....	53
4.2.3. Meedia mõju.....	57
4.3. Õpetajate ettekujutus õpilaste meediakasutusest ja meediapädevusest.....	62
4.3.1. Õpilaste meediakasutus.....	62
4.3.2. Õpetajate arvamus õpilaste meediakasutusest ja meediapädevusest...	63
4.4. Õpetajate arvamus meediaõpetuse vajalikkuse ja oma valmiduse kohta meediat õpetada.....	66
4.5. Meedia koolitunnis.....	71
4.5.1. Meediamaterjalide kasutamine koolitunnis.....	71
4.5.2. Meediaõpetuse võimaluste nägemine – aine seostamine meediaga ja meediateemadel arutlemine.....	72

4.5.3. Meediaõpetuse võimaluste nägemine – muud ettepanekud.....	76
5. DISKUSSIOON.....	82
6. KOKKUVÕTE.....	87
7. SUMMARY.....	89
VIIDATUD KIRJANDUS.....	91
KASUTATUD ALLIKAD.....	97
LISAD	
Lisa 1: Formaliseeritud küsimustik.....	98
Lisa 2: Küsimustiku tulemused.....	102
Lisa 3: Süvaintervjuu küsitluskava.....	105
Lisa 4: Süvaintervjuudes osalenud õpetajad.....	107
Lisa 5: Süvaintervjuude tulemused: õpetajate meediakasutus.....	108
Lisa 6: Süvaintervjuude tulemused: õpetajate arvamus ajakirjanduse professionaalsusest ja usaldusväärsusest.....	112
Lisa 7: Süvaintervjuude tulemused: õpetajate arvamus meedia mõjust.....	125
Lisa 8: Süvaintervjuude tulemused: õpetajate arvamus – mida oleks vaja meedias muuta.....	132
Lisa 9: Süvaintervjuude tulemused: õpetajate arvamus meedia vajalikkuse kohta.....	143
Lisa 10: Süvaintervjuude tulemused: õpetajate arvamus õpilaste meediakasutusest.....	146
Lisa 11: Süvaintervjuude tulemused: meediamaterjalide kasutamine tunnis.....	161
Lisa 12: Süvaintervjuude tulemused: meediakajastus, mida õpetajad esile tõstsid.....	172

TÄNUSÕNAD

See magistritöö ei oleks saanud võimalikuks ilma paljude inimeste abita. Suur tänu juhendajale professor Epp Laugule. Tänan kõiki Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna õppejõude, kes on allakirjutanule mitmete aastate vältel nii bakalaureuse- kui ka magistriõppes väärtuslikke teadmisi andnud. Olen tänulik ligi kolmesajale õpetajale, kes aitasid küsimustikule vastates ja süvaintervjuudes osaledes magistritöö tegemisele kaasa. Hindan kõrgelt Signe Kõndi abi andmete kogumisel. Suur aitäh perekonnale, eelkõige kallile abikaasale Kristina Kurmile toetamise ja abistamise eest.

1. SISSEJUHATUS

1964. aastal tootis Sherwood Schwartz telesarja “Gilligani saar”. See oli komöödia sellest, kuidas seitse lõbureisil olevat inimest jäid laevaga tormi kätte ja sattusid seejärel üksikule saarele Vaikses ookeanis. Ajaks, mil esimesed kuus osa seriaalist olid eetrisse jõudnud, oli Schwartz saanud mitu tosinat tõsimeelselt saadetud telegrammi inimestelt, kes kaebasid, miks piirivalve ei saada laeva, et need inimesed päästa. (Potter 2001)

Näitlejate pärast mures olnud telegrammi saatjad ei mõelnud sellele, kuidas merehädalisi filmiti ning ei pööranud tähelepanu komöödiaseriaalides kasutatavale naerutaustale.

Kirjeldatud naivistlikust suhtumisest skaala teise otsa liikudes jõuame punkti, mida võib tinglikult skeptitsismiks nimetada. 35aastane maakoolis töötav algklassiõpetaja väitis süvaintervjuus, et ta põhimõtteliselt ajalehti ei loe, sest talle ei meeldi lugeda mingit jama: “Ma ilmselt kaitsen end sedamoodi jamade eest. /.../ Ma ei võta tõsiselt meediat.” (Lisa 5).

Tõenäoliselt kultiveerib õpetaja sellist suhtumist ka koolis ja võib muutuda küüniliseks meedia suhtes. Suhtumine - “ma ei usu midagi, mida meedias kirjutatakse ja räägitakse, miski pole usaldusväärne”- võib üle kanduda ka õpilastele. Paraku viib see õpilasi ühiskondlike protsesside tundmaõppimisest veelgi kaugemale. Kas nendest õpilastest saavad vastutustundlikud osalejad demokraatlikus ühiskonnas, kas nad on tolerantsed eriarvamuste suhtes ja võimelised kriitiliselt olemasolevat informatsiooni analüüsima?

Meediaõpetuse ekspert prof Renee Hobbs tsiteerib oma artiklis Elihu Katz'i, kes viitab kommunikatsiooni, hariduse ja demokraatia orgaanilise seosele: “demokraatia on tähenduseta ilma paljude häälteta, võimatu on rääkida kodanikkonna arengust kaasaegses ühiskonnas ilma massikommunikatsioonita”. (Hobbs 1998a: 57)

Tänapäevases muutuvmas maailmas peaks iga inimene suutma hankida infot ja käsitleda seda arukalt ja iseseisvalt, tegutseda vastavalt info olulisusele, vaadelda ideid erinevast aspektist, hinnata nende tõesust ja väärtust ning mõtestada info kasulikkust lähtuvalt oma vajadustest ja eesmärkidest.

Meediapädevus on infoühiskonna võtmeküsimus. Suur osa inimeste töö, õppimise ja vaba aja veetmisega seotud tegevustest toimub juba praegu multi- ja võrgumeedia keskkonnas. Mistahes valdkonnas ei saa edukalt toimida meediat tundmata, oskumata meediat kasutada, oskumata meediat kriitiliselt analüüsida ja selle toimet mõista. Väga oluliseks tuleb pidada praktiliste oskuste ja vilumuste arendamist meediavahendite kasutamisel ja interaktiivsel suhtlemisel. Meedia osutub üheks põhiteguritest isiksuse maailmapildi, väärtushoiakute, enesetunnetuse ja kogemuse kujunemisel. Kaasaegse meedia mõistmis- ja kasutamisoskusest ning inimeste võimalustest ja võimest meediaprotsessides aktiivselt osaleda sõltub demokraatlike protsesside kulg ühiskonnas. Meediaõpetuse kaudu saab õpilasi hästi ette valmistada eluks demokraatlikus ühiskonnas. (Meediaõpetus koolis. 1999), (Vt ka Noormaa 2003).

1989. aastal võtsid Euroopa haridusministrid Istanbulis vastu meediahariduse ja uute tehnoloogiate alase resolutsiooni, mis ütleb, et meediaõpetus peab arendama õpilasi meediat kriitiliselt analüüsima ja neid ette valmistama poliitiliselt teadlikeks, demokraatlikeks kodanikeks; meediaõpetus peab algama võimalikult vara ja jätkuma läbi haridustee. (Masterman, Mariet 1994: 11)

Meediaõpetust ei saa käsitleda formaalharidusest eraldiseisvana. Kui tahame, et õpilastest saavad ühiskonnas toime tulevad kodanikud, siis peame matemaatika ja ajaloo kõrval õpetama ka meediat. Raamatu kasutamise oskuse kõrval vajalik ka näiteks oskus "lugeda" maisihelveste pakki ja mõista sellel animategelastega kujutatud kultuurilisi konventsioone. (Graddol 1994: 50). Piltlikult öeldes, kui õpetame poeesia või maalikunsti esteetikat, ei tohi ära unustada ka situatsioonikomöödiat või ajakirjareklaami. Kui paljud täiskasvanud regulaarselt loevad luulet, novelle, romaane pärast kooli lõppu? Suhteliselt

vähesed. Kui paljud täiskasvanud loevad regulaarselt ajalehti ja ajakirju, vaatavad igapäevaselt televisiooni, kuulavad raadiot, ning kasutavad Interneti? Peaaegu kõik.

2002. aasta veebruaris Eesti Vabariigi Valitsuse määrusega vastu võetud põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava sätestab meediaõpetuse kooliprogrammis ühena läbivatest teemadest. Lisaks meediale on läbivad teemad veel turvalisus, keskkond ja säästev areng, tööalase karjääri kujundamine ja infotehnoloogia (riikliku õppekava lisas on viimane meediaõpetusega liidetud, kuid kahe läbiva teema eesmärgid ja pädevused on eraldi sõnastatud). Läbivate teemade rakendamine on ette nähtud käesolevast aastast (2004). Kahtlemata raskendab rakendamist asjaolu, et meedia õpetamine on väga paljude õpetajate jaoks võõras valdkond, mille käsitlemisel ei tunne aineõpetajad end kindlalt. Eesti õpetajad pole saanud selleks ettevalmistust – kõik, kes on seni meediat õpetanud, on autodidaktid.

Kanadas inglise keele õpetajana töötava Chris Worsnop'i arvates saab aga meedia õpetamisega hästi hakkama iga hea õpetaja, tuginedes oma teadmistele ja kogemustele meediaga. Kui õpetaja teab, kuidas õpetada aineid, mis õpilastele ei meeldi, siis veelgi lihtsam on aidata õpilastel meediat õppida, sest see neile ju meeldib. Meedia õpetamist võib võrrelda ujumisega sügavas vees. Oluline on teadvustada, et ujumine toimub vee pealmistes osades ja mitte lasta end vee sügavusest hirmutada. Sukeldumise juurde saab ju minna hiljem. Meedia õpetamine koolis võiks toimuda õpilaste ja õpetajate koostöös, mille käigus saavad uusi teadmisi mõlemad pooled. Õpetaja ei pea kartma koos õpilastega õppida. (Worsnop 2002).

Samas näeb Chris Worsnop meediaõpetuse puhul ka takistavaid asjaolusid, nagu õpetajate tahtmatus teemaga tegeleda või vahel ikkagi kvalifikatsiooni puudus, vajalike materjalide ja varustuse hinnalisus, seostamine popkultuuriga, mis muudab meediaõpetuse paljude silmis väärtusetuks, või koguni teatavate huvigruppide vastuseis, kes pole huvitatud, et õpilased õpivad olema meedia poolt pakutava suhtes kriitilised. (Worsnop 2003).

Oluline on, et meediaõpetuse eesmäärke kommuniqueeritakse selgelt ja täpselt nii õpilastele, kolleegidele kui lapsevanematele. Vastasel korral võib juhtuda, et õpetaja jõupingutusi ohustavad kaebused kolleegidelt ja lapsevanematelt, et õpilased “raiskavad oma aega televisiooni vaatamisele” klassiruumis. (Masterman, Mariet 1994: 19)

Ja muidugi on oluline märkida, et meediaõpetus aitab õppida ka kõiki teisi distsipline. Meedial on otsese harija roll ja kriitiline meedia tarbija ei pea ju oma seisukohti pakutava info alla matma, vaid meedia jätab talle õiguse enda juurde jääda. Mõistagi surub meedia ennast ebateadlikule inimesele jäigalt peale, dikteerides ette normid ja väärtushinnangud. (Tambaum 2000: 16) Näiteks võib meelelahutuslik kommertstelevisioon sotsiaalsete sõnumite kaudu edukalt täiendada õppekava ja “õpetada” traditsioonilisi valdkondi. (Palmer 1994: 236) Sobilike teleprogrammide jälgimine koos tähelepaneliku perekonna adekvaatse filtriga võib olla positiivse mõjuga lapse haridusele. (Ball, Palmer, Millward 1986: 139). Arvestades, et meedia on ja jääb inimese õpetajaks mitte ainult elualgushariduse mudelis, vaid ka elukestva õppimise mudelis, peab lapsele tema õpetajat lähemalt tutvustama.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on meediaõpetuse kui õppekava läbiva teema rakendamise künnisel välja selgitada, milline on Eesti üldhariduskoolide õpetajate valmidus meedia õpetamiseks. Valmidus jaguneb kaheks osaks – psühholoogiline valmidus (kuidas õpetajad meedia õpetamisse suhtuvad, kas ja kuidas nad üldse näevad end meediat õpetamas) ja ainealane valmidus (kas õpetajate meediaalased teadmised võimaldavad meediat õpetada, kas nad mõistavad meediaõpetuse vajalikkust ning meediapädevuse sisu).

Töös on kokku kuus peatükki. Pärast sissejuhatust käsitletakse teoreetilisi lähenemisi meediaõpetusele. Kolmas peatükk annab lühiülevaate töös kasutatud meetodikast. Neljas peatükk kuulub uurimistulemuste analüüsile. Viies peatükk sisaldab diskussiooni ja järeldusi. Töö lõpeb kokkuvõttega.

Magistritööd võib pidada esimeks katseks Eestis välja selgitada õpetajate valmidus meedia õpetamiseks läbiva teemana. Vastupidiselt Eestile on meediaõpetust käsitlevaid teadustöid arenenud riikides palju. Näiteks on suurel määral uuritud nii laste meediakeskonnaga seonduvat (Angeles-Bautista 1999; Buckingham 2000; Drotner 2000; Feilitzen, Carlsson 2002; Livingstone 2002) kui ka õpetajate kogemusi meedia õpetamisel (Fleming 1993; Masterman, Mariet 1994; Varis 1999; Potter 2001; Kotilainen 2001; Hart, Süss 2002). Eestis on meediaõpetust õppekava läbiva teemana Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonnas magistritöö raames uurinud Kadri Ugur (2004), kes töötas välja meediaõpetuse tugimaterjali põhikooli õpetajatele. Ajakirja Haridus 2003. aasta viies number on pühendatud meediaõpetuse probleemidele populaarteaduslikul viisil. Meediaõpetuse uuringuid toetab kahtlemata ka õpilaste meediakasutuse uurimine – näiteks kaitses vastavasisulise bakalaureusetöö 2003. aastal Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonnas Jaan Olmaru. Kindlasti on meediaõpetuse ja teiste õppekava läbivate teemade problemaatikas rohkesti sarnaseid aspekte – seega on oluline siinkohal ära märkida näiteks ka Tallinna Pedagoogikaülikoolis 2003. aastal kaitsnud Imbi Henno magistritöö ”Säästvat arengut toetav haridus ja Eesti õpetajaskonna käsitlused sellest”. Meediaõpetuse uurimisega haakub kahtlemata vastavate õppevahendite analüüsimine: 2000. aastal kaitses Tiina Tambaum Tartu Ülikooli pedagoogikaosakonnas magistritöö „Kooliajaleht kui õppe- ja kasvatustöö vahend“ ja 2001. aastal kaitses Mari-Mall Feldschmidt Tallinna Pedagoogikaülikoolis magistritöö „Ajaleht kui iseseisva mõtleja kujundaja“. Meediaõpetuse vajalikkust kinnitas ka Eva Noormaa 2003. aastal Tallinna Pedagoogikaülikoolis kaitsnud magistritöö „Meedia osa andeka lapse sotsialiseerumises“.

2. TEOREETILINE RAAMISTIK

Magistritöö teoreetiline raamistik on üles ehitatud uuritavat objekti tähistava mõiste – meediaõpetuse – kahe poole teineteisest eraldamisele ja taasühendamisele. Ehk siis meediaõpetus kui haridus- ja meediauuringute ristumispunkt. Meediaõpetuse olemuse mõistmiseks on vaja seostada meedia- ja pedagoogikateooriad. Teooriate ajaloolise arengu tõttu ja tegelikult ka vaatamata sellele, esitan mainitud lõimingu tagajärjel lähenemise, mis võiks olla kaasaegse ja soovitud meediaõpetuse aluseks. Sellele eelnevalt on vaja aga põgusalt käsitleda meediaõpetuse varasemaid faase, mis pole oma aktuaalsust minetanud ka tänases situatsioonis, kui oleme meediaõpetuse läbiva teemana rakendamise künnisel. Esmalt on oluline aga teada, milline on Eesti meediaõpetuse positsioon teiste riikide seas.

2.1. Meediaõpetus maailma eri riikides

Maailma eri riikides on meediaõpetus erineval tasemel. Riike saab jagada nelja kategooriasse meediaõpetuse arengu seisukohalt:

Esimesse gruppi kuuluvad riigid, kus meediaõpetus on võrdlemisi arenenud, kus on loodud meediaõpetuse programmid ja hariduslik kliima soodustab valdkonna arengut (õpetajate koolitus, ressursid). Siia kuuluvad Austraalia (üheski riigis pole meediaõpetus niivõrd suure tähelepanu all, seda õpetatakse üle riigi nii eraldi ainena kui ka teiste ainete osana), Kanada (samuti üks meediaõpetuse juhtriikidest, aastatel 1987-1996 viidi meediaõpetus kõikidesse üldhariduse õppekavadesse üle kogu riigi), Shveits (meediat õpetatakse teiste ainete raames, õpetajatel on palju abimaterjale), Shotimaa ja Rootsi. (Silverblatt, Eliceiri 1997: 16-26).

Meediaõpetuse edukusest saab kõneleda ka Soomes, kus meediaõpetus jõudis üldhariduskoolidesse 1970ndatel ja on praegu õppekava läbiv teema (meediat õpetatakse ajaloo, kodanikuõpetuse, kunstiõpetuse, emakeele, kirjanduse jt ainete raames). Meediaõpetuse eesmärgiks on Soomeski õpilaste kriitiline hoiak meedia suhtes. Meediaõpetus on Soomes ka meediaga suhtlemise õpetus ja suurt tähelepanu pööratakse Interneti kasutamisele. Ühtseid õppevahendeid pole, kuid õpetajatele on kättesaadavad mitmed teoreetilised käsitlused ja uuringud. (Varis, Pihlajamäki, Vuontisjärvi 2002: 39-42).

Siia kuulub ka Norra, kus süstemaatiline meediaõpetus algas 1970ndatel ja see toimub nii õppekava läbiva teemana kui ka spetsiaalkursustena. Peamiselt õpetatakse meediat norra keele tundide raames, mis muudab õpetamise tekstikeskseks. Õpilastele püütakse anda teadmine, kuidas mõista ja hinnata meediatekstide sisu ja vormi. Samuti õpetatakse end läbi meedia väljendama ja antakse ülevaade meedia mõjudest indiviididele ja ühiskonnale. (Tønnessen 2002: 97-98)

Ilmselt kuulub siia gruppi ka Inglismaa, kus põhikoolides õpetatakse meediat vähe, kuid keskkoolis on õpilased saanud meediaõpetust alates 1960ndatest. Meediat õpetatakse eelkõige inglise keele tundide raames, kus keskendutakse keelele ja representatsioonile, mitte institutsioonidele ehk siis ennekõike uuritakse tekste, mitte kontekste. Kuigi inglise keele õppekava on ülekoormatud, mõistavad õpetajad meedia õpetamise vajalikkust. Meediaõpetus on hästi ainega seostatud ja fokuseeritud, kuid mitte eriti loominguline. Õpetajad püüavad anda õpilastele oskuse analüüsida ja sõnumeid dekonstrueerida, kuid nähakse siiski kaitsepookimise vajadust meedia mõjuvõimu vastu. Seega levinud on kaitsva iseloomuga lähenemine – õpetajad varustavad õpilasi vahenditega, millega end kaitsta meedia manipuleerimise eest. (Hart, Hicks 2002: 28-31)

Esimesse rühma on tõusnud Ungari, kus meediaõpetus on õppekavas sees. 1960ndatest alates kuni viimaste aastateni on Ungari meediaõpetus märgatavalt arenenud ja vabanenud alluvusest ungari keelele ja kirjandusele. Ungaris on toimunud liikumine pelgalt meediakunsti õpetamiselt kriitilise paradigma suunas. (Szijártó 2002: 75).

Ka Iirimaa meediaõpetus on suhteliselt arenenud. Iirimaaal tegelevad meediaõpetusega eelkõige inglise keele õpetajad ja peavad seda väga oluliseks. Iirimaa meediaõpetuses on keskne koht terminil “meediapädevus”. Suur tähelepanu on ka reklaami kontseptsioonide õppimisel, kuid vähem on tekstide analüüsimist. Lähtuvalt negatiivsest hoiakust tänapäevase meediakultuuri suhtes ja selle kardetavast mõjust õpilastele, valitseb Iirimaaal siiski kaitsva iseloomuga meediaõpetuse paradigma. (O’Neill, Howley 2002: 86).

Teise gruppi kuuluvates riikides on meediaõpetuse tase ebaühtlane. Siia kuuluvad riigid, kus meediaõpetus sõltub peamiselt konkreetsete õpetajate initsiatiivist; vähe on toetust ja arusaamist rahvuslikul või regionaalsel haridustasandil. Nii on see Iisraelis, USA-s, Austrias (alates 1973. a. on meediaõpetus põhikoolis ja keskkoolis läbiva teemana integreeritud kõikide ainete õpetamisse, praktikas tähendab see siiski vaid seda, et meedia õpetamine sõltub konkreetsete õpetajate personaalsest pühendumisest). (Silverblatt, Eliceiri 1997: 61).

Samuti on teise rühma esindaja Saksamaa, kus õpetajad näevad meedia väärtust täiendava allikana õppetegevuses – ehk siis tegu on meediadidaktilise lähenemisega, mille kohaselt tegeletakse sellega, kuidas meedia abil õppida, mitte sellega, et õppida meedia kohta. Peamiselt käsitletakse meediateemasid saksa keele tundides, kus õpe toimub õpetajakeskselt ja keskendub tekstidele. Vastavad tekstid on õpetajatele kergesti kättesaadavad. Mõnevõrra üritavad õpetajad lisaks tekstidega töötamise oskuse õpetamisele kujundada õpilastes ka kriitilist suhtumist meedia suhtes. Meediaõpetus pole õppekavasse lõimitud, vaid sõltub konkreetsete õpetajate eelistustest ja hoiakutest. (Lohl 2002: 48-50).

Siia gruppi kuulub ka Belgia, kus meediaõpetuse tase on ebaühtlane ja sõltub keelekogukonnast. Belgia flaami kogukonnas hõlmab üks gümnaasiumiastme õppekava viiest moodulist ka meediaõpetust, tähelepanu all on eeskätt meedia mõju. Eesmärgiks on seatud, et õpilased omandaksid kriitilise suhtumise meedia suhtes, õpiksid hindama

meediatoodete kvaliteeti. Selleks kasutatakse erinevaid meetodeid – arutelust filmitegemiseni välja. Ühtsed abimaterjalid meediaõpetuseks puuduvad. Meediaõpetuse vorm ja olemasolugi sõltub seega õpetajate endi initsiatiivikusest. Õpilased on tehnoloogiliselt kompetentsed, kuid puudub kriitiline pilk, õpetajatega on üldiselt vastupidi. Meediat ei õpetata eraldi aina, vaid läbiva teemana teiste ainete (eriti hollandi keele, kuid samuti ka sotsiaalteaduslike ainete – psühholoogia ning reaalainete – matemaatika) raames. (Schelfhout 2002: 19-20).

Ka Sloveenia meediaõpetuse võib teise rühma paigutada. Meediat õpetatakse kogu kooliaja jooksul emakeele tundides ning lisaks õpetatakse vanematele õpilastele valikainena või sotsiaalteaduslike ainete raames. Meediaõpetuses uuritakse ja analüüsitakse meediatekste ja antakse ülevaade ajakirjandusžanridest, kontekstid jäävad tagaplaanile. Paljud õpetajad on proteksionistid, kes näevad meediat ja uusi tehnoloogiaid ohuna rahvuskultuurile ja identiteedile. (Erjavec, Volčič 2002: 121).

Kolmanda kategooria puhul on meediaõpetus väljaspool formaalset haridussüsteemi – siia kuuluvad riigid, kus meediaõpetus sõltub üksikutest gruppidest, nagu kiriklikud organisatsioonid. Siia kuuluvad näiteks India (katsed integreerida meediaõpetust õppekavasse pole senini õnnestunud), Jaapan (poliitiliste, sotsiaalsete ja kultuuriliste faktorite kombinatsioon pole lasknud meediaõpetusel areneda), Kreeka (õpetajatel pole võimalik meediaõpetusega tegeleda, sest puuduvad vahendid ja toetavad instantsid), Filipiinid. (Silverblatt, Eliceiri 1997: 61).

Neljandas grupis on riigid, kus meediaõpetus on algusjärgus, kus hiljutised poliitilised või sotsiaalsed muutused on alles avanud võimalused meediaõpetuseks (Silverblatt, Eliceiri 1997: 61). Lisaks Eestile kuulub siia kindlasti ka näiteks Venemaa, kus ei ole meediaõpetus eraldi aine, kuid meediaõpetuse elemente püütakse järk-järgult teiste ainete õpetamisse sisse viia. Paraku praegu enamus õpetajaid seda ei tee ega ka tea meediaõpetusest midagi. (Fedorov 2002: 105).

2.2 Erinevad lähenemised meediaõpetusele

Eri riikides valitsevad ka meediaõpetuse erinevad paradigmad või paradigmade kombinatsioonid. Meediaõpetust võib käsitleda kui kaasaegse hariduse tähtsustamise instrumenti, mis ühendab klassiruumi ümbritseva keskkonnaga. Meedia õpetamise üks definitsioone on koguni kodanikkonnale ellujäämisoskuse andmine meediaajastu superkiirteel. Ajalooliselt on muidugi meediaõpetuse eesmärgiks peetud laste kaitsmist meediast tuleva ohu ja kurjuse eest. Meediaõpetusse suhtutakse ka kui kutseharidusse, mille raames õpitakse tegema veebilehti ja kirjutama artikleid. Või on see vaid madalate saavutustega õppurite huvi televisioonist pärineva materjali vastu. Samuti on arvatud, et meediaõpetus annab oskuse “õigete valikute” tegemiseks, mida lugeda või vaadata. Ja muidugi mõeldakse ikka veel ka seda, et meediaõpetus on üleüldse ebaoluline, sellele pole õppekavas ruumi ja kogu see teema on ületähtsustatud.

Meediaõpetuses eristuvad kolm peamist paradigmat. Esimest ja ühtlasi varasemat neist nimetatakse inokulatiivseks või protektsionistlikuks paradigmaks, teine on popkultuurile suunatud paradigma ja kolmandat paradigmat nimetatakse kriitiliseks ja representatiivseks. (Hart 1997: 18) (Vt ka Masterman, Mariet 1994; Kellner 2002)

2.2.1. Eellugu ehk “kaitsepookivast” lähenemisest popkultuurini

Meediaõpetuse traditsioonid ulatuvad seitsmekümne viie aasta tagusesse aega – siis valitses nõ inokulatiivne või “kaitsepookiv” lähenemine (1930ndate algusest 1960ndate alguseni), mille kohaselt peeti meediat kultuurilise allakäigu agendiks. (Osa teoreetilisi käsitlusi nimetab lähenemist ka protektsionismiks – näiteks Heins, Cho 2003; Ugur 2004.) Õpilastes püüti arendada maitsekust ja eristusvõimet, näidati erinevusi “kõrgkultuuri ajatute väärtuste” ja “massimeedia alaväärtusliku antikultuuri” vahel. Näiteks teatab Inglise haridusraport 1938. aastast, et “Hollywoodi aktsendiga nakatatud kino ja avalik ajakirjandus hukutavad osavalt kasvava generatsiooni harjumused ja maitse-eelistused”. (Masterman, Mariet 1994: 21)

“Kaitsepookiva” suuna kohaselt on meedia kui vaenulik haigus, mis ähvardab kõigi, iseäranis laste, kultuurilist ja moraalselt tervist. Kirjeldatud teadmisele reageeritakse kahel viisil – meediat ignoreeritakse kui ebaolulist või siis võideldakse selle vastu – püütakse õpilasi meedia eest kaitsta. Samas paneb see traditsioon õpetaja kultuuriliselt tähtsasse – kõrgkultuuri väärtuste kultiveerija – rolli. Igal juhul on meediaõpetus selle lähenemise kohaselt õpetus meedia vastu. Paraku jagavad tänaseni paljud pedagoogid neid seisukohti, kuigi ilmselt oleks raske Eestis leida õpetajaid, kes iseloomustaksid meediat kui tigatedat haigust või allakäigu agenti.

“Kaitsepookiva” ajastu järel 1960ndatel hakatigi koolides järjest enam kõnelema popkultuuri vormidest, eriti filmidest. Uus õpetajate generatsioon nägi ka nende väärtust, ega pidanud nende mõju hukutavaks. Need õpetajad määrasid teise meediaõpetuse faasi, mida võib nimetada popkultuuri õpetamiseks – *Popular Arts Movement* (Hall, Whannel 1964).

Niiviisi eristus kaitsva iseloomuga meediaõpetusest meediakunsti faas, mis õpetas hindama esteetilisi väärtusi ja kasutama erinevaid meediatehnoloogiaid kui loomingulisuse ja eneseväljenduse instrumente. (Kellner 2002: 93-94). Niisiis innustati õpilasi ise meediatekste looma ja neid nii verbaalsete kui ka visuaalsete vahenditega edasi andma.

Popkultuur tungib klassiruumi ka täna, sest meediaõpetuses peab lähtuma õpilasest, teemad peavad tulenema õpilase elust ja materjalid peavad olema õpilasele olulised.

Oliver Boyd-Barrett klassifitseerib meediaõpetust küll veidi teisel moel – interpreteeriv (meediatekstdid), sotsiaalteaduslik (kontekstdid) ja loominguline traditsioon (praktika) – kuid tema interpreteeriva traditsiooni kirjeldustes võib kohata mitmeid sarnaseid aspekte kirjeldatud klassifitseerimisele: tekstiline vahetegemine – “hea või halb”, filmiuuringute esteetiline analüüs jne. (Boyd-Barrett 1994: 22-23)

Popkultuuri sisenemine meediaõpetusse ei murdnud siiski täiel määral vana suhtumist: väärtusele baseeruvad küsimused jäid. Koolides ergutati õpilasi tegema vahet “headel” ja “halbadel” filmidel, teleprogrammidel ja ajalehtedel, eeldati endiselt, et õpilaste meediaalased maitse-eelistused vajavad parandamist. Kõrgetest väärtustest kõnelemist koolides jätkati, samas ei antud interpreteerimiskriteeriume ja konkreetsete hinnangute ideoloogiline ja sotsiaalne baas jäi segaseks. Väärtus kelle või mille jaoks? (Masterman, Mariet 1994: 27-28)

Seega polnud tegu kvalitatiivse pöördega meediaõpetuses, pigem võib seda pidada vabanemiseks jäikadest kaitse- ja kontrollipositsioonidest, mis tuginesid pessimistlikutele massikultuuriteooriatele Frankfurti koolkonnalt (McQuail 2003) ja F.R.Leavis’elt (Leavis, Thompson 1933) ning biheivioristlikule õppimisteooriale, mis käsitab õppimist stiimuli poolt muudetud või määratud käitumisena, mille kohaselt mõistust kujutatakse tühja lehenä, *tabula rasana*, mida hakatakse täitma (Krull 2001). Kõrvutades inokulatiivset meediaõpetust (meedia kaudu ebasoovitava informatsiooni saamine võib põhjustada õpilaste käitumises soovimatuid muutusi) biheivioristliku õppimisteooriaga (õppimine põhjustab püsiva muutuse käitumises) võib tõepoolest leida sarnasusi (Ugur 2004: 15).

2.2.2 Kontseptuaalne pööre konstruktivismi suunas

Mastermani järgi toimus meediaõpetuses murranguline pööre 1980ndate alguses, kuigi selgeid märke sellest oli ka palju varem. Pööre seisnes selles, et õpetajad hakkasid meediat õpetama kontseptuaalsemalt, tuginedes arengutele semiootikas, ideoloogiateoorias ja meediaproduksiooni ning –tarbimise sotsiaalsetes kontekstides. Meediat õpetati kui representeerivat või sümbolilist süsteemi. (Masterman, Mariet 1994: 32)

Roland Barthes oli üks esimestest, kes viis meediatekstide analüüsi semiootilisele tasandile. Tema “Mütoloogiad” (*Mythologies 1957*) koosneb lühikestest esseedest popkultuuri erinevate aspektide kohta: striptiis, *wrestling*, mänguasjad jt. Siit tulenevalt: kui margariinireklaamile pöörati sama tõsiselt tähelepanu kui poemile, siis oli

märkimisväärne samm nõ skandaalse võrdsustuse poole tehtud. Sellest ajast alates järjest enam sai semiootikast meediaõpetuse oluline mõjutaja – ta esitas väljakutse meedia (eriti televisiooni) ideoloogilisele relvale, nõ kuvandi loomulikkusele. Semiootika peamine erinevus tähistaja ja tähistatava vahel, representatsiooni ja reaalsuse vahel ei lubanud enam rääkida meediast “kui aknast maailma”. Semiootika tõi meediaõpetusse “mitte-läbipaistvuse” printsiibi, mille kohaselt meedia ei presenteeeri reaalsust, vaid representeerib seda.

Seda arusaama toetab konstruktivistlik õppimisteooria, mis on vastandiks objektivismile, kus väidetakse, et teadmised on reaalsuse peegeldus. Konstruktivism väidab, et teadmistel ja reaalsusel ei ole objektiivset ja absoluutset väärtust. Teada tahtja interpreteerib ning konstrueerib reaalsuse, tuginedes oma kogemustele ja ümbritseva mõjule. (Schapel 1995:32)

Ka 2002. a. põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava uuendatud versiooni autorite väitel on õppekava üldosa keskseks märksõnaks konstruktivism (Ruus 2001: 2), mis annab meediaõpetusele õppekava läbiva teemana vajaliku lähtekoha.

Konstruktivismi põhiidee saab lahti mõtestada verbi “konstrueerima” abil – õpilane konstrueerib teadmised, tuginedes oma varasematele kogemustele ja teadmistele. Oma esimesed meediakogemused saab laps ju väga varajases lapsepõlves. Õpilane ei alusta koolis meediaõpetust tühjalt kohalt. Nagu ütleb Selden – õpilased on õppeprotsessi aktiivne osa, mitte tühjad vaasid, mis teadmistega täidetakse. (Selden, Selden 1996)

Konstruktivismi kohaselt ei ole õppimine tingitav “stiimul-reaktsiooni” nähtus. Õpilased on seatud vastamisi reaalse elu probleemidega. Probleemide lahendamine julgustab õpilasi uurima võimalusi, välja mõtlema alternatiivseid lahendusi, tegema koostööd teiste õpilastega, pakkuma ideid ja hüpoteese ning parimat lahendust, mille nad tuletasid. (Nowakowsky 1998)

Erinevatel teoreetikutel on konstruktivismi erinev suhtumine. Triviaalse konstruktivismi puhul vaadeldakse ainult õpilaste teadmiste baasi konstrueerimist. Teadmisi vaadeldakse ülekantava informatsioonina, midagi antakse ja midagi kogetakse ning see on täielikult individuaalne protsess. Õppimine on protsess, kus õppija, muutes oma varemõpitud teadmiste struktuuri, loob endale uue kontseptsiooni.

Seevastu Shveitsi psühholoogi Piaget' huvi teadmiste vastu oli tunnetusteoreetiline ja järgis Kanti ideid, et inimene ei taju reaalsust objektiivselt, vaid eelnevatest kogemustest ja teadmistest lähtuvalt. Siit arenes välja radikaalne konstruktivism – teadmised ei peegelda objektiivset reaalsust, vaid ainult meie kogemuste poolt korrastatud ja organiseeritud maailma. (Leino 1993: 1-4), (Vt ka Bybee, R., Sund, R. 1982).

Sotsiaalne konstruktivism näeb konsensust erinevate subjektide vahel kui lõplikku kriteeriumi teadmiste hindamiseks. Ainult need teadmised on tõesed, mille konstruktsiooniga on nõus enamik inimesi. (Murphy 1997). Niisiis põhineb teadmiste konstrueerimine vastastikustel sotsiaalsetel mõjudel. Mõjutavad lapsevanemad, õpetajad ja teised õpilased – õpilased õpivad üldistest kogemustest.

Konstruktivismi järgi ei ole õpetaja roll teadmiste väljajagamine, vaid õpilastele teadmiste ülesehitamiseks võimaluste pakkumine. Õpetajat võib pidada justkui giidiks ja õpilast tähenduste loojaks.

Enamikus konstruktivistlikes õppimismudelites kajastub neli iseloomulikku joont. Need sobivad meediaõpetusega või meediapädevuse arendamise põhimõtetega: 1) inimese teadmiste struktuuri käsitlemine võrkudena; 2) teadmise sotsiaalse dimensiooni rõhutamine; 3) õppimise rajamine situatiivsete ja autentsete õppeülesannete täitmisele; 4) kõrgendatud tähelepanu juhendamise iseloomule ning õppimise eest vastutuse järkjärgulisele ülekandmisele õpilastele. (Good, Brophy 1995: 191)

Konstruktivistid leiavad, et meie teadmised pole üldjuhul üles ehitatud hierarhiliselt, vaid pigem teadmisevõrkudena, mis koonduvad võtmeideede ümber. Teadmisevõrgu

kontseptsioonist lähtudes võib õppimist alustada väga erinevatelt tasemetelt. Üldine põhimõte, et edukaks õppimiseks tuleb kindlustada vajalikud eelteadmised ja oskused, ei kehti õppimise konstruktivistliku käsitluse seisukohalt 100%liselt. (Krull 2001: 294)

Suurem osa konstruktiviste näeb õppimist sotsiaalse protsessina. Lisaks seisukohale, et õppimine on õpitava tähenduse aktiivne konstrueerimine õpilase poolt, peab sotsiaalne konstruktivism õppimist oluliselt mõjutavaks faktoriks õppurite suhtlemist nii isekeskis kui ka õpetajaga. Sotsiaalse konstruktivismi esindajad väidavad, et õppimine on edukam, kui see leiab aset sotsiaalsetes situatsioonides, kus teema üle arutlevad kaks või enam isikut. Õpilane asub korraga ju mitmes sotsiaalses miljöös: alustades kodu ja klassiga ja lõpetades laiemas kultuurikontekstiga. Sotsiaalse konstruktivismi idee kohaselt pole inimteadmiste sotsiaalne komponent omandatav individuaalse tegevusena väljaspool sotsiaalset konteksti. (Airasan, Walsh 1997: 445)

Konstruktivistid on veendunud, et õppimine peaks toimuma võimalikult loomulikes oludes. Siduvaks lüliks on õppimise ja selle produkti orienteeritus eluliste probleemide lahendamisele. Loomulike olude ehe rakendamine on ametite õppimine õpipoisina. Tänapäeva arusaamade kohaselt on õpipoisina ameti omandamise põhipuuduseks raskused teoreetiliste teadmiste kujundamisega. Loomulikes oludes õppimise võimalused jäävad koolis paratamatult piiratuks. Kuid tuleb meeles pidada, et teadmiste rakendamise seisukohast on suurim väärtus kasutada elulisi ehk autentseid õppeülesandeid. (Krull 2001: 296)

Üks kaasaja hariduse väljakutsetest on üle saada lõhest, mis on õpilaste multimeedia küberruumi huvide ja kogemuste ning igapäevaste klassiruumi situatsioonide vahel. Juba 1960ndate alguses viitas Marshall McLuhan (Vt McLuhan, 1964) lõhele õpilaste audiovisuaalse meedia kasutamise, populaarkultuuri tarbimise ja kirjalike materjalide vahel. Tänapäevaks on see lõhe veelgi suurenenud interaktiivse multimeedia küberkultuuri ja autoritaarse loenguvormi ning trükimaterjalide vahel. Lõhet saab ületada õpilaste aktiivse koostöö abil klassis, mille käigus õpilased saavad oma oskusi jagada kaaslastega ja ka õpetajaga. Selline demokraatlik ja interaktiivne meediaõpetuse rekonstruktsioon pakub

võimalusi uute vajalike oskuste ja pädevuste kultiveerimiseks. Arvan, et kirjeldatud rekonstrueerimine toetab igati õpilaste teadmist ja arusaamist demokraatiast, meediaõpetuse väljundiks peaksid ju olema haritud, informeeritud ja ühiskonnas toime tulevad kodanikud. Ja selliseks rekonstruktsiooniks annab vajaliku baasi kaugenemine biheiviorismist ning kindel suundumine konstruktivistliku lähenemise poole meediaõpetuses.

Pedagoogikateadlane Paulo Freire (Vt Freire 1972) väitis, et kriitiline pedagoogika sisaldab nii sõna kui maailma lugemise oskust – *reading the word and reading the world*. Juba Platon ja Rousseau nägid hariduses hea elu ja ühiskonna loomise vahendit. Maailma muutudes peab muutuma ka haridus ning see on ühteaegu nii probleem kui ka lahendus. Sama on meediaalase haridusega koolis. See on otsekui klassikaliste filosoofiate juurde naasmine ajal, mil me tahame viia haridust kõrgtehnoloogia mõjul uuele tasandile. Kuigi võib eksperimenteerida, mida uus meedia ja tehnoloogia meediaõpetuses suudab, on oluline säilitada kriitiline suhtumine ja jätkuvalt arendada trükimeediaga seotud pädevusi kombineeritult uue meediaga seotud pädevustega. Teisest küljest on meediaõpetuses tähtis ka see, et tehnoloogia areng oleks tõesti ka demokraatia arengu teenistuses, indiviidide teenistuses, mitte ei tekitaks privilegeeritud tehnoliiti.

Siinkohal on õige aeg jõuda järgmise tugeva faktorini, mis meediaõpetuse muutumist mõjutas – semiootikale lisandus 1970ndatel kasvav huvi ideoloogiateooriate vastu. Louis Althusseri mõjukas essee *Ideology and Ideological State Apparatuses* taaskinnitas ja arendas argumentatsiooni meediast ning haridussüsteemist kui riigi ideoloogiaaparaatidest. (Althusser 1971). Peab tunnistama, et Althusseri formulatsioon oli meediaõpetajatele topelt-pessimistlik: see pakkus negatiivselt määratletud vaadet nii süsteemile, kus õpetajad töötasid, kui ka süsteemile, mida nad õpetasid.

Samal ajal taaselustusid ka huvid Itaalia marksisti Antonio Gramsci kirjutiste vastu (1920ndad-1930ndad) (Vt Gramsci 1971). Gramsci oli arendanud hegemoonia kontseptsiooni selgitamaks, et domineeriva klassi juhtimist võivad alluvad grupid nõusolevalt aktsepteerida. Hegemoonia kontseptsioon oli meediaõpetajatele oluline, kuna

see defineeris meediat ja haridussüsteemi mitte kui riigipoolset teerulli, vaid kui tähtsat ideede lahinguvälja. Üks viis selle saavutamiseks on domineerivatel gruppidel leida diskursused, millega nende oma eesmärgid-huvid on väljendatud kõigi huvidena. Ehk siis on selle saavutamisel klassihuvid väljendatud tavahuvidena (rahvuslik huvi, avalik huvi).

See toob meid tagasi Roland Barthes'i ja „Mütoloogiate“ juurde. Barthes'i saavutus oli näidata mehhanismi, kuidas meedia abil representatsioone aktsepteeriti kui tavaelulisi. Barthes kirjeldas müüdikontseptsiooni kui representatsiooni viisi, mida üle kõige iseloomustab loomulikkus. Müüt on seotud “imepärase ajaloo aurustumisega” tähenduse protsessis – ajaloo transformatsioon oli Barthes'i jaoks müüdi printsiip. Barthes võrdleb seda ideaalse teenriga, kes teeb kõik valmis ja peremehe saabudes vaikselt kaob, viimane saab kõike nautida, juurdlemata, kust see tulnud on. Salates ajalugu, salgab müüt ka poliitikat: ”müüt on depolitiseeritud kõne”. Seepärast kirjeldab Barthes müüdi funktsiooni kui olla “tühi reaalsus”; see on sõna tõsisel mõttes lakkamatu väljavool, verejooks või aurustumine. Ja kui ajalugu, poliitika ja võitlus voolab representatsiooni protsessi käigus välja, tuleb asemele muutmata ja muutmatu loomulikkus. (Barthes 2004: 270).

Tallinna Pedagoogikaülikooli õppejõud Katrin Aava kirjutab, et tänapäeva meedias on hakatud ratsionaalse argumenteerimise asemel uusi müüte looma, meedia mütologiseerib maailma. Müüdid täidavad inimeste ootusi, kroonivad pingutusi ja kannatusi: poliitika valimiskampaania ajal (kangelase müüt), pürgimine Euroopa Liitu ja NATOsse (tõotatud maa müüt), Juhan Partsi võitlemine korrupsiooniga (vaenlase müüt) jne. (Aava 2003: 29-30).

Kui meedia, kaugel reaalsuse peegeldamisest, produtseerib representatiivseid konstruktsioone, mida täiendab ideoloogiline potentsiaal, siis on meediaõpetuse seisukohast väga loogiline küsida - “kes toodab, konstrueerib ja kelle huvides?”

Eri huvigrupid püüavad ju kas otse või varjatult paigutada meediasõnumitesse oma ideesid ja kujundada selle kaudu endale meelepäraseid sotsiaalseid suhteid.

Tulles tagasi Oliver Boyd-Barrett'i meediaõpetuse klassifikatsiooni juurde, kus interpretatiivse ja loomingulise kõrval on ka sotsiaalteaduslik traditsioon, tahan esile tõsta, et viimase fookus ongi suunatud eelkõige meediaproduktiooni ja -kasutuse kontekstidele (Boyd-Barrett 1994: 23).

Küsimused kontekstide kohta, milles meediatekste nii produtseeritakse kui ka tarbitakse, muutusid kriitilise paradigma puhul meediaõpetuses oluliseks. Et mõista teksti oli vaja minna sellest väljapoole ja uurida kontekste. Produktiooni ja kodeerimise kõrval uuriti kommunikatsiooniprotsessis ka institutsioone ja meediaprofessionaalide, eriti ajakirjanike tööd. Tähelepanu all olid meedia omanduse ja kontrolli, uudisallikate mõju, reklaamiandjate, valitsuse, riigi, õigussüsteemi ja auditooriumi küsimused. (Masterman, Mariet 1994: 39)

Ka Gunther Kress (2003) rõhutab vajadust arvestada meediaõpetuse kontseptuaalsete aluste muutumisega ehk siis põhjendab semiootilist faasi omal moel. Näiteks ainult lingvistiline teooria ei saa ette näha kõike, mis on õpetuses vaja, keel üksi ei anna meile juurdepääsu mitmeliigiliselt loodud sõnumi tähendusele; keel on osaline tähendusekandja. Teoreetiline muutus on semiootika suunas – lingvistilisest teooriast, mis arvestab vaid keelt, teooria poole, mis arvestab ka zheste, kõnet, kuvandeid, kirja, kolmedimensionaalseid objekte, värve, muusikat jms. Kress väidab, et siiani tuleb meie praegune tekstitunnetus “kirjutamise” domineerimise ajastust. Täheenduste loomise kontseptsioon on liiga keeruline, et lingvistika, kõne ja kirja viiside juurde jääda – on väga tähtis mõista, kuidas tähendusi luuakse kui märke märgistaja huvide tulemusena. Märgistamise protsessis on märk alati uus, see märk on loodud interpretatsiooni või liigenduse kaudu. See on kaugel keelekasutusest, kus on stabiilne süsteem stabiilsete elementidega, mida kasutatakse keelekasutaja poolt ja mida ei muudeta. Lingvistika tegeleb tähistajaga (*signifier*), semiootika seevastu märgiga: vormi/tähistaja ja tähenduse/tähistatava (*signified*) ühtesulandumisega. (Kress 2003: 35-41)

Kress väidab, et lugemine ja kirjutamine liiguvad lehelt ekraanile, mis tähendab, et meediaõpetuse keskmes pole enam keel, vaid multimeedia disain: kommunikatsiooni

peategelaseks saab kuvand. Ekraan on visuaalne olemusvorm, kus ka teksti käsitletakse visuaalsena. Kirja nii ekraanil kui ka lehel täiendab järjest enam kuvand – pilt, diagramm, joonis. Samuti kiri (sõna, lause, kogu tekst), selle kuju ja suurus on käsitletav märgina. Kirjutamine on diskreetne representatsiooni süsteem, millel on ajaloolised alged, mis tulenevad kuvandile baseeruvast representatsioonist. (Kress 2003: 65-72)

Vastupidiselt Kressile, kes ütleb, et disain on muutunud oludes kriitilisusest olulisem, arvan, et kriitilist dimensiooni on vaja rohkem kui kunagi varem. Peame küll disainima alternatiivseid tehnoloogiaid, pedagoogikat, õppekavasid, mõistma kuvandi relevantset rolli meedias, kuid samas peame pidevalt kriitiliselt suhtuma meedia poolt pakutavasse. See omakorda eeldab teatavate pädevuste omandamist juba koolieas.

2.3 Meediaõpetus kui kriitiliste ja autonoomsete pädevuste arendaja

Mida mõistetakse meediaõpetuse kontekstis pädevusena? Kellneri järgi on see kommunikatsiooni ja representatsiooni sotsiaalselt konstrueeritud vormide efektiivne kasutamine. Pädevuste sotsiaalne konstrueerimine toimub hariduslikus ja kultuurilises praktikas ja on seotud erinevate institutsionaalsete diskursuste ja praktikatega. Pädevus on seotud oskuste saamise, lugemiseks vajaliku teadmise, tekstide interpreteerimise, navigeerimise ja läbirääkimistega väljakutsete, konfliktide ja kriiside korral. Pädevus on vajalik tingimus osalemiseks lokaalses, rahvuslikus ja globaalses majanduses, kultuuris ja poliitikas. (Kellner 2002: 92)

Traditsionaalsed lugemise ja kirjutamise oskused seostuvad küberkultuuris nn multipädevustega, mis ei koosne vaid meedia- ja infotehnoloogiapädevustest, vaid ka sotsiaalsetest ja kultuurilistest pädevustest, ökopädevustest kuni majandusliku pädevuseni välja. (Kellner 2002:99)

Multipädevusi on vaja hübriidsete semiootiliste alade lugemiseks ning graafika, representatsioonide, liikuvate kuvandite ja helide kriitiliseks ja hermeneutiliseks töötlemiseks. Termin "hübriidsus" tähistab siin kombinatsiooni ja interaktsiooni erinevate meediumide vahel ja vajadust sünteesida eri vorme aktiivsesse tähenduse loomise protsessi. See viib materjali mitmekesise kasutamiseni uues interaktiivses õppimises või meelelahtuskeskkonnas. Haridus peab andma sümbolilise ja kultuurilise kapitali, et aidata inimestel hakkama saada muutuvast maailmast ja tekitada koostööle ja demokraatiale põhinevat ühiskonda. (Kellner 2002: 96-97)

James Potter defineerib meediapädevust kontinuumina, millel on erinevad tasemed, kus õpilane parasjagu asub. Meediapädevus on mitmedimensionaalne - kognitiivne (faktid, mentaalsed protsessid ja mõtlemine), emotsionaalne (tunded), esteetiline (hinnangud), moraalne (väärtused). Meediapädev inimene mõistab, et kõik neli moodustavad sünergia.

Ja meediaõpetuses on oluline, et õpetajad mõistaksid multidimensionaalsuse sünergia ideed. (Potter 2001: 7-12) (Vt ka Fleming 1993; Hobbs 1998b; Lauk, Ugur 2003)

Potter rõhutab informatsiooni aktiivse töötlemise tähtsust. See on tõesti tähtis, sest igapäevaselt jõuab meieni väga palju informatsiooni, mida me passiivselt ja ebateadlikult vastu võtame. Näiteks paljud reklaamiandjad seda soovivadki, sest passiivse töötluse korral on inimesel vähem kontrolli vastuvõetava informatsiooni üle ja on suurem võimalus, et see inimest mõjutaks. Ka konstruktivistlik teooria ütleb, et kui õppija võtab informatsiooni vastu passiivselt, lasub peardhk teadmiste ülekandmisel; kui aga usume, et õppija konstrueerib oma katsetes muuta maailm arusaadavaks teadmisi aktiivselt, on oluline tähenduse areng ja mõistmine.

Meediapädevuse illustreerimiseks toob Potter näite, kuidas erineva pädevusega inimesed seebioopereid jälgivad. Madala meediapädevusega inimesed tunnevad seletamatut seotust programmiga, nad ei suuda analüüsida ega isegi põhjendada, miks neile seriaal meeldib. Veidi kõrgema meediapädevusega inimesed tunnevad personaalset samastumisvajadust karakteritega, nad tahavad näha, kuidas karakterid riietuvad ja käituvad. Kõrgem meediapädevus toob esile diskuteerimisvajaduse: hiljem saab vaadatu sõpradega läbi arutada; seriaali võib pidada suhtlemise vahendiks. Veel kõrgema meediapädevusega inimesed analüüsivad seriaali erinevaid komponente.

Douglas Kellneri (2002) järgi on efektiivse meediaõpetuse, mida ta nimetab kriitilise meediapädevuse arendamiseks, alus Mastermani ja Boyd-Barrett'iga sarnane. Eelmises peatükis mainitud meediapädevus arvestab eelmiste lähenemiste kogemusi, analüüsib meediakultuuri kui sotsiaalse produktsiooni ja võitluse produkti ja õpetab olema kriitiline meedia representatsioonide ja diskursuste suhtes, kuid samas rõhutab meedia õppimisel eneseväljenduse ja sotsiaalse aktiivsuse arendamise tähtsust. Kriitiline meediapädevus mitte ainult ei õpeta meediast õppima, vastu panema meedia manipulatsioonile, kasutama meediamaterjale konstruktiivsel viisil, vaid arendab ka oskusi, mis aitavad luua häid kodanikke, kes oleksid motiveeritud ja kompetentsed ühiskondlikus elus osalejad.

Viimast eesmärki ehk demokraatia arengut toetab Renee Hobbsi väitel meediapädevus vähemalt kolmel viisil – näiteks aitab tugevdada õppurite oskust informatsioonile ligipääsu, analüüsi ja kommunikatsiooni osas. Teiseks informeerib õppureid ajakirjanduse funktsioonidest demokraatlikus ühiskonnas, miks informeeritus ja erinevate arvamuste väljendamine on oluline, miks inimestel on vaja osaleda poliitiliste otsuste tegemisel. Ja veel toetab meediapädevus hariduskeskkonda, kus õppurid praktiseerivad vaba ja vastustundliku eneseväljendamise, konflikti lahendamise ja konsensuse saavutamise oskusi, mis kõik on demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ühises probleemilahenduses osalemiseks. (Hobbs 1998a: 57-76)

Kriitilise meediapädevusega on tihedalt seotud kriitilise mõtlemise kontseptsioon, mis on info vastuvõtmisega algav ja otsuste tegemisega lõppev kompleksne protsess. See koosneb ideede tähenduste otsimisest, enesestmõistetavuste kahtluse alla seadmisest, arusaamade vastandlike seisukohtadega kõrvutamist, oma arvamuste põhjendamiseks ja kaitsmiseks uute vaatenurkade loomisest, “viisaka skeptitsismi” rakendamisest ja alternatiivide väljapakumisest. (Temple, Meredith, Steele 1997:12).

Kriitilise meediapädevuse õpetamine on kaasamisele ja koostööle tuginev projekt. Nagu juba mainitud, võivad õpilased olla meediasse rohkem sukeldunud ja sellest teadlikumad kui õpetajad ja see võib soodustada hariduslikku protsessi läbi ideede, tunnetuste ja vaadete jagamise. Teisest küljest võib kriitilist diskussiooni ja analüüsi julgustada see, kui õpetajad toovad õpilaste meediamaterjalide lugemisse kriitilise perspektiivi. Kuna meediakultuur on sageli osa õpilaste identiteedist, siis peavad õpetajad olema hoolikad õpilaste jaoks oluliste asjade kritiseerimisel, sel juhul on atmosfäär erinevuse kriitilise respektseerimise tarvis ja meediakultuuri olemuse ja mõjude uurimiseks loodud.

Peamine väljakutse kriitilise meediapädevuse arendamisel on seotud faktiga, et see pole pedagoogika traditsioonilises mõttes koos kindlate põhimõtete, juhtnööride ja õpetamise protseduuridega. Kriitiline meediaõpetus on lapsekingades: see alles hakkab oma tulemusi näitama, see on avatum ja eksperimentaalsem. Meediaõpetuse materjal on nii mitmekujuline, mitmetähenduslik, mitmeotstarbeline, et see nõuab tundlikkust

kompleksse meediakultuuri erinevate kuvandite, stseenide, narratiivide, tähenduste ja sõnumite lugemisel, interpreteerimisel, tajumisel. Kellner arvab ka, et ilmselt on väär luua meediaõpetuse “otsast lõpuni” programm koos kindlate tekstide, õppekava ja ette kirjutatud materjalidega. Kriitilise meediapädevuse kursused peavad olema paindlikud, et määrata oma õppekava, et suunata materjalid ja teemad päevakohastele küsimustele ja õhutada õpilaste oma huvisid. (Kellner 2002: 93-95)

Ka Kadri Ugur (2004:20) jõuab oma magistritöös järeldusele, et arvestades meediaõpetuse eesmärkide laia spektrit, õpilaste erinevaid huvisid ja koolide erinevate rõhuasetustega õppekavasid, on keerukas luua meediaõpetuse õppematerjali, mida klassis võiks kasutada sarnaselt õpiku või töövihikuga.

Naastes kriitilise meediapädevuse kontseptsiooni juurde, võiks Mastermani arvates seda veelgi edasi arendada kriitilise autonoomsuse suunas. Selle saavutamiseks peavad õpetajad õpilasi julgustama vastutust võtma oma õppimise suhtes, misjärel saavad õpetajad ja õpilased ühiselt õppetööd planeerida ja üheskoos ka õppida. Õpilaste kriitiline autonoomsus tähendab järk-järgulist sõltuvuse kaotamist õpetajast ja kindluse kasvatamist oma ideede väljendamiseks ja otsuste tegemiseks. (Masterman, Mariet 1994: 58)

Skandinaavias meediaõpetust uurinud Pär Lundgren toobki esile, et meediaõpetus ergutab sõltumatut, individualiseeritud õppimist, sest õpilased suudavad oma õppeprotsessi järjest paremini organiseerida; meediaõpetus arendab koostööd ja kommunikeerimist, sest tänapäevased väljakutsed eeldavad meeskonnatööd; meediaõpetus arendab informatsiooni töötlemise kompetentsust, sest õpilased vajavad oskust efektiivselt navigeerida infokülluses; meediaõpetus kasvatab õpilaste vastutustunnet uue meedia käsitlemisel, sest õpilastel on vaja tunda eetikaprintsiipe ja autoriõigusi. (Lundgren 2002: 12-13)

Seega jõudis arutelu jällegi välja selleni, et õpilase kriitilise autonoomsuse kontseptsiooniga haakub mainitud konstruktivistlik idee, mille kohaselt õpilane omandab

ise oskuse korraldada oma õppimist, misjärel tema iseseisvuse kasvades järk-järgult vähendatakse õpetajapoolset suunamist ja juhendamist. Vajalik toetus seisneb üldjuhul õpilasele abi andmises õppimisel või ülesande lahendamisel. Eesmärgiks on luua sild selle vahel, mida õpilane suudab teha omal jõul ja mida ta suudab teha teiste abiga. Sobivalt korraldatud abi õppimisel sisaldab kuut elementi – a) kujundada õpilastes huvi eesmärgi saavutamiseks; b) demonstreerida oodatava tegevuse ühte versiooni ideaalis; c) lihtsustada ülesande lahendamist vajalike sammude vähendamisega nii, et õpilane tuleks mõnede operatsioonide sooritamise ja toime ja tajuks, et teda saatis edu; d) kontrollida võimaliku heitumise ja riski ulatust; e) anda tagasisidet selliselt, et ilmneksid otsustava tähtsusega erinevused õpilase sooritatu ja ideaalse lahenduse vahel; f) motiveerida ja suunata õpilase tegevust sel määral, et oleks püsiv liikumine eesmärgi suunas. Niisiis on vajalik õpilase tegevuse suunamine optimaalsel tasemel: õppimise algetappidel on juhendamise vajadus suurem, edasi see väheneb, kuni õpilasel kujuneb oskus iseseisvalt õppida. (Krull 2001: 297)

Konstruktivismi puhul on eelistatavad õppemeetodid diskussioon, avastuslik ja uurimuslik õppetegevus, referaatide kirjutamine jne. Konstruktivistlikest ideedest lähtuv õppetöö korraldus soodustab paindlike ja elulähedaste teadmiste kujunemist. Need teadmised on hõlpsasti rakendatavad uutes situatsioonides, probleemide lahendamisel, arutlemisel ja edaspidisel õppimisel. Samas peab mainima, et erinevalt õppimisest informatsiooni vastuvõtmise teel kipuvad konstruktivistlike põhimõtete kohaselt korraldatud õppetöös omandatud teadmised jääma kitsapiirilisteks ja lünklikeks, kuigi üksikute probleemide osas võivad need olla vägagi põhjalikud. (Krull 2001: 230)

Uguri (2004: 19) väitel on konstruktivistlik õppimisteooria meedia õpetamisel läbiva teemana ilmselt edukalt rakendatav. See võimaldab õpilaste aktiivsust ja huvi maksimaalselt ära kasutada just siis, kui see tekib.

2.4 Ajaleht ja koolileht meediaõpetuse vahenditena

Õpetajate seminaril “Ajaleht koolitunnis” septembris 1999 tunnistasid korraldajad ja osalejad fakti, et õpetajad ei suuda õpilastele ajalehtedest muud õpetlikku välja noppida kui keelekasutuse negatiivseid näiteid. (Vassiltshenko 1999:220)

Põlva emakeeleõpetaja M. Feldschmidt kirjutab 2001. aastal oma magistritöös, et ta on viis viimast aastat kasutanud pidevalt koolitunnis õppematerjalina ajalehte. Ta rõhutab, et õpetaja peab leidma vastuse küsimusele, kuidas ning mida on kõige mõttekam õpetada pidevalt suurenevas infotulvas. Tänapäeva infoühiskonnas ei ole mõtet seada esikohale õpilaste faktiteadmiste omandamist, kuna teabe hulk suureneb iga hetkega ning peale õpiku on teisigi häid, kättesaadavaid ja ajakohase(ma)id infoallikaid. Ta väidab, et ajalehelugejad on edukamad õpilased, neil on laiem silmaring ja kriitiline analüüsivõime. Ajaleht ei asenda õpikut, kuid ta on vajalikuks lisandiks õppeprotsessis – ta on operatiivne, informatiivne ja kriitikameelt ergutav. Ajalehega töötamisel tunnis pole eesmärgiks pelgalt info andmine, vaid analüüsi-, sünteesi ja valiklugemise oskuste arendamine. (Feldschmidt 2001: 4-5)

Seega on ajalehe kasutamine õppevahendina kriitilises ja konstruktiivses meediaõpetuses igati sobiv.

Tõepoolest, kui jälgida ülikoolide ja gümnaasiumide poolt korraldatavaid sisseastumisteste, siis on palju küsimusi, mille vastuseid ei saa õpikutest, vaid mis eeldavad ajalehelugemist, et kursis olla tänapäeva kultuuri, poliitika ja majandusega. Õpetaja ülesanne on kujundada harjumust ajalehte lugeda, äratada ja süvendada huvi selle vastu ja õpetada lugema teadlikult ja analüüsivalt.

Soome Ajalehtede Liidul on pikaajaline kogemus ajalehtede kasutamisel koolitunnis. Pooldatakse näiteks ajalehtede kasutamist nii gümnaasiumis kui põhikoolis, eesmärgiga tugevdada ainepiire ületavaid õpivõimalusi, suurendada õppija vastutust, tugevdada infovalitsemisoskusi (info hankimine, analüüsimine ja vahendamine) ja selgitada

väärtushinnanguid. Ajaleht toetab nii oma riigi kodanikuks kui ka maailmakodanikuks kasvamist, aitab leida kultuurilist identiteeti ja mõista tehnika arengut, arendab eetilisi ja moraalseid tõekspidamisi. (Sanomalehtinen Liitto 1994:5)

Ülemaailmsel Ajalehtede Liidul on programm “Ajalehed koolitunnis” (*Newspapers in Education*) NIE, mis on ajalehtede ja koolide vaheline haridusalane koostööprogramm. NIE rõhutab, et ajalehti võib kasutada koolis kõikide vanuseastmete õpilastega erinevates ainetundides.

1997. a. ühines ka Eesti Ajalehtede Liit NIEga. Eesti programmi sihiks on elavdada ajalehtede kasutamist eri õppeainete tundides ja muuta see süstemaatilisemaks ning õpetada noori ajalehte ja ajakirjandust laiemalt tõlgendama, tõstes õpilaste ajakirjandusalast oskust. (Eesti Ajalehtede Liit 1998: 1-3).

Feldschmidt (2001:19-20) korraldas 2000. aastel Põlva maakonna emakeeleõpetajate hulgas küsitluse, mille eesmärk oli välja selgitada kas ja kuidas emakeeleõpetajad kasutavad ajalehte õppetunnis. Selle tulemusena selgus, et 34% kasutas ajalehte tunnis sageli, 25% kasutas siis, kui õpik suunas lugema; 37% harva, 4% vastas midagi muud. Sarnane pilt avaneb näiteks riiklikus õppekavas meediaõpetuse kõrval teise läbiva teema – keskkonna/säästva arengu – lõimise osas ainetundidesse. Imbi Henno (2003: 96) uuringu kohaselt teeb seda pidevalt 36% õpetajatest.

Sageli tundides ajalehti kasutavad õpetajad tõid eesmärkidena välja nii õpilaste silmaringi avardamise, ajakirjandusžanride õpetamise, materjali mitmekesistamise, päevaprobleemide tutvustamise, ebaetiliste ilmingute analüüsimise, keelelise analüüsi, õpilaste ajalehe juurde suunamise, aktiivse ühiskonnaliikme kasvatamise jms. Negatiivsena toodi välja, et ajalehtede kasutamine nõuab õpetajapoolset lisatööd, võtab niigi nappi aega tundides, samuti märgiti õpilaste vähest huvi poliitika ja ühiskondliku elu vastu jm. (Feldschmidt 2001: 19-20).

Lisaks ajalehtede kasutamisele koolitunnis, võib meediaõpetuse ühe osana käsitleda ka koolilehe koostamist. Koolileht ühendab õpilasi, toetab eneseanalüüsi, suhtlemisuskust ning arendab meediaalaseid teadmisi.

Koolilehe kui ajakirjandustoote tegemise ja lugemise õpetuslik mõju on kõrge. Eestis pole koolileht sisult õppevahend, seda pole väljaandjad üldjuhul eesmärgiks seadnudki. Koolileht avaldab materjali ja toimetus pakub tegevust, mis toetab õpilase sotsiaalset, esteetilist, kognitiivset ja kõlblist arengut ning arendab õpilastes oma arvamuse avaldamise oskust. (Tambaum 2000: 102)

Järva (1998: 118-119) viitab koolilehe tegemisest rääkides konstruktivistlikele meetoditele: juurdepääs informatsioonile ei toimu õpetaja kaudu, vaid vahetu kogemusena; õppija saab mõjutada olukorda, ta loob ise õpituolukorra; õpilasel on vahetu seos ühiskonnaga. Aktiivne kaasaelamine, keskkonda sukeldumine, selle vaatlemine, küsitamine, sellega eksperimenteerimine, objekti ja protsessi nägemine üheaegselt loovad sünergilise olukorra, kus õppija on *homo ludens*.

Juba viis aastat on Noorte Meediaklubi initsiatiivil toimunud koolilehtede võistlus. Noorte Meediaklubi on Eesti koolilehtede abistamiseks loodud organisatsioon, mille eesmärgiks on koolilehtede tegijaid ühendada ja jagada neile teadmisi ajakirjandusest. Noorte Meediaklubi koduleheküljel (<http://www.meediaklubi.eky.ee>) on öeldud: “Koolimeedia annab noorele inimesele esimese pildi demokraatliku ühiskonna toimimispõhimõtetest pisendatud ühiskonnamudelil – koolis.” Koolileht on igati meediaõpetuse eesmärkide teenistuses.

2.5. Meediaõpetus õppekava läbiva teemana kui meediaõpetuse üks baasmudelitest

Peatükis 2.1. oli juttu meediaõpetusest maailma eri riikides, kus on kasutusel ka erinevad meediaõpetuse mudelid. Masterman (1994) eristab Euroopa haridussüsteemis vähemalt kolme meediaõpetuse baasmudelit:

- 1) Meediaõpetus kui iseseisev distsipliin;
- 2) Meediaõpetus kui olemasoleva õppekava koherentne osa (enamasti emakeele osa, kuid ka kunstiõpetuse, teatriteaduste või sotsiaalteaduste osa);
- 3) Meediaõpetus kui õppekava läbiv teema. Selle puhul lõimitakse meediamaterjal läbivalt erinevate ainete õpetamisse.

Masterman ise eelistab esimest mudelit. Kui ainel on koolis oma identiteet, ruumid õppetööks, varustus, ressursid, püsiv staatus, siis see kindlustab õpetamise jätkuvuse, teeb aine vähem sõltuvaks konkreetsete õpetajate olemasolust ja võimaldab tõsist ja pikaajalist arengut. Neid eeliseid on raske saavutada, kui meediat õpetatakse teise aine osana. Meediaõpetuse prioriteedid on siis allutatud teise distsipliini prioriteetidele, mis võib aga osutada aine arengus takistuseks. (Masterman, Mariet 1994: 61-63). Seda on aga väga raske saavutada, sest õppekavad on ülekoormatud. Peale selle ei pea mitte kõik iseseisvat meediaõpetust parimaks variandiks. Näiteks Pär Lundgreni arvates on ideaalne mudel just meediaõpetus õppekava läbiva teemana ja vaid sel juhul on tal kõrge staatus. (Lundgren 2002: 85)

Eesti põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava kohustab kooli integreerima läbivad teemad oma õppekava koostamisel kõikidesse ainetesse igas vanuseastmes. Seega peavad õpilased meediapädevuse saavutama muude ainetundide kaudu ja praktiliselt iga õpetaja peab meediateemasid õpetusse lõimima.

Õppekava läbiv teema annab võimaluse ainete omavaheliseks seostamiseks, õpetajate paremaks koostööks ning igapäevaste elulähedaste teemade süsteemseks käsitlemiseks. Alustada võiks sellest, et iga õpetaja mõtleb ise riiklikus õppekavas toodud teema kirjelduse alusel läbi, millised on tema aine võimalused selle teema käsitlemiseks erinevates vanuseastmetes. Kui esialgne mõte on tekkinud, siis tuleks neid teiste õpetajatega võrrelda ning otsida kokkupuutepunkte. Järgneb sobiva metoodika valik ja ajakava tegemine. Tihti polegi vaja korraldada väga pikka ja põhjalikku õppust, piisab sellest, kui ühest ja samast asjast räägitakse möödaminnes lühikese perioodi vältel mitme aine tunnis. (Aher 1999:103-104).

Eesti põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava seab meedia õpetamisele läbiva teemana suured ülesanded. Õpilane peab õppima:

- nägema seoseid meedia osade vahel, meedia funktsioneerimise põhjusi ja tagajärgi;
- eristama avalikku ja privaatset elusfääri, omandama teadmised nende toimimise printsiipidest;
- meedias orienteeruma, meediat lugema, vaatama ja kuulama; nägema inimeste asendit ja rolle tänapäeva meediasüsteemis;
- omandama oskuse meedia manipuleerimist läbi näha;
- kujundama vajaduse ja harjumuse suhelda erinevate meedialiikidega: trükimeediaga, elektroonilise meediaga, suulise meediaga;
- omandama teadmised erinevate meediatekstide funktsioonidest ja ehitusest ning oskused ise olulisemaid meediatekste koostada.

Pädevused, mille peab saavutama põhikooli lõpetaja:

- oskab eristada meediaväljaandeid: kohalikku ja üleriigilist ajakirjandust, üldväljaandeid ja eriväljaandeid, teabe- ja meelelahutusajakirjandust ning oskab sellele vastavalt erinevaid meediaväljaandeid kasutada;

- oskab tajuda ja lahus hoida tegelikku ja kujutlusmaailma, avalikku ja privaatset elusfääri;
- oskab lugeda, kuulata ja vaadata kõige olulisemaid meediažanre ja leida nende põhisõnumit: uudist, arvamused, meelelahutust, praktilist infot;
- oskab vaadata ja mõista fotosid ja illustratsioone ajakirjanduses;
- oskab selekteerivalt ajalehte lugeda;
- oskab kasutada meediat praktilise teabe allikana: eristada reklaami toimetuse materjalist ja leida reklaamist talle vajalikku teavet;
- oskab kasutada elektroonilist meediat: mõistab, et Internet on avalik sfäär, oskab leida Internetist vajalikku teavet, kasutada portaale ja ajalehtede Interneti-väljaandeid;
- tunneb meedia põhilisi eetikareegleid ja oskab ära tunda nende rikkumist.

Gümnaasiumi lõpetaja pädevused on veelgi spetsiifilisemad:

- oskab eristada erinevale auditooriumile määratud tekste ja väljaandeid ning nende funktsioone: kohalik/üleriigiline meedia; üldväljaanded ja spetsialiseeritud väljaanded, teave ja meelelahutus;
- saab aru, kes on meedia taga: kes on omanikud, allikad, meediapersoonid jne, oskab seostada meediast saadavat teavet nende persoonidega;
- oskab eristada ja lahus hoida faktilist ja kujutlusmaailma, avalikku ja privaatset elusfääri, uudist ja arvamust, teavet ja meelelahutust;
- teab, millised on kesksete meediaväljaannete, žanrite, saadete jne põhieesmärgid ja ülesehitusreeglid, oskab neid lugeda, kuulata, vaadata ja analüüsida;
- oskab vaadata ja analüüsida fotosid, illustratsioone, teabegraafikat;
- oskab kasutada elektroonilist meediat: kommenteerida Internetis olevat teavet ja seda ise Interneti üles seada;
- saab aru, milliste vahenditega lehte kujundatakse ja küljendatakse;
- oskab koostada keskseid meediažanre: uudist, kommentaari, portreed, arvustust, reportaaži, olemuslugu, probleemartiklit;
- oskab suhelda ajakirjanikuga: teab oma õigusi ja kohustusi meedia suhtes;

- tunneb meedia põhilisi demagoogia- ja manipuleerimisvõtteid, oskab neid tegelikus tekstis ära tunda (Vabariigi Valitsuse määrus 2002: ptk 5).

Potter ja Kellner rõhutasid oma käsitlustes pädevustest rääkides ikkagi kriitilisust, analüüsimist, interpretatsiooni, info töötlemise aktiivsust, ühiskondlikus elus osalemist, kaasamist ja koostööd, mitte aga praktiliste ja spetsiifiliste oskuste õpetamist, nagu erinevate ajakirjandusžanride tekstide koostamine, ajalehe küljendamine jne.

Meediakoolitajate Liidu ja Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna koostöös 2002. aastal Ahjal korraldatud suvekoolis püüdsid õpetajad pädevuste sisu ja mahtu lahti mõtestada. Õpetajate arvates on küll võimalik teiste ainete vahendusel meediat õpetada, kuid mitte sellises mahus ja nii detailselt, nagu eeldab õppekavas esitatud pädevuste kirjeldus. Õpetajate arvates ei ole mõned nõutavad pädevused õpilasele meedia mõistmiseks tingimata olulised, näiteks ajalehe kujundamise ja küljendamise vahendite tundmine, oskus infot internetti panna, reportaaži või olemuslugu kirjutada. (Lauk, Ugur 2003: 14).

Nõustun õpetajate ja ka eeltoodud teoreetikute arvamusega ning olen veendunud, et küljendusprogrammide tundmisest märgatavalt olulisem on siiski kriitilisuse ja analüüsiõskuse arendamine. Riikliku õppekava pädevustega tutvunud õpetajate kõige sagedasem küsimus ongi – kuidas neid pädevusi saavutada?

Ugur toob ka oma magistritöös välja, et riiklikus õppekavas kirjeldatud eesmärgid ja pädevused jäävad õpetajatele osaliselt selgusetuks ja nad ei tea, mida meedia õpetamisel tegema peab. Näiteks on väheste taustateadmistega õpetajatele raskesti mõistetav, kuidas õpilane peab õppima nägema seoseid meedia osade vahel, meedia funktsioneerimise põhjusi ja tagajärgi. (Ugur 2004: 31). On täiesti selge, et kui õpetaja pädevuse sisu ei mõista, siis ei suuda ta ka vastavat pädevust õpilastes arendada.

Millised probleemid veel tekivad? Õpetajad pole harjunud erinevate ainete õpetamisel koostööd tegema – vaja on ju kooskõlastada teemasid, nende käsitlemise aega ja vormi jne.

Samuti eeldab läbiva teema õpetamine koostööd õpetajate ja lapsevanemate vahel. Vanemate mõistmine on eduka meediaõpetuse üks alustest. Juba enne õpetamise algust on oluline selgitada vanematele, mida loodetakse saavutada, kirjeldada tegevusi ja rõhutada selles vanemate tähtsat rolli. Vastasel korral võib ette tulla väärarvamusi ja – tõlgendamist. Meediaõpetus tungib ju ka kodustesse meediatarbimise harjumustesse (“õpetaja käskis mul seda telesaadet vaadata”). (Masterman, Mariet 1994: 69)

Koostöö meediaprofessionaalidega on samuti oluline. Vaatamata paljudele võimalikele kasuteguritele koostöös, võib ette tulla ka segadust ja väärarvamusi. Meediainimesed ei pruugi olla meediaõpetusest teadlikud ja pidada seda katseks meediat halvustada või õpilaste maitse-eelistusi parendada või meediavägivalla eest kaitsta või ajakirjanikke kellegi huvisid teenivatena näidata. Samuti võidakse kahelda õpetajate kvalifikatsioonis ja kogemuses meediat õpetada. Kooli tasandil peaksid õpetajad mitte ainult õpetama meediat, vaid ka seda kaitsma ja põhjendama õpilastele, kolleegidele, vanematele, poliitikutele. Kohalikul ja rahvuslikul tasandil peaksid õpetajad ja poliitikud üles ehitama toetusvõrgustikud, et ideid ja ressursse jagada. Rahvusvahelisel tasandil peaks toimuma ressursside, ideede ja ka personali vahetus. (Masterman, Mariet 1994: 85-86) (Vt ka Pungente 1995).

Lisaks koostööle on kindlasti vaja õpetajate koolituseks programmi, meediaõpetuseks on tarvis tugimaterjale, vajalik on korraldada meediaõpetuse teemalisi konverentse, töögrupe, avaldada infomaterjale – see kõik seisab aga Eestis veel ees. Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond sellega tegeleb – näiteks võib tuua juba mainitud suvekooli, meediaõpetusele pühendatud ajakirja Haridus erinumbri (2003, nr 5) ja Kadri Uguri koostatud tugimaterjali.

Uguri (2004: 22) väitel eeldab õppekava läbiva teema rakendamine, et õpetaja on huvitatud läbiva teema käsitlemisest, õpetajal on pädevus läbiva teema käsitlemiseks ja ainemaht võimaldab läbiva teemaga tegelemist. Reaalses koolisituatsioonis ei ole Eestis need eeldused enamasti täidetud.

2.6. Töö uurimisküsimused

Sirkku Kotilainen tõi oma meediaõpetuse alases väitekirjas välja, et meediaõpetusega tegeleval õpetajal peab olema:

- 1) pühendumus meediaõpetusele – õpetaja teadmised meediast ja soov meediat õpetada, huvi meedia ja õpilaste mediakeskkonna vastu;
- 2) meedia aktiivõppe õpetamismeetodite kasutamismeisterlikkus;
- 3) positiivne orientatsioon koostööle ja kommunikatsioonile nii klassis, koolis kui ühiskonnas. (Kotilainen 2001: 9)

Eeltoodud teoreetilisi lähtekohti silmas pidades tõlgendan valmidust just Kotilaineni väljapakutud tähenduses – sellest kasvavadki välja magistritöö kitsamad uurimisküsimused.

1. Milline on õpetajate meediakasutus?

Kõige üldisem eeldus meedia õpetamiseks on õpetaja enda meediakasutus – näiteks ei saa arvutiõpetaja arvutit kasutamata oma ainet õpetada, samuti ei ole keeleõpetajal võimalik keelt kasutamata keeletunde anda, väga keeruline on kirjanduse õpetajal raamatut kätte võtmata kirjandust õpetada jne.

Ka Kotilaineni järgi on üheks valmiduse komponendiks õpetajate endi huvi meedia vastu.

2. Milline on õpetajate arvamus meedia usaldusväärsuse, professionaalsuse, objektiivsuse ja mõju kohta?

Et välja selgitada õpetajate valmidus meediaõpetuseks, on väga oluline teada, mida õpetajad meediast arvavad: kas nad usaldavad meediat, kas nad peavad ajakirjandust professionaalseks ja objektiivseks, mida teavad ja arvavad pedagoogid meedia mõjust? Kõiki eeltoodud teemasid hakkavad õpetajad suure tõenäosusega ühel või teisel viisil meediaõpetuse raames käsitlema ja seega on

tähtis teada, millistel seisukohtadel nad ise on neis küsimustes. Need vastused näitavad õpetajate teadmisi meediast, kriitilisust, meediapädevust ning ühtlasi valmidust meedia õpetamiseks. Ka Kotilaineni järgi ei ole õpetaja meedia õpetamiseks valmis ilma teadmisteta meediast.

3. Milline on õpetajate ettekujutus õpilaste meediakasutusest, meediahuvist ja meediapädevusest?

Õpetajal on vaja oma õpilasi tunda. Selleks, et edukalt oma ainet õpetada, (iseäranis kasutades konstruktivistlikke õpetamismeetodeid, mis eeldavad koostööd, diskussiooni ja kaasamist), on oluline teada, milline on õpilaste kokkupuude õpetatavaga: huvi aine vastu, eelteadmised ning pädevus õpetatavas. Õpetajate huvi õpilaste meediakeskkonna vastu on meedia õpetamise eeltingimuseks. Siin ilmneb ühtlasi õpetajate arusaam meediapädevuse sisust.

4. Milline on õpetajate hinnang meediaõpetuse vajalikkuse ja oma valmiduse kohta meediat õpetada?

Sirkku Kotilaineni väitekirja kohaselt peab meediaõpetusega tegeleval õpetajal olema pühendumus meediaõpetusele, milleks on vaja nii tahet sellega tegeleda kui ka tegelikku veendumust ettevõtmise vajalikkusesse. Käesolevas töös küsitakse õpetajatelt ka otse: kas nad on oma arvates valmis meediat õpetama (need vastused annavad ju ka ülevaate tahte olemasolust).

5. Milliseid meedia õpetamise võimalusi õpetajad näevad?

Kas ja kuidas saavad õpetajad oma sõnul tuua meediat koolitundi, kasutada tundides meediamaterjali, arutleda õpilastega meediateemadel? Õpetajate vastustes sisalduvate võimaluste hulk ja olemus näitavad õpetajate eeldusi meediaõpetuse praktiseerimiseks ja ühtlasi valmidust end meediaõpetuse õpetaja rollis näha. Vastused neile küsimustele näitavad ka, milline on õpetajate meedia

aktiivõppe õpetamismeetodite kasutamismeisterlikkus ja orientatsioon koostööle ning kommunikatsioonile.

3. TÖÖS KASUTATUD METOODIKA

Et uurida õpetajate meediakasutust ja valmidust meedia õpetamiseks on käesolevas töös kasutatud formaliseeritud küsitlust (vt Lisa 1), - see on võrreldavust tagav meetod, mis sobib arvamuste ja hoiakute selgitamiseks. Küsitluses kasutati territoriaalset ja suunatud valikut – vastajad valiti kindlate eelduste alusel – küsimustikule on vastanud erinevate Eesti regioonide 252 õpetajat. Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) andmetel on Eesti üldhariduskoolides 2001. aasta seisuga kokku 16 054 õpetajat. Formaliseeritud küsitluses osales seega 1,6% kõikidest õpetajatest.

Tabel 1 Õpetajate sooline jagunemine

õpetajate sugu	küsitluses osalenud õpetajate sooline jagunemine	Eesti õpetajate sooline jagunemine (allikas HTM)
naissoost õpetajad	222 (88%)	13 975 (87%)
meessoost õpetajad	24 (10%)	2079 (13%)
vastamata	6 (2%)	-

Tabel 2 Õpetajate vanuseline jagunemine

õpetajate vanus	küsitluses osalenud õpetajate vanuseline jagunemine	õpetajate vanus	Eesti õpetajate vanuseline jagunemine (allikas HTM)
22-35	58 (23%)	... -29	1738 (11%)
36-50	111 (44%)	30-49	8845 (55%)
51-...	75 (30%)	50-...	5471 (34%)
vastamata	8 (3%)	-	-

Toodud võrdlusandmed näitavad, et Eesti üldhariduskoolide õpetajate ja magistritöös küsitletud õpetajate sooline ja vanuseline jagunemine on üsna sarnane, mis annab alust väita, et kasutatud andmete põhjal on võimalik teha valiidseid järeldusi.

Formaliseeritud küsitluses osales 65 õpetajat Tallinna, 65 õpetajat Tartu, 46 õpetajat teiste maakonnakeskuste ning 76 pedagoogi maakoolidest .

Küsitlus viidi läbi 2003. aasta lõpul ja 2004. aasta alguses. Kõikidele respondentidele esitati samu küsimusi samas sõnastuses. Kasutatud formaliseeritud ankeetküsimustikus olid nii kinnised kui ka lahtised küsimused. Küsimused puudutasid nii õpetajate meediakasutust, meediast saadud info kasutamist õppetöös, hinnangut meedia usaldusväärsusele kui ka meediaõpetuse vajalikkusele ning valmidust meedia õpetamiseks. Saadud andmeid töödeldi tabelarvutusprogrammiga Microsoft Excel.

Kuna töös püstitatud eesmärkide saavutamiseks oleks vaid formaliseeritud küsitlus osutunud ebapiisavaks (vastajad kalduvad vastama pealiskaudselt, vastused ei anna vahetut teavet intervjuueeritavate tunnete, teadmiste, kogemuste kohta, kirjalik vastamine lahtisele küsimusele nõuab pingutust ja kirjaliku eneseväljenduse kogemust jne), kasutati täiendava meetodina semistruktureeritud, standardiseerimata kvalitatiivset süvaintervjuid (Lisa 3).

Ajavahemikul 2003. aasta novembrist jaanuarini 2004 küsitleti uurimistööks 20 õpetajat. Nende valik toimus üldhariduskoolide erinevate tasemete õpetajate hulgast, küsitleti nii algklassi-, keskastme kui ka gümnaasiumiastme õpetajaid. Et järeldused poleks liiga ühekülgsed ja õpetajate valmisolekust meediaõpetusele võimalikult mitmekesisest pilti saada, on küsitletud nii linna- kui ka maakoolide õpetajaid. Küsitleti nii eesti keele ja kirjanduse, inglise keele, vene keele, ajaloo-, ühiskonnaõpetuse, kunstiõpetuse, muusikaõpetuse, käsitöö-, loodusõpetuse, reaalinete kui ka algklasside õpetajaid (Lisa 4).

Süvaintervjuude eesmärgiks oli tähenduslike, lahtimõtestavate andmete saamine nõ igapäevakeeles, mis aitaksid leida vastuseid püstitatud küsimustele. Süvaintervjuud viidi läbi sundimatus õhkkonnas toimunud vestlustena uurija ja respondendi vahel. Intervjuude käigus saadi vastajatelt hulk lisainformatsiooni ning argumenteerimise ja järelduste välja toomise vahendeiks olid tsitaadid uuritavate jutust. Seega peegeldasid vastajad isiklikke kogemusi ja hoiakuid uuritavate teemade suhtes. Kasutatud semistruktureeritud süvaintervjuudes oli küsitluskava planeeritud teemade ja võtmeküsimuste kaupa, kuid küsimuste sõnastus ja järgnevus oli vaba. See lubas olla piisavalt paindlik ja võimaldas ka süstemaatilist analüüsi, kuna teemad/võtmeküsimused olid samad. (Vt ka Schwandt 1992: 74).

Intervjuude analüüsimisel selekteeriti ja koondati tekstilõigud, mis seostuvad uuritavate teemadega. Seejärel vaadati üle kogu materjal, leidmaks intervjuu alateemade “teisendusi”, teistsuguseid väljendeid samade asjade kohta ning hilisemaid sama teema arendusi muude alateemade juures. (Vt ka Lindlof 1995: 219-222).

Magistritöö Lisas 2 on esitatud formaliseeritud küsimustiku tulemused ning Lisades 5-12 on esitatud süvaintervjuude tulemused teemade lõikes.

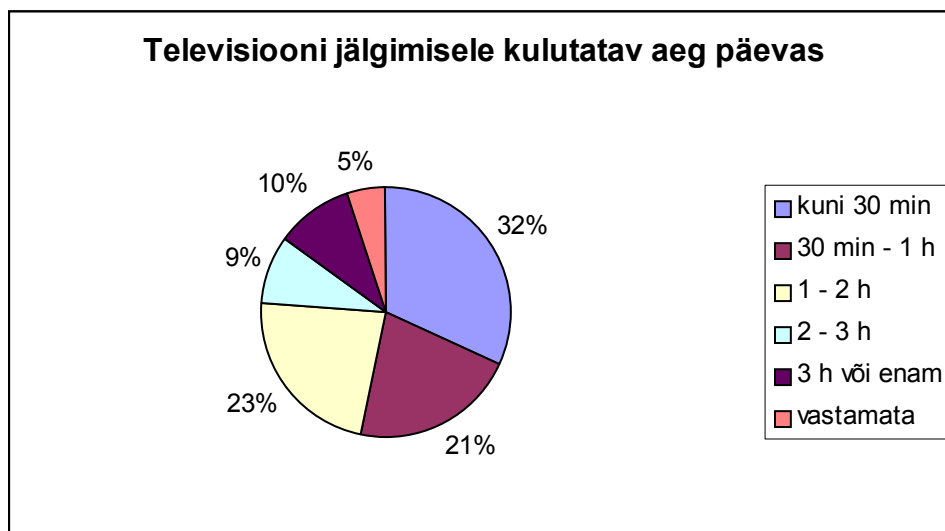
4. EESTI ÕPETAJATE VALMIDUS MEEDIA ÕPETAMISEKS

4.1 Õpetajate meediakasutus

Õpetajad on suhteliselt aktiivsed ja mitmekülgsed meediatarbijad, nad jälgivad erinevaid kanaleid ja väljaandeid (Lisa 5, Vt ka Lisa 12).

Ankeetküsitluse kohaselt on õpetajad suured telerivaatajad: televisioon võtab õpetajate meediakanalitele kulutatud ajast kõige suurema osa (Joonis 1). Näiteks Eesti Televisioon on õpetajate seas väga populaarne, kõik vastanud tunnistasid, et vaatavad seda. 89% õpetajatest jälgib Eesti Televisiooni pidevalt või sageli. Õpetajad vaatavad meelsasti ka telekanaleid Kanal 2 ja TV 3, mille aktiivseid vaatajaid on küsitluse järgi vastavalt 73% ja 82%.

Joonis 1

V 18: “See (televisioon) on ikka praktiliselt kogu aeg. Hommikuti vaatan Terevisiooni. Õhtul koju minnes tahaks teleri ette jõuda TV3 Seitsmesteks Uudisteks ja dubleerin neid Aktuaalse Kaameraga. Jutu- ja arutlemissaated on kõik minu lemmikud, neid ma püüan ikka kõiki vaadata.”

Kuigi ajalehtede lugemisele kulutatav aeg päevas (rohkem kui kolm neljandikku vastanutest kulutab alla tunni) on lühem televiisori vaatamisele kulutatud ajast, loevad õpetajad üsna aktiivselt ajalehte Postimees (Joonis 2). See näitab, et ainult televisioon ei ole õpetajate jaoks informatsiooni saamisel piisav. Kaheksa õpetajat kümnest, Tartu õpetajatest peaaegu 90%, loeb Postimeest pidevalt või sageli.

V 5: „Iga päev saab loetud vähemalt Postimeest. Siis Interneti kaudu Õhtulehte ja Päevalehte. Kindlasti alati loen kord nädalas ilmuvat Õpetajate Lehte järjepidevalt.“

Teisi päevalehti ja ka nädalalehti loevad küsitletud õpetajad vähem: domineerib vastusevariant: loen harva (Eesti Päevalehe puhul 38%, SL Õhtulehe puhul 44%, Eesti Ekspressi puhul 41%). Eesti Ekspressi loevad siiski rohkem pealinnas töötavad ja keskealised või nooremad õpetajad.

Õpetajate hulgas on ka suuri lehelugejaid: 20% õpetajatest loevad nii Postimeest kui ka Eesti Päevalehte pidevalt või sageli. Samas leidub pedagooge, kelle peamiseks infoallikaks on vaid SL Õhtuleht (6%). Uuringust selgus, et õpetajad on harjunud lugema ajalehtede paberväljaandeid – enamus vastanutest loeb ajakirjandusväljaandeid Internetist juhuslikult.

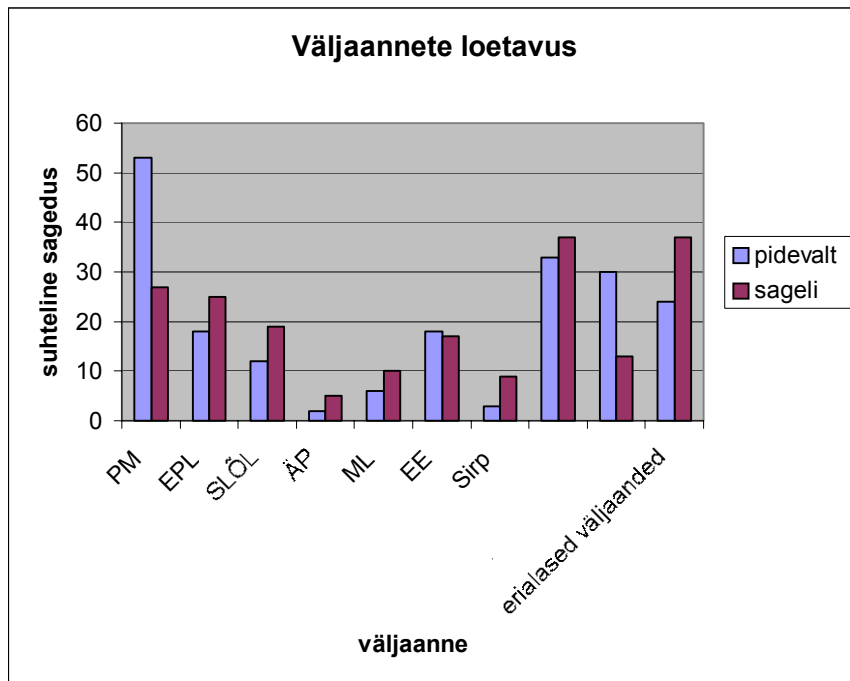
Maalehte loevad pedagoogid vähe, Äripäeva ja Sirpi üldiselt ei loeta. Maalehte loevad õpetajad töötavad ootuspäraselt eelkõige maakoolides. Äripäeva ja Sirbi vähene loetavus on seletatav väljaannete valdkondliku suunitlusega.

Ametialast väljaannet loevad õpetajad Postimehe järel kõige enam - seitse õpetajat kümnest loeb Õpetajate Lehte pidevalt või sageli. See on ka igati loogiline, sest õpetajad on Õpetajate Lehe otsene sihtauditoorium. Õpetajad loevad ka erialaseid, õppeainega seotud väljaandeid – 61% küsitluses osalenutest väitsid, et jälgivad neid pidevalt või sageli.

V4: "Kõigepealt oma erialased keeleteaduslikud ajakirjad ja veel Loomingu Raamatukogu, Vikerkaar, aeg-ajalt ka Akadeemia. Need on põhiliselt. Veel Õpetajate Leht ja Haridus – pidevalt. Lisaks sellele veel Teater. Muusika. Kino."

Maakonnalehtede loetavuse tulemused on vastandlikud. Kolmandik loeb maakonnalehte pidevalt, samas veerand vastajatest ei tee seda üldse. Selline vastuste jaotus on tingitud asjaolust, et Tallinna ja Tartu õpetajad maakonnalehti üldiselt ei loe (küsitav on Tartu Postimehe käsitlemine maakonnalehena), samas maakonnakeskuste ja maakoolide pedagoogide jaoks on maakonnaleht oluline väljaanne.

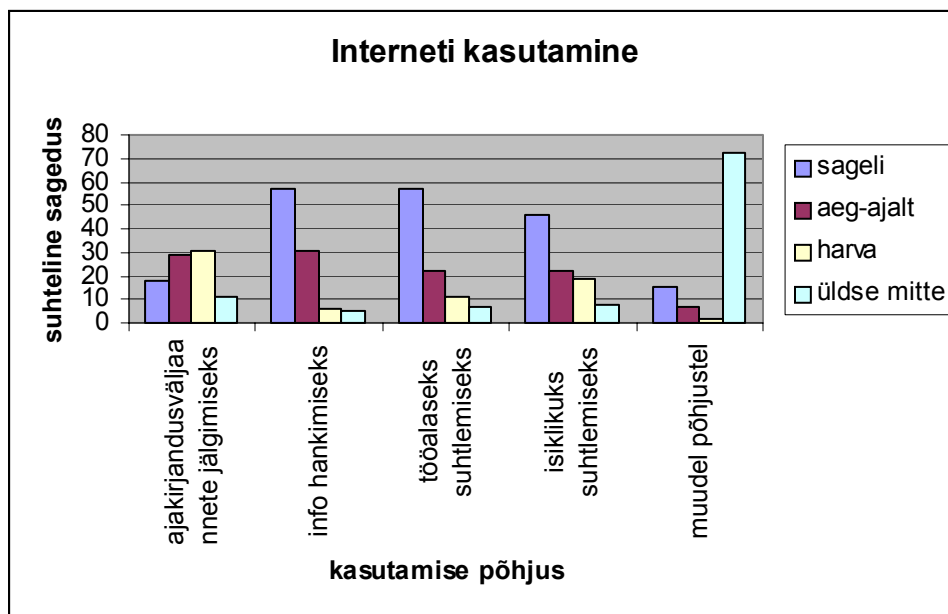
Joonis 2

Televisiooni ja trükiväljaannete kõrval on ka Internet paljudele õpetajatele igapäevane infokanal (Joonis 3). Pooled õpetajad vastasid, et kasutavad seda pidevalt informatsiooni hankimiseks, ka peaaegu kõik ülejäänud teevad seda aeg-ajalt.

Nooremad õpetajad on ootuspäraselt suuremad Interneti kasutajad: näiteks alla 36-aastastest õpetajatest kasutab Internetti iga päev 67% ja üle 50-aastastest 45%. Üle poole õpetajatest kasutab Internetti pidevalt tööalaseks suhtlemiseks ja infovahetuseks, veerand vastanud pedagoogidest teeb seda aeg-ajalt ning ülejäänud veel harvem. Üsna sarnased on vastused ka Interneti kasutamise isiklikuks suhtluseks – pidevalt teeb seda siiski alla poole vastanutest. Seevastu õpilased kasutavad Internetti just kõige enam suhtlemiseks. Kui võrrelda õpetajate Interneti kasutamist õpilaste omaga, siis selgub, et õpetajad on usinamad Interneti kasutajad kui õpilased. Iga päev kasutab Internetti 23%, 2-3 korda nädalas 34%, harvem 33% ja ei kasuta üldse 10% õpilastest. (Lauk 2004: 9-10).

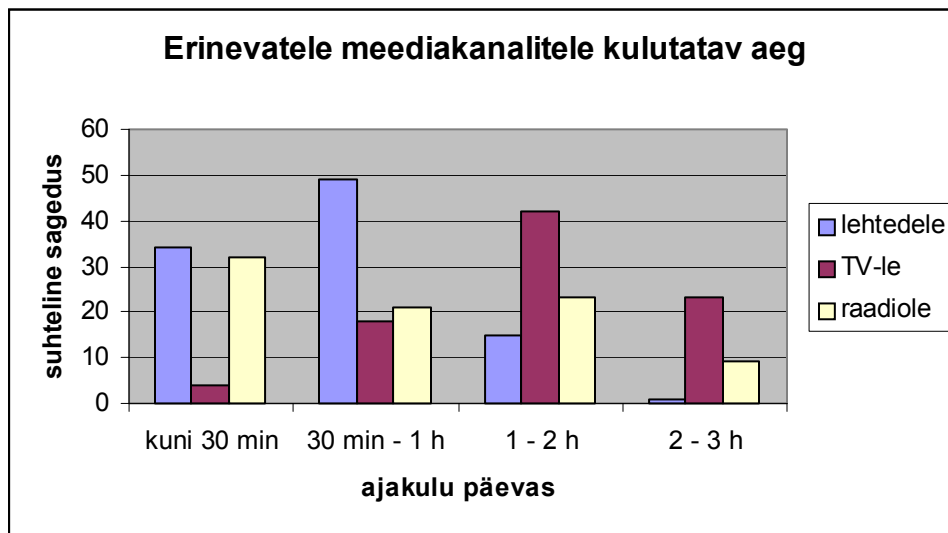
Joonis 3

Raadiot kuulavad õpetajad palju vähem – üle poole vastanutest ei kuula Vikerraadiot või teeb seda harva, teisi radiojaamu kuulatakse veel vähem. Raadio mängib enamasti vaid taustaks. Rohkem kui poolele vastanute raadiole kulutatud aeg päevas jääb ühe tunni piiridesse, neljandik õpetajatest väitis, et nad kuulavad raadiot tundi kuni kaks päevas (Vt ka Joonis 4).

V 6: “Raadiot ma ei kuula eriti. Kuulan vaid hommikul kohvi kõrvale ajalehtede ülevaadet - enamasti Vikerraadiot. Vat seal ma siis kuulen tavaliselt ära huvitavad asjad, mis ajalehtedes kirjas on ja teinekord ma otsin ka need huvitavad asjad üles.”

Joonis 4

Intervjueeritavate hulgas leidub ka ühekülgsel meediakasutusega õpetaja, kes oma väitel loeb ainult lasteajakirju ning vaatab televiisorist seriaale:

V 2: “Ajalehti ma põhimõtteliselt tõesti ei loe, kuna mulle ei meeldi lugeda mingit jama”.

Vaatamata viimasele erandlikule näitele, saab siiski väita, et õpetajate meedia kasutamise sagedus, viisid ja harjumused ei ole takistuseks meedia õpetamiseks, õpilastega tunnis meediateemadel arutlemiseks ja oma aine meediaga seostamiseks. Õpetajate meediakasutus näitab, et õpetajatel on huvi meedia vastu, mis on Kotilaineni järgi üks meedia õpetamise valmiduse komponent.

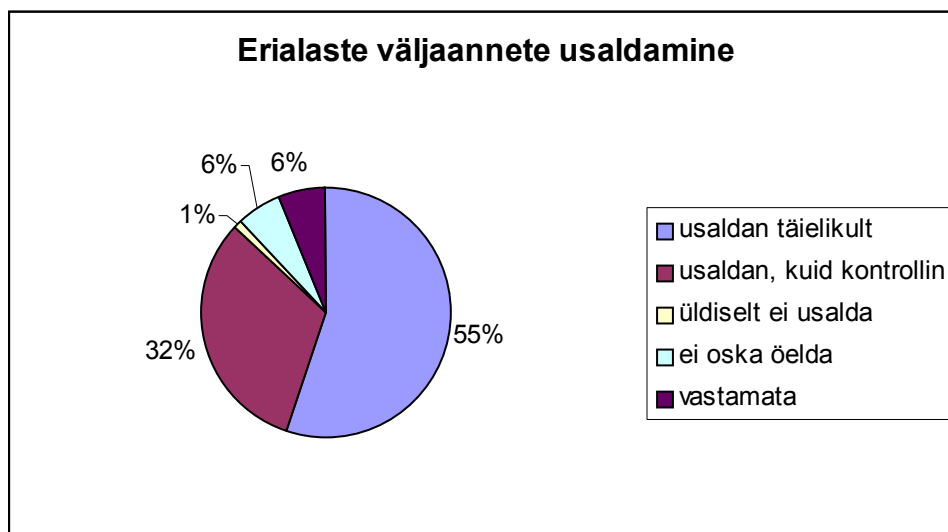
4.2. Õpetajate hinnangud meediale – õpetajate meediapädevus

4.2.1. Meedia usaldusväärsus

Õpetajate hinnangud meediale, sealhulgas erinevate meediakanalite usaldusväärssusele (Lisa 6) peegeldavad ühtlasi õpetajate kriitilisuse määra, pädevust ning valmidust meedia õpetamiseks.

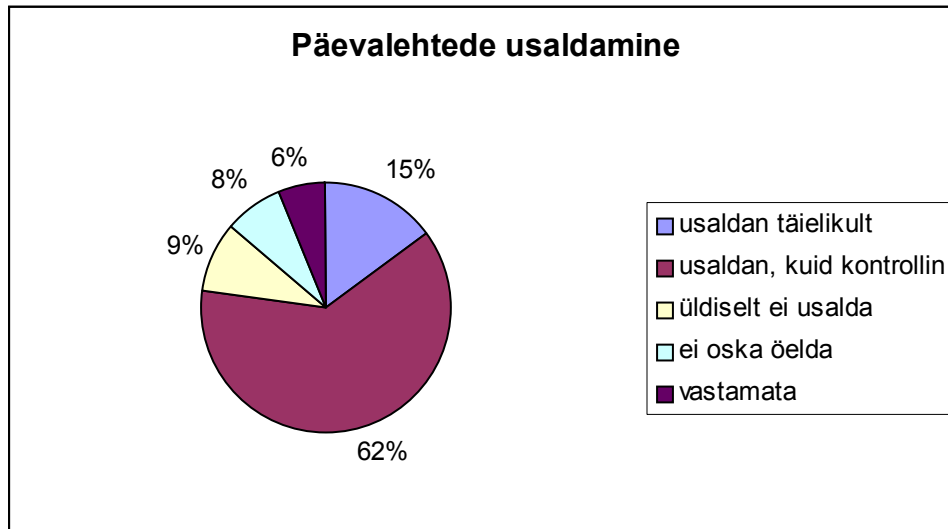
Õpetajad usaldavad kõige rohkem erialaseid väljaandeid (täielik usaldus on pooltel õpetajatel) (Joonis 5) ja ametialaseid väljaandeid (täielikult neli õpetajat kümnest). Erialaste ehk õppeainega seotud väljaannete, kus nii autoriteks kui ka lugejateks on ennekõike erialaekspertid, suurem usaldamine on mõisteta. Arvestades, et õpetajad peavad asuma peatselt õpilaste meediapädevust arendama, on võib-olla märkimisväärsemad hoopis järgmised protsendid: täielikult (pimesi) usaldab raadiot 7%, televisiooni 12%, Internetti 13% ja päevalehti 15% õpetajatest.

Joonis 5

Kuus õpetajat kümnest väitis ankeetküsitluses, et üldiselt usaldavad päevalehti, televisiooni ja Interneti, kuid peavad teabe ülekontrollimist oluliseks (Joonis 6). Raadio puhul vastasid nii pooled.

Joonis 6

Ometi ei ole õpetajad suutnud vastavat põhimõtet õpilasteni viia, sest õpilaste suhtumine meediasse ei ole kriitiline. Näiteks 11-19aastastest Eesti kooliõpilastest pidas Internetist hangitud infot piisavalt usaldusväärseks 55% ja vaid 28% ütles, et usaldab, aga kontrollib (Olmaru 2003: 53). Need numbrid tõestavad selgelt meediaõpetuse vajalikkust.

Konkreetsete meediakanalite või väljaannete usaldamise määrast on käesolevas töös olulisem see, kuidas õpetajad oma seisukohi põhjendavad. Paraku ei ole õpetajate süvaintervjuudes antud hinnangutes piisavalt argumente ja analüüsi – pigem viitab see pedagoogide madalale meediapädevusele.

V 5: „Usaldan ikka (meediat). Ega ma ei tea, mis seal valet ka on. Ma arvan, et see on ikka tõde, mis seal kirjutatakse. /.../ Ei tea ju tausta. Jään seda uskuma, mida nad kirjutavad.“

V 6: “ Meedia ongi ju see, kes tekitab üksteise pihta “pori loopimist”. Meedia ei tohiks võib-olla oma hinnanguid üldse nii tihti anda, kui ta annab. /.../ Üldistades ei kipu ajakirjanikke eriti usaldama.”

V 10: “Ei. Mina ei usalda. Ja kasvõi näiteks sellepärast, et ma ei usalda ajakirjanikku kui inimest. /.../ Tegelikult ei usalda - nad on ikka sellist jama siin kokku keeranud, et ei saa 100 % uskuda. Kuna ma tean, mismoodi miksitakse igasugu asju ja paisatakse maailmale. Mismoodi inimesed teevad tööd vaid sellepärast, et valgustada mingit asja ühe või teise nurga alt”

Veel ilmnas, et usaldamine sõltub sellest, milline mulje õpetajatele konkreetsest väljaandest või kanalist on jäänud.

V 9: “See on kindlasti kohe väljaande küsimus. /.../ Postimees võtab põhjalikult, seal on info ilmselt siiski tõene.”

V 1: “Ma millegipärast arvan, et SL Õhtuleht võtab hoiaku: mida rabavam, kuumem ja kummalisem asi on, seda parem.”

4.2.2. Ajakirjanduse objektiivsus ja professionaalsus

Õpetajate hinnanguid ajakirjanduse objektiivsuse ja professionaalsuse kohta on magistritöös küsitud seetõttu, et selgitada õpetajate võimekust meediat analüüsida (Lisa 6). Küsimusele vastamine on ju tegelikult raske ja eeldab meediapädevust.

Enamus süvaintervjuides osalenud õpetajatest arvab, et ajakirjandus ei ole objektiivne. Mõned õpetajad üritasid oma kriitilisust ka põhjendada. Siiski kumab õpetajate vastustest läbi oskamatus oma argumente põhjendada ja meediat kriitiliselt analüüsida, palju on oletusi (“mulle tundub”) ja ebamääraseid vastuseid.

V 3: „Nojah, ikkagi on igas tekstis tunda, kelle poolt ollakse. Samas ka vanemapalga puhul - on ta siis hea majandusliku tasemega vanemate poolt või vastupidi.“

V 13: “No tihtipeale on selline tunne, et seal on siiski sellised suunitlused, et kuhupoole see asi peab hoidma. Ega ajakirjandus pole ikka poliitikast puutumata. /.../ Mulle tundub, et meedia on meil siiski kellegi käepikendus. Mõningas mõttes jah tundub, et pole päris objektiivne ja ei saagi seda olla.”

V 15: „Mulle tundub, et meie ajakirjandus ei ole ikkagi selline äraostmatu ajakirjandus. Paraku on ikkagi nii, et seal Postimehe taga näen mina küll selliseid mingeid erakondlikke huvisid. Ma praegu just mõtlen, et kui sellest Laarist nüüd räägitakse, et Isamaaliit esitas Laari, siis oli see ajalehe veerus väike nupukene, samas kui Siim Kallasest oli peaaegu üks A4 koos pildi ja muu sinna juurde kuuluva jutuga.“

Õpetajatel puudub pädevus, et ajakirjanduse objektiivsust ja professionaalsust hinnata. Neil ei ole selleks teoreetilist ja meetodilist alust ega erialast sõnavara. Näiteks oma arvamuses meedia pealiskaudsuse kohta toetuvad õpetajad pigem muljele, mitte analüüsile.

V 2: “Postimeest ma ei loe, sest seal on liigset mula palju, samamoodi ei loe ma Õhtulehte.”

V 11: „Kasvõi see valdkond, õpetajate teema ja õpetajate palgad, see teema on küll väga pealiskaudselt käsitletud. Ja ilma tegelikku ellu süüvimata.“

V 13: „Tihtipeale, kui tunned, et artikkel tundub pealiskaudselt kirjutatuna, siis selle lugemine jääb lihtsalt pooleli.“

Osad õpetajad hindavad erinevate ajakirjanike professionaalsust erinevalt (konkreetsest ajakirjanikust või väljaandest sõltuvalt), osad õpetajad annavad ajakirjanike professionaalsusele kas positiivse või negatiivse hinnangu. Siit ilmneb, et õpetajate hinnangud jäävad sisse süüvimate eelkõige skaalale: positiivne/negatiivne, meeldib/ei meeldi.

V 4: „See (ajakirjanike professionaalsus) oleneb täiesti ajalehest, ajakirjast ja ka ajakirjanikust. Võib öelda, et on äärmuslikke, aga kahtlemata äärmused on ka omamoodi vajalikud. Ka neil on olemas oma koht.“

V 9: „Ei, seda ma ei saa öelda (et ajakirjanikud oleksid ebakompetentsed). Võib-olla ma pole lihtsalt märganud, ma ei saa jälle öelda, et nad pole, aga mina ei või väita, et vat see inimene seal teeb oma tööd halvasti.“

V 17: „Kindlasti mitte (pole ajakirjanikud) hästi ette valmistunud. /.../ Ja siis panebki kirja seda, mis talle meeldib, aga mitte seda, mis tegelikult on. Seda me oleme muidugi juba ammu aru saanud.“

Lisaks sellele, et õpetajate vastustest kumab läbi suutmatuse meediat kriitiliselt analüüsida, väidavad õpetajad ka ise, et nad ei analüüsi ajakirjandust. Õpetajate meediakontaktid ei ole aktiivsed ja kriitilised, mida aga oleks meediapädevuse arendamiseks vaja. Õpetajad ei saa kujundada õpilastes meediapädevust, kui neil endal vastavad teadmised ja vajalik käitumisviis puudub.

V 7: „Kui mina artiklit loen, siis ma mõtlen oma mõtteid, mõtlen seda, kuidas mina maailma näen. Ma ei analüüsi artiklit sellelt seisukohalt, et kelle huve ta esindab - tähendab, see pole minu jaoks oluline. Ja ma leian - võib-olla valesti, aga ma leian, et esiteks - mul ei jätku aegagi niipalju, et maailma parandada.“

V 10: „Vat sellega on nii, et ei pruugi üldse silma hakata (ebaobjektiivsus). Sellepärast, et sa lähed õhtul koju, oled tüdinud ja väsinud ja võtad ajalehe ja

üldse ei süüvi. Ei mõtle ka, kas see ajakirjanik on tubli ajakirjanik ja kas ta kirjutab hästi jne. Vahel ma leian mõne trükivea, aga see pole ajakirjaniku probleem. Tõmmatakse päris osavasti haneks, inimesed on oma probleemidest ja elust väsinud ja nad ei taba seda momenti ära.“

Näiteks arvab üks õpetaja, et meediat on vaja tsenseerida. Väljaõeldu tekitab küsimuse, kas õpetaja ei tea, mis on tsensuur või pole ta teadlik mediaeetika valdkonda kuuluvatest põhimõtetest.

V 7: “Millega mina nõus ei ole: “Pehmete ja karvastega” kohe mitte sugugi. /.../ Ilmselt vist siiski peaks ka mingi tsensuur olema, on asju, mille üle ilkuda ei tohi.“

Õpetajad etteheited meediale puudutavad eelkõige ajakirjanike negatiivsete lugude ihalust, konflikti otsimist ning “müügisoovi”.

V 8: „Ja muidugi rõhumine negatiivsele uudisele, see häirib kohati. Hästi minek ei pruugi üldse uudis olla, kui läheb halvasti, siis vat see ongi uudis.“

V 9: „Ei, minu meelest nad ikkagi mängivad selle (negatiivse uudise) peale. Vat kui nüüd niiviisi võtta, siis jah, võib-olla ka seetõttu, et ma olen seda meediat õppinud ja ma tean (õppisin Tiit Hennoste juures, seal oli veel teisigi tugevaid inimesi) ja olen õpetatud vaatama, kuidas meedia keerab selle pealkirja nii, et seda lehte ostetakse. Võib-olla tavalugeja ei oska seda vaadata, võib-olla ma ise ka mõned aastad tagasi ei osanud seda vaadata, aga kuna ma nüüd olen niimoodi õppinud, siis võib-olla ma teistmoodi enam ei oska. Ma näen ära, et tegelikult see info, mis on küll tõene, on natukene nurga alt näidatud, et ta ikka läheks, et ta ikka müüks.“

V 17: “See, kuidas nad kajastavad konkreetselt meie kooli sündmusi, on ilmnäide sellest, kuidas ajakirjanikud kirjutavad. Ja kirjutavad nii, et seal on väga palju ebatõde, see, kuidas kajastati õpetajate streiki näiteks, seda, mis koolis toimus ja pärast olid lapsed väga õnnatud. Ka see jutt, mida nemad tegelikult rääkisid, ei

olnud üldse see, mida nad lehest lugesid. /.../ ühesõnaga: ajakirjanik leiab mingi oma nišši, mida tema tahab kajastada, tema otsib mingit skandaali. Ja siis panebki kirja seda, mis talle meeldib, aga mitte seda, mis tegelikult on.”

4.2.3. Meedia mõju

Intervjuudes arvab enamus õpetajatest, et meedia mõju õpilastele järjest suureneb, sest meie ümber on järjest rohkem infot (Lisa 7). Õpetajad toovad meedia mõjust rääkides esile vägivalda kujutamise, ebakorrekse keelekasutuse või ajakuluga seotud problemaatika, mis viitab soovile võtta “kaitsepookivale” paradigmale omane, õpilasi meedia eest kaitsev positsioon. Õpetajad kardavad, et vägivald või halb keelekasutus kandub meediast üle õpilastele.

V 7: “Nii et need vägivalda vormid on tulnud suures osas just meedia kaudu. Ja ma olen aastaid koolis töötanud, ma võin julgelt öelda, et kui me neid filme ei näinud, siis seda vägivalda koolis nii palju ei olnud.”

V 10: “Kui ma kuulan seda raadiot ja /.../ kui hakkab see räige möla pihta- on see nii õudne, et kõrvad kukuvad pea küljest ära. Ma ei suuda seda üldse taluda. Ma kujutan ette, et nad kasvavad välja sellest, aga praegu üritavad nad samastuda raadiodiskoriga. Neil diskorigel on selline ettekujutus, et neil on natuke rohkem võimu, et nad on peaaegu igas kodus oma häälega, et kõik kuulavad neid ja nad on nagu pooljumalad juba. Noored on neist väga mõjutatavad.”

V 15: “Ja kui nad vaatavad neid igasuguseid ZTV-sid, siis minu meelest neid nad pigem ei tohiks vaadata. /.../ Ja kui nad seda kuulavad ja pärast arutavad ja neile jääb selline labane, lõtv keel külge. /.../ Tegelikult ma vaatan, et kui praegu vaadata neid noori riigikogulasi, kes on ka üles kasvanud selle nõ „vaba ajakirjanduse” ajastul – nende keel on täpselt samasugune. Kui need noored ajakirjanikud küsivad ja noored riigitegelased vastavad, siis see ongi nagu ZTV.”

Üks ei oska küsimust formuleerida ja teine oska sellele küsimusele mingit normaalset vastust anda.“

Kui vägivallast või nigelast keelekasutusest räägivad õpetajad korduvalt, siis näiteks Internetis peituvale ohule viitab vaid üks süvaintervjuudes osalenutest.

V 19: „Tänu Internetile on aga võimalus, et teismelistel hakkab kaduma reaalsustaju, neil on ainult oma maailm loodud.“

Õpetajate väitel on meedia negatiivne mõju suurem, kui õpilased on meediaga üksi jäänud – järelikult nad mõistavad õpilaste meediaalase harimise vajalikkust. Ühtlasi tähendab see liikumist konstruktivistliku meediaõpetuse suunas, mis eeldab tihedat koostööd ja kommunikatsiooni.

V 18: “Vanemad tegelevad lastega tunduvalt vähem, vanemaid ei ole kodus. Ja siis see laps ongi selle meedia mõjuväljas.”

Siiski leidub ka õpetajaid, kes arvavad, et meedia mõju on vähenenud kas siis meedia pealiskaudsuse või meediakasutuse vähenemise tõttu.

V 11: „Tugevam mõju oli varem seetõttu, et räägiti asjadest, mis olid sisukad ja panid mõtlema, aga praegu jääb ainult kõrvu lollused, illallaaa-trullallaa jne. Selline lollitav pool on valdav praegu. Minu arvates pole ta enam nii tõsine, kui võiks olla – et aitaks mõelda kõigil.“

V 13: „Ma arvan, et see on vähemaks jäänud, sest loetakse vähem. /.../ Meedia ei mõju nii tugevalt, aga võib-olla on see tingitud ka võimaluste paljususest. See nagu mingi pinnavirvendus käib igaihest üle, vanasti oli see ajaleht ainus, mis tuli ja siis oli ehk mõjusam.“

Meedia mõju suurenemise positiivsete aspektidena nimetavad õpetajad informatsiooni kättesaadavuse paranemist, õpilaste teadlikkuse kasvamist päevakajalistest sündmustest, silmaringi avardamist, eneseväljendusoskuste arenemist ning võõrkeele õppimist. See, et õpetajad suudavad näha meedia suurenevas mõjus ka positiivset, on konstruktiivsele meediaõpetusele sobilik lähtekoht – meediaõpetus pole ju õpetus meedia vastu.

V 12: „Ma ei usu, et need muutused halvad on, laste silmaring ja eneseväljendusoskus on tunduvalt parem kui mõni aasta tagasi. Nad kirjutavad kirjandeid vaatamata sellele, et nad raamatuid ei loe, väga hästi siiski. Nende mõttemaailm on avaram, küllap nad ikka kuulavad soojadest maadest ja Ameerikast, nad kirjutavad ja unistavad sellistest kohtadest, millest mõni aasta tagasi lapsed ei kirjutanud ega unistanud. Suhtumine on tunduvalt julgem.“

V 20: „Ma arvan, et see mõju on suurenenud, ma arvan, et lapsed on läinud teadlikumaks. Nad teavad rohkem ja nad on rohkem huvitatud. On ju ka rohkem võimalusi, nad leiavad enda jaoks vajaliku.“

Süvaintervjuudes kirjeldatud suureneva meedia mõju tingimustes tahavad õpetajad, et meedia pakuks vägivalla asemel õpilastele kvaliteetse sisuga, positiivse tonaalsusega, hariva funktsiooniga kirjutisi ja saateid. Näiteks loodussaateid ja kultuuriteemade kajastusi (Lisa 8, vt ka Lisa 9). Nende ettepanekute juures on muidugi oluline teha vahet, kas õpetajad on seadnud õpilastele eesmärgiks õppimise läbi meedia või hoopis õppimise meedia kohta.

V 2: „Et miks tahetakse kogu aeg kõiki inimesi näidata halvas valguses, tuuakse välja kõik pahn, mis kusagil peidus on, korjatakse üles. Võiks näidata häid asju, muuta paremaks midagi läbi positiivse. Mitte vaid rõhutada käkikeeramist ja kellegi mustamist. Miks ei räägita sellest, et kusagil midagi head tehti, võib-olla, kui kõik loeks positiivsemaid artikleid, ehk oleks siis ka häälestatus ja meelestatus üldiselt hoopis teine. /.../ Vägivald on halb ja mõistetamatu, et lüüakse keegi maha ja siis ärkab jälle ellu. Vägivald on võimatult suur telekas.“

V 15: „Need noortesaated peaksid olema teistsuguse ülesehitusega, nad peaksid olema natuke harivamad. Mitte nii, et Britney’l oli mingi hõbedane kleit, see ei ole ju oluline, kui läbi selle Britney nad räägiksid midagigi kasvõi näiteks selle Britney sünnimaa kohta või midagi, et see laps saaks tõesti mingi kasvõi ühe väikese ivakese sealt saatest, mida ta vaatab.“

V 20: “Võib-olla on selliseid tõeliselt ilusaid loodussaateid Eesti kanalitel vähe - kellel on võimalik satelliiti jälgida, neid sealt tuleb. Neid paneks juurde.”

Mitmed õpetajate ettepanekud on lihtsad ja konkreetsed: vaja on noortelehte ja noortesaateid.

V 4: „Peaks olema meedias kindlasti põhikooliealistele oma ajaleht, tänasel päeval seda lihtsalt pole. Juba tükk aega pole mitte midagi. /.../ Põhikooli klasside õpilastele võiks olla artikleid teemal: loodus, loodushoid, kohustusi, seadusi, nt igaiüheõigus.“

V 18: “Ma olen kogu aeg mõelnud, et nii telekas kui lehes, ilmselt raadios ka on puudu selle noore inimese nišš, et midagi nagu noortele just pole. Aga samas olen ma saanud klassis vastuse ka, et see noor ei tea ise ka, mida ta tahab.“

Õpetajad nimetavad veel, et tarvis oleks rohkem uurivat ajakirjandust, probleemide käsitlemist, parema keelekasutusega kompetentsemaid toimetajaid ja saatejuhte ning vähem võiks olla teleseriaale. Ühesõnaga ootavad õpetajad, et meedia poolt pakutav oleks kvaliteetsem.

V 10: “Mina muidugi nõuaksin neilt inimestelt, kes televisioonis on, kohutavalt ranget diktsiooni ja keelekasutust. /.../ Kui inimene on juba televisioonis või raadios, siis ta peaks ikka väga tähelepanelik olema.”

V 11: „Võib-olla jääkski rohkem selle uuriva ajakirjanduse juurde, see erutab, paneb mõtlema. Mõeldes ka tavainimeste peale - ka neid paneb ehk rohkem mõtlema.“

Kokkuvõttes võib väita, et õpetajad ei ole valmis kriitiliseks ja konstruktiivseks meediaõpetuseks. Õpetajate hinnangutest meediale kumab läbi oskamatus oma argumente põhjendada ja meediat kriitiliselt analüüsida, palju on oletusi ja ebamääraseid vastuseid – õpetajate hinnangutes ilmneb meediaalaste teadmiste puudulikkus. Arvamustes toetuvad õpetajad pigem muljele, mitte analüüsile. Õpetajad väidavad ka ise, et nad ei analüüsi ajakirjandust. Õpetajate meediakontaktid ei ole aktiivsed ja kriitilised, mis peaks olema meediapädevuse arendamise aluseks. Õpetajad ei saa kujundada õpilastes meediapädevust, kui neil endal vastavad teadmised ja vajalik käitumisviis puudub. Õpetajad käsitlevad meedia mõju ühese ja lineaarsena, mitte ei märka ega analüüsi erinevaid mõjutegureid. Õpetajad toovad meedia mõjust rääkides esile vaid vägivalla kujutamise, ebakorrekse keelekasutuse või ajakuluga seotud problemaatika, mis viitab soovile võtta õpilasi meedia eest kaitsev positsioon, mitte läheneda meedia õpetamisele konstruktiivselt ja kriitiliselt.

4.3. Õpetajate ettekujutus õpilaste meediakasutusest ja meediapädevusest

Nagu öeldud, on õpetajal vaja oma õpilasi tunda. Selleks, et edukalt oma ainet õpetada, (iseäranis kasutades konstruktivistlikke õpetamismeetodeid, mis eeldavad koostööd, diskussiooni ja kaasamist), on oluline teada, milline on õpilaste kokkupuude õpetatavaga, huvi aine vastu, eelteadmised ning pädevus õpetatavates küsimustes. Seega on õpetajate meedia õpetamise valmiduse väljaselgitamiseks vaja teada, milline on õpetajate ettekujutus õpilaste meediakasutusest, meediahuvist ja meediapädevusest (Lisa 10).

4.3.1. Õpilaste meediakasutus

2001. aasta sügisel viisid Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna tudengid läbi õpilaste meediakasutust uuriva ankeetküsitluse, millele vastas 1131 12-19 aastast õpilast üle Eesti.

Selle küsitluse tulemuste kohaselt on õpilaste jaoks kõige olulisem meediakanal televisioon (igapäevaselt kasutab seda üle 90% noortest, 87% teeb seda rohkem kui 1 tund päevas, kolmandik vaatab televisiooni koguni üle 3 tunni päevas), millele järgneb igapäevasel kasutusel raadio (igapäevaselt 70% ja eelkõige kuulatakse raadiot päevas ühe tunni piires). Internetti kasutab 92% õpilastest, ligi veerand neist teeb seda iga päev ja ligi kolm neljandikku vähemalt kord nädalas. Viiendik õpilastest veedavad Internetiga 1-2 tundi päevas, 17% koguni üle kolme tunni. Kõige väiksem huvi on kooliõpilastel trükimeedia vastu (sellele kulutatakse kuni 15 minutit päevas), väljaannetest on õpilaste hulgas kõige populaarsemad Postimees (44% õpilastest) ja SL Õhtuleht (37% õpilastest). (Lauk 2004: 3-11) (Vt ka Olmaru 2003: 33-37).

Niisiis sarnaselt õpetajatele on ka õpilaste seas televiisori vaatamine väga populaarne. Õpetajad loevad pressiväljaandeid õpilastest tunduvalt enam (näiteks aktiivseid

Postimehe lugejaid on õpetajate seas protsentuaalselt poole rohkem), kuid raadiot kuulavad õpetajad õpilastest vähem. Interneti igapäevaseid kasutajaid on õpetajate seas protsentuaalselt poole enam. Siin peab aga arvestama asjaoluga, et õpilaste meediakasutuse uuring viidi läbi rohkem kui kaks aastat tagasi ja ilmselt on selle ajaga toimunud mitmeid muutusi, iseäranis just õpilaste Internetikasutuses. Meediale kulutatav aeg on suurusjärgudena erinevate kanalite lõikes õpilastel ja õpetajatel üsna sarnane (Vt ka peatükk 4.1.).

4.3.2. Õpetajate arvamus õpilaste meediakasutusest ja -pädevusest

Õpetajate arvates on õpilaste jaoks peamine meediakanal televisioon, palju kasutavad õpilased ka Interneti, ajalehti loetakse üldiselt vähe. Õpilaste meediakasutuse uuring kinnitab üldjoontes õpetajate arvamust.

V 18: “Tegelikult ma ka laste käest kuulen, et minnakse koju, pannakse telekas mängima ja ta mängib kuni magamaminekuni. Ja kui küsida: mida sa vaatad? – siis ta kehitab õlgu.”

V 10: “Kui küsin, mida te lehest kõigepealt loete, siis enamus klassist ilma lollitamata vastab, et koomikseid.”

V 8: “Praegu on mul gümnaasiumiklass ja ma tunnis küsisin neilt, et kui paljud loevad iga päev ajalehti, jaatavalt vastasid umbes pooled neist.”

Õpilaste meediakasutuse suunamisel on õpetajate väitel oluline roll nii lapsevanematel, sõpradel kui ka õpetajatel endil – pedagoogid seostavad end selles aspektis selgelt meediaõpetusega. Intervjuud kinnitavad, et mõned õpetajad oskavad ja tahavad seda ka sobilikul viisil teha.

V 3: “Ega nad ei juhtu niisama vaatama, vaid peab ikka suunama. Kindlasti mitte kõik, aga siiski enamuse. Huvitav on kuulata, kuidas nad on kodus vaielnud selle üle, kui vanemad tahavad midagi muud vaadata, aga laps ütleb, et õpetaja käskis ja peab seda vaatama. Tegelikult austatakse õpetajat selle koha pealt kohutavalt - et kui õpetaja ütleb, et peab. Ega siis vanemad ka ei keela. Ega meediast tuleb ju tegelikult head ka, mitte ainult halba ju!”

V 4: “Arenguetapis õpilastel on kindlasti hästi olulised mõjutajad sõbrad. Kuni gümnaasiumini on õpilasel meediakasutus sõltuv sõpradest – umbes 5. klassini saab veel õpetaja või lapsevanem midagi mõjutada.”

V 20: “See oleneb perekonnast, lapsevanematest, suhetest. Kui palju üldse lapsevanematel on aega lapsega vestelda ja mis teemadel nad räägivad.”

Õpetajad arvavad, et õpilased ei ole päevakajaliste sündmustega piisavalt kursis ja ühiskonnas toimuvast teadlikud. Õpetajate väitel ei ole õpilased enamasti kriitilise suhtumisega meedia poolt pakutavasse. Nende arvamustega tunnistavad õpetajad, et õpilased pole meediapädevad ja vajadus meediaõpetuse järgi on olemas.

V 5: “Aga selliseid päevakohaseid sündmusi, uudiseid, vaatavad väga vähesed arukad õpilased. Uudistega ollakse küll väga vähe kursis kahjuks.”

V 19: “Mul on peaaegu kõik sellised klassid, et keegi ei tea ise midagi.”

V 6: “Üldjuhul on see vana eesti rahva arvamus, et see, mis kirjutatakse ja räägitakse, on tõsi, üldjuhul ikka kehtiv ka tänapäeval. Kriitika ajakirjanduse suhtes nii väga tugev pole.”

Näiteks kasutavad õpilased õpetajate arvates Interneti meelelahutuslikel eesmärkidel.

V 9: "Internet enamasti keskmise õpilase jaoks on siiski jututuba, mingid pildigaleriid, tõmmatavad mängud. Info hankimiseks kasutavad internetti küll pigem natuke alla poole õpilastest."

Intervjuudes mainitakse siiski ka juhtumeid, kus õpilased teevad tundides kriitilisi märkusi meedia kohta.

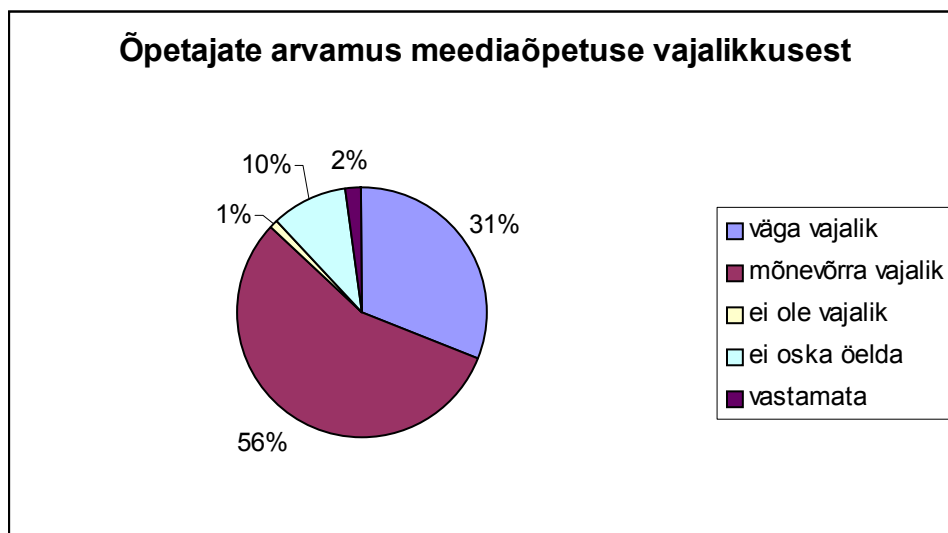
V 10: „8. klassis on üks hästi jutukas ja kohati kohutavalt segav noormees, aga ta on väga tähelepanelik ja kohati väga ninakas muidugi. Oli siin just selline teema - uudis ja et uudis peab olema hästi objektiivne ja pöörduma vaid olulisele ja kohe ta röögatas: see ei ole ju nii!“

Õpetajate ettekujutus õpilaste meediakasutusest on üsna adekvaatne. Õpetajad näevad oma rolli õpilaste meediakasutuse suunamisel ehk siis seostavad enda tööd selles aspektis selgelt meediaõpetusega. Õpetajad arvavad, et õpilased ei ole päevakajaliste sündmustega piisavalt kursis ja ühiskonnas toimuvast teadlikud. Õpetajate väitel ei ole õpilased enamasti kriitilise suhtumisega meedia poolt pakutavasse. Nende arvamustega tunnistavad õpetajad, et õpilased pole meediapädevad ja vajadus meediaõpetuse järele on olemas. Saadud tulemuste põhjal võib väita, et õpetajad on õpilaste meediakasutuse ja -pädevuse hindamise põhjal meedia õpetamiseks pigem valmis.

4.4. Õpetajate arvamus meediaõpetuse vajalikkuse ja oma valmiduse kohta meediat õpetada

Üle poole küsitluses osalenud õpetajatest peab meediaõpetust mõnevõrra vajalikuks ja kolmandik väga vajalikuks, mis tähendab, et üheksa õpetajat kümnest tunnistab vajaduse olemasolu. Kümnendikul õpetajaist puudub ses küsimuses seisukoht, vaid ühe õpetaja arvates ei ole meedia õpetamine vajalik (Joonis 7).

Joonis 7

Paljud õpetajad põhjendavad meediaõpetuse vajalikkust argumentidega, mis kattuvad kriitilise meediapädevuse elementide või riiklikus õppekavas kirjeldatud eesmärkidega. Kõige enam (34 korral) põhjendavad ankeetküsitluses osalenud õpetajad oma arvamust järgmiselt: meediaõpetust on vaja selleks, et õpilased suudaksid ise informatsiooni hankida, küsimustele vastuseid leida ning seeläbi oma silmaringi avardada.

26 korral kirjutavad õpetajad meediaõpetuse vajalikkuse põhjenduseks, et õpilased peavad oskama infotulvas orienteeruda, eristada olulist ebaolulisest ja valikuid teha.

Paljud õpetajad (21) toovad meediaõpetuse põhjenduseks, et õpilastele on vaja õpetada kriitilist suhtumist meedia poolt pakutavasse.

Näiteks üks süvaintervjuus osalenud õpetaja kirjeldab meediaõpetuse vajalikkust kriitilisuse seisukohast ja sõnastab eesmärgi küllaltki adekvaatselt.

V 15: „Ma vaatan, minu ema ja isa on küll veendunud, et vat leht nii kirjutas ja järelikult siis on nii. Nemad ei näe küll sealt läbi neid igasuguseid manipulatsioone, mis tegelikult toimub. Ja paraku nii ikka on, et see on see neljas suur võim ja meie väikeses Eestis on niivõrd mõjukas, et.. Sellepärast ma mõtlen, et oleks hea, kui see meedia oleks lastel läbiva aინena sees. /.../ Minu meelest peaks meediaõpetuse ülesanne olema selline, et esiteks nad loeksid neid ajakirju kriitiliselt ja ajalehti – et kõik, mis seal ajalehes kirjas on, ei ole alati absoluutselt 100% tõde /.../ lapsed leidsid, et oleks kasulik, kui nad teaksid, millised on nende õigused, mida nad võivad nõuda, kui nad üldse kirjutavad jne.”

Eeltoodud põhjendustega seostub hästi ka järgmine: õpilased peavad oskama hinnata informatsiooni tõepärasust ja usaldusväärsust ning oskama vajadusel seda kontrollida .

Palju õpetajaid märgib ankeetküsitluses, et meediaõpetust on vaja selleks, et õpilased oskaksid meediat sobilikul viisil kasutada.

Õpetajad arvavad veel, et meediaõpetuse vajalikkus seisneb selles, et õpilased oleksid informeeritud ja ühiskonnas toimuvaga kursis.

Pedagoogid nimetavad veel järgmisi põhjendusi:

- a) meediaõpetus arendab õpilaste analüüsivõimet, arutlemisoskust ning seoste loomise oskust;
- b) meediaõpetus annab õpilastele teadmise selle kohta, kuidas meedia inimestega manipuleerib ning ühtlasi õpetab manipuleerimist vältima;

- c) meediaõpetus annab ülevaate meedia olemusest, toimimise põhimõtetest ja funktsioonidest;
- d) meediaõpetus on infoühiskonnas vältimatu, (selle punkti alla on koondatud õpetajate vastavateemalised loosunglikud põhjendused nagu näiteks: “kaasaegses infoühiskonnas on teised variandid mõeldamatud”, “tuleb ajaga kaasas käia, arendab mitmeid pädevusi”, “elame infoühiskonnas, meedia valdamine on eluliselt vajalik”, “elame 21.sajandil” jne.);
- e) meediaõpetus aitab õpilastel maailmas toimuvaid protsesse mõista, järeltõlge teha ning oma seisukohti kujundada;
- f) meediaõpetus annab eneseväljendusoskuse.

Veel põhjendavad õpetajad meediaõpetuse vajalikkust sellega, et see suunab õpilased ühiskonnaellu, toetab teiste ainete õpetamist – aitab koostada referaate, täiendab õpikuid jne, kujundab lugemisharjumust ja õpetab end reklaami eest kaitsma.

Õpetajad ütlevad meediaõpetuse vajalikkuse põhjenduseks ka järgmist: “igast tuleb mingi kasu”, “mööda külge alla ei jookse”, “inimene õpib kuni elab”, “elu on kiire”, “meedia on popp, meediast saame palju infot”, “et olla kursis ühe võimalusega põhimõtteliselt”, “et laps oskaks artiklit kirjutada”, “vajalik õpilasele, kes pole kodust kaasa saanud vastavat haridust”, “selleks, et õpilased teaksid spetsiifiliste saadete või artiklite ülesehitust, koostamise reegleid”, “vajalik klassi/kooli ajalehe väljaandmiseks” “kodanikuõpetuse täienduseks” ja “reaalse maailma kuivale koolitarkusele lähemale toomine”.

Üks õpetaja nimetab põhjendusena, et meediaõpetus on sisse kirjutatud riiklikku õppekavasse ja iga õpetaja peab oma ainet sellega seostama. Veel seitse õpetajat nendib, et meediaõpetus oleks võimalik just läbiva õppeainena, teiste ainete raames.

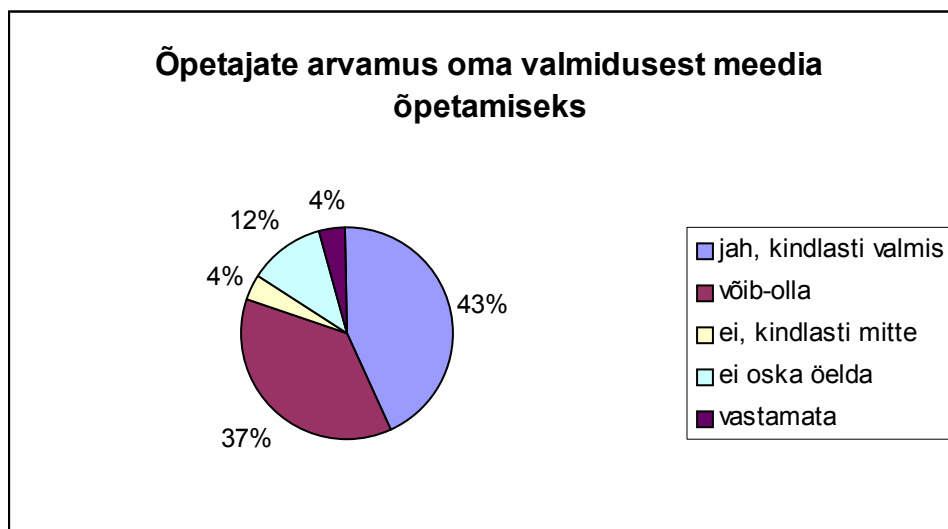
Palju väiksem osa õpetajatest põhjendab, miks meediaõpetust pole vaja või miks seda pole võimalik ellu viia. Kümnel korral toovad pedagoogid välja asjaolu, et õppeprogrammid on üle koormatud ja seetõttu pole meediaõpetuse jaoks kohta (“mille arvel, taevas hoidku?”), üks õpetajatest lisab veel, et kel väga vaja, see hangib õpetust ise.

Kaks õpetajat on seisukohal, et ”kõike ei ole vaja koolis õpetada, sest info levib ka ilma koolita” või siis, et “peale meedia on maailmas muud üsna huvitavat ja sisukat” ning “ei pea olulisemaks muudest valdkondadest”. Samuti öeldakse, et “ei kujuta ette, mida seal õpetataks”.

Viiel korral nimetatakse, et piisab, kui meediaõpetus oleks valikaine asjast huvitatutele, sest kõigil pole vastavat huvi.

Üllatavalt paljud, ligi pooled (43%) õpetajatest väidavad, et on kindlasti valmis oma tundides õpilasi meediaalaselts harima. 37% vastanuist pole nii kindlad ning märkisid vastuseks “võib-olla” (Joonis 8). Mõistagi tekib tulemuste interpreteerimisel küsimus, kas õpetajad peavad vastamisel silmas psühholoogilist või ainealast valmidust. Nii või teisiti tekitavad need väga optimistlikud tulemused küsimuse, kas õpetajad ei ole oma valmidust üle hinnanud või püüdnud vastata nõ “nagu peab”. Vähemalt näitavad vastused õpetajate tahet meediaõpetusega tegeleda.

Joonis 8

Sirkku Kotilainen (2001: 9) järgi peab meediaõpetusega tegeleval õpetajal olema pühendumus meediaõpetusele, mis tähendab nii tahet sellega tegeleda kui ka tegelikku veendumust ettevõtmise vajalikkusesse. Kuigi kolmandik õpetajatest jätab meediaõpetuse vajalikkuse põhjendamata, mitmed õpetajad märgivad põhjendusteks loosunglikke klišeetid või väheisukaid argumente ning osa õpetajatest esitab põhjendusi, miks meediaõpetust pole vaja või miks seda pole võimalik ellu viia, toob suurem osa välja olulisi meediaõpetuse põhjendusi. Seega võib öelda, et õpetajatel on arusaamine meediaõpetuse funktsioonidest, kuigi terviklik ülevaade meediaõpetuse eesmärkidest puudub. Ligi pooled õpetajatest on oma väitel kindlasti valmis meediat õpetama, mis näitab vähemalt tahet meediaõpetusega tegeleda. Õpetajate meediaõpetuse vajalikkuse ja oma valmiduse hindamise põhjal võib öelda, et ligikaudu pooltel õpetajatel pole põhimõttelisi takistusi meedia õpetamisega algust teha.

4.5. Meedia koolitunnis

4.5.1. Meediamaterjalide kasutamine koolitunnis

Ankeetküsitlusest ilmnes, et õpetajad kasutavad aeg-ajalt nii päevalehtedest, ametialastest kui ka erialastest väljaannetest saadud informatsiooni koolitöös (Lisa 11). See näitab õpetajate valmisolekut konstruktivislike õppemeetodite rakendamiseks, soovi aine õpetamist rikastada ja aktiivset ning kompetentset ühiskonnaliiget kasvatada.

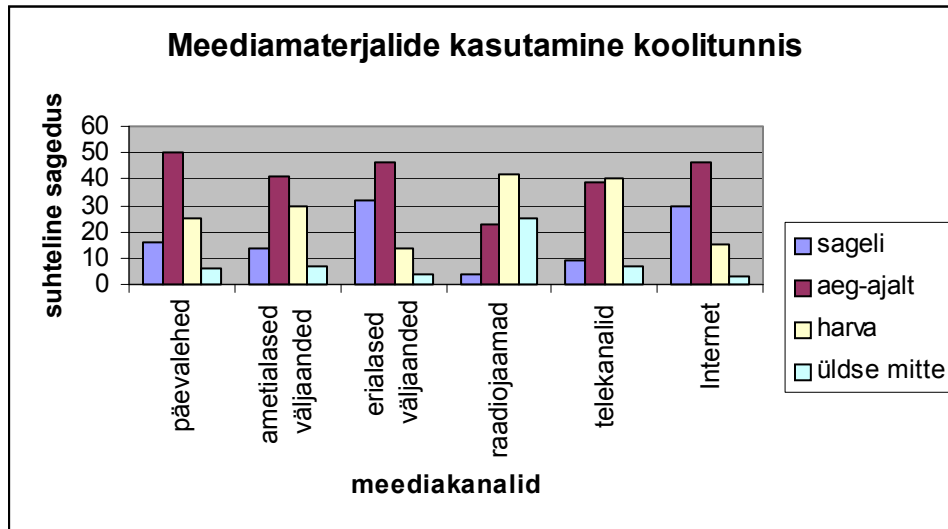
Aktiivsemad meediatarbijad kasutavad enam meediast saadud materjale koolitöös. Näiteks suurtest kasutajatest on kolmveerand Postimehe aktiivsed lugejad. Või siis 70% nendest, kes üldse päevalehtedest saadud infot tundides ei kasuta, ei loe Eesti Päevalehte või teeb seda harva.

Huvitav on siinjuures asjaolu, et vastanud maakoolide õpetajatest ligi veerand kasutavad mõlema kategooria väljaannetest saadud infot sageli, samal ajal kui Tallinna ja Tartu pedagoogidest on sageli kasutajate osakaal vaevalt kümnendik. Raske öelda, kas see tähendab seda, et maakoolide õpetajad leiavad rohkem aega päevalehti tunnis kasutada või hoopis seda, et nad hindavad ajalehte kui täiendavat õppevahendit kõrgemalt. Erialaste väljaannete kasutamisel õppetöös taolist erinevust asukohtade lõikes ei ilmnenu.

Raadiost ja televisioonist saadud teavet kasutavad õpetajad õppetöös harva. Üldse ei kasuta raadiot selleks neljandik vastanuist, tele puhul on aga kolmandik siiski vastanud, et teeb seda aeg-ajalt. Selle põhjuseks on ilmselt asjaolu, et kirjutavast meediast pärinevat teavet on lihtsam tundi tuua.

Küsitluse tulemuste järgi on Internet õpetajate jaoks õppetöös vajaminevate materjalide otsimiseks väga oluline – kolmveerand õpetajatest teeb seda sageli või vähemalt aeg-ajalt. Vaid 3% vastasid, et ei kasuta üldse koolitöös Internetist saadud infot (Joonis 9).

Joonis 9

Õpetajad ütlevad ka seda, et õpilaste jaoks on meediaväljaanne võrreldes kooliõpikuga atraktiivsem, päevakohasem ja “elust enesest”. See on väga tähtis, et õpetajad ei alahindaks meedia tähtsust õppematerjalina – positiivsed kogemused meediamaterjalide kasutamisel tunnis on heaks lähtekohaks meediaõpetusele.

V 18: “Tegelikult on lapsel nagu see hoiak, et õpiku vahel on midagi ebameeldivat, seal on see kohustuslik teema ja on justkui mingi vana aeg. Aga ajalehes on meediauudis, mis on siin ja sel hetkel ja praegu ja minu jaoks ja mina elan selle sees. “

4.5.2. Meediaõpetuse võimaluste nägemine – aine seostamine meediaga ja meediateemadel arutlemine

Kõige enam näevad õpetajad meedia õpetamise võimalusena oma aine seostamist meediaga. See tulemus näitab, et paljud õpetajad näevad võimalust oma aine kaudu meediat õpetada, mitte meedia abil ainet õpetada.

Õpetajate sõnul saab õpilastega arutada meedias käsitletud õppeainega seotud teemadel: pöörata tähelepanu mõnele aktuaalsele kajastusele meedias ja seostada see õppeaines varem käsitletuga, analüüsida ja tuua näiteid – “paljud ajaloo teemad seonduvad kaasaja sündmustega”, “aktuaalset infot saab seostada kirjandusajalooliste faktidega ja tuua paralleele”, “kirjandustunnis saab kirjutada luuletuste retsensioone”, “joonistamistunnis võib kasutada karikatuure ja koomikseid”, “toitlustuse tunnis võib ette võtta televisioonis pakutud retsepte” ja “matemaatikatunnis saab kasutada diagramme, valuutatabeleid, andmeid statistiliselt töödelda”.

Samuti nimetatakse loodusõpetuse võimalusi: “geneetiliselt muundatud organismide kajastamine meedias”, ühiskonnaõpetuse võimalusi: “ühiskonnaõpetuse tunnid on sotsiaalse suunitlusega, mis tähendab suurt seotust meediaga, on võimalik lasta õpilastel end meedia vahendusel mitmete sotsiaalsete ja poliitiliste teemadega kurssi viia” jne. Õpetajad väidavad veel, et õpilasi saab suunata kirjutama kirjandit päevakajalistel teemadel.

Pedagoogid ütlevad koguni, et “meedia kajastab tihti seda, mida mina tunniski”, “meediamaterjal on sageli värskem kui õpikute oma” ja “meedias ilmunud info süvendab ja täpsustab teemasid”.

V 3: “Kui on väga põnev teema, siis tuleb tund kõrvale jätta ja kasvõi kõrvaline teema võtta tundi sisse.”

V 14: „Ja kui ma näen, et see miski teema on tohutult huvitav, siis ilmselt annab ka seda tunni teemadega siduda.“

Oma ainega seostamise võimalust (küsitluses kokku 39 õpetajat) näevad lisaks ajaloo-, kirjanduse ja ühiskonnaõpetuse õpetajatele ka joonistamise, tööõpetuse, matemaatika, loodusõpetuse, geograafia ja inimeseõpetuse õpetajad. See näitab, et õpetajad aktsepteerivad meediaõpetuse läbiva teema kontseptsiooni. Lisaks meedia õpetamisele

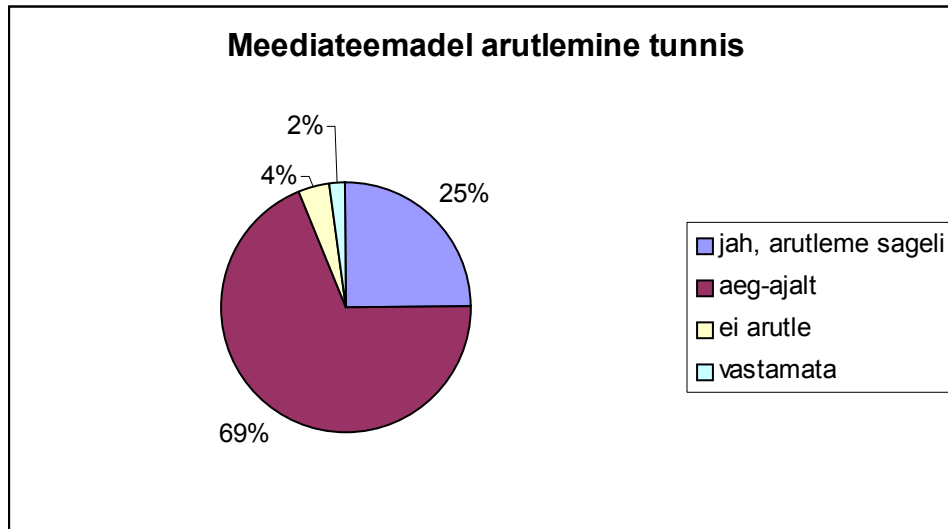
näevad õpetajad lõimimises muudki positiivset – näiteks aktuaalse täiendava õppematerjali lisandumist, mis annab aine õpetamisse lisaväärtuse.

33 õpetajat väidavad küsitluses, et meediat saab õpetada õpilastega meedias avaldatud seisukohtade üle arutledes, kaasates nad diskussiooni päevakajalistel või lihtsalt huvitavatel teemadel. Samuti saab õpetajate sõnul analüüsida uudiseid, artikleid, saateid ning kõiki neis esinevaid argumente. Kõige sagedasem meetod, mida meediatekstide puhul tunnis rakendatakse, ongi tekstide analüüs (nii keeleline kui sisuline) ja arutelu. Just gümnaasiumiklassides pööratakse rohkem tähelepanu artiklite argumenteeritusele, esitatakse loo autorile poolt- ja vastuargumente, vaadatakse loo objektiivsust jne. Mitu õpetajat mainivad rühmatööd, näiteid tuuakse ka teistest huvitavatest töömeetoditest:

V 16: “Näiteks ma töotan selle artikli läbi, kirjutan selle artikli kohta mingi 5-7 küsimust inimlikel teemadel ja õpilane siis vastab, kas ta on selle väitega nõus või mitte. Ja siis, kui ta selle tabeli ära täidab, siis ma annan talle selle artikli kätte ja ta vaatab, mida artikli autor on sama asja kohta öelnud ja siis ta vaatab, kas tema arvamus läheb artikli autoriga kokku või mitte ja miks.”

Küsitluse järgi koguni seitse õpetajat kümnest arutleb õpilastega aeg-ajalt tundides meediast kuulnud-nähtud-loetud teemadel, sageli teeb seda veerand vastanuist ja vaid 4% õpetajatest ei arutle üldse tunnis meediateemadel (Joonis 10).

Joonis 10

Valdav osa süvaintervjuuudes osalenud õpetajatest on seisukohal, et õpilased tulevad meediateemade aruteluga tunnis aktiivselt kaasa. Kui õpetajad tajuvad, et õpilased soovivad tundides meediaga tegeleda, siis see ergutab õpetajaidki meediateemasid tundidesse lõimima.

V 12: “No väga (tulevad õpilased aruteluga kaasa). Me võiksimegi jääda rääkima niimoodi. Siis on vaid kätemeri ja kõik tahavad rääkida.”

V 16: „Mitmed õpilased küsisid suisa, et kas nad võivad seda artiklit koju võtta, et tahaks läbi töötada. Huvi tekib.“

V 14: “Mul on praegu väga tore 11. klass, kes vestlevad nii, et mingil hetkel jätavad nad mind kõrvale ja tekivad neil omavahel vestlusteemad.”

Kui paljud õpetajad tunnistavad oma valmidust meedia õpetamiseks ja samas tajuvad nad õpilaste soovi meediaga tegeleda, siis peaks ju huvi ja valmidus meediaõpetuseks olema

mõlemapoolne. Siiski väidavad osad õpetajad, et meediateemadel arutlemise aktiivsus on õpilaste hulgas erinev ja meediateemadel tahavad arutelda rohkem need õpilased, kes on vastavate teemadega kursis.

V 11: “ See (õpilaste valmisolek aruteluks) sõltub väga palju konkreetsest teemast ja õpilaste endi meeleolust.”

V 2: “On olemas lapsi, kes ka justkui kuulevad ning on lapsi, kes asjast üldse midagi ei tea. /.../ Nemad siis kuulavad niisama.”

Õpetajad viitavad ka, et kuna läbi erinevate teemakajastuste jõuavad õpetajateni õpilaste vaatenurgad elule, siis õpetaja ei tohi mingil juhul õpilase vaateid kritiseerida isegi siis, kui õpetaja õpilaste vaateid totaalselt vääraks peab. See näitab kaugenemist “kaitsepookivast” paradigmast, mille kohaselt on eesmärgiks õpilaste suunamine nõ “ainuõigele rajale”.

V 14: “Kuidagi teisiti peab ütlema, et tema ju püüab oma arvamust sinna juurde ju öelda: ühest küljest ma ju tahangi, et nad kirjutaksid oma arvamust elust ja asjadest, kui ma aga väga sõrme viibutan, toon välja ja loen teistele ette, siis nad ju enam ei avalda oma arvamust. Seda ma kardan veel rohkem.”

Kui küsitluse andmeid omavahel võrrelda, siis kõige enam (104/41%) on nõ “keskmisel positsioonil” olevaid õpetajaid, kes peavad meediaõpetust mõnevõrra vajalikuks ja aeg-ajalt arutavad meediateemadel õpilastega. Poole vähem (47/19%) on pedagooge, kes peavad meediaõpetust väga vajalikuks ja mõningal määral arutlevad. 28 õpetajat (11%) arutlevad sageli ja peavad meediaõpetust väga vajalikuks ja 27 (11%) arutlevad sageli ja peavad mõnevõrra vajalikuks.

4.5.3. Meediaõpetuse võimaluste nägemine – muud ettepanekud

Õpetajad arvavad küsitluses veel, et õpilasi saaks meediaalselt harida tarbimissoovitusi (soovitada mõnd artiklit lugeda, saadet vaadata, viidata vajalikele materjalidele, suunata

allikaid kasutama jne) või kodutöid andes (uurimistööde tegemine Internetist pärit materjalide põhjal, referaatide koostamine meediast kuuldu-nähtu-loetu põhjal jne). Näiteks üks õpetaja ütleb, et ta annab iga nädal õpilastele ülesande otsida meediast loodusprobleeme käsitlev artikkel, mis küll on rohkem loodusõpetuse õpetamine meedia abil.

Mitmed pedagoogid peavad õpilaste meediaalast harimist iseenesestmõistetavaks juba praegu, tuues esile, et meedia õpetamine on lõimitud tihedalt õppeprogrammidega: “mitmetes klassides (9.-12. kl) on ette nähtud meediaalased teemad”, “tekstiõpetuse kursusel on meediatekstide osa”, “ühiskonnaõpetuse ainekavas on teema – meedia”; “keeletundides on praegu sees ka ajakirjandustunnid”, “sotsiaalainete ainekavades on see temaatika praegugi sees”, “meedia minu elus” – selline on teema, mida gümnaasiumiõpilane peab võõrkeeltes valdama jne.

Meedia õpetamise võimalustest kõneldes peavad õpetajad tähtsaks Interneti. Meediaõpetus võiks õpetajate meelest sisaldada Internetist info otsimise õppimist ja selle usaldatavuse kontrollimist. Tehakse ettepanek viia mõni tund läbi arvutiklassis või teha üldse rohkem õppetööd arvutiga.

Mitmed õpetajad näevad meediaõpetuse võimalusi vaid keelekeskselt. Õpetajate meelest saab tundides analüüsida meedia keelekasutust, sealhulgas ka ingliskeelse meedia keelekasutust: “võõrkeele tunnis saab tuua näiteid BBCi keelekasutuse kohta ja kasutada võõrkeelset ajakirjandust”. Pakutakse märksõnu – sõnavaraõpetus, kuulamistekstid, tekstianalüüs, õigekiri, lauseõpetus, sõnastus, tõlketööd.

Samuti märgitakse, et kindlasti on võimalik meediat õpetada huvitavate artiklite abil, mis on meedias ilmunud. Ka süvaintervjuudest ilmneb, et sageli valivad õpetajad juba kodus sobivad meediatekstid välja, loevad need läbi; mõnikord teevad sellest kokkuvõtte või koostavad suunavad küsimused, teistel juhtudel peavad õpilased tunnitööks ise kodust ajalehed kaasa võtma. Tundides kasutatava meediamaterjali valikul lähtutakse peamiselt teksti sisust – kas see sobib tunni teemaga, mõnevõrra päevakajalisusest, algklassides

arvestatakse ka pildimaterjali rohkusega. Osa vastajaid ütleb, et oluline on info adekvaatus, nn kollasest ajakirjandusest seetõttu aruteluks materjali ei võeta. Need näited demonstreerivad õpetajate tahet ja ka valmidust meedia õpetamiseks.

V 5: „Olen ise tundi kaasa toonud ka väga palju ajalehti, et nad analüüsiks artikleid. Isegi vigu otsime artiklitest.“

V 16: „Sest olen võtnud mujalt ajalehtedest ka, aga Sirp esiteks selle pärast, et keegi ei loe seda nii väga ja lisaks on seal sellised huvitavad probleemartiklid.“

Vähesed õpetajad on tuttavad projektiga “Ajaleht koolitunnis”. Ilmselt on selliseid ettevõtmisi vaja rohkem tutvustada.

Niisiis kasutavad paljud õpetajad meediamaterjale tunnis nii õppetöö lisamaterjalina, keelelise ja sisulise analüüsi objektina kui ka diskussiooni algatamise eesmärgil.

Mitmed õpetajad nimetavad veel eesti keele tundi, kus saab korraldada nõ ajalehetunde – õpetada uudise kirjutamist, ajalehtede ülesehitust, ajakirjandusžanre, mida näeb ette ka riiklik õppekava, kuigi see on pigem ajakirjanduse õpetamine.

Üksikud õpetajad toovad ise välja, et eelkõige saab ja on vaja õpetada kriitilist mõtlemist – “õpetada kahtlema ja analüüsima, kas kuuldu-nähtu on adekvaatne”, “rääkida lahti varjatud sõnumid, kuidas meediakanalid kajastavad sündmusi erinevast vaatenurgast lähtuvalt”, “manipulatsiooni ja demagoogia äratundmine, kui palju meedia inimest petta üritab: filmitrikid, monteerimine”, “õpilastega tuleb arutada meedias ilmunud informatsiooni õigsuse üle”, “saab tuua negatiivseid näiteid meedia mitteusutavusest ja sellest, kust saada usaldusväärset infot”, nimetatakse veel allikakriitika õpetamist.

Siiski on mõned õpetajad astunud esimesi samme õpilaste arendamisel kriitiliseks meediatarbimiseks vajaliku pädevuseni.

V 1: “Olen tähelepanu juhtinud, et Õhtulehe pealkirju ei tasu alati uskuda – kui artikkel läbi lugeda, siis on mulje teemast hoopis teistsugune”

Jätkates õpetajate kirjeldatud võimalustega meediat õpetada – klassis saab ise ajalehti koostada, stende valmistada või koguni raadiosaadet teha.

Samuti kõlab arvamusi, et meediaõpetuseks on õige koht ja aeg klassijuhatajatund. Paraku ei põhjendata ega selgitata klassijuhatajatunni võimalusi meediat õpetada, ainult üks õpetaja ütleb, et seda tuleb teha “filosoofiliselt, üldtendentse selgitades, arusaamist kujundades”.

Veel märgivad õpetajad meedia õpetamise võimalustena järgmist: “õpilaste esinemisjulguse, suulise väljendusoskuse kasvatamine”, “õpilastega video vaatamine ja arutelu”, “erinevate maade kultuuride (ja nende seos Eestiga) õpetamine meedia abil”, “õpilaste küsimustele vastamine (majanduse õpetamisel käsitletavate majandusteemade kohta meedias)”, “kujundamise õpetamine”, “kutsesuunitlustundides saab kasutada ja analüüsida ajalehtedes olevaid töökuulutusi, Internetist otsitakse tööturuga seotud infot”, “õpetada info valiku põhimõtteid, uudiskünnise ületamist jne”; “õpetada rollimängude abil”, “projektõppe kasutamine”, “kutsuksin tundi mõne huvitava meediamagnaadi jagamiseks selgitusi, kommentaare käsitletava teema, situatsiooni jm kohta”, “erinevate meediakanalite kasutamine oma info edastamiseks – artiklid, intervjuud, videoklipid jne.”, “kui minu teemaga sobib, siis alati tekitame infot”, ja “hea tahtmise korral”.

Tunduvalt vähem toovad õpetajad esile põhjuseid, miks ei saa meediaõpetusega tegeleda.

Mitmed õpetajad ütlevad, et ei tea, kuidas meediat peaks õpetama ning seega on vaja vastavat täiendõppesüsteemi: “vajaksin isegi koolitust, jääb vajaka teadmistest” ja “saan õpetada siis, kui olen mingi ettevalmistuse saanud”.

Väidetakse veel: “ained, mida ma õpetan, ei sisalda neid võimalusi”, “minu aines suht raske”, “pean mõtlema – annan kehalist kasvatust, ei oska veel öelda, kuidas seda teha”,

“keemiatundides pole rakendada just palju, aga põlevkivi kasutamise mõttekuse üle oleme väidelnud”, “algklassides vaevalt meediaalaselts harima hakkam” ja “probleemiks on see, et pole meediaga seotud õppematerjale”.

Süvaintervjuudes osales õpetajaid, kes ütlevad, et nad põhimõtteliselt mitte kunagi tunni teemast kõrvale ei kaldu ja õpilastega muudel teemadel arutlustesse ei lasku. Sellised põhimõtted näitavad, et meediaõpetuse vajalikkust ei mõisteta.

V 7: “Päevasündmused on küll viimane asi, mille jaoks aega jääb.”

V 12: “Aga tunni tööplaan on nii tihe, et lobisemisele ei jäägi palju aega.”

Meediamaterjalide koolitunnis kasutamine ja meedia õpetamise võimaluste nägemise hulk ja olemus näitavad, et ligikaudu pooltel õpetajatel pole põhimõttelisi takistusi meedia õpetamisega algust teha. Paljud õpetajate nimetatud meediaõpetuse võimalustest seostuvad konstruktivistlike aktiivõppe meetoditega (diskussioon, avastuslik ja uurimuslik õppetegevus jne), mis annab tunnistust sellest, et konstruktivistlik koostööle orienteeritud ja elulähedane suundumus pole õpetajatele võõras ega vastumeelne.

Meediaõpetuse õppekava läbiva teema õpetamise künnisel on oluline, et erinevate ainete õpetajad näevad meedia õpetamise võimalusena eelkõige oma aine seostamist meediaga ja seega aktsepteerivad läbiva teema kontseptsiooni. Lisaks meedia õpetamisele näevad õpetajad lõimimises muudki positiivset – näiteks aktuaalse täiendava õppematerjali lisandumist, mis annab aine õpetamisse lisaväärtuse.

Paljude õpetajate sõnul saab meediat õpetada meediateemadel arutelude abil: seitse õpetajat kümnest teeb seda oma väitel aeg-ajalt juba praegu. Valdav osa õpetajatest on seisukohal, et õpilased tulevad meediateemade aruteluga tunnis aktiivselt kaasa.

Samas leidub ka õpetajaid, kes ei ei tähtsusta meedia rolli õppimises – nad ei kaldu põhimõtteliselt tunni teemast kõrvale ega räägi õpilastega kunagi meediast. Osad õpetajad ei tea, kuidas meediat peaks õpetama, ei näe oma aines võimalusi meedia õpetamiseks, ei leia meediaõpetuseks aega või õppematerjale.

5. DISKUSSIOON

Tänapäeval ei saa üheski valdkonnas edukalt hakkama meediat tundmata, oskuset meediat kasutada ja kriitiliselt analüüsida. Neid oskusi on vaja aktiivseks eluks demokraatlikus ühiskonnas. Kõike seda arvestades on põhikooli ja gümnaasiumi riiklikus õppekavas kirjeldatud kohustus – lõimida meediaõpetus käesolevast aastast alates erinevate ainete õpetamisse – igati põhjendatud. Ometi ei piisa ainuüksi vajaduse tajumisest ja õigusliku baasi olemasolust. Meediaõpetuse sisseviimise künnisel peame reaalsel olukorda arvestades küsima: kas me oleme selleks suutelised?

Käesoleva magistritöö eesmärgiks ongi välja selgitada üldhariduskoolide õpetajate valmidus meedia õpetamiseks õppekava läbiva teemana. Koos teiste töödega, mis vastavas uurimisuunas Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonnas on valminud ja valmimas, saab ka selle uurimuse tulemustest anda vajalikku abi ja tagasisidet meediaõpetuse rakendamise silmitsi seisvatele õpetajatele ning riikliku hariduspoliitika suunajatele.

Kuigi magistritöö fookus on õpetajate suhtumiste ja teadmiste väljaselgitamisel meediaõpetamise kohta (psühholoogilise ja ainealase valmiduse hindamiseks), on meediaõpetuse rakendamine sõltuv olukorrast haridussüsteemis laiemalt. Igasugune muudatus tekitab asjaosalistes ebakindlust. Peame arvestama, et Eesti üldharidussüsteemi ootavad programmi “21. sajandi haridus” raames mitmed suured reformid. Selles situatsioonis ei ole õpetajatel lihtne uue kohustusega – meedia õpetamine läbiva teemana – hakkama saada. Ka institutsionaalne abi on vähene, sest haridusametnikud on nimetatud muudatuste ettevalmistamisega hõivatud.

Süsteemi mõjudest olulisemad on siiski protsessis osalejad. Õpetajate meedia õpetamise valmiduse kõige üldisem eeldus – õpetajate endi meediakasutus ehk siis huvi meedia vastu, meedia kasutamise sagedus, viisid ja harjumused – ei ole takistuseks meedia

õpetamiseks, õpilastega tunnis meediateemadel arutlemiseks ja oma aine meediaga seostamiseks.

Õpetajate ettekujutus õpilaste meediakasutusest on üsna tõepärane, mis näitab, et õpetajad suudavad hinnata õpilaste käitumist meediakeskkonnas adekvaatselt ning on selles aspektis meediaõpetuseks pigem valmis. Õpetajad tunnistavad, et õpilased pole meediapädevad ja vajadus meediaõpetuse järele on olemas. Samuti näevad õpetajad oma rolli õpilaste meediakasutuse suunamisel ehk siis seostavad end selles aspektis selgelt meediaõpetusega.

Meediaõpetusega tegeleval õpetajal peab olema pühendumus meediaõpetusele, mis tähendab nii tahtet sellega tegeleda kui ka tegelikku veendumust ettevõtmise vajalikkusesse. Võib öelda, et õpetajatel on arusaamine meediaõpetuse funktsioonidest, kuigi terviklik ülevaade meediaõpetuse eesmärkidest puudub. Mõistagi ei tähenda vajalikkuse mõistmine veel meediaõpetuse rakendamist, iseäranis veel ülekoormatud õppekavade juures. Õpetajate meediaõpetuse vajalikkuse ja oma valmiduse hindamise põhjal võib öelda, et ligikaudu pooltel õpetajatel pole põhimõttelisi takistusi meedia õpetamisega algust teha.

Meediaõpetust toetab ka riiklikku õppekava iseloomustav konstruktivistlik lähenemine, mis peab õppimist oluliselt mõjutavaks faktoriks õpilaste suhtlemist nii isekeskis kui ka õpetajaga ning peab tähtsaks õppimise toimumist võimalikult loomulikes oludes. Uuringu tulemuste põhjal võib väita, et õpetajatele ei ole konstruktivistlik lähenemine õpetamisele võõras ega vastumeelne, sest õpetajad kirjeldasid meediaõpetuse võimalustena paljusid konstruktivistlikke aktiivõppe meetodeid – ühised arutelud, meeskonnatööle tuginevad ülesanded, tunnis meediakajastuste kasutamine ja analüüsimine, avastuslik ja uurimuslik õppetegevus jne. Kas õpetajad aga ka tegelikkuses väljapakutud meetodeid rakendada hakkavad? Sellele küsimusele ei ole võimalik käesolevas töös vastata. Mil määral meediaõpetus õppekava läbiva teemana üldse rakendub ja millised käesolevas magistritöös esitatud probleemid tõeks osutuvad – ka need küsimused jäävad edasiste uurimistööde aineseks.

Läbiva teema kontseptsiooni aktsepteerimist õpetajate poolt näitab asjaolu, et väga erinevate ainete õpetajad näevad meedia õpetamise võimalusena eelkõige oma aine seostamist meediaga. Lisaks meedia õpetamisele näevad õpetajad lõimimises muudki positiivset – näiteks aktuaalse täiendava õppematerjali lisandumist, mis annab aine õpetamise lisaväärtuse. Uurimistulemuste põhjal arutleb seitse õpetajat kümnest aegajalt koolitunnis õpilastega meediateemadel, õpetajate väitel tulevad õpilased aruteludega aktiivselt kaasa – kõik see viitab meediaõpetuse võimalikkusele juba praegu.

Sarnaselt mitmete teiste riikidega on ka Eesti puhul oht, et meediat hakatakse õpetama kirjutava meedia keskselt, mis aga ei luba kõike vajalikku meediaõpetuses käsitleda. Uue meedia pealetungiga on kommunikatsiooni üheks peategelaseks saamas arvutiekraan, kus ka kirjutatud teksti võib käsitleda visuaalsete analüüsikriteeriumide järgi. Eesti pedagoogikateadlased on väitnud, et õpetajad ei suuda õpilastele ajalehtedest muud õpetlikku välja noppida kui keelekasutuse negatiivseid näiteid. Igal juhul on tähtis vältida meediaõpetuse arengus kaldumist vaid keelekesksusele, veelkord tõestas seda ka käesolev uuring.

Kriitilise ja konstruktivistliku meediaõpetuse paradigma kohaselt on tähtis, et meediaõpetuses arvestatakse pidevalt tõsiasjaga, et meedia ei peegelda reaalsust, vaid produtseerib representatiivseid konstruktsioone – seetõttu on vajalik kogu aeg analüüsida, kes ja kuidas konstrueerib ning kelle huvides see toimub. Kui meedia oleks “aken maailma” või reaalsuse peegeldus, siis oleks seda sama mõttetu õpetada kui klaasitükki. Õpetaja peab mõistma, et meediaõpetuse eesmärk on nõ meediat denaturaliseerida ehk siis võidelda meedia poolt loodud kuvandite “loomulikkusega”.

Meediaõpetuse eesmärgiks on õpilastes kriitilise meediapädevuse arendamine. Kriitiline meediapädevus ei tähenda ainult kriitilist ja teadlikku suhtumist meedia poolt pakutavasse ning meedia kasutamist vajaliku teabe leidmiseks ja oma eesmärkide saavutamiseks, vaid ka motiveeritud ja kompetentsete ühiskonnaliikmete tootmist.

Meediapädevust pole võimalik lihtsalt nõ sisse lülitada, vaid seda peab arendama kogu elu.

Kriitilise meediapädevuse arendamine tugineb kaasamisele ja koostööle. Õpilased saavad jagada õpetajatele oma meediaalaseid teadmisi ja ideid, õpetajad peaksid sellele lisama kriitilise perspektiivi. Kriitilise meediapädevuse arendamine peab olema paindlik, et suunavate materjalide ja päevakohaste teemadega õhutada õpilaste huvi. See lubab püüelda ka kriitilise autonoomsuse poole, mis tähendab järk-järgulist sõltuvuse kaotamist õpetajast, kindluse kasvatamist oma ideede väljendamiseks, otsuste tegemiseks ja iseseisvaks õppimiseks. Kui eeldame, et orienteeruvalt pooled õpetajad võivad olla valmis taolist konstruktivistlikku lähenemist õpetamisele rakendama, siis õpetajate kriitilise meediapädevuse hindamisel ilmnes nende meediaalaste teadmiste puudulikkus, vähene meedia analüüsimise tahe ja informatsiooni töötlemise passiivsus.

Meediapädevuse eelduseks on informatsiooni aktiivne töötlemine meediakontaktide ajal. Ka konstruktivistlik teooria rõhutab teadmiste aktiivse konstrueerimise tähtsust. Paraku kõik õpetajad nii ei käitu: õpetajad väidavad ka ise, et nad ei analüüsi ajakirjandust. Õpetajad käsitlevad ka meedia mõju ühese ja lineaarsena, mitte ei märka ega analüüsi erinevaid mõjutegureid. Õpetajad ei saa kujundada õpilastes meediapädevust, kui neil endal vastavad teadmised ja vajalik käitumisviis puudub.

Kokkuvõttes võib väita, et Eesti üldhariduskoolide õpetajad ei ole valmis meedia õpetamiseks. Valmiduse üldised eeldused meedia õpetamiseks – õpetajate meediakasutus ja õpetajate ettekujutus õpilaste meediakasutusest ning meediapädevusest – lubavad õpetajatel meediaõpetusega alustada. Meediaõpetuse vajalikkuse mõistmine, meediaõpetuse võimaluste nägemine, suhtumine konstruktivistlike aktiivõppe meetodite kasutamisse ning õpetajate endi arusaam oma valmisolekust meedia õpetamiseks ei takista ligikaudu pooltel õpetajatest meediat õpetada. Kõige suuremaks takistuseks kriitilise ja konstruktivistliku meediaõpetuse elluviimiseks on aga õpetajate ebapiisav meediapädevus.

Kuigi konstruktivistlikku lähenemist aluseks võttes saab õpetaja koos õpilastega ka ise oma meediapädevust arendada ja meediaalaseid teadmisi täiendada, on selge, et end meediavaldkonnas ebakindlalt tundev, vastava ettevalmistuseta ja tugimaterjalideta pedagoog ei suuda ilma abita kirjeldatud probleeme ületada. Kuidas aga õpetajat toetada?

- Kõrgkoolide ja koolitusfirmade toel kiiresti laiaulatusliku täiendkoolituste programmi käivitamine.
- Meediaõpetuse lülitamine ülikoolide õpetajakoolituse programmidesse.
- Õppepäevade ja konverentside korraldamine, et õpetajad saaksid meediaõpetuse alaseid teadmisi; samuti on oluline õpetajate vaheline kogemuste jagamine ja mõtete vahetamine.
- Meediaõpetuse alaste infomaterjalide (voldikud, infolehed, ülevaated teiste riikide kogemustest jne) üllitamine.
- Koostöö arendamine lastevanemate, õpetajate, õpilaste ja meediaekspertide vahel – ainult kõikide osapoolte abiga on võimalik meediaõpetust edukalt ellu viia. See tähendab sisuliselt meediaõpetuse alase koostöövõrgustiku loomist.
- Õpetajate toetamiseks koolides kohapeal piirkondlike meediaõpetuse konsultantide süsteemi loomine (näiteks 10-20 kooli kohta üks konsultant, kelle ülesanne oleks õpetajaid meediaõpetuse alal nõustada).
- Õpetajatele meediaõpetuse tugimaterjalide koostamine (sarnaselt Kadri Uguri koostatud tugimaterjalile meedia õpetamiseks põhikoolis), mis hõlbustaksid õpetajate meediaõpetuse alast tegevust: sisaldaksid olulisemaid meediatermineid, analüüsivõtteid ja oleksid kergesti modifitseeritavad erinevates ainetundides kasutamiseks.

Loomulikult nõuab nende ettepanekute täitmine suurel määral lisaressursse, kuid õpetajaid toetamata meedia õpetamine õppekava läbiva teemana Eesti üldhariduskoolides edukalt ei rakendu.

6. KOKKUVÕTE

2002. aasta veebruaris Eesti Vabariigi Valitsuse määrusega vastu võetud põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava sätestab meediaõpetuse kooliprogrammis ühena läbivatest teemadest, mille rakendamine on ette nähtud käesolevast aastast. Magistr töö eesmärk oli välja selgitada Eesti üldhariduskoolide õpetajate valmidus meedia õpetamiseks õppekava läbiva teemana.

Magistr töö teoreetiliseks lähtekohaks on kriitiline ja konstruktivistlik lähenemine meediaõpetusele, mille eesmärgiks on konstruktivistlike aktiivõppe meetoditega õpilastes kriitilise meediapädevuse arendamine. Kriitiline meediapädevus ei tähenda ainult meedia poolt pakutavasse kriitilist ja teadlikku suhtumist, vajaliku teabe leidmiseks ja oma eesmärkide saavutamiseks meedia kasutamist, vaid ka motiveeritud ja kompetentset ühiskonnaliikmete loomist.

Õpetajate meedia õpetamise valmiduse väljaselgitamiseks võeti aluseks Sirkku Kotilaineni meediaõpetuse õpetaja kriteeriumid, millest kasvasid välja magistr töö uurimisküsimused.

Õpetajate meedia õpetamise valmiduse uurimiseks on käesolevas töös kasutatud formaliseeritud küsitlust. Küsimustikule vastas erinevate Eesti regioonide 252 õpetajat. Teise meetodina kasutati semistruktureeritud, standardiseerimata kvalitatiivset süvaintervjuud. Intervjuudest võttis osa üldhariduskoolide 20 õpetajat.

Magistr tööst selgus, et Eesti üldhariduskoolide õpetajad ei ole valmis meedia õpetamiseks. Valmiduse üldised eeldused meedia õpetamiseks – õpetajate meediakasutus ja õpetajate ettekujutus õpilaste meediakasutusest ning meediapädevusest – lubavad õpetajatel meediaõpetusega alustada. Meediaõpetuse vajalikkuse mõistmine,

meediaõpetuse võimaluste nägemine, suhtumine konstruktivistlike aktiivõppe meetodite kasutamisse ning õpetajate endi arusaam oma valmisolekust meedia õpetamiseks ei takista ligikaudu pooltel õpetajatest meediat õpetada. Kõige suuremaks takistuseks kriitilise ja konstruktivistliku meediaõpetuse elluviimiseks on aga õpetajate ebapiisav meediapädevus.

Eesti üldhariduskoolide õpetajate puudulikku valmidust arvestades ei rakendu meedia õpetamine õppekava läbiva teemana ilma õpetajate, õpilaste, lapsevanemate ja meediaekspertide vahelise koostöö arendamiseta, õpetajate täiendkoolitusega, meediaõpetuse tugimaterjalideta ja pädevate tugiisikuteta.

7. SUMMARY

In February 2002, The National Secondary Education Curriculum was adopted by the Estonian Government, which declares media education as one of the disciplines implemented in the cross-curricular principle, starting from this year. The aim of the present Master Thesis is to find out the readiness of Estonian teachers to implement media education across the curriculum.

The theoretical view-point, implemented in the Thesis, is the critical-constructivist approach to media education. The aim of the mentioned approach is to teach media, promoting methods of active learning in order to develop critical media literacy of the students.

Critical media literacy contains raising motivated and competent members of citizen society, besides developing criticism and awareness towards information presented by media, as well as finding information in the media channels and using data to achieve one's aims.

In order to find out the readiness of media teachers, the criteria of media teaching by Sirkku Kotilainen were taken as the basis; the questions of the Master Thesis developed from them.

The readiness of media teachers was researched in the Thesis by the formal questionnaire, 252 teachers from different regions of Estonia took part of it. The other method used was semistructured qualitative in-depth interviews with 20 teachers of general education schools.

As the result, it is concluded in the Thesis that teachers in Estonian general education schools are not ready to teach media. The preconditions for teaching media, media

usage of the teachers and notion of media usage and media literacy of the pupils, are fulfilled. Approximately half of the teachers are well enough aware of the need and opportunities of teaching media in order to do so, they are ready to use active constructivist teaching methods and assess their readiness to teach media adequately. The biggest obstacle is the insufficient media literacy of the teachers.

Taking into account poor preparation of the teachers, it is clear that the media education cannot be implemented as an across-curriculum discipline without developing co-operation of teachers, pupils, parents and media experts. Advanced training courses must be developing for the teachers, support persons and educational materials must be available.

VIIDATUD KIRJANDUS

1. Aava, K. (2003). Müüdid meedias. *Haridus*, 5. lk 29-30.
2. Aher, S. (1999). Keskkond – õppekava läbiv teema. Läbivad teemad kooli õppekavas. Õppekavast ja kooliarendusest tegija pilguga. Koostajad M. Kadakas, K. Kalamees. Tallinn.
3. Airasan, P.W., Walsh, M.E. (1997). Constructivist Caution. *Phi Delta Kappan*, vol 78.
4. Althusser, L. (1971). *Ideology and Ideological State Apparatuses. Lenin and Philosophy and other Essays*. New Left Books, viidatud Masterman, L., Mariet, F. (1994). *Media Education in 1990's Europe*. Council of Europe Press, lk 35 vahendusel.
5. Angeles-Bautista, F. d. I. (1999). *The Media and Our Children: The Promise of Participation*. *Children and Media: Image, Education, Participation*. C. v. Feilitzen and Carlsson (eds). Göteborg, Sweden: The UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen at Nordicom.
6. Ball, S., Palmer, P., Millward, E. (1986). *Television and Its Educational Impact: A Reconsideration – Perspectives on Media Effects – ed by J. Bryant, D. Zilmann*. London.
7. Barthes, R. (2004) *Mütoloogiad*. Tallinn, Varrak.
8. Boyd-Barrett, O. (1994). *Language and Media: A Question of Convergence*. *Media Texts: Authors and Readers*, ed by D. Graddol, O. Boyd-Barrett. Great Britain, Multilingual Matters LTD.
9. Buckingham, D. (2000). *After the Death of Childhood: Growing Up in the Age of Electronic Media*. Cambridge: Polity Press.
10. Bybee, R., Sund, R. (1982). *Piaget for Educators*. Columbus, OH: Merrill, lk 34, viidatud Krull, E. (2001). *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat*. Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 107 vahendusel.
11. Drotner, K. (2000). *Difference and Diversity: Trends in Young Dane's Media Use*. *Media, Culture & Society*, 22 (2): 149-166.

12. Eesti Ajalehtede Liit: Ajaleht koolitunnis. (1998). Tallinn, Avatud Eesti Fond.
13. Erjavec, K., Volčič, Z. (2002). Media Education As a Part of Mother Tongue Teaching in Slovenian Secondary Schools, pp 111-122. Media Education in 12 European Countries. E-Collection of the Swiss Federal Institute of Technology. Ed by A. Hart, D. Süss. Zurich.
14. Fedorov, A. (2002). Media Education in Secondary Schools in Russia, pp 100-110. Media Education in 12 European Countries. E-Collection of the Swiss Federal Institute of Technology. Ed by A. Hart, D. Süss. Zurich.
15. Feilitzen, C. v., Carlsson, U. (2002). Children, Young People and Media Globalisation. Göteborg, Sweden: The UNESCO International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen at Nordicom.
16. Feldschmidt, M.-M. (2001). Ajaleht kui iseseisva mõtleja kujundaja. Magistritöö. Käsikiri. Tallinna Pedagoogikaülikool. Kasvatusteaduste teaduskond.
17. Fleming, D. (1993). Media Teaching. Oxford, Cambridge: Blackwell Publishers.
18. Freire, P. (1972). Pedagogy of the Opressed. New York: Herder and Herder, viidatud Kellner, D. (2002). New Media and New Literacies: Reconstructing Education for the New Millennium – The Handbook of New Media, ed. L. Lievrouw, S. Livingstone, London, Thousand Oaks, New Delhi, Sage Publications, lk 99 vahendusel.
19. Good, T.L., Brophy, J. (1995). Contemporary Educational Psychology, 5/E. New York: Longman Pub.
20. Graddol, D. (1994). What is a Text? Media Texts: Authors and Readers, ed by D. Graddol, O. Boyd-Barett. Great Britain, Multilingual Matters LTD.
21. Gramsci, A. (1971). Prison Notebooks. Lawrence & Wishart, viidatud Masterman, L., Mariet, F. (1994). Media Education in 1990's Europe. Netherlands, Council of Europe Press, lk 36 vahendusel.
22. Hall S. Whannel P. (1964). The Popular Arts, London, Hutchinson, viidatud Masterman, L., Mariet, F. (1994). Media Education in 1990's Europe. Netherlands, Council of Europe Press, lk 23 vahendusel.
23. Hart, A. (1997). Paradigms and Pedagogies: Watching Media Teaching World-Wide, <http://www.esca.usp.br/nucleos/nce/pdf/012.pdf>

24. Hart, A., Süss, D. (2002). Media Education in 12 European Countries. E-Collection of the Swiss Federal Institute of Technology. Zurich. http://e-collection.ethbib.ethz.ch/ecol-pool/bericht/bericht_246.pdf
25. Heins, M., Cho, Ch. (2003). Media Literacy: An Alternative To Censorship. The Free Expression Policy Project. <http://www.fepproject.org/>
26. Henno, I. (2003). Säätvat arengut toetav haridus ja Eesti õpetajaskonna käsitled sellest. Magistritöö. Käsikiri. Tallinna Pedagoogikaülikool, Kasvatusteaduste teaduskond, koolipedagoogika õppetool.
27. Hobbs, R.(1998a). Building Citizenship Skills Through Media Literacy Education. In M. Salvador and P. Sias (Eds) The Public Voice in a Democracy at Risk. Westport, CT: Praeger Press.
28. Hobbs, R. (1998b).The Seven Great Debates in Media Literacy Movement. Journal of Communication, 48(1): 16-32.
29. Järva, I. (1998). Õppeprojekt õpilase sotsiaalsete oskuste arendamise keskkonnana – kodu ja kool muutuv asjas. Tartu, Tartu Ülikooli pedagoogikaosakonna väljaanne nr 7, lk 118-119.
30. Kellner, D. (2002). New Media and New Literacies: Reconstructing Education for the New Millennium – The Handbook of New Media, ed. L. Lievrouw, S. Livingstone, London, Thousand Oaks, New Delhi, Sage Publications.
31. Kotilainen, S. (2001). The Elements for Teacher's Media Competence. The 15th Nordic Conference on Media. Island, Reykjavik. http://www.nordicom.gu.se/nordic_conference/iceland/english/groups/13_Mediaeducation.htm
32. Kress, G. (2003). Literacy in the New Media Age. London and New York. Routledge.
33. Krull, E. (2001). Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat. Tartu Ülikooli Kirjastus.
34. Lauk, E. (2004). Children of Screen And Monitor. Estonian Schoolchildren in the New Media Environment. In print.
35. Lauk, E., Ugur, K. (2003) Õppekava läbiv teema. Haridus Nr 5, lk 14.

36. Leavis, F.R., Thompson, D. (1948). Culture and Environment. London, Chatto and Windus, viidatud Masterman, L., Mariet, F. (1994). Media Education in 1990's Europe. Netherlands, Council of Europe Press, lk 21 vahendusel.
37. Leino, J. (1993). Origins and Varieties of Constructivism. Constructivist and Curriculum Issues in School Mathematics Education. Ed. P. Kupari jt. Jyväskylä, pp 1-8.
38. Lindlof, T.R. (1995). Qualitative Communication Research Methods, Sage.
39. Livingstone, S. (2002). Children`s Use of the Internet. A Review of the Research Literature. <http://www.lse.ac.uk/depts/media/people/slivingstone/index.html>
40. Lohl, H. (2002). Media Education In Germany, pp 44-54. Media Education in 12 European Countries. E-Collection of the Swiss Federal Institute of Technology. Ed by A. Hart, D. Süß. Zurich.
41. Lundgren, P. (2002). Media Literacy and Image Education in Denmark, Finland, and Sweden. European Commission. Directorate General for Education and Culture.
42. Masterman, L., Mariet, F. (1994). Media Education in 1990's Europe, Netherlands, Council of Europe Press.
43. McLuhan, M. (1964). Understanding Media: the extensions of man. New York: Signet, viidatud Kellner, D. (2002). New Media and New Literacies: Reconstructing Education for the New Millennium – The Handbook of New Media, ed. L. Lievrouw, S. Livingstone, London, Thousand Oaks, New Delhi, Sage Publications, lk 99 vahendusel.
44. McQuail, D. (2003). McQuaili massikommunikatsiooni teooria. Tartu Ülikooli Kirjastus.
45. Meediaõpetus koolis. (1999). <http://media.ciue.ee/center/pöördumine.html>
46. Murphy, E. (1997). Constructivism from Philosophy to Practice, viidatud Schapel, M. (1999). Konstruktivismist, Haridus. Nr 5, lk 33 vahendusel.
47. Noormaa, E. (2003). Meedia osa andeka lapse sotsialiseerumises. Magistritöö. Käsikiri. Tallinna Pedagoogikaülikool. Kasvatusteaduste teaduskond.
48. Nowakowsky, J. (1998). Constructivist Model for Learning, viidatud Schapel, M. (1999). Konstruktivismist, Haridus. Nr 5, lk 32 vahendusel.

49. Olmaru, J. (2003). Eesti kooliõpilaste meediakasutus. Bakalaureusetöö, Käsikiri. Tartu Ülikool. Sotsiaalteaduskond. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
50. O'Neill, B., Howley, H. Teaching the Media in Ireland, pp 78-87. Media Education in 12 European Countries. E-Collection of the Swiss Federal Institute of Technology. Ed by A. Hart, D. Süss. Zurich.
51. Palmer, P. (1994). The Lively Audience, Media Texts: Authors and Readers, ed by D. Graddol, O. Boyd-Barett. Great Britain, Multilingual Matters LTD.
52. Potter, J.W. (2001). Media Literacy. 2nd edition. Thousand Oaks, London, New Delhi, Sage Publications.
53. Report on Secondary Education. (1938). The Spens Report. HMSO, London pp 222-3, viidatud Masterman, L., Mariet, F. (1994). Media Education in 1990's Europe. Netherlands, Council of Europe Press, lk 21 vahendusel.
54. Ruus, V. (2001). Õppekava – see on katastroof. Haridus. Nr 5, lk 2-3.
55. Sanomalehtinen Liitto. (1994). Sanomalehti elävöittää ja eheyttää opetussuunitelmaa.
56. Schapel, M. (1999). Konstruktivismist. Haridus. Nr 5, lk 32-33.
57. Schelfhout, E (2002). Media Education in Flemish Secondary Schools: A Study Report, pp11-22. Media Education in 12 European Countries. E-Collection of the Swiss Federal Institute of Technology. Ed by A. Hart, D. Süss. Zurich.
58. Schwandt, T. A. (1992). Qualitative Inquiry: A Dictionary of Terms. California, Thousand Oaks, Sage.
59. Selden, A., Selden, J. (1996). Orlando Meetings: Presentation Summary, viidatud Schapel, M. (1999). Konstruktivismist, Haridus. Nr 5, lk 32 vahendusel.
60. Silverblatt, A., Eliceiri, E.M.E. (1997). Dictionary of Media Literacy. London, Greenwood Press.
61. Steele, J., Meredith, K. S., Temple, C., Walter, C. (1997). Lugemine ja kirjutamine iseseisva mõtleja kujunemiseks. Käsiraamat /RWTC projekt. Tallinn, Avatud Eesti Fond.
62. Szijártó, I. (2002). Motion Picture and Media Education in Hungary, pp 65-77. Media Education in 2 European Countries. E-Collection of the Swiss Federal Institute of Technology. Ed by A. Hart, D. Süss. Zurich.

63. Tambaum, T. (2000). Kooliajaleht kui õppe- ja kasvatustöö vahend. Magistritöö. Käsikiri. Tartu Ülikool, Filosoofiateaduskond. Pedagoogikaosakond.
64. Tønnessen, E.S. Media Education in Norway, pp 88-99. Media Education in 12 European Countries. E-Collection of the Swiss Federal Institute of Technology. Ed by A. Hart, D. Süss. Zurich.
65. Ugur, K. (2004). Meediaõpetus põhikoolis. Tugimaterjal õpetajatele. Magistritöö. Käsikiri. Tartu Ülikool, Sotsiaalteaduskond. Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.
66. Varis, M., Pihlajamäki, J., Vuontisjärvi, N. (2002). Media Education In Finland, pp 33-43. Media Education in 12 European Countries. E-Collection of the Swiss Federal Institute of Technology. Ed by A. Hart, D. Süss. Zurich.
67. Varis, T. (1999). Media Education – An Urgent Challenge for Teachers and Teacher Education. Moving Horizons in Education. International Transformations and Challenges of Democracy. Ed by H. Niemi. Helsinki: Helsinki University, Department of Education.
68. Vassiltshenko, L. (1999). Kooliväliste infoallikate osatähtsus 7.-12. klasside õpilaste õppetöös. Haridus ja kasvatusväärtused ühiskonnas. Toim. I. Kraav ja J. Mikk. Tartu Ülikooli pedagoogika osakond.
69. Worsnop, C. (2002). How Media Education Is Like What You Already Know. http://www.medialit.org/reading_room/article209.html
70. Worsnop, C. (2003). Evaluation and Assessment. http://www.media-awareness.ca/english/teachers/media_literacy/assess_media.cfm

KASUTATUD ALLIKAD

- a) *Center for Media Literacy* kodulehekül <http://www.medialit.org>
- b) Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehekül <http://www.hm.ee>
- c) *Media Awareness Network* kodulehekül <http://www.media-awareness.ca>
- d) Noorte Meediaklubi kodulehekül <http://www.mediaklubi.eky.ee>
- e) Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava. Kinnitatud Eesti Vabariigi Valitsuse 25. jaanuari 2002. a määrusega nr 56, 5. peatükk/ RT I, 2002, 20, 116
- f) *World Association of Newspapers* kodulehekül <http://www.wan-press.org/>

Lisa 1

Formaliseeritud küsimustik

Lugupeetud pedagoog!

Olen Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakonna magistrant Tarmu Kurm ja uurin üldhariduskoolide õpetajate meediakasutust ja arvamust meediaõpetuse kohta. Olen väga tänulik, kui leiate aega vastata alljärgnevatele küsimustele. Küsitlus on anonüümne, vastuseid kasutatakse üldistamiseks.

Küsimustele vastamiseks tõmmake, palun, sõõr ümber sobiva vastusevariandi või vastusevariantide. Etteantud variantideta küsimuste puhul on vastamiseks jäetud vaba ruum. Kui sellest ei piisa, jätkake kirjutamist lehekülje pöördel.

Suur aitäh juba ette,
Tarmu Kurm
050 90 821

1. Milliseid meediakanaleid jälgite?

	pidevalt	sageli	harva	üldse mitte
a) Postimees	4	3	2	1
b) Eesti Päevaleht	4	3	2	1
c) SL Õhtuleht	4	3	2	1
d) Äripäev	4	3	2	1
e) Maaleht	4	3	2	1
f) Eesti Ekspress	4	3	2	1
g) Sirp	4	3	2	1
h) Õpetajate Leht	4	3	2	1
i) maakonnaleht	4	3	2	1
j) erialased (õppeainega seotud) väljaanded	4	3	2	1
k) ETV	4	3	2	1
l) Kanal 2	4	3	2	1
m) TV 3	4	3	2	1
n) Vikerraadio	4	3	2	1
o) Raadio 2	4	3	2	1
p) Klassikaraadio	4	3	2	1
r) Kuku raadio	4	3	2	1

s) Raadio Elmar	4	3	2	1
t) kohalik raadio	4	3	2	1

2. Kui palju kulutate keskmiselt päevas aega lehtedele, telele, raadiole?

	kuni 30 min	30 min - 1 h	1 – 2 h	2 – 3 h	3 h või enam
a) lehtedele	5	4	3	2	1
b) TV-le	5	4	3	2	1
c) raadiole	5	4	3	2	1

3. Kas kasutate Internetti

- a) iga päev
- b) 2-3 korda nädalas
- c) mõned korrad kuu jooksul
- d) vähem, kui kord kuus
- e) ei kasuta üldse

4. Milleks Te tavaliselt Internetti kasutate?

	sageli	aeg-ajalt	harva	üldse mitte
a) ajakirjandusväljaannete jälgimiseks	4	3	2	1
b) info hankimiseks (otsingumootorite abil jms)	4	3	2	1
c) tööalaseks suhtlemiseks ja infovahetuseks (e-post jms)	4	3	2	1
d) isiklikuks suhtlemiseks ja infovahetuseks	4	3	2	1
e) muudel põhjustel (palun märkige!).....	4	3	2	1
f).....	4	3	2	1
g).....	4	3	2	1

5. Kui sageli kasutate erinevatest kanalitest hangitud infot koolitöös?

	sageli	aeg-ajalt	harva	üldse mitte
a) päevalehed	4	3	2	1
b) ametialased väljaanded (Õpetajate Leht, Haridus)	4	3	2	1
c) erialased (õppeainega seotud) ajalehed ja ajakirjad	4	3	2	1
d) raadiojaamad	4	3	2	1
e) telekanalid	4	3	2	1
f) muu info Internetist	4	3	2	1

6. Kuivõrd usaldusväärseks peate nimetatud kanaleid?

	usaldan täielikult	üldiselt usaldan, aga kontrollin üle	üldiselt usalda ei	ei oska öelda
a) päevalehed	4	3	2	1
b) ametialased väljaanded (Õpetajate Leht, Haridus)	4	3	2	1
c) erialased (õppeainega seotud) ajalehed ja ajakirjad	4	3	2	1
d) raadiojaamad	4	3	2	1
e) telekanalid	4	3	2	1
f) Internetist	4	3	2	1

7) Kui vajalik on Teie arvates meediaõpetus üldhariduskoolis?

- a) väga vajalik
- b) mõnevõrra vajalik
- c) ei ole vajalik
- d) ei oska öelda

8) Palun põhjendage lühidalt oma vastust eelmisele küsimusele!

.....

.....

.....

.....

.....

9) Kas arutate tundides meedias kuuldut-nähtut oma õpilastega?

- a) jah, sageli
- b) aeg-ajalt
- c) ei aruta

10) Kas oleksite valmis oma tundides õpilasi meediaalaselt harima (nt siduma tundides käsitletavat meediaga üldiselt, selle mõjudega jms)?

- a) jah, kindlasti
- b) võib-olla
- c) ei, kindlasti mitte
- d) ei oska öelda

11) Palun kirjeldage lühidalt, mil viisil Te seda teha saaksite?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

VASTAJAT PUUDUTAVAD KÜSIMUSED

12) Sugu

- a) mees
- b) naine

13) Vanus

- a) 21
- b) 22...35
- c) 36...50
- d) 51...65
- e) 66.....

14) Staaž õpetajana ..... aastat

TÄNAN VASTUSTE EEST!

Lisa 2

Küsimustiku tulemused

1. Vastaja kooli asupaik

- a) Tartu 26%
- b) Tallinn 26%
- c) Maakonnakeskus 18%
- d) Maakool 30%

2. Vastaja sugu

- a) mees 10%
- b) naine 88%
- vastamata 2%

3. Vastaja vanus

- a) 22...35 aastat 23%
- b) 36...50 aastat 44%
- c) 51...65 aastat 27 %
- d) 66... aastat 3%
- vastamata 3%

4. Staazh õpetajana

- a) kuni 5 aastat 14%
- b) 6...15 aastat 20%
- c) 16...30 aastat 41%
- d) üle 30 aasta 20%
- vastamata 5%

5. Meediakanalite jälgimine

	pidevalt	sageli	harva	üldse mitte	vastamata
Postimees	53%	27%	15%	3%	2%
Eesti Päevaleht	18%	25%	38%	11%	8%
SL Õhtuleht	12%	19%	44%	19%	6%
Äripäev	2%	5%	26%	54%	13%
Maaleht	6%	10%	41%	33%	10%
Eesti Ekspress	18%	17%	41%	16%	8%
Sirp	3%	9%	33%	43%	12%
Õpetajate Leht	33%	37%	23%	5%	2%
maakonnaleht	30%	13%	20%	23%	14%
erialased (õppeainega seotud) väljaanded	24%	37%	17%	4%	18%
ETV	49%	40%	11%	0%	0%
Kanal 2	23%	50%	25%	1%	1%
TV 3	30%	52%	16%	1%	1%

Vikerraadio	21%	18%	31%	24%	6%
Raadio 2	3%	13%	38%	36%	10%
Klassikaraadio	1%	7%	36%	45%	11%
Kuku raadio	9%	14%	29%	39%	9%
Raadio Elmar	5%	14%	38%	35%	8%
kohalik raadio	5%	7%	24%	49%	15%

6. Ajakulu päevas

	kuni 30 min	30 min-1h	1-2 h	2-3 h	3 h või enam	vastamata
lehtedele	34%	49%	15%	1%	0%	1%
TV-le	4%	18%	42%	23%	10%	3%
raadiole	32%	21%	23%	9%	10%	5%

7. Interneti kasutamine

- a) iga päev 57%
- b) 2-3 korda nädalas 28%
- c) mõned korrad kuu jooksul 8%
- d) vähem, kui kord kuus 1%
- e) ei kasuta üldse 1%
- vastamata 5%

8. Milleks kasutatakse Interneti

	sageli	aeg-ajalt	harva	üldse mitte	vastamata
ajakirjandusväljaannete jälgimiseks	18%	29%	31%	11%	11%
info hankimiseks (otsingumootorite abil jms)	57%	31%	6%	1%	5%
töölaseks suhtlemiseks (e-post jms)	57%	22%	11%	3%	7%
isiklikuks suhtlemiseks ja infovahetuseks	46%	22%	19%	5%	8%
muudel põhjustel	15%	7%	2%	4%	72%

9. Info kasutamine koolitöös

	sageli	aeg-ajalt	harva	üldse mitte	vastamata
päevalehed	16%	50%	25%	6%	3%
ametialased väljaanded (Õpetajate Leht, Haridus)	14%	41%	30%	7%	8%
erialased (õppeainega seotud) ajalehed ja ajakirjad	32%	46%	14%	4%	4%
raadiojaamad	4%	23%	42%	25%	6%
telekanalid	9%	39%	40%	7%	5%
muu info Internetist	30%	46%	15%	3%	6%

10. Meediakanalite usaldusväärsus

	usaldan täielikult	üldiselt usaldan, aga kontrollin üle	üldiselt ei usalda	ei oska öelda	vastamata
päevalehed	15%	62%	9%	8%	6%
ametialased väljaanded (Õpetajate Leht, Haridus)	37%	48%	2%	7%	6%
erialased (õppeainega seotud) ajalehed ja ajakirjad	55%	32%	1%	6%	6%
raadiojaamad	7%	49%	18%	18%	8%
telekanalid	12%	60%	12%	10%	6%
muu info Internetist	13%	62%	8%	10%	7%

11. Meediaõpetuse vajalikkus

a) väga vajalik 31%

b) mõnevõrra vajalik 56%

c) ei ole vajalik 1%

d) ei oska öelda 10%

vastamata 2%

12. Eelmise küsimuse põhjendus 71%

vastamata 29%

13. Meediateemadel arutlemine tunnis

a) jah, sageli 25%

b) aeg-ajalt 69%

c) ei aruta 4%

vastamata 2%

14. Valmisolek meediaõpetuseks

a) jah, kindlasti 43%

b) võib-olla 37%

c) ei, kindlasti mitte 4%

d) ei oska öelda 12%

vastamata 4%

15. Eelmise küsimuse põhjendus 62%

vastamata 38%

Lisa 3

Süvaintervjuu küsitluskava

ÜLDHARIDUSKOOLIDE ÕPETAJATE KIRJELDUSED-HINNANGUD-ARVAMUSED ISEENDA JA ÕPILASTE MEEDIAPÄDEVUSE KOHTA

UURINGU KÜSIMUSED

Üldine valdkond, mille kohta soovisin sihtgrupi liikmetelt infot, oli see, mis juba pealkirjas kajastus:

- kirjeldused-hinnangud-arvamused iseenda ja õpilaste meediapädevuse kohta

Teemad ja uurija-küsimused:

- Milline on õpetajate meediakasutus?
- Kui aktiivsed ja kriitilised on õpetajad meediasõnumite tõlgendamisel ja analüüsimisel?
- Kui aktiivsed ja kriitilised on õpetajate arvates õpilased meediasõnumite tõlgendamisel ja analüüsimisel?

Küsimused, mida esitada üldhariduskoolide õpetajatele:

1. Kui kaua Te olete töötanud õpetajana? Milliseid aineid õpetate/olete õpetanud?
2. Milliseid meediaväljaandeid ja meediakanaleid jälgite?
3. Kui sageli Te neid jälgite?
4. Rääkige, millised on Teie kokkupuuted meediaga igapäevatoos?
5. Mil moel on meediast abi igapäevatoos?
6. Kas ja kuidas kasutate meediast saadud infot oma tundides? Näited?
7. Millise ajakirjandusliku žanri (uudised, arvamused, kommentaarid jne) materjali Te eelkõige tundides kasutate?

8. Mida Te teete meediast saadud infoga enne, kui kasutate seda oma tundides?
9. Mille alusel (väljaanne/kanal, autor, teema, seotus õppeainega jne) Te kasutatava info välja valite?
10. Kas ja kuidas Te arutate meediast kuuldut-nähtut-kirjutatut oma õpilastega? Näited?
11. Milline on õpilaste tagasiside? Kas ja kuidas nad Teie väljapakutule reageerivad? Kui aktiivselt nad näiteks aruteluga kaasa tulevad?
12. Kas ja kuidas ilmneb õppetundides erinevus Teie ja õpilaste meediakasutuses? Seda nii väljaannete/kanalite kui ka teemade osas? Palun tooge mõni näide!
13. Kas õpilased on mõnda artiklit, saadet, sõnumit mõistnud teistmoodi kui Teie? Millised erinevus seisneb? Kas selle tagajärjel on tekkinud arutelu? Näited?
14. Tuletage meelde viimane meediakajastus, mida Te põhjalikumalt lugesite/kuulsite/vaatasite? Kas ajakirjanik käsitles Teie meelest teemat objektiivselt, tasakaalustatult, adekvaatselt? Või vastupidi: kas mõne osapoole huvisid eelistati; kas midagi olulist jäeti välja? Näited? (*Võimalusel pärida juurde*)
15. Kui sageli jääb Teile silma ajakirjanike pealiskaudsus ja ebakompetentsus? Tooge mõni näide!
16. Milliseid teemasid peaks meedias rohkem kajastama? Miks?
17. Kuivõrd usaldusväärne on Eesti meedia?
18. Mis võiks olla Eesti meedias teisiti?
19. Milline on Teie arvates meedia mõjujõud õpilastele Eesti ühiskonnas? Kuidas see on aja jooksul muutunud? Kuidas Te neid muutusi hindate?
20. Miks on Teie arvates meediat üldse vaja?

Lisa 4

Süvaintervjuudes osalenud õpetajad

V1: 40aastane bioloogia, vene keele ja algklasside õpetaja maakoolis

V2: 35aastane kunstiõpetuse ja algklasside õpetaja maakoolis

V3: 29aastane inglise keele õpetaja linnakoolis

V4: 50aastane eesti keele ja kirjanduse õpetaja linnakoolis

V5: 43aastane eesti keele õpetaja maakonnakeskuse koolis

V6: 41aastane ühiskonnaõpetuse õpetaja maakonnakeskuse koolis

V7: 61aastane eesti keele õpetaja maakonnakeskuse koolis

V8: 26aastane eesti keele ja kirjanduse õpetaja linnakoolis

V9: 46aastane muusikaõpetaja linnakoolis

V10: 27aastane eesti keele ja kirjanduse õpetaja linnakoolis

V11: 30aastane koolijuht ja reaalinete õpetaja maakoolis

V12: 36aastane ajalooõpetaja maakoolis

V13: 55aastane bioloogia ja käsitööõpetaja maakoolis

V14: 34aastane eesti keele ja kirjanduse õpetaja maakonnakeskuse koolis

V15: 38aastane loodusõpetuse õpetaja maakonnakeskuse koolis

V16: 39aastane ühiskonnaõpetuse ja ajalooõpetaja linnakoolis

V17: 35aastane eesti keele ja kirjanduse õpetaja linnakoolis

V18: 42aastane ajalooõpetaja maakonnakeskuse koolis

V19: 32aastane eesti keele ja kirjanduse õpetaja maakonnakeskuse koolis

V20: 35aastane inglise keele õpetaja maakoolis

Lisa 5

Süvaintervjuude tulemused: õpetajate meediakasutus

V 1: „Postimees, Õpetajate leht, Pere ja kodu, harvem Õhtulehte, lisaks mõned juhuslikud ajakirjad. Televisioon- võimaluste piires uudistesasteid, mälumänge. Raadio- oli lemmik Tartu raadio, selle tegevuse lõppemisel lihtsalt midagi muud, ilma eelistuseta.“

V 2: “Ajalehti ma põhimõtteliselt tõesti ei loe, kuna mulle ei meeldi lugeda mingit jama. Küll aga meeldivad mulle lasteajakirjad- “Hea laps” on lemmik ja muud: nt “Pere ja Kodu”, kui kätte saan siis “Eesti Naine” ja ka muud. Raadiost kuulan endist Tartu raadiot- praegune Kuku ei meeldi. Telekast kui vaatan, siis vaatan eesti kanaleid. Õhtuti vaatame kodus koos lastega järjefilmi “Kodus ja võõrsil“. Mingeid konkreetseid saateid pole, mida jälgin.“

V 2: „Kunagi jah käisid meil isegi kodus ajalehed. Siis ma ikka lugesin. Praegu me enam ei telli, kui ämm käib külas ja toob, ma leian, et ta on toonud, aga ega ma eriti ei loe, sirvin vaid. Ju ma ikka lugesin varem rohkem. Ilmselt on informatsioon ka läinud rohkem halvustavaks ja ebameeldivamaks. Ega ma praegugi suurema hulga seast ei valiks kui Postimees ja Päevaleht.“

V 3: „Ajalehtedest Postimees iga päev. Internet kindlasti- õppematerjalid leian Miksikesest, niivõrd-kuivõrd vaatan läbi ka mõned ajalehed. Raadio on taustaks käiv kogu aeg. Uudised on meie peres kohustuslikud, et aktuaalsete asjadega kursis olla. Telekat vaatame õhtuti, ent vähe. Ka dokumentaalsarju jälgime, aga seebid pole meie peres kuigi populaarsed. Hommikul alustame hommikutelevisiooniga- taustaks.

V 4: “Kõigepealt oma erialased keeleteaduslikud ajakirjad ja Loomingu Raamatukogu, Vikerkaar, aeg-ajalt ka Akadeemia. Need on põhiliselt. Veel Õpetajate Leht ja Haridus- pidevalt. Lisaks sellele veel Teater.Kino.Muusika. /.../ Postimeest loen iga päev, vaatan ka lühikokkuvõtteid teistest ajakirjadest ja ajalehtedes, mitte aga pidevalt. Pidevalt loen veel siiski Eesti Ekspressi. /.../ Ajaviitesaated kindlasti mõnikord, regulaarselt aga väärtfilme, OP-i kindlasti. Raadiost kuulan valdavalt Klassikaraadiot. Hommikul varakult kuulan Vikerraadiot päevauudistega kursis olemiseks ja kui varem oli, siis ka Tartu Raadiot.“

V 5: „Iga päev saab loetud vähemalt Postimeest. Siis interneti kaudu Õhtulehte ja Päevalehte. Kindlasti alati loen kord nädalas ilmuvat Õpetajate Lehte järjepidevalt. Ajakirjadest Eesti Naine, Pere ja Kodu, Kroonika. /.../ Tavaliselt Elmari Raadio ja Vikerraadio. /.../ Mina vaatan seebikaid. Muidugi saated kõik, mis tulevad: nt “33 küsimust” ja miljonimäng ja Ruudumäng.“

V 6: „Ajalehtedest muidugi loen Postimeest. Kui keegi ütleb, et mingi huvitav asi on muus lehes, siis vaatan seda tavaliselt internetist. Õpetajate lehte püüan ka pidevalt lugeda. Haridus käib minul ka, aga viimasel ajal olen ma selles ajakirjas veidi pettunud ja

ma ei loe päris kõike, vaid pisteliselt. Koju käib ka Kodutohter veel, aga seda loen siis, kui jõuan. Pidevalt ostan Eesti Ekspressi ja loen nii palju, kui jõuan. /.../ Püüan vaadata igal õhtul Aktuaalset Kaamerat, et olla eluga kursis ja raadiot ma ei kuula eriti. Kuulan vaid hommikul kohvi kõrvale ajalehtede ülevaadet- enamasti Vikerraadiot. /.../ Mõnda asja vaatan- näiteks Pealtnägijat, aga rohkem eriti mitte. Ma vaatan suhteliselt pisteliselt televiisorit. Aga aeg- ajalt vaatan filmi “Õnne 13”. Konkreetseid eelistatud saateid pole. Kunagi ma püüdsin aru saada ja uurida õpilaste käest, mida nemad vaatavad- siis hakkasin ka vaatama filmi “Päästja koolikell”, et nendega nõ “samal lainel” olla, muidu ei saanud tundides päris hästi hakkama. /.../ No internet on tõesti vaid konkreetsete asjade otsimiseks.“

V 7: „Kõige sagedamini ja kõige põhjalikumalt loen ma “Postimeest”, siis kui ma vabal ajal kõõgis toimetan, on mul seltsiks raadio – kas Elmar või Kuku- nende kõrvalt toimetan ma ka hommikuti. Televisioonist kindlasti vaatan ära Aktuaalse Kaamera ja vahel vaatan nii ETV-st kui Kanal2-st uudiseid. TV3-st vaatan vahel harva filme, kui aega on. Siis internetist- kui olin veel kooli huvijuht ja töötasin kabinetis, siis sain kasutada arvutit ja kasutasin Miksikest.“

V 8: „Iga päev loen Päevalehte ja Postimeest, televiisorit mul ei ole. Internetti kasutan iga päev töö- sealt põhiliselt loen meile. Raadiot kuulan niipalju, kui hommiku- ja õhtusöögi juurde. See on Kuku raadio.“

V 9: „ Raadio igal juhul. Tegelikult panen käima endise Tartu Raadio- praeguse Kuku /.../ aeg-ajalt, kui ma tean, et kusagil on mõni hea saade, siis krutin selle peale. Telekat vaatan suhteliselt valikuliselt. /.../ Postimees, Eesti Naine käivad koju, Õpetajate Lehte haaran, kui juhtub, koju endale ei käi. Internetti kasutan siis, kui tarvis on. /.../ Õpetajate Lehte loen koolis õpetajate toas ja küllaltki regulaarselt, aga Hariduse ajakirja vaid siis, kui keegi midagi huvitavat rõhutab seal.“

V 10: “Muidugi ajaleht, vähem raadio. Ajaleheks on Postimees, pilte vaatan teistest ajalehtedest ka. Televiisor- õpetaja muidugi teeb midagi muud, samal ajal kui televiisor mängib. Mingil määral internet- siis, kui midagi konkreetset on vaja. /.../ Ajakirjad- Pere ja kodu, Eesti naine, sellised. /.../ Õpetajate lehte nii palju, kui koolis õpetajate toas loen. Raadiot väga vähe. /.../ Kultuurisaadetest huvitavad näiteks kultuuri ülevaadet- kindlasti OP.“

V 10: „Pikema aja jooksul on minu enda jaoks meedia huvitavamaks läinud- tundub, et suhtun teadlikumalt infosse. Internetti polnud, palju lugesin ja mu tuttavad ka- praegu pole selleks aega.“

V 11: „Televiisorist ETV ja uudised- tegelikult telekat vaatan ma suhteliselt vähe. Raadiot- kui ma olen kusagil ära, siis alati Elmar, aga kodus on taustamuusika pärast Sky Plus. Internetti kasutan iga päev, sealt loen Delfi uudiseid, Postimeest ja Päevalehte. Kodus käib Õpetajate Leht ja ka paberikandjal Postimees. Nädalavahetustel viibin väga sageli vanemate juures ja seal loen seda SIÕhtulehte ja maakonnalehte. Ajakirjadest Haridust ja Eesti Naist, Pere ja Kodu käib ka.“

V 12: “Ajakirjad kogu aeg, sest ma kasutan oma töös väga palju Tähekest ja teisi lasteajakirju: Hea Laps, Marker. Postimeest sirvin vähemalt iga päev, püüan ka lugeda – kui ma ei saa koolis lugeda, siis loen internetis. Õpetajate Lehte loen koolis ja võtan vahel ka koju kaasa lugeda. Hariduse ajakirjast olen kuidagi mööda läinud. /.../ Raadiot kuulan kogu aeg taustaks- Raadio 2 on see. Kuulan laupäeva hommikuti Reet Linna saadet ja pühapäeval „Olukorrast riigis”. Telerist vaatan filme ja uudiseid ja jutusaateid. Aga üldiselt jääb teleka jaoks vähe aega. /.../ Internet iga päev. Põhiliselt ajalehed, postkast, internetipank. Absoluutselt igapäevane on Miksike.“

V 13: „Raadio mängib päev läbi- Eesti Raadio, Elmar, Raadio2, Tartut vahel. /.../ Postimees käib koju, koolis loen Õpetajate Lehte ja netist loen Õhtulehte, Päevalehte, Maalehte. Ja loomulikult käib ka Hariduse ajakiri meil siia kooli ja ikka loeme seda ka. Telerist vaatan põhiliselt uudistesaaeteid ja harivaid saateid- viktoriinid näiteks. Vahel ka meelelahutussaaeteid. /.../ Internetist põhiliselt loen pealkirjad läbi, et olla kursis.“

V 14: „Iga päev loen Postimeest, valdavalt loen ka Eesti Ekspressi, Õpetajate Lehte loen internetist, tegelikult loen ka Spordilehte ja kuivõrd sõidan autoga tööle ja koju, siis kuulan raadiot. Telerist vaatan uudiseid- Aktuaalne Kaamera on meie peres eelistatud. Banaalne on ilmselt see, et ma vaatan Miljonimängu, tegelikult vaatame väikese pojaga koos ka 33 küsimust. Nopin ka seriaale, eriti küll ei vaata, aga kui saan, siis vaatan ikka “Komissar Rex’i”. Ja ega kultuurisaateid ei suudagi praegu meenutada- Pealtnägijat kindlasti, teinekord Koosolekut aga rohkem ei olegi regulaarselt. Internetti kasutan igapäevaselt: Miksike on eelistatum, aga peale selle veel kool.ee.“

V 15: “Postimeest loen iga päev. Televisioonist püüan vaadata ka vähemalt iga kanali uudiseid. Uudiseallikana ma raadiot ei kasuta. Internetti ka ei kasuta ma uudiste hankimiseks, see on rohkem töövahend, enamasti Miksikesest võtame asju. /.../ Mulle meeldib ikka see klassikaline ajaleht- et ma võtan lahti ja loen läbi ja pärast vaatan televiisorist pildi juurde. Ajakirjadest, mis seal nüüd salata, Kroonikat ma ikka vaatan küll, jah. No ja siis veel vaatan Loomingut /.../ veel Stiili ka ja Kodukollet ja Kodukirja. Õpetajate lehte loen koolis, aga Hariduse ajakirja ma ei loe.“

V 16: „Raadio on hommikul taustaks, tavaliselt ma panen Tartu raadio- praegu on ta Kuku. Mõnikord vaatan hommikul ka Terevisiooni, aga seda harva. Ajalehtedest käib kodus Postimees, Eesti Ekspress, Sirpi loen igal nädalal ja muid lehti valikuliselt. Õpetate Leht ja Haridus on ka koju tellitud. /.../ Televiisorist- kui väga väsinud olen õhtuti koju jõudes, siis vaatan mõnda seepi, aga üldiselt püüan alati vaadata uudistesaaeteid, mis algavad kell 7 TV3-s, kell 8 kanal2-s ja kell 9 ETV-s. /.../ Ja tegelikult mulle meeldivad ka probleemsaaetad, aga neid on vähe. /.../ Kui filmid, siis mulle meeldivad need BBC sarjad, mitte mingid Ameerika märulid. /.../ Internetis loen meili iga päev.“

V 17: “Internetist ajalehti ei jõua vaadata. Loen igapäevaselt Postimeest. Teleriuudised: seitsmesed TV3 uudised, AK. Telerist peale uudiste veel kõike vaatan, mis meeldib: väärtfilme vaatan, probleemsaaeteid mõnikord vaatan, meelelahutussaaeteid, mis parasjagu tuleb. /.../ Raadiost kuulan Tartu Kukat stabiilselt, et kohalikke uudiseid kuulata, autos

kuulan Uunot mõnikord ja aeg- ajalt nädalavahetusel Vikerraadiot. /.../ Õpetajate Lehte ostan ja loen regulaarselt. Linnaleht on ka muidugi loetavate ajalehtede hulgas. Hariduse ajakirja ma pole üldse lugenud. /.../ Ekspressi ma ikka aeg- ajalt loen /.../ aeg- ajalt vaatan Päevalehte ja Õhtulehte ja mõnikord sirvin isegi Kroonikat.“

V 18: „Meedia poole pealt olen ma kõige mõjutavam ikka televisioonist. See on ikka praktiliselt kogu aeg. Hommikuti vaatan Terevisiooni. Õhtul koju minnes tahaks teleri ette jõuda TV3 Seitsmesteks Uudisteks ja dubleerin neid Aktuaalse Kaameraga. Jutu- ja arutlemissaated on kõik minu lemmikud, neid ma püüan ikka kõiki vaadata, Mamma Miat, Pealtnägijat ja Urmas Oti Happy Hour’it vaheldumisi Koosolekuga. Raadio on pigem taust, /.../ raadiost ma teadlikult saadet ei otsi. Kindlat lemmikjaama pole, eelistan Tartu Raadiot. /.../ Ajalehtedega on nii, et Postimees raudselt kogu aeg, Sirp vahelduvalt, Sõnumileht ka siis, kui satub kätte. Ja ajakirju niipalju, kui juhuslikult satub kätte. /.../ Ajakirjadest püüan ikkagi oma Keelt jälgida, niipalju, kui teda kätte saab, siis Keelt ja Kirjandust ja Akadeemiat ja Vikerkaart. Õpetajate Lehega on niiviisi, et kui kuulen, et on midagi huvitavat, siis lähen ja nopin. Kuigi internetist võtan lahti ja vaatan, et mis need päevateemad seal on. Haridusest on ka nii, et regulaarselt ei loe. Internetiga on nii, et /.../ võtan sealt lahti kas ajalehtede või ajakirjade lehekülgi, päevauudiseid delfist, üldiselt ma nagu sellist kollast ajakirjandust eriti ei soosi, aga ikka vaatan. /.../ Ajapuuduse tõttu kipubki niimoodi olema, et tõstad kõrvale kõik huvipakkuvad artiklid, aga tegelikult ei tulegi enam eriti seda aega, millal lugeda.“

V 19: „Nüüd on Terevisioon tõesti selline, mida vaatan. /.../ Loen aktiivselt ajalehti. Koju käivad Postimees, Äripäev ja Õpetajate Leht. /.../ Telerist on lemmik OP, kultuuriuudised, noorte tehtav analüüsiv saade Joon. Pealtnägijat saab ju ikkagi mingil hetkel ära näha. Seitsmesed Uudised on lemmikud just oma aja tõttu. /.../ Ajakirju loen suhteliselt vähe – Pere ja Kodu käib, Aed ja Kodu. Kuna õde tellib Eesti Naist, siis vahetame aeg- ajalt. Samas ka pisteliselt ostan Akadeemiat, Vikerkaart, Loomingut. Sirp on selline, mida ma loen ainult siis, kui ma käin raamatukogus. /.../ Ma olen vestlustes ka märganud, et ma suhteliselt normaalselt tean, millest kirjutatakse, aga süvitsi ei tea.“

V 20: „Raadiost Uuno Raadiot, StarFM. /.../ Telerist vaatan terevisiooni, kui aega on, AK-d, filme, lastesaated. Vahur Kersna saade „Pealtnägija”, siis veel Arapanija. /.../ Kui see võimalus oli, kasutasin Internetti ikka iga päev, käisin vaatamas õppekirjandust, lugesin uudiseid, ajalehti, ajakirju. /.../ Postimees raudselt, loen Eesti Päevalehte, kui on võimalik, siis ka Spordilehte, Maalehte. Ajakirjadest pole midagi tellitud, aga kui näppu satub, siis loen eriti hea meelega Eesti Naist. Õpetajate Lehte loen, aga ei saa öelda, et ma pidev lugeja oleks. Internetiväljaannet alati loen. Hariduse ajakirja peaaegu ei loegi.“

Lisa 6

Süvaintervjuude tulemused: õpetajate arvamus ajakirjanduse professionaalsusest ja usaldusvärsusest

V 1: „Ma millegipärast arvan, et SL Õhtuleht võtab hoiaku: mida rabavam, kuumem ja kummalisem asi on, seda parem. Kontrollimatult paisatakse lehte uudiseid, mis tagab ajalehe ostmise.“

V 1: „Loen Postimeest ja usaldan seda.“

V 1: „Muudkui loen ja imestan (*SL Õhtulehte*), et nii saab ka teha. /.../ No see on juba minu mure ja omaette küsimus, kas ma usun. Kui mingi hästi kummaline uudis on, siis juba muutun ettevaatlikuks ja hakkam kahtlema.“

V 1: „Kindlasti, kui ma õhtulehte loeks tihemini, siis seda tihemini ma neid ebakompetentsusi sealt ka leiaks. Aga umbes paari nädala jooksul 1 õhtuleht satub mulle näppu ja seda tegelikult ei usalda.“

V 1: „Seda küll (*teiste ajalehtede ajakirjanikke usaldan*).“

V 1: „Mõne kriitiku puhul võib öelda, et ta väga vaoshoitult ütleb teema või autori kohta (raamat, film või teatrietendus, kontsert), et arenguruumi on. Ei ütle, et halb on, aga samas on oma silm kuningas ja kui mõni kriitik on öelnud, et oli väga hea ja tore elamus, aga mina nii ei arva, siis on meie maitses järelikult lahku läinud.“

V 1: „Ka nii võib olla (*et mõnikord jäetakse midagi olulist välja*).“

V 1: „Ei saa üldistada meediat (*usaldusväärset*) kokku. Kui arvestada BNS-i ja uudisteallikaid, mis jagavad konkreetset infot usaldusväärsetele lehtedele, siis neid võib usaldada küll, arvan ma. Targad inimesed koos ja teavad, mis räägivad. Võib öelda, et usaldan 95% ulatuses.“

V 2: „Vat nii ei oskagi öelda (*kui palju ma meediat usaldan*). Kui endal on ka kokkupuuteid olnud, nt minu õemehega tehti intervjuu ja tema jälle ütleb, et tema küll pole midagi sellist öelnud. Siis ma ei usu ju. Viimane asi. Eile tuli üks tuttav mulle ütlema: oi kui tore, su poja sai kuldmedali. Mina ei saa aru, et mis kuldmedali, viimastel võistlustel läks tal nii halvasti, tal oli nii häbi, et ta ei julgenud kojugi tulla, aga nii oli öeldud, et sai kuldmedali. Apsakad. Ma ei võta tõsiselt meediat. Tegelikult see ei lähe mulle korda, mis seal on.“

V 2: „Nt Postimeest ma ei loe, sest seal on liigset mula palju, samamoodi ei loe ma Õhtulehte jne.“

V 2: „Ei saa üldistada meediat kokku. Kui arvestada BNS-i ja uudisteallikaid, mis jagavad konkreetset infot usaldusväärsetele lehtedele, siis neid võib usaldada küll, arvan ma. Targad inimesed koos ja teavad, mis räägivad. Võib öelda, et usaldan 95% ulatuses.“

V3: „Kusjuures ei ole objektiivsed. Nt õpetajad: tegelikult on meie töö nii maha tallatud, et tulev 8%- ne palgatõus pole ju tegelikult mitte midagi. Kõik arvavad, et õpetajatel on liiga hea palk ja jube hea töö, eriti veel algklassidel, mis sul seal ikka teha on: mine tundi ja ongi kõik korras. Et sa oled ju ise sama asja läbi teinud, sa ju oskad kõike kuni 4.klassini anda. Tegelikult ju ajakirjanik ei tea, mis tähendab olla õpetaja.“

V 3: „Nojah, ikkagi on igas tekstis tunda, kelle poolt ollakse. Samas ka vanemapalga puhul- on ta siis hea majandusliku tasemega vanemate poolt või vastupidi.“

V 3: „Mõned (*ajakirjanikud*) siiski on ka (*põhjalikud*), kõigi kohta ei saa öelda, et on teemast kaugele jäänud. Üks saade on “Ärapanija”, mis mulle väga meeldib, seal tehakse alati nalja nädala sündmuste kohta. Sealt võib ka leida ja kuulda, mis ja kuidas on, aga kõik pole kindlasti mitte ei pealiskaudsed ega süvenenud.“

V 3: „Ei usalda (*eesti meediat*).“

V 3: „(*CBS-i, CNN-i usaldan*) niivõrd- kuivõrd. See tuleb jälle kõik mingi nurga all, sa pead kõigest leidma enda jaoks selle õige, mida uskuda.“

V 4: „See (*ajakirjanike professionaalsus*) oleneb täiesti ajalehest, ajakirjast ja ka ajakirjanikust. Võib öelda, et on äärmuslikke, aga kahtlemata äärmused on ka omamoodi vajalikud. Ka neil on olemas oma koht. Me ei saa neid vanu ajalehtede väljaandjaid ja populaarseid autoreid samastada noortega, kes alles otsivad oma nišši ja nad peavad selle leidma ning läbi lööma alles. Selleks on aga ka neil vaja kogemusi.“

V 4: „On küll (*hinnang keskpärane*). Mina leian, et meedias peabki olema nii üht kui teist. Peabki olema nii kollast ajakirjandust kui ka sellist, mis on kõigile meeldiv lugeda.“

V 4: „Jah, on küll (*meedia usaldusväärne*).“

V 4: „Kahtlemata on ka kollasel ajakirjandusel olemas oma koht. /.../ Võib-olla on aga inimestel vaja end välja reklaamida, millegipärast mulle vahepeal tundub nii, justnagu oleks need inimesed vastavad artiklid kinni maksnud. Hoolimata sellest, et seal on väga huvitavaid isikuid, persoone, kes on huvipakkuvad, aga tundub, et nad on end ise justkui välja reklaaminud. Kusjuures, nii mõnegi inimesega olen oma isiklikus elus lähedalt kokku puutunud varasemal ajal, ent pilt, mis antakse läbi ajakirjanduse temast, on kardinaalselt teistsugune, kui elus.“

V 4: „Mõnikord püütakse inimesi näidata justkui naeruväärsetena, tehes neid vähe narriks. Nt üks noormees, meie kooli endine õpilane, kellest kirjutati ühes ajakirjas- et tema tegeleb mänguasjade kogumisega. Mitte et see tegevus oleks halb, vaid ta on ise väga andekas ja tore inimene hoopis teise külje pealt, aga mitte seda ei toodud esile

tookord, vaid tehti teda justnagu narrimaks kui ta tegelikult on. Sest kogu artikli informatsioon oligi see, kui palju tal on kodus mänguasju.“

V 4: „Jah, (*ebaobjektiivne kajastamine torkab sageli silma*) minule vähemalt. Mulle tundub, et kellelgi on vaja sellist artiklit ja nägemust sellest inimesest. Ja see tehakse lihtsalt valmis. Ka sportlaste kohta. Nii mõnigi sportlane, kes on iseenesest väga intelligentne, pärast artikli lugemist jääb temast veider mulje. Rõhutatakse tema naistelembust vmt- minu arvates see pole kohane, kui ta on minu silmis maailmakuulus sportlane. Tal võib muidugi kahtlemata pahesid olla, aga miks seda nii rõhukalt esitatakse.“

V 5: “Minu arust on küll (*on ajakirjanikud alati põhjalikud*).“

V 5: „Ei, spordis, ma arvan, küll ei ole (*ebaobjektiivsust*). Kunagi ammu oli küll, kui reporteriks oli kadunud Toomas Uba, siis paistis küll läbi, et ta väga nagu hoidis nt Allar Levandit, see oli tema lemmiklaps. Puhus vahest liiga üles teda. Aga praegu küll ei ole midagi sellist.“

V 5: „Ütleks, et (*ajakirjanikud on*) keskpärased- eriti pealiskaudsed nad pole ja ega nad eriti põhjalikud ka pole.“

V 5: „Usaldan ikka (Eesti meediat). Ega ma ei tea, mis seal valet ka on. Ma arvan, et see on ikka tõde, mis seal kirjutatakse.“

V 5: „Ei ole (*endal kokkupuuteid*). Tegelikult on küll 1 juhus, kui ma tean, mis kirjutati ja ei olnud tõde. Et annab ikka ajakirjandust ära rääkida ja pöörata mõne vastu. Olen konkreetselt ühe asjaga kokku puutunud. Mul on 1 kogemus olemas.“

V 5: „Vat ei ole sellist kogemust (*isiklikku positiivset*). Aga see teine kogemus oli küll valus, ma püüdsin pärast seda ajakirjanikku kätte saada ja lihtsalt Postimehe toimetus ei lasknud temaga kokku saada. Tahtsin küsida, et miks ta pole tõde kirjutanud. Aga ma ei taha rääkida, mis see oli. Aga ma tean konkreetselt seda lugu. Pärast lõin käega, nägin, et sellega midagi ei saavuta.“

V 5: „Kui nüüd seda kogemust arvestada, kus (*meedia*) polnud usaldusväärne, vat siis jääb selline okas hinge, ei oska öelda, kas julgen teisi usaldada. Ei tea ju tausta. Jään seda uskuma, mida nad kirjutavad. Raske on seda öeldagi.“

V 6: „Ei ole (*eriliselt suurt usaldust ühegi kanali suhtes*). Vastumeelsust ka pole, loen kõike, mis annab.“

V 6: “Üleüldse, viimasel ajal on kooliteema kogu aeg väga kuumana hoitud, seda teemat valgustatakse väga negatiivselt, otsitakse üles igasugused teemad. Kui see pika aja jooksul kõik kokku panna, siis üldsusel on juba selline arusaamine, et see kool on nüüd küll nii võimatu, nii hirmus ja kole koht, et ei tea, kuidas neid lapsi sinna üldse veel saab

saata. /.../ Nii et kõik see, mis käib ümber kooli, ja kui püüda seda parandada, sinna ette sööta ka midagi positiivset, siis mitte keegi ei haara sellest kinni.“

V 6: „Negatiivset tahab ajaleht, ta ei taha positiivset. Ma olen seda ise näinud, ma vahepeal töötasin haridusosakonnas ja siis me tegime, tehakse seda ka praegu- vastuvõtte tublidele olümpiaadivõitjatele. Oli tellitud ka spetsiaalselt ajakirjanik Juhani Pütsepp sinna kohale, teda ei lastud, sest “see ei ületa uudiskünnist. /.../ Ei saanud ta sinna tulla, ei saanudki seda artiklit saama, siis ta ütles, et ta püüab ikkagi andmed võtta ja lõpuks ta siis tuli ja sai väike nupuke sellest, aga see kadus teiste asjade vahele ära ja jäi hiljaks ka selle suure sehkendamise peale. Mina ise ajasin teda taga ja otsisin, et miks ta pole tulnud, ta küll vabandas väga viisakalt ja samas sain ma aru, et seal taga on midagi muud. Seejärel ma saingi teada, et selle taga on peatoimetaja, kes ütleb, et “lihtsalt pole vaja”.

V 6: „Ainult halva eelistamine häirib ikka väga tugevalt ja see ajabki meie ühiskonna tülli ja see ongi minu praegune mõte, et see meedia ongi ju see, kes tekitab üksteise pihta “pori loopimist”. Meedia ei tohiks võib-olla oma hinnanguid üldse nii tihti anda, kui ta annab. Näiteks uudises, seda me olemegi õpilastega arutanud, et uudis peaks lihtsalt fakti teada andma, mis toimub, aga kui paljudest uudistest tuleb siiski välja, mida see kirjutaja konkreetselt arvab.“

V 6: „No ilmselt kumab (*läbi ebaobjektiivsus*), aga see vajaks tõenäoliselt rohkem sel teemal- selle mõttega lugemist ja analüüsimist.“

V 6: „Minu meelest on asi (*ajakirjanike professionaalsus*) paranenud viimastel aegadel- mulle tundub, et vähemalt nendes suuremates lehtedesse, mida mina loen, ei võeta enam tööle ilma kutseta ajakirjanikke, nad vähemasti on oma õppimistega kasvõi poole peal. Selline tunne on tekkinud, et viimasel ajal on kvaliteet paranenud, ka keeleline pool. Sest mõni aasta tagasi oli nii, et kui ma tahtsin end tõeliselt välja vihastada, siis ma lugesin terve Postimehe läbi ja sealt leidsin mingi paarkümmend totralt sõnastatud laused ja mida iganes, ka ränki keelevigaseid. Aga nüüd see asi enam nii hull õnneks pole. Lehe kvaliteet kui selline on tõusnud. On ka praegu täitsa naljakaid asju- olen neid välja kirjutanud ja lastele tahvlile kirjutanud ning küsinud: mida see siis tähendab, mis see siis on? Seda, et ajakirjanik sõnu keerab, olen ma ise tundnud, seda olen ma ise tundnud, et see, mis sellest lehte tuleb, pole üldse see, mida mina olen öelnud.“

V 6: „Praegu küll pole kusagil nii hullusti olnud, et kohe tuleks pähe (*näide ajakirjanike ebakompetentsusest*).“

V 6: „Kooli asjad on kindlasti nihusti. Kellele see kasulik on neid asju sellises valguses hoida, seda ma ei oska aimata. Üldistades ei kipu ajakirjanikke eriti usaldama. Pigem mõtlen oma peaga järele, kontrollin, võrdlen. Pimesi õhku küll ei usu.“

V 7: „Kui mina artiklit loen, siis ma mõtlen oma mõtteid, mõtlen seda, kuidas mina maailma näen. Ma ei analüüsi artiklit sellelt seisukohalt, et kelle huve ta esindab- tähendab, see pole minu jaoks oluline. Ja ma leian- võib-olla valesti, aga ma leian, et esiteks- mul ei jätku aegagi niipalju, et maailma parandada ja teiseks- ka siis, kui ma

kirjutaksin ohjeldamatult, milleks mul üldse aega ei jää, ka siis ei suudaks ma maailma vist ilmselt parandada.“

V 7: „Mõnikord jääb niisugune mulje, et keegi on kellegi sõber ja siis kirjutab. Mulle tuleb meelde, vist oli Lähte koolist üks artikkel, kus mulle tundus, et ajakirjanik ja lapsevanem, kelle huve seal esindati, olid kuidagi sõbrad või suhetes. Siis mõnikord mulle tundub, et kui ajakirjanik on väga aus, siis ta saab ise haiget. Ta ise lüüakse minema sellelt maastikult. Ma mõtlen siin konkreetselt Enno Tammerit. On ju nii seda kui teist. Ma ei tea muidugi tegelikke asju- siis ma peaksin ise kohale minema ja uurima, mulle tundub, et Enno Tammer sai sellepärast mööda päid ja jalgu, et ta oli kriitiline ja küllalt aus vist ka.“

V 7: „Aga täpselt ei tea, kõike ei saa uskuda mina ka, aga kui mina Õhtulehte loen, /.../ siis mina loen seda kui kõmulehte, kui olen väsinud ja tahan puhata, siis loen Õhtulehte. Aga kui ma tahan teada, mis maailmas toimub, ma võtan Postimehe lugema.“

V 8: „Raadiost ja ajalehest ma küll ei täheldanud erapoolikut suhtumist (*Iraagi sündmustesse*). Aga mu sõber rääkis, kes oli seda televiisorist näinud. Ta ütles, et temal tekitas jubedust see, kuidas sõjavangi näidati väga lähedalt, et selline karvakasvanud ja kole, tal hakkas nagu kahju. Samas ta ei tahtnud, et tal hakkaks kahju, aga oli mängitud inimeste tunnetel, et kui see Saddam oli kätte saadud, siis oli ta ju desorienteeritud, ta ei teadnud, mis toimub. See esitlus tekitas temas tülgastust, ja kui ta seda mulle rääkis, siis minus ka muidugi. Tore küll, et kätte saadi, aga see võitjate kahjurõõm oli võimendatud.“

V 8: „Ma ei arva, et ajakirjanikud on kõik lollid, ei tee oma tööd hästi ja on kogu aeg kellegi teenistuses. Et ma ei võta ajakirjanikke nii tõsiselt, et ma peaksin neid kahtlustama. Ma saan oma uudised kätte ja põhjuste üle suudan ma ise mõelda. Mul on vaja saada vaid fakti ja usun, et nendega nad siiski ei manipuleeri. Muidugi suhtumisi on nii- ja naasuguseid, aga arvan, et suuremad päevalehed v.a. Õhtuleht on asjalikud. Üldjoontes. Esineb ka ärritavaid momente, aga hetkel ei oska nii äkki seda välja tuua. Ja muidugi rõhumine negatiivsele uudisele, see häirib kohati. Hästi minek ei pruugi üldse uudis olla, kui läheb halvasti, siis vat see ongi uudis.“

V 8: „Ei minuga ei ole (*negatiivseid kogemusi meediaga*), aga minu lähikondlastega küll. See tundus küll ebaõiglane olevat.“

V 8: „Ma ei osta seda (*SL Õhtulehte*), aga kui ma lähen iga päev tööle ja näen R-kioskis seda suurt silti, seal on suur reklaam lehe kohta, need laused, millega leht end reklaamib, see tekitab minust täiesti tugevat vastumeelsust.“

V 8: „Rahvas arvab, et ei ole (*meedia usaldusväärne*). Arvab ka nii ja naa. Ma oskan öelda, mida mina arvan. Ma ei ole uudiste puhul küll, võib-olla pole ma ka otsinud sellist probleemi, aga pole kohanud ebausaldusväärset.“

V 8: „No asjalikke päevalehti (*usaldan*) kindlasti. Samas kui on mingi kergem leht, seal ei pruugi kõik jah nii olla, aga ma võtangi seda kui meelelahutust ja nalja. No näiteks

uudis: „juba lapsepõlves soovisin ma oma klassivendi süüa”, no mis sellise uudisega teha.“

V 8: „Muidugi (*ajakirjanikud*) teavad, millest nad räägivad ja kirjutavad. Ma ei suuda praegu tuua vastupidiseid näiteid.“

V 9: „Ei, minu meelest nad ikkagi mängivad selle (*negatiivse uudise*) peale. Vat kui nüüd niiviisi võtta, siis jah, võib-olla ka seetõttu, et ma olen seda meediat õppinud ja ma tean (õppisin Tiit Hennoste juures, seal oli veel teisigi tugevaid inimesi) ja olen õpetatud vaatama, kuidas meedia keerab selle pealkirja nii, et seda lehte ostetakse. Võib-olla tavalugeja ei oska seda vaadata, võib-olla ma ise ka mõned aastad tagasi ei osanud seda vaadata, aga kuna ma nüüd olen niimoodi õppinud, siis võib-olla ma teistmoodi enam ei oska. Ma näen ära, et tegelikult see info, mis on küll tõene, on natukene nurga alt näidatud, et ta ikka läheks, et ta ikka müüks. Kuigi samal ajal olen ma alati ka sel seisukohal, et kus suitsu seal tuld- ega nad päris niisama ka ei kirjuta. Isegi seesama Õhtuleht, ega ta ikka päris õhust ei võta, mingi asi on ikka tõsi ka. Kuigi jah, ma tean, et võetakse 1 lause ja sellele ehitatakse ümber mida iganes. Juba selline asi annab sellest märku, et pärast ei tohi lasta üle lugeda, pärast ei tohi lasta üle kuulata, sest inimene hakkab mõtlema. Siis olen ma veel kuulnud, et inimene, kelle kohta kirjutatakse intervjuu, ütleb: et no kuulge, SEDA ma nüüd küll ei öelnud. Mul on see õpetus taga, võib-olla see natuke mõjutab mu pilku.“

V 9: „Ei, see (*pealiskaudsus*) on kindlasti kohe väljaande küsimus. Pealiskaudselt võtavad küll, aga Õhtuleht võtab pealiskaudselt teise suuna all. Ja Postimees võtab põhjalikult, seal on info ilmselt siiski tõene. Niisugune arvamus seal juures on kindlasti tingitud ka ajakirjaniku eripärast või tema mõtteviisist või tema arvamusel. Aga see info vist siiski on tõene. Ma ei saa ju kontrollida, kas ja mis on tõene, aga tundub et siiski valdav osa on tõene, kuigi ta jätab niisuguse oma arvamuse koha sisse. Uudise puhul ei ole seda ja ei tohigi olla, aga artiklite puhul loomulikult on see oma arvamus olemas.“

V 9: „Ei, ma ei ole (*ühe osapoole eelistamist*) seda märganud. Ilmselt on, aga praegu ma ei oska öelda, et vot konkreetselt seal oli nii.“

V 9: „Jah, müüb ikka küll (*kõmuline pealkiri*). Kusjuures minusuguse juures see ei müü, aga niisuguse keskmise lugeja juures, kellele see ju ka suunatud ongi, ja Õhtuleht on ju selline leht, mida tellitakse, mõnes maa-raamatukogus polegi midagi muud tellitud kui Õhtuleht, sest ainult seda loetaksegi, ja nende jaoks kohe kindlasti müüb. Ikka täiesti kohe. Muidugi haritud lugeja jaoks see ei müü. Samas ei saa ka vaielda, ma vaatan ise ka, et: mis soppa on jälle kokku keeratud, ma ei osta seda lehte, ma ei saa öelda, et ta minu jaoks müüb, ja ma ei loe ka otsast otsani läbi aga jällegi- see on meil olemas õpetajate toas ja ma siiski lappan ta läbi.“

V 9: „Ei, seda ma ei saa öelda (*et ajakirjanikud oleksid ebakompetentsed*). Võib-olla ma pole lihtsalt märganud, ma ei saa jälle öelda, et nad pole, aga mina ei või väita, et vat see inimene seal teeb oma tööd halvasti.“

V 9: „No ikka jälle täpselt nii, et ma pole leidnud midagi sellist, et no nüüd küll valetavad ja petavad. Samal ajal ega ma kõike pimesi ei usu ka. Ilmselt kus suitsu, seal tuld, miski on tõsi, mõnikord on suurem osa tõsi, mõnikord on seda tõde vähem. Ma ei usu, et kirjutatakse päris valet. Vat just nimelt on seda keeramist ja mitteolulise rõhutamist. Ma ei võta kõike pimesi vastu ja ei usu päris kõike. See, et kui lehes kirjutatakse ja inimesed arvavad, et kõik on tõsi, mis seal kirjas, see minu puhul muidugi paika ei pea. Aga see argument on mulle veenev, et : ju siis ikka midagi oli.“

V 9: „Kui ma nüüd võtan seoses meie enda kooliga, mis näitas nii, et nad natuke tendentslikult asjasse suhtuvad küll. Meile tehti see sisehoov siia, tara tehti ju ette. Tegelikult on see jube heade kavatsustega tehtud, no mis võib olla paremat, kui kool takistab laste väljas suitsetamas käimist. Ja tegelikult see ajakirjanik sai sellest ilmselt ka väga hästi aru, aga kuna see müüs, siis tuli pealkirjast: oi, kool on nüüd vangla, mõtle, nad ei lase lapsi vahetunnis välja. /.../ Ma ei saa öelda ka, et ajakirjanik pole kompetentne, ta teeb seda keerutamist võib-olla nimelt, ta teab seda. Mitte et ta oleks rumal, vaid tal on seda vaja.“

V 9: „Ei saa öelda, et ma kõike kiidaks, aga just see, mis puudutas meie enda kooli, see oli niisugune- ma julgen täiesti öelda, et tendentslik kohe, ent muude juhtumite suhtes ma ei saagi ju öelda, ma ei teagi, kuidas tegelikult oli. Muidugi see meie kooli juhtum paneb nüüd arvama, et äkki on seal sellele ka liiga tehtud. Niisugune isiklik kogemus mul on.“

V 10: „Ei, mitte mingil juhul (*ei olda objektiivsed*). Näiteks me rääkisime ka, 8.klassis on üks hästi jutukas ja kohati kohutavalt segav noormees, aga ta on väga tähelepanelik ja kohati väga ninakas muidugi. Oli siin just selline teema, uudis, ja et uudis peab olema hästi objektiivne ja pöörduma vaid olulisele ja kohe ta röögatas: See ei ole ju nii! Et miks nad siis ei kirjuta, nagu peab, ise on professionaalid. Jah, nemadki loevad välja ja panevad tähele kasvõi varjatud kujul subjektiivsust. Ise arvan, eks on ka hästi neutraalseid.“

V 10: „Ehk (*sõltub objektiivsus*) väljaandest, ei oskagi täpselt analüüsida tegelikult. Millegipärast kaldun siiski arvama, et Õhtuleht, võitmaks rohkem lugejaid, nemad panevad rohkem emotsioone sisse. Ehk on Postimees kõige neutraalsem ja erapooletum... aga ma pole õige inimene seda 100% ütlemas.“

V 10: „Eks see (*teemade objektiivne kajastamine*) on nii ja naa. Mõned teevad oma tööd hästi, mõned pealiskaudselt ja mõned ka seepärast, et on vaja lihtsalt midagi teha. Aga ma kujutan ette, et on küll ajakirjanikke, kes väga toredat tööd teevad. Ent teatrikriitika jms asi, seal tundub mulle küll, et keegi on palunud, et kirjuta nüüd midagi. Uus lavastus, mine käi ja vaata ära ja kirjuta, tundub, et on ka kirjutamise pärast kirjutatud. Ja seal jääb just taustast palju puudu. Et tõesti on ajakirjanik läinud sel õhtul teatrisse ja vaadanud selle ära ja siis kohe õhtul midagi kirjutatud või ka kohe teisel päeval, paistab, et laiemat tausta pole. Ent poliitiliste artiklite puhul kindlasti peabki teadma tausta- muidu ei saagi kirjutada, peab ise asja sees olema.“

V 10: „Ei. Mina ei usalda. Ja kasvõi näiteks sellepärast, et ma ei usalda ajakirjanikku kui inimest, kui ta tuleb minu käest intervjuud küsima, siis ma kindlasti ei anna. Sest ma ei tea, mis sellest välja võib tulla. Ei anna. Isegi siis ma pelgaksin, kui ta lubab ja töötab, et ta saadab mulle meiliga artikli enne. Alati arvan ma kui ma loen mõnda artiklit, kui on hea artikkel ja ma mõtlen kaasa ja see huvitab mind, ma jätan alati mingi protsendi endale iseenda mõtlemiseks ruumi. Tegelikult ei usalda, nad on ikka sellist jama siin kokku keeranud, et ei saa 100 % uskuda. Kuna ma tean, mismoodi miksitakse igasugu asju ja paisatakse maailmale. Mismoodi inimesed teevad tööd vaid sellepärast, et valgustada mingit asja ühe või teise nurga alt, fotograaf pildistab ühte sündmust - kas ta pildistab lähedalt või kaugelt või paremalt või vasakult - on sel asjal hoopis mingi teine valgus seal juures. Ei usu 100% isegi mitte ülemaailmseid infoallikaid.“

V 10: „Vat sellega on nii, et ei pruugi üldse silma hakata (*ebaobjektiivsus*). Sellepärast, et sa lähed õhtul koju, oled tüdinud ja väsinud ja võtad ajalehe ja üldse ei süüvi. Ei mõtle ka, kas see ajakirjanik on tubli ajakirjanik ja kas ta kirjutab hästi jne. Vahel ma leian mõne trükivea, aga see pole ajakirjaniku probleem. Tõmmatakse päris osavasti haneks, inimesed on oma probleemidest ja elust väsinud ja nad ei taba seda momenti ära.“

V 11: „Kui oli siin valimiste aeg, aktiivne valimistrall, Postimehe puhul mulle siis tundus, et kui ma varem hindasin seda lehte ja mulle Postimees meeldis, siis ma ühe artikli peale, ma pealkirja ei mäleta täpselt, tundsin, et seal pole päris erapooletu lugu. Mis nüüd konkreetselt neid teemasid puudutab, siis mulle konkreetselt ühtki artiklit ei meenu, aga mulle tundub, et Eesti Ekspressi puhul /.../ Kärmas ja Vedler tundub, et teevad päris head tööd. Juba see, et nad tuhnivad igasugustes asjades ja kisuvad välja – seal on märgata, kuidas nähakse vaeva ja tehakse kodutööd. SL Õhtulehe puhul ma pigem ütleks, et see artikkel sünnib kas kiirustades või kuidas – alates sellest, et seal on väga palju keelevigu. Postimees on nii ja naa, sõltuvalt autorist. Ekspress tundub mulle hea. Kui Postimees on päevakajaline ja ta peab kiiresti ilmuma, siis ei jäägi aega korralikult ette valmistada. Ent tegelikult sa ju tead ette ka, ega sulle täna ei öelda, et sa homseks loo pead ette valmistama, ikka varem on ju teada.“

V 11: „Ma ütleks, et pigem jääb ta silma jah (*pealiskaudsus*), kui et ma ei märka seda üldse. Kasvõi see valdkond, õpetajate teema ja õpetajate palgad, see teema on küll väga pealiskaudselt käsitletud. Ja ilma tegelikku ellu süüvimata. Võib-olla majandusteemad on paremini ette valmistatud, et see on selline valdkond, kus ei saa niisama hakkama.“

V 11: „Ei ole (*eesti meedia usaldusväärne*).

V 11: „Ma usun uudiseid, aga ma ei saa öelda, et 100%-liselt, saan öelda, et kolmveerandit usun. Ma ei saa öelda, et ei ole usaldusväärne, aga paar sellist hetke, kus olen kogunud, et pole usaldusväärne- selle puhul muidugi ei tohi üldistada, et see on mõjuma jäänud. Sama on ka tellitavuse poole pealt. Mul on ka kogemus, kuidas mõnda artiklit avaldatakse ja mõnda mitte. Kuna olen lähedalt kokku puutunud vastava teemaga, siis tean, et sa võid igasuguse artikli sinna lehte saada küll.“

V 12: „Seda ma küll ei tea (*kas konkreetset uudist kajastati objektiivselt*), sellele ma ei mõelnud, see uudis oli ka rohkem nagu taustaks.“

V 12: Ei tea (*kas kellegi huve eelistatakse*), see on nii raske küsimus, selle peale peab mõtlema. Ega see ei ole mulle vist silma torganud. Mulle tundub, et kirjutavad mitte ainult ajakirjanikud, vaid ka selle asjaga tegelevad mingisugused muud inimesed, et kui see neid puudutab. /.../ See on olnud subjektiivne, et mis ta siis kirjutab, kui ta ei tea, millest ta kirjutab.“

V 12: „Et ma ei tea, kas see kirjutaja on just ajakirjanik või on keegi palutud kirjutama, nojah, ajakirjanikud lihtsalt siis intervjuerivad selliseid. Antakse võib-olla väga kiirustades mõningaid hinnanguid.“

V 12: “Ma usun sellesse (*meediasse*). Ma arvan, et see, mida ma loen, pole vale- või-olla on ta vahel veidi üle pingutatud. Või on alapingutatud. Aga ma ei usu, et ma otseselt valet loen- kuulen- vaatan. Igaühel on oma arvamus.“

V 13: „No tihtipeale on selline tunne, et seal on siiski sellised suunitlused, et kuhupoole see asi peab hoidma. Ega ajakirjandus pole ikka poliitikast puutumata.“

V 13: „Tihtipeale kui tunded, et artikkel tundub pealiskaudselt kirjutatuna, siis selle lugemine jääb lihtsalt pooleli.“

V 13: „Aga ma ei ütleks, et ma mingit autorit eelistaks, Leesit küll loen, jah, aga teiste puhul ei oska ma öelda, et mul oleks mingi eelistus. Muidugi põhimõtteliselt ma poliitikute kirjutisi ei loe. Loen küll pealkirjad ja üle rea, et ma midagi asjast teaks, aga ei süvene.“

V 13: “Mulle tundub, et meedia on meil siiski kellegi käepikendus. Mõningas mõttes jah, tundub, et pole päris objektiivne ja ei saagi seda olla. Aga üldiselt jah, kui ei usu lehti, on alati võimalus telerist üle vaadata. /.../ Ei no muidugi jah, on jah (*info tegelikult*) sama. Telekas on tegelikult sama politiseeritud ja seal näidatakse sama juttu. Pigem on ikkagi usaldusväärsem kui mitte.“

V 14: “Päevakajaliste teemade puhul, kõikidest asjadest kui kõike ei tea, siis ei oska öelda (*kas meedia on objektiivne*). Aga kui oli konkreetne juhus, millega ma rahule ei jäänud, oli jälle teemaks vägivald, kui õpilasega tehti intervjuud, siis jäadi hästi ühekülgses ja ma kardangi, et kirjutatakse nii, et see teema müüks. Tavaliselt häirivadki need poolused kirjutamise puhul, see polegi alati mitte koolivägivald, vaid näiteks ka poliitiku mustamine, nii kerge on poriga visata, ennast puhtaks pesta on tegelikult võimatu.“

V 14: „Ma üldjuhul poliitikute kirjutiste puhul vaatan, kes kirjutab, kas ta on Res Publica või Keskerakond ja siis mõtlen, et ahaa, minu jaoks on sellel tekstil juba märk juures. Ja selleks, et ma midagi lugeda tahaks, peaks see märk küll puuduma küljest.“

V 14: „Võib- olla on professionaalset poolt vähe, minu arvates võikski olla vist rohkem uurivat ajakirjandust.“

V 14: Nii ja naa on minu vastus (meedia usaldusväärsele). Paljude asjade puhul on erinevad küljed asjadel. Võib-olla ma pigem ikkagi usun. Või tahan uskuda, võib selle kohta öelda. Kroonikat ma pigem ei loe. Pigem loen seda, kus on minu jaoks usaldusväärsem info.“

V 15: „Mulle tundub, et meie ajakirjandus ei ole ikkagi selline äraostmatu ajakirjandus. Paraku on ikkagi nii, et seal Postimehe taga näen mina küll selliseid mingeid erakondlikke huviseid. Ma praegu just mõtlen, et kui sellest Laarist nüüd räägitakse, et Isamaaliit esitas Laari, siis oli see ajalehe veerus väike nupukene, samas kui Siim Kallasest oli peaaegu üks A4 koos pildi ja muu sinna juurde kuuluva jutuga.“

V 15: „Jah, ma olen küll seda meelt (*et meedia on ebaobjektiivne*). Võib-olla need noored ja vihased alguses lähevad ja arvavad, et nad on äraostmatud, aga majandusühiskond paneb siiski kõik õige pea paika. Nii väga sõltumatu ju kõik ei ole.“

V 15: “Tegelikult (*häirib*) peale keelekasutuse ka see uudiste adekvaatsus. Kui näiteks SL Õhtuleht lasi kampaania käigus mingil hetkel oma tellimuse ikka väga odavaks. Ja kui ta laseb tõesti nii madalaks selle hinna ja kui siis just nimel see elanike kiht, kes nagu ei suuda ise mõelda, ostab veel selle ajalehe ka, siis minu meelest see riik kaevab nagu ise endale auku, kuhu sisse kukkuda.“

V 15: „Samas on kindlasti Postimees mõjutatav selle raha poolt, aga samas ma mõtlen, et kui see poleks Postimees, siis oleks see mõni teine meediaväljaanne. Ega sellist ideaalselt toimivat meediasüsteemi niikuinii ei saa olla. Ma ei ole üldse seda meelt, et kusagil Ameerikas oleks kindlasti niimoodi rahast puutumatu ja väga aus ja adekvaatne. Võib-olla Skandinaavias ma arvan, et seal on võib-olla niimoodi, et on suhteliselt sõltumatud meediaväljaanded, et neil on nii tugevad rahastajad taga ja et seal ei ole siis see poliitiline kallutatatus nii läbi nähtav. Samas minu meelest, kui ma praegugi selle 12.klassiga räägin, isegi nemad, kes nad ei tea suurt eriti midagi, isegi nemad ütlevad, kui küsida, et mis te arvate, et millise erakonna häälekandja on Postimees, siis kõik nagu ikka jäävad sinna raha peale pidama.“

V 16: „No (*meedia*) esindab jah tihtipeale kolmanda huve. No kasvõi needsamad streigi artiklid. Artikkel, mis ilmus, kas ta oli Kaur Hanson või mingi selline nimi oli, et mulle tundus, et see oli tellimustöö. Kui ma pärast lugesin internetikommentaare, kus toodi välja, et ta oli fakte segi ajanud. Tegelikult mulle tundub ka, et terve Eesti väljaanded on teatud erakondade teenistuses.“

V 16: „Nojah, mingil määral kindlasti, aga mulle tundub, et asi on pigem pealiskaudsuses tihtipeale. Et ajakirjanikud kas ei viitsi või ei taha süüvida. Tegelikult mind häirib ka konflikti ja skandaali otsimine. See näide, et kui see NETI2003 oli mälumäng, siis minu klassi tüdruk võitis selle ära. Ja siis helistati SL Õhtulehest päris aasta lõpus, et nemad

tahavad teha lugu, et mina klassijuhataja ja mida mina asjast arvan. Ma kohe tõmbusin kohe kaitseseisundisse, et SL Õhtuleht. Sest hästi paha lugu oli meie kooliga seoses sügisel, kui see Gerli Kõivu rebaseks löömine jõudis täiesti moonutatud oli. Ja siis ma muidugi esimese hooga ütlesin, et ma tean seda Õhtulehte küll, et ma tegelikult ei taha. Aga ajakirjanik tõmbas kohe tagasi, et ei, tema teeb hea jutu. Ja siis ma rääkisin ka, et tüdruk on tubli, aga ta hakkas kohe juba urgitsema, et kuidas klass suhtub sellesse, et üks tüdruk nii tark on. Et kas kuidagi ei mõnitata teda vmt. Minu arvates on see väga õhtulehelik otsida midagi sellist ja ma ütlesin, et ei, tõmbusin kaitsesse. /.../ Ilmselt oleks see siis müünud paremini, kui oleks saanud kirjutada, et näed- tubli laps küll, aga vat koolis keegi ütleb pahasti. Ma arvan nii.“

V 17: „Kindlasti mitte (*pole ajakirjanikud*) hästi ette valmistunud. Seda ma ei oska selles mõttes öelda, et kuidas nad kajastavad teisi asju, aga see, kuidas nad kajastavad konkreetset meie kooli sündmusi, on ilmnäide sellest, kuidas ajakirjanikud kirjutavad. Ja kirjutavad nii, et seal on väga palju ebatõde, see, kuidas kajastati õpetajate streiki näiteks, seda, mis meie koolis toimus ja pärast olid lapsed väga õnnetud. Ka see jutt, mida nemad tegelikult rääkisid, ei olnud üldse see, mida nad lehest lugesid. Ja kui meedia kajastas seda, kuidas meie kool ristib rebaseid ja kuidas see oli ka täiesti valesti kajastatud, siis ühesõnaga: ajakirjanik leiab mingi oma nišši, mida tema tahab kajastada, tema otsib mingit skandaali. Ja siis panebki kirja seda, mis talle meeldib, aga mitte seda, mis tegelikult on. Seda me oleme muidugi juba ammu aru saanud.“

V 17: „Kindlasti näiteks kui on enne valimisi mingid sellised artiklid, mis on kindla suunitlusega, siis midagi (*ebaobjektiivset*) kumab kindlasti kusagilt läbi. Aga see ei hakka väga tihti silma, arvan, et see on sel juhul, kui on ikka mingid olulised sündmused. Võib-olla on siin see EL-i astumine või kui olid siin Riigikogu valimised või mingid muud valimised, siis võib-olla jääb silma, kui on tegemist poliitikaga. Muudel juhtudel ma ei oska öelda, et see mind nii väga häiriks.“

V 17: „Tark inimene ise teab, mida ta usub ja mida mitte (*eesti meedias*). Kindlasti mitte 100%, sest see on ikka selgelt näha, mida uskuda ja mida mitte. Jah kõike ma ei usu ja mõnda usun. Nii ja naa.“

V 18: “Mind on nagu hästi pahandanud alati, kui hariduse teemadel on sellised halvustavad artiklid, mulle nagu tundub, et kirjutavad need, kes asjast tegelikult mitte midagi ei tea. Millegipärast see, kes koolielu kõige paremini tunneb, õpetaja, ei kirjuta enamasti midagi. /.../ Tegelikult on ju ainult Lauri Leesi, kes on tõeline koolimees ja kes kirjutab ja on näha ka, et ta tunneb koolielu, et ta ei ole lihtsalt kusagil kõrgel ja kaugel või eemal. Selliseid kirjutajaid on tegelikult ju väga vähe. Minule igal juhul tundub, et meedia töötab väga hariduse vastu. Mind on kohe nii väga häirinud, kui on olnud näiteks kas 30. või 31. augustil või 1.septembri hommikul : ”No lapsed, nüüd hakkab teil siis jälle vangipõli peale”. Et noh, tuleb ju sealt raadiost hommikul: noh, nüüd lähete siis jälle vanglamüüride vahele. Võiks ju kuidagi optimistlikum olla see telesaamine. Ja ega koolis ju kõik halb ka ei ole.“

V 18: „Lehtede puhul on muidugi jah seda negatiivset kohe hästi palju, negatiivset uudist. Tegelikult ka ajakirjade puhul. Me võime ju siin koolis õpetada, et raha ei ole tähtis, tähtsad on muud väärtused, aga kui ikka ajakirjanduse klantspildidel näidatakse ikka seda elanikkonna väikest rikaste osa, siis ihalus on ju ikka sinnapoole.“

V 18: „Seda kolmandat poolt (*kelle huve võiks meedia esindada*) ma nagu ei hooma, ei oska end nii teadlikuks lugejaks pidada, et ma seda tajuks. Küll mulle tundus siin valimiste eel, et Postimees vist Keskerakonda hästi ei suhtu ja niisugused varjud nagu on. Ja teatud saadetest teleris kumas läbi, et Keskerakond on ebapopulaarne ja Reformierakond populaarsem, üht koma teist, aga mitte nii tugevalt, et see mind suisa häiriks.“

V 18: „Ma ikka usun küll, mida räägitakse seal teleuudistes. Tundub küll, et on, et see külaline on esineja, et tema ise räägib ju. Ajakirjandus muidugi tahab sellist teatud lähenemist, peab ikka mõtlema, kes kirjutab ja kaaluma neid sõnu veidi. Minu meelest ta pakub veid mõtlemisainet, et kas ma mõtlen samamoodi või ma kahtlen, et see vist pole päris tõene või. Ajakirjandust lugedes ma mõtlen kaasa, see aga, mis tuleb AK-st, selle ma võtan teadmiseks ja ei kahtle.“

V 19: „Ei, ta tegelikult otsibki nagu kellegi afektiseisundit. Silma hakkab tegelikult see, et on tehtud kõik, et teema oleks võimalikult huvi tekitav või lõöv. On võetud välja tegelikult olematu konflikt, pole tegelikult midagi sellist, nagu pealkirja on pandud. Vahel võetakse välja minu arvates vastasseisu, kus seda nagu ei ole. Ajakirjanik ilmselt peab seda natukene huvitavamalt tegema. See pole nüüd selline, mis mind väga häiriks, natuke, aga mitte niivõrd, et ma peaks sellele vastu vaidlema, et see pole sugugi nii. /.../ Kui ma küsimusi vaatan (*mida mõnikord küsitakse kui kirjutatakse koolist*), siis ma ka mõtlen, et miks seda või seda ajakirjanik ei küsi, aga minul tekivad need küsimused sellepärast, et ma olen ka õpetaja. Ajakirjanik ei saagi päris samamoodi küsida. /.../ See informatsioon, mida valitakse, et mis läheb lehte, mina näen seal juba mingil moel informatsiooni pööramist, et mingid asjad tunduvad nii. Ei saaks öelda, et see on valetamine, aga tegelikult võetakse välja kusagilt, ütleme, et mingi asi, mingi kommentaar on jäänud välja. Et kolmel korral on lehes olnud sellised lood, mis need inimesed ise, kes on rääkinud, ei ole tegelikult selle kajastamisega rahul. Mina siis küsisin, et miks sa nagu niimoodi rääkisid, miks sa selle nurga alt ei rääkinud? Vastab, et ma rääkisin, aga ju siis ajakirjanik ei pidanud seda oluliseks. Aga ma saan ka aru, et kõike ei saa ka lehte panna, kõik ei mahu ju. Aga mind pole miski väga häirinud, et tekiks suisa pahameel.“

V 19: „Üks küll, mis on täiesti kindel, et mul ei ole midagi Andrus Ansipi vastu, täiesti selge on aga, et Andrus Ansipil ja Postimehel on liiga soojad suhted. Andrus Ansipist ei ilmu mitte ialgi ühtegi halba, kriitilist ega midagi negatiivset. Kui on ka mingi asi, siis sellest minnakse nii selgelt mööda, et sealt nagu kostab midagi sellist. Sel puhul mulle tundub küll, et kas see ikka nii hea mees saabki olla.“

V 19: „Kui üldiselt võtta, siis on see usaldusväärsus väiksem. Sõltub sellest mida konkreetselt rõhutatud on. Aktuaalset Kaamerat ma vaatan ju ka ikka sellise pilguga, et

informatsioon on adekvaatne ja analüüs on huvitav. Artikli puhul selle peegelduse adekvaatsuses ma küll kindel pole, et kas selle sõnu on nüüd otse võetud või kas kellelgi on midagi välja jäetud. Kui kirjutatakse artikkel, siis ma otse seda ei usu kõike, mida kirjutatakse. Ent otsese uudise, et mis juhtus, selle usaldusväärsus on ikka päris suur.“

V 20: „No raudselt mitte (*pole usaldusväärne*) kollane ajakirjandus, seda võib lugeda meelelahutuseks. Raudselt jääb sealt muidugi kripeldama tunne, et kas sealt on midagi tõsi või midagi ei ole tõsi, aga midagi tundi võtta ma sealt küll ei julgeks. See peab olema kas Postimeht või Päevaleht, kust julgeks ikka ka midagi tundi võtta.“

V 20: „Kuna mu huvi polnud niivõrd isiklik selles suhtes, siis ma lugesin seda rohkem kui uudist. Võtsin selle teadmiseks, ei süüvinud sellesse (*konkreetsesse loo objektiivsusesse*) eriti.“

V 20: „Ei, üldiselt ei hakka (*pealiskaudsus*) silma eriti. Vat see sõltub ikkagi nii teemast kui ka inimesest. See on praegu hästi üldine jutt. See sõltub väljaandest ja väga paljudest asjadest peale selle veel. Ma usun, et enamus on ikkagi tööd teinud. Kas see mulle isiklikult meeldib või ei, see on teine asi.“

V 20: „Ajalehti on aga nii erinevaid, et minu arvates see, kes tahab, leiab oma stiili ja oma suuna ikka kätte. Kõike peab olema, ka kollast ja teabe-ajakirjandust.“

V 20: „Siin on jälle selline asi, et „usalda, aga kontrolli“. Ma arvan, et BNS ja ETA on ikkagi objektiivselt. Ma võin kõike, mida ma loen, olulisuse puudumisel ka ühest kõrvast sisse ja teisest välja lasta, ma ei pea seda teadmiseks võtma, ma ei pea sellest järeltusi tegema. Ma ei pea kellessegi suhtumist muutma sellepärast.“

V 20: „Ma arvan küll jah (*et lihtsalt ignoreerin ebaõiget infot*). Ma arvan, et see on mitte ebaõige, vaid on sel hetkel selle konkreetse kirjutaja oma arvamus. Võib-olla seal puudub inimesel võimalus kaitsta end praegu üleüldse, ta on lihtsalt oma mõtted ja oma arvamused kirja pannud. Tegemata kellelegi teisega analüüse.“

V 20: „Jah (*kõike ei usu*), eks elus ikka tuleb valikud teha.“

Lisa 7

Süvaintervjuude tulemused: õpetajate arvamus meedia mõjust

V 1: „Televisioon on ikka a ja o, mida ta sealt näeb: politseisaateid, lastesaateid, filme. Kui laps vaatab politseisaateid, siis ma ei tea küll, mis head mõju võib seal olla, äkki on ka mingi. Kui nad vaatavad kenasid lastesaateid ja loomadesaateid, siis on positiivne. Viimasel ajal looduse ja loomade saateid järjest rohkem ja rohkem olnud, kui nad neid ikka vaataksid, siis oleks see ju väga hea.“

V 1: „Ei oska öelda (*kuidas meedia mõjub*) peale vaadates.“

V 1: „Jah (*liigne infohulk mõjutab*). Neil pole aega koduseid töid teha. Nad vaatavad telekat. Praegu isegi on veidi vähemaks jäänud, aga kui hakati näitama nn seebiseriaale, siis neid pidi kindlasti vaatama, see oli küll laste hulgas justkui eluküsimus, et neid vaadata. Praegu on vähemaks jäänud. See-est on jälle arvuteid rohkem ja kellel on arvuti, see istub arvuti taga ja mängib mängu.“

V 1: „Mitte eriti (*meedia ei mõju halvasti*). Kui aga televiisoris on head filmid, siis ta lihtsalt vaatab neid. Ka väikesed lapsed vaatavad *action*filme, mis lõpevad pool 12 öösel ja nad siiski vaatavad neid. Ja mina siis imestan, et kallis laps, miks sa haigutad esimese tunni ajal. Aga me ei saa ka öelda, et see lapsi koormaks, sest see on kindlasti kodune küsimus, kas saadetakse laps magama või lastakse tal vaadata, mida iganes.“

V 2: „Jah, seda küll (*meedia mõjutab*). Arvan, et see, kui nad vaatavad telekat enne, kui vanemad on koju jõudnud. Ühtpidi positiivselt mõjub, inglise keele on nad küll selgeks saanud läbi teleka, sõnavara võib olla kindlasti piiratud, aga kuulmine juba iseenesest harib. Oligi nii piinlik, ise käisin inglise keele kursustel ja küsisin lapse käest, et mida see või teine sõna tähendab. Aga tema oskas tõlkida, oli siis 8-aastane. Teistpidi aga on vägivald halb ja mõistetamatu, et lüüakse keegi maha ja siis ärkab jälle ellu. Vägivald on võimatult suur telekas.“

V 2: „(*Mõju väljendub*) ehk agressiivsuseks. Minu lapsed pole tagasihoidlikud, võib-olla on ka teler seal oma mõju avaldanud. Arvan ma, aga ei tea täpselt. Ka interneti kaudu sama mõju. Nt. kui on mingi sõnavara või laused, siis kohe tuleb släng sõnavarasse sisse. Niivõrd-kuivõrd ikkagi mõjutab.“

V 2: „Aga mida laps telekast vaatab? 15 aastat tagasi ootas ta oma kindlat kellaega, et saaks pool tundi multikaid vaadata, muud ju polnudki lastele. Kui see multikas oli emotsionaalne ja positiivne, õpetlik, hea, ehk oli ta siis positiivsem. Samas ei saa ka üheselt väita, et “kui meie olime noored, oli kõik parem”. Kuna teda muu asi ei huvitanud sel ajal ega ei tõmmanud teleka ette, ehk mõjus ta siis positiivselt? Ei usu, et oskan nii õigesti öelda praegu. Praegu on ahvatlusi rohkem, on kergem teelt kõrvale kalduda, ei jõua ju ka kogu aeg kontrollida.“

V 2: „Võib-olla meedia ongi tänu suure ameerika mõjule järjest tugevamaks läinud. Kõik on ju tugevamaks läinud, nt kasvõi internet. Kogu meedia mõjub järjest rohkem, isegi kui sa ei taha, sa ikkagi puutud sellega kokku. Kindlasti mõjutab praegu rohkem nii positiivselt kui negatiivselt. Peab iseenda jaoks leidma õige vahekorra. Liigne meedia tarbimine on ka ju liiast. Teda on ümberringi ja raske on teha valikut.“

V 3: „Jah, (*meedia mõjutab*) ja vägagi. Igal pool ajakirjanduses on räägitud õpetajate ja õpilaste suhetest, õpilaste õigustest. Igati halvustatakse õpetajat, õpetaja ei tohi midagi teha. Õpilased on võtnud endale seisukoha, et nad võivad kõike teha, õpetajad ei tohi midagi teha, ja see veendumus on tulnud neile kindlasti meedia kaasabil. Ka vanemad on ses suhtes tugevalt kaasa aidanud. Aga selline on praegu õpilaste seisukoht, et nad võivad kõike teha, ja see on kindlasti meedia poolt peale surutud.“

V 3: „Lapsel pole enam oma arvamust, ta räägib väga täiskasvanulikult - nii, nagu kodus vanemad räägivad.“

V 4: „Üldiselt põhikooli ainekavas on olemas juba tekstid ja töökäsk, kui nad peavad tegema konkreetse tekstiga tööd ka. Päris tugev tase on lastel ja meediaõpetuse toel läheb tase järjest tugevamaks. Muidugi on edasiviiv ka meie oma koolilehega toimetamine, meil on hea koolileht.“

V 4: „Kui ikka koos isaga vaadatakse kodus vägivaldteemalisi filme, ja sama näeb õpilane ka tänaval, siis hakkab ta seda ka oma eluga samastama. Ta ei jaga seda ära, et keegi võib ka surma saada, asi on jõudnud ju absurdsusteni, see mõjub sügavalt kooli ajal laste psüühikale. Näiteks käisin just koolitusel, kus meile rääkis üks psühholoog, et tütarlaps, keda ema mingile üritusele ei lubanud minna karistuseks halbade hinnete saamise eest, siis ta otsustas „näidata“ nii õpetajale kui emale ja lõikas omal veenid läbi. Selle peale ta aga ei tulnud, et ta võib ka ära surra. Sellise absurdini on meie elu läbi meedia jõudnud.“

V 4: „See tähendab, meedia mõjul on olnud nii tõusu- kui mõõnaperioodid selle pika aja jooksul. Olenevalt sellest, kuidas on parasjagu mõjutanud riigikord, tehnika areng jne. Seoses tehnika arenguga toimub loomulikult väike tõus kasutuses, seejärel jälle langus. Seda öelda, et meedia on praegu tagaplaanil, ei saa öelda. Pigem on ta tugevam, ja seda tänu interneti arengule. Kusjuures minu õpilased loevad niivõrd palju artikleid internetist. See mõjub tugevalt. Nad küll loevad neid lühiversioone, aga samas saavad nad olulise informatsiooni siiski kätte, mida nad saavad kasutama. Need refereeritud tekstid sobivad.“

V 5: „No ega ta halvast küljest nüüd küll mõjunud pole. Mõju on kindlasti suurem kui varem, kasvõi telekas on rohkem kanaleid. Arvuti on ju uus infoallikas. Ses suhtes on infot rohkem praegu.“

V 5: „Ei ütleks, et ta (*mõju*) hea on. Siiski lapsed vaatavad neid õudusfilme ja ega see lastele hea küll pole. Nad saavad kõvasti halba sealt omaks võtta, varem seda polnud, kui nad ei näinud ühte või teist asja. On ikka negatiivset mõju küll.“

V 6: „Millegipärast mul on tunne, et mõju on taandunud, oluline on kindlasti info paljusus. Millegipärast ma arvan, et nad on enamasti kursis internetiga aga kuidas ja mida nad sealt täpselt saavad, seda ma küll ei oska öelda. Kes ikka vähegi saab ja kellel on võimalik, see kasutab hästi palju interneti. Tõesti see mõju lahustub, sest ta tuleb hästi erinevatest kanalitest. Ma tunnen ise täpselt sama, et isegi minu jaoks on maht liiga suur.“

V 7: „Nii et kõik need vägivalda vormid on tulnud suures osas just meedia kaudu. Ja ma olen aastaid koolis töötanud, ma võin julgelt öelda, et kui me neid filme ei näinud, siis seda vägivalda koolis nii palju ei olnud.“

V 8: „Sait reit.ee võtab neil palju aega ära, seal istuvad nad kohe väga palju. /.../ Näiteks tegime kõne esitamise tunnis ja pakuti ka teemasid välja, millest võiks rääkida. Siis nad pakkusid välja teema “Rate.ee mõttetusest”. See seostub ka ju meediaga. Samas nad ise taunivad, et nad nii palju aega kulutavad selle peale aga tunnistavad, et on omamoodi sõltuvuses, ei saa sellest välja. Ma olen nagu aru saanud, et see on nähtus, mis on praegu väga tugeva mõjuga ja võtab õpilastel päris palju aega ära.“

V 9: “Viimase kümne aasta jooksul kindlasti üha rohkem (*meedia mõjutab*). Võib isegi öelda, et viimase 15 aasta jooksul oluliselt rohkem. Sest varem me ju ei lugenud eriti palju lehti, mis neist punastest juttudest ja loosungitest ikka lugeda.“

V 10: „Kasvõi need noortesaated- ma vahel vaatan ja tean, et kooliõpilased vaatavad, sellest saatest on ka ju aru saada, et seda vaadatakse palju, sinna kirjutatakse väga usaldusväärset küll ma oma õpetaja ära tapaks ja mis iganes. Et neile meeldib. Aga kui seal eeskujuks on ka sellised, õnneks küll sõbralikud, aga kes keelt väänavad nii, nagu tahavad, et kui see ongi eeskujuks, siis on ikka halvasti. Nad tulevad siia kooli ja see on õudselt cool ja siis nad laiavad siin täpselt samamoodi. Omavahel räägivad nad nagunii niimoodi. Ja õige ja korrektne keel ongi kadumas. /.../ Tegelikult noored ju enam ei loe, vaatavad ja näevad ja võtavad eeskju.“

V 10: „Ma kujutan ette, et nad kasvavad välja sellest, aga praegu üritavad nad samastuda raadiodiskorigega. Neil diskorigel on selline ettekujutus, et neil on natuke rohkem võimu, et nad on peaaegu igas kodus oma häälega, et kõik kuulavad neid ja nad on nagu pooljumalad juba. Noored on neist väga mõjutatavad.“

V 10: „(*Meedia mõju*) oleneb ehk probleemidest ja teemadest, saadetest. Arukam nopib nagunii välja selle, mida tahetakse öelda. Ma ei usu, et meedia oleks kardinaalselt muutunud.“

V 11: „Tugevam mõju oli varem seetõttu, et räägiti asjadest, mis olid sisukad ja panid mõtlema, aga praegu jääb ainult kõrvu lollused, illallaaa-trullallaaaaa jne. Selline lollitav pool on valdav praegu. Minu arvates pole ta enam nii tõsine, kui võiks olla – et aitaks mõelda kõigil. Ta on liiga lõdgastav, võib-olla peabki olema meelelahutuslik. Aga kui vaatajaid on ja publikule parajasti meeldib, ju siis on vajalik.“

V 11: „Ei saa öelda, et ta vähem mõjub, aga ohjab küll palju. Valik, et iidolid ja eeskujud teevad seda või teist, näiteks ropendavad. Minu arvates mitte kodu ja kool ei kasvata seda ropendamist, vaid see tuleb eelkõige kaasa meediakanalistest.“

V 12: „Nad on hakanud raudselt rohkem telekat vaatama kui 10 aastat tagasi. See on kohe tuntav, seda on kohe näha raamatute lugemise arvu pealt, et ei loeta raamatuid. Muidugi interneti on see, mis võtab palju õppimise aega ära. Praegu mõjub meedia rohkem, järjest rohkem räägitakse kõigest. Mulle ei meenu, et mul oleks olnud 7-8 aastat tagasi mingeid selliseid vestlusi päevasündmustest nagu praegu. /.../ Multikaid nad siis veel vaatasid, aga mitte midagi muud. Praegu vaatavad rohkem, kindlasti seebikaid. Päevauudistest aga teavad nad küll rohkem. Vanemad on nagu rohkem hakanud telerit vaatama või lehti lugema ja sellest sõltuvad kindlasti lapsed ka.“

V 12: „Ma ei usu, et need muutused halvad on, laste silmaring ja eneseväljendusoskus on tunduvalt parem kui mõni aasta tagasi. Nad kirjutavad kirjandeid vaatamata sellele, et nad raamatuid ei loe, väga hästi siiski. Nende mõttemaailm on avaram, küllap nad ikka kuulavad soojadest maadest ja Ameerikast, nad kirjutavad ja unistavad sellistest kohtadest, millest mõni aasta tagasi lapsed ei kirjutanud ega unistanud. Suhtumine on tunduvalt julgem.“

V 13: „Ma arvan, et see on vähemaks jäänud, sest loetakse vähem.“

V 13: „Jah, aga vaadatakse seda, mida just tahetakse vaadata. /.../ Nüüd vaadatakse vaid kaugelt: seda ja seda ja seda ma ei taha, kõik! Vaadatakse seda, mis konkreetset huvitab. /.../ Meedia ei mõju nii tugevalt, aga võib-olla on see tingitud ka võimaluste paljususest. See nagu mingi pinnavirvendus käib igauhest üle, vanasti oli see ajaleht ainus, mis tuli ja siis oli ehk mõjusam. Vanasti võib-olla oli ka see asi, et valgustati vaid teatud sündmusi ja seega oli sihtgrupp palju väiksem. Vanasti ma mäletan, olid ka mitmed viktoriinid ajakirjanduse lugemise põhjal. Nüüd on need tegelikult kõik ära langenud, ma arvan, et tänapäeva noored on ükskõikseks muutunud ja kui ma praegu teeksin mingi konkursi või viktoriini, olen surmkindel, et vähemalt pooled ei tulekski sinna.“

V 14: „Näiteks kui pole isiklikku kokkupuudet selle inimesega, siis sa tegelikult ei tea ja võid arvata. Minu meelest oli see hea näide naljakate asjade valdkonnast, et Andrus Värnik, tuntud sportlane käib Bellanovaga, selle pornotähega. Ma siis lugedes ise veel mõtlesin ka, et kuidas siis nii vahvad ja toredad eesti mehed langevad järjest kellegi kummalise küüsi. Ja siis tuli kohe uus artikkel, et ei, see polnudki Bellanova, et Värnik ja Riisalu võitlesid selle naisterahva pärast-, hoopis teine nimi oli kohe. Esmamulje aga jäi ja seda jääd üldiselt uskuma. Kuigi see pole üldse oluline teema, aga ikkagi jääd mõtlema. Sa võid kõigest hoolimata mõelda ikkagi inimesest halvasti, sellest hoolimata, et see inimene pole sinu jaoks üldse oluline.“

V 14: „Ma loodan, et loetakse rohkem õpilaste hulgas. Ma loodan, et nad praegu ikkagi loevad ja on poliitika ja päevakajaliste sündmustega kursis. Varem ei hoolitud, aga ma ei tea, kas mõju on suurem kui nad rohkem loevad, ju siis ikka peaks mõju ka suurem olema.“

V 14: „Ma arvan, et mõju ikka on. Info kättesaadavus on suurem, siis võib-olla on ka mõju suurem. Seda infot on rohkem ja erinevatest kanalitest. Ühe asja kohta saame infot paljudest kanalitest, see info lihtsalt tuleb peale.“

V 15: „Ja kui nad vaatavad neid igasuguseid ZTV-sid, siis minu meelest neid nad pigem ei tohiks vaadata. /.../ Ja kui nad seda kuulavad ja seda pärast arutavad ja neile jääb selline labane, lõtv keel külge, siis ma pigem ei...“

V 15: „Ma vaatan minu ema ja isa on küll veendunud, et vat leht nii kirjutas ja järelikult siis on nii. Nemad ei näe küll sealt läbi neid igasuguseid manipulatsioone, mis tegelikult toimub. Ja paraku nii ikka on, et see on see neljas suur võim ja meie väikeses Eestis on niivõrd mõjukas, et ... . Sellepärast ma mõtlen, et oleks hea, kui see meedia oleks lastel läbiva ainenäes.“

V 15: „Tegelikult ma vaatan, et kui praegu vaadata neid noori riigikogulasi, kes on ka üles kasvanud selle nõ „vaba ajakirjanduse“ ajastul – nende keel on täpselt samasugune. Kui need noored ajakirjanikud küsivad ja noored riigitegelased vastavad, siis see ongi nagu ZTV. Üks ei oska küsimust formuleerida ja teine oska sellele küsimusele mingit normaalset vastust anda. Ja siis ongi mingi selline hämmamine ja see on ju kole. Kui sa aga hakkad neid noori seal õpetama, siis nad panevad teleka kinni ja ongi kõik.“

V 15: „(Meedia mõju) on meeletult suurenenud. Isegi kui neil aega ei ole, lihtsalt on suurenenud. Läbi nende reklaamide ja internet on see, kus on nende teine kodu ju, sealt tuleb seda hästi palju. Hoolimata sellest, et nad põhiliselt mängivad, ikka tuleb jah.“

V 16: „No meedia muidugi mõjutab. Ehk on teleri mõju suurenenud. Meedia toob meieni ka igasugused filmid ju. Ilmselt loetakse ajalehti vähem, paljusid kodusid on ju ka, kus üldse lehte ei loeta. /.../ Ja siis andsin ka ülesande, et vaadake kasvõi ajaleheputkadest selle SIÕhtulehete esikülgi, et mis uudised mingi meediaväljaanne tõstab nagu esile.“

V 16: „Kindlasti on see mõju suurenenud ja pigem on see, et valiku tegemine hea ja halva- ehk siis väärtusliku ja mitteväärtusliku vahel on raske õpilastel. See meedia manipulatsioon meiega, eriti see reklaami mõju, see kõik on suurenenud küll.“

V 17: „Kindlasti on mõju suurem, sest meediakanaleid on ju aina rohkem juurde tulnud ja igasuguseid kanaleid ja õpilased ju jälgivad neid. Ma arvan, et nad väga palju ikka nopivad internetiportaalidest infot kätte ja kindlasti on suurenenud. Me oleme ju küll ja küll kirjutanud ka kirjandeid teemal, et kuidas meedia mõjutab minu väärtushinnanguid. Ja nad ikka räägivad, et mõjutab ikka küll. Kuidas kellelgi. Näiteks mõned vaatavad võib-olla teleturgugi ja ostavad sealt midagi või ostavad vastava pesupulbri, mida teleris reklaamitakse. Kindlasti mõjutab - keda vähem ja keda rohkem. Mida teadlikumaks saab inimene, seda vähem meedia teda mõjutab, seda rohkem oskab ta ise otsustada, mis on õige ja mis vale.“

V 18: „Teler siiski mõjutab rohkem jah, seda ma näen, seda ma jälgin, selle moodi ma käitun ja sealt ma võtan üle – ja sageli kriitikata võetakse üle.“

V 18: „Ma kardan, et ta (*meedia mõju*) on suurenenud sel pinnal, et vanemad tegelevad lastega tunduvalt vähem, vanemaid ei ole kodus. Ja siis see laps ongi selle meedia mõjuväljas. Kindlasti on suurenenud, kui kodus on juba 3 või 4 telekat, nii palju kui tube on. Ikka varem loeti rohkem – praegu võib ka tulla ette, et üheksandas klassi pole ka Pipi Pikksukka lugenud või pole Kevadet lugenud keegi. Mulle tundub, et meie kooli ajal ei saanud sellist asja juhtuda. Ja telekas on tegelikult see seltskonna liige, kes üldse millekski ei kohusta. Ja kui pannakse see telekas kinni, siis ei osata omavahel enam üldse millestki rääkida.“

V 19: „Pigem televisioon mõjutab rohkem küll jah. Ilmselt ka kõik need filmid, mis sisse ostetakse, ilmselt mõjutab see küll rohkem. Ka see, et see seriaal tuleb tegelikult kooli, samamoodi, et hakatakse sealt võtma suisa käitumismalle ja ütlema ja riietuma samamoodi. Aga kirjutav ajakirjandus ilmselt praktiliselt üldse ei mõjuta.“

V 19: „Kokkuvõttvalt võib öelda, et üleüldse visuaalne mõju on ju suurenenud. Selle osakaal on ju igal pool suurenenud. Meedia mõju on kindlasti suurenenud. Teler raiskab tihti aja ära, vahel iseendalgi, rääkimata siis lapsest. Vahel oled enda peale õhtul nii vihane: mis pagana asi see oli, et ma istun teleka ees ja vaatan, samal ajal, kui ma saan aru, et see asi ei meeldi mulle. See pole see, mida ma tahaksin, aga samas olen väsinud ja midagi nokitsen ja pole jõudu, et tõusta üles ja panna see kinni. Võiks ju jah, kasvõi tõsta arutelu peres ja küsida kasvõi mehelt: kas sina vaatad, kas sulle meeldib see, ei meeldi? See on jama, miks ta siis lahti on, paneme kinni! Vanasti ei olnud muud võimalust, kell 8 tuli lastesaade ja see oli kõik, praegu peab teler kogu aeg taustaks mängima.“

V 19: „Tänu internetile on aga võimalus, et teismelistel hakkab kaduma reaalsustaju, neil on loodud ainult oma maailm loodud.“

V 20: „Väga palju on räägitud nendest vägivaldafilmidest, millel on kindlasti lastele mingi mõju. Ent minu arvamus on, et kui vanematel on laste jaoks nii palju aega, et vaadata koos lastega neid filme ja selgitada neid lahti, siis ta ei tohiks terve vaimse arenguga lapsele väga suurt mõju avaldada.“

V 20: „Ma arvan, et need seebikad on vähe üheülbalised, eriti murdeas tüdrukutele on neil suhteliselt suur mõju, puhtalt suhete ja armastuse teemal tuleb sealt natuke vale käsitus. Põhjuseks on see, et nad ei süüvi, võtavad vaid malli ja käsitluse üle, aga sisust pole neil aimugi. Siin ongi see koht, et kui vanemad ei selgita piisavalt, siis jääb neil väärarusaam sellest „ilusast armastusest“.

V 20: „Ma arvan, et see mõju on suurenenud, ma arvan, et lapsed on läinud teadlikumaks. Nad teavad rohkem ja nad on rohkem huvitatud. On ju ka rohkem võimalusi, nad leiavad enda jaoks vajaliku. Ajakirjandust käib küll kodudesse vähem, aga interneti levik on väga lai ja hea meel on tõdeda, et ilmselt laste teadlikkus on tõusnud ka tänu sellele, et

vanematel on rohkem aega laste jaoks. Vähemalt enamusel vanematel. Nad ikkagi arutavad lastega mingeid probleeme. See kindlasti sõltub ka perekonnast.“

Lisa 8

Süvaintervjuude tulemused: õpetajate arvamus – mida oleks vaja meedias muuta

V 1: “See Postimehe maht, mis praegu on, on minu jaoks liiga suur. Jätan seal väga palju vahele, ma ei jõuagi nii palju lugeda. Kui mul oleks võimalik, siis teeks Postimehe väiksemaks, et nädala jooksul ei koguneks nii meeletu paberi hulk, nagu praegu.”

V 1: „Aga lõbusaid lugusid tahaks rohkem lugeda. Elurõõmu on ajakirjanduses vähe. /.../ Muidugi lõbusaid lugusid kindlasti, neid võiks kohe 5 % rohkem olla.“

V 1: „Seda (*lõbusaid lugusid*) peaks olema ka ikka parasjagu. Kui praegu ajaleht kätte võtta ja lahti lüüa, siis positiivset ja negatiivset võrreldes jääb ikka negatiivne peale. Nt see Hummeri skandaal praegu, no sellest on juba villand praeguseks! Andropov ja hummel. Lihtsalt villand on juba. Muudkui kirjutavad. Nt Postimehes ka, mis mulle üldse ei meeldi, kui keegi on leidnud probleemi, on seda terve esileht täis, siis on samast teemast juttu veel arvamusküljel, seejärel veel keegi kusagil kirjutab samast teemast. Kogu aeg käib jutt ühest ja samast asjast- kui üks inimene räägib sellest juba loo ära, siis aitab ehk?!“

V 2: „Võib-olla ma olen liig praktiline inimene, ma ei taha mulli, asi olgu asjalik. Ja praktiline. Et sa saad aru, millest kirjutatakse, mitte niiviisi, et on hunnik võõrsõnu ritta laotud ja ise nad ka aru ei saa, mis sinna on kirja pandud. Võib-olla saavad, sellist muljet küll ei jää, mõte kaob ära asjal.“

V 2: „Klõpsimise teel on vahel näpu alla jäänud huvitavad loodusfilmid, neid vist eesti keeles on vähe. Jah, muidugi (*vaataks rohkem*) loodussaateid ja harivaid, põnevaid füüsikaliste katsete seletusi.“

V 2: „Et miks tahetakse kogu aeg kõiki inimesi näidata halvas valguses, tuuakse välja kõik pahn, mis kusagil peidus on, korjatakse üles. Võiks näidata häid asju, muuta paremaks midagi läbi positiivse. Mitte vaid rõhutada käkikeeramist ja kellegi mustamist. Miks ei räägita sellest, et kusagil midagi head tehti, võib-olla, kui kõik loeks positiivsemaid artikleid, ehk oleks siis ka häälestatus ja meelestatus ka üldiselt hoopis teine. See on ka igal pool ju: leiaks mingi hea klatshi, aga mitte midagi head.“

V 2: “Vägivald on halb ja mõistetamatu, et lüüakse keegi maha ja siis ärkab jälle ellu. Vägivald on võimatult suur telekas.“

V 3: ”Üks koht küll - mind häirivad televiisoris multifilmid. Mul laps on 2,5 aastane ja kui laps neid vaatab, siis hakkab pimedat kartma magama minnes. Kritiseeriksin televisiooni multifilmide valikut, võib-olla mingis eas see meeldib, aga kui endal on kodus nii väike laps, kes neid vaatab, siis ei ole küll mitte hea. Paremat pole pakkuda väikelapsele.“

V 3: „Vat raadioga on nii, et ega seal mingeid saateid küll kuulata pole. Ainult uudisteblokk, kui pole mingid libauudised, siis on usutav. Saatejuhid tunnevad end küll hästi, ent pole sisukat informatsiooni, mida nad edasi annaksid.“

V 3: „No muidugi loodussaateid (*peaks rohkem olema*). Kuna meil on palju kanaleid, 60 umbes ja keelebarjääri ka pole, siis saab vaadata palju asju, aga eesti keeles ja eesti kanalitel võiks ka olla selliseid.“

V 4: „Kõigepealt vägivald meedias võiks olla veidi rohkem tagasitõmbunud ja filmide valikul peaks palju rohkem olla headust ja headusel põhinevaid filme. Muidugi ei tohi muuta kava päevapealt, et “tänaest jäävad kõik *action*filmid ära”. Nende osakaal aga võrreldes kõige muuga võiks olla tasakaalukam. Peale selle - lastesaateid nii eelkoolialistele kui ka koolialistele lastele võiks olla tunduvalt enam.“

V 4: „Peaks olema meedias kindlasti põhikoolialistele oma ajaleht, tänasel päeval seda lihtsalt pole. Juba tükk aega pole mitte midagi. /.../ Kusjuures ei tohi meie keskastme laste ajakirjandus taanduda meie laste omavaheliste vestluste rubriigiks, kus siis tutvumiskuulutused ja enesereklaam on olemas, aga õpetlik ja väärtuslik on olematu. Seal ei peaks olema ainult teema, kuidas narkootikumidest hoiduda, vaid seal peaks olema ka avalikult narkootikumidest üldse. Kas õpilane üldse teab, mida tähendab see aine, mida ta sisaldab, kõik lahti seletatult. Sest paraku tunnetuse vallas just see, et see on mõnuaine, on teada, aga praktiliselt, et see on mürk, seda keemikud peaks seletama, mitte ainult arstide nämmutamise, et ei tohi, ei tohi, ei tohi, see ei vii kedagi mitte kuhugi.“

V 4: „Põhikooli klasside õpilastele võiks olla artikleid teemal: loodus, loodushoid, kohustusi, seadusi, nt igapäevõigus. Ka seadused peaksid kusagil olema põhikooli õpilastele vastuvõetavalt kättesaadavad, mitte ainult õpikus, ka õpikus paraku pole seadusi. Minu teada ei ole õpilasel kusagilt kätte saada eesti keeles ka seadusi, mis kehtivad ülemaailmselt ja mis puudutavad nende õigusi ja kohustusi. Me läheme EL-õpilastel peaks olema ka rohkem infot EL kohta. Selles ajalehes võiks olla informatiivselt, põgusalt, populaarteaduslikult- kord 1, kord 2, kord 3.suund. ka armastusest. Õpilastel pole kusagilt teada saada, kusagilt lugeda, mida võiks teada enda kohta. Kust ta võiks leida materjali, et “ma just nimelt olen võimeline õppima humanitaarklassis” või “mina tahan minna edasi õppima laulmist”. Pole ju kusagil. Mida ma peaksin tegema?- kasvõi teste võiks olla vmt. Ja miks meedia ei võiks seda auku täita, see on täiesti täitmata nišš.“

V 4: „Veel 1 asi: liialt palju on esilehtedel pahandusi, sobivamaks oleks kas poliitika või tähtpäev. Paraku paljud leheküljed algavad sellega, et kusagil toimus mõrv, kusagil plahvatus, kedagi tapeti, kurjategijad püüti kinni, ehk ajaleht algab selle musta infoga. Kui aga otsisin viimasel ajal artikleid ajakirjandusest, kus kasvõi natukene kirjutatakse eesti tähtpäevadest, siis seda ma pole viimased paar aastat. /.../ Aga et ka räägitaks nendest rahvakalendri tähtpäevadest- seda pole. Mõni kordki võiks olla juttu ka heast asjast, mitte kurjast. Sel kurjal on ka muidugi vajalik olemas olla- tal on oma koht-informatiivne, aga see peaks olema tasakaalustatum olukord.“

V 4: „Võib- olla küll nüüd on vähem seda teemat, aga mulle ei meeldi alatud artiklid, need, mis rikuvad täiesti inimõigusi. Ja mulle ei meeldi ka see, kui ajalehtedes näidatakse ja tuuakse välja abielurikkumisi. St poliitik peab siiski oma alamate silmis olema ka eraeluliselt kõrgel tasemel. Mitte nii, et järjekordne rubriik räägib jälle: kes kellega käib?! See ei meeldi kohe mitte sugugi.“

V 4: „Siis võiks olla rohkem arvustusi teatri ja kontsertide kohta. Mitte ainult juttu teha tippolistidest, vaid võiks olla ka selliseid arvustusi, mis puudutavad kooride tööd. Neid küll on, kui mõnel kooril on juubel, aga neid on vähe.“

V 5: „Raadios on näiteks keelekasutuse kohta saade “Keelekõrv”, mida lapsed võiksid kuulata, aga ta on sellisel ajal, et enamusele ei sobi. See vist on kell 2 või kell 4 päeval, ega ma teda isegi kuulata ei saa. Selliseid, mis lastele koolitöös informatsiooni annaks, selliseid ei ole kusagil. Sellised saated on huvitavad, nagu oli “Loomariigis” ja midagi geograafilist, vat seal oleks midagi, mis hariks last veidi ja annaks teadmisi juurde. Aga see peaks olema ka õigel kellaajal.“

V 5: „Vat ei olegi vaja nii väga põhjalikult (*teemasid käsitleda*), minule piisab praegu kirjutatust täiesti. Ei ole midagi nuriseda.“

V5: „Ei ole mingeid erisoove. Las olla nii, nagu nad ise teevad. Küll aga see raadiosaade “Keelekõrv” võiks jah olla sobivamal ajal. Muud ei teagi, ei nurise. Raadio puhul on praegu ka nii palju erinevaid raadioid, kuula siit või sealt, igalt poolt midagi kuuled.“

V 6: „No ja mis on ikkagi väga hull lugu, on see, et meil pole ju korralikku lastelehte - see on ju puudus ja see nišš tuleks küll ära täita.“

V 6: „Ainult halva eelistamine häirib ikka väga tugevalt ja see ajabki meie ühiskonna tülli ja see ongi minu praegune mõte, et see meedia ongi ju see, kes tekitab üksteise pihta “pori loopimist”. Meedia ei tohiks võib-olla oma hinnanguid üldse nii tihti anda, kui ta annab.“

V 6: „Seesama, millest just sai räägitud, on olulisim, et pääseks ka positiivne pool esile. Olgu siis ka see negatiivne, olgu nad siis kõrvuti, siis saavad inimesed kõik vaadata ja võrrelda. Võtame näiteks sellesama kooli, kui selle pihta ainult pori loopida. Siin kehtib see vanasõna, et kui poriga loobitakse, siis jääb midagi ikka külge ka. Ükskõik, et üldse pole süüdi selles.“

V 7: “Millega mina nõus ei ole: “Pehmete ja karvastega” kohe mitte sugugi. Mulle ei meeldi, olgu see persoon milline tahes, kui teda lausa, kui mina oleks Arnold Rüütel, ma ei ütle, et tsensuur peaks olema, ilmselt vist siiski peaks ka mingi tsensuur olema, on asju, mille üle ilkuda ei tohi.“

V 8: „Mina muidugi arvan, et kultuurilehekülgi võiks rohkem olla. Need käsitlused ja arvustused ning raamatute tutvustused võiksid põhjalikumad olla. Aga ma saan aru, see on nende leib, see peab müüma, kultuuri ei müü.“

V 9: „Ma ei oskagi öelda, kas võiks olla (*midagi*) rohkem. Tähendab, mina eelistan ikkagi seda päevapoliitilist ja võib-olla et ootan just neid arvamusi minu jaoks nii-öelda mitte prominentidelt, vaid haritud inimestelt just, keda ma juba enne nimetasin. Tähendab, need peaks olema inimesed, kellel on midagi öelda. Igal juhul loeksin hea meelega alati Marju Lauristini artikleid, arvamusi, kuna ta on ühelt poolt meedias tegev ajakirjandusõppejõuna, aga samas on ta ka olnud poliitikas. Mind võib-olla huvitaks, mida tema sellest, teisest või kolmandast asjast arvab. Aga muud ei oska ma küll öelda. Just teatud inimeste kirjutatud asjad loen ma tavaliselt läbi ja võib-olla neid loeksin ka rohkem.“

V 8: „No kõik näkku-makku ma võtaks välja. Aga samal ajal ma tean, et sellest tuleks hirmus protest kõikide teiste suhtes ja samal ajal ma tean, et ma vaatan telekat nii vähe, et tegelikult on mul üsna ükskõik, mis sealt tuleb. Aga mingeid probleemsatteid võiks olla küll rohkem. Aga neil on vist väga vähe vaatajaid või on neid väga kallid teha. Ma ei saa öelda, et ma igal nädalal leian mingi saate, mida ma väga vaadata tahan.“

V 9: „Vat seda küll jah (*kajastaks sündmusi objektiivsemalt*). Ja tookord oli ka nii, et ta õppealajuhatajaga ju tegelikult rääkis, ta teadis, kuidas oli, aga ta keeras selle nii, nagu keskmisele lugejale (müüja-autojuhi tasemel) kõige rohkem müüb, eks seda rahvast ole ju ka kõige rohkem. Mulle tundub, et nii on, seda ma küll muudaks küll, kui saaks, aga ma ei oska öelda kuidas ja ma ei teagi, kas see ongi võimalik. Ei ka mitte seda, et ma ütleks, et ma midagi väga hirmsasti kiidaks. Sest alati iga lehe puhul, mida ma loeksin, on raamatu- ja filmiarvustused, teatrietenduste ja kontsertide arvustused, mõnest polegi sõnagi. Samas kõik ju ei mahu ja kõike ei saagi, ma võtan jälle niimoodi, et ju siis seekord ei saanud vmt.“

V 10: „Ja siis ma ei tea, mille pärast mul tuli selline mõte pähe, et ei tea, kui tihti need toimetajad vahetatakse, et kui vahetaks mõne toimetaja välja, kas muutuks midagi, et need juhtkirjad, toimetajaleheküljed on hakanud mulle natuke närvidele käima ja tundub, et nad kirjutavad lihtsalt kirjutamise pärast ja mitte midagi huvitavat seal pole, nad peavad selle sinna kirjutama. Ma tunnen, kuidas nad on iga kord enne kirjutama hakkamist jälle närvis ja vihased, et nad peavad selle sinna tegema ja otsivad niukest originaalset mõtet sinna sisse. Siis mõtlesin, et vaesed peatoimetajad küll.“

V 10: „Ja et filmid on kõik suhteliselt vanad ja probleemsatted on jube igavad, need saatejuhitud tunduvad õudsed kuivikuid, ei ole selliseid vabu inimesi, kes valdaks nagu kõike.“

V 10: „Mina muidugi nõuaksin neilt inimestelt, kes televisioonis on, kohutavalt ranget diktsiooni ja keelekasutust. Kasvõi need noortesaated, ma vahel vaatan ja tean, et kooliõpilased vaatavad – sellest saatest on ka ju aru saada, et seda vaadatakse palju, sinna kirjutatakse väga usaldusväärset et küll ma oma õpetaja ära tapaks ja mis iganes. Et neile meeldib. Aga kui seal eeskujuks on ka sellised, õnneks küll sõbralikud, aga kes keelt väänavad nii, nagu tahavad, et kui see ongi eeskujuks, siis on ikka halvasti. Nad tulevad siia kooli ja see on õudsalt *cool* ja siis nad laiavad siin täpselt samamoodi. Omavahel

räägivad nad nagunii niimoodi. Ja õige ja korrektne keel ongi kadumas. Ma ei väida, et kõik peaksidki rääkima vaid kirjakeeles, jumalapärast mitte seda, aga kui inimene on juba televisioonis või raadios, siis ta peaks ikka väga tähelepanelik olema. Ja üldse sellised põristajad ja susistajad on ebaneeldivad. Ikkagi neil vanematel, kes on saanud seda räiget kooli ja neid harjutusi, neil on asi paigas. Aga noortel, kui oled särav isiksus ja huvitav, siis sa saad selle töö ja hakkadki tegema seda. Ega keegi ei koolita ju. Tegelikult noored ju enam ei loe, vaatavad ja näevad ja võtavad eeskujuga. Ja raadiost ei oska ma üldse sõna võtta - kui ma kuulan seda raadiot ja muusika vahele need noored mehed on eriti kõvad mehed, eriti siis, kui neid on kaks seal studios või kolm ja kui hakkab see räige möla pihta, on see nii õudne, et kõrvad kukuvad pea küljest ära.“

V 11: „Võib-olla jääkski rohkem selle uuriva ajakirjanduse juurde, see erutab, paneb mõtlema. Mõeldes ka tavainimeste peale - ka neid paneb ehk rohkem mõtlema. Kui see on konkreetsetest temast endast ja tema reaalsest elust, siis ehk paneb mõtlema. Sest kunstivaldkond - see läheb üle lausa, samas jällegi on ka väga vajalik teema. Igasugused kultuuriajalood on ka sellised, mida peab kajastama.“

V 11: „Telerist rääkides lähtun ma siiski ETV-st, sest teistel eesti kanalitel on väga vähe minu jaoks huvitavat. Mina vähendaksin seriaalide osatähtsust, aga kui ma jällegi vaatan kodus pensionäridest vanemaid, kuidas nad nadivad neid ja kuidas see on nende elu ainus lõõgastusviis seal kaugel metsakülas, siis ma oleksin nende suhtes ülekohtune. Seda enam, et ma ise vaatan telerit ajanappuse tõttu ikka suhteliselt vähe telerit.“

V 11: „Mulle meeldiks vaadata väärtfilme, neid ikka aeg-ajalt pakutakse ju ka. Aga selliseid lastele pakutavaid, just põhikooli lastele suunatud populaarteaduslikke saateid, võiks olla täiesti midagi kirjandust ja kunsti käsitlevat nende tasandil, sest need kunstisaated jäävad siiski gümnaasiumi õpilasele ja täiskasvanule suunatuks. Et nendele nende elu ja maailma huvitavaks teha. /.../ Võib-olla siis oleks noorte elu ka huvitavam. Ja mis väikeste poole peale puutub, siis selliseid harivaid südamlikke saateid oleks rohkem vaja, mitte vägivaldseid. Eelkoolialistele lastele on vägivalda pakkuvat liiga palju. Sest kui on ikka mingi ropp väljend populaarne, igal pool telesaadetest jookseb läbi jne, siis koolil või kodul seal öelda, et: “ära nii räägi” on võimatu. Isegi need noorte elu, probleeme kajastavaid saateid võiks olla rohkem. Täiskasvanutele väärtfilme ja uudiseid ning palju üldse sellel suurel inimesel on aega telerit vaadata, aega on vähe ja lugeda ju ka veel võiks ja...“

V 12: „Kui vaadata jutusaateid või kuulata raadiost, saatejuhtide jutt tundub küll vahel nii mõttetu, et ... Vahet kuulaks lihtsate inimestega seotud jututeemasid. Väga palju räägitakse kuulsustest, neist peab muidugi rääkima, aga võiks tavalistest inimestest rohkem rääkida – no räägitakse ka veidi.“

V 12: „Kui võtta meie valla lehte, siis peale seda, kui sinna hakkasid kirjutama ka õpetajad, huvijuht ja kooli direktor ja õppealajuhataja, siis on valla leht muutunud palju objektiivsemaks kooli suhtes – räägitakse ka koolist. /.../ Et me loeme vaid teadusmehe või poliitiku arvamust mõnest temast, samas võiks olla ka nende arvamused, kes seda lehte loevad. Kirjanurk on suhteliselt väike, mingi 3 pisikest artiklit ja ongi kõik. Ma

usun, et kirjutajaid oleks rohkem, kui sellest antakse teada. Ajakirjanduses annaks rohkem mõtete avaldamise ruumi erinevatele osapooltele.“

V 12: „Raadios võiks aga nõ pläma vähem olla, vanusega see asi kindlasti muutub, noortele see ehk meeldib. /.../ No teles ma ei oskagi. Ma olen selles mõttes leplik, et kui mulle ei meeldi, siis ma kas vahetan kanalit või panen hoopis teleri kinni, ma polegi vaadanud sellise pilguga, et mida ma seal nüüd muudaksin. Ma ei ärritu erinevate saadete peale. Igauks jäägu ikka oma liistude juurde, mina õpetajana ei saa seal midagi ju muuta. Mõnikord tõesti aetakse tühja juttu, eriti häirivad mind valimiste-eelsed saated. Need on kindlasti vajalikud, ilma nendeta ei saa, ma küll üritan neid vaadata, aga nad on suhteliselt tüütud, eriti peale pikka päevatööd.“

V 12: „Rohkem võiks olla tõesti Eesti uudiseid ja välismaast vähem. Loomulikult on need looduskatastroofid kajastamist vajavad.“

V 13: „Minu meelest peaks olema midagi headusest ja viisakast käitumisest rohkem. Seda, et keegi leiti tapetuna, seda me näeme kohe suurelt ja paksus trükis igal pool, see torkab silma, aga kui midagi head on kusagil juhtunud, siis see ei hakka silma. Ilmselt nii nagu teleri puhulgi, kui on mingi hea ja ilus film, siis seda meile ei näidata, näidatakse ainult seda paugutamist ja peksmist ja tapmist ja seda on ikka iga päev väga palju. See ongi üks põhjus, miks ühtegi filmi vaadata ei saa.“

V 13: „Just nimelt (*rohkem headuse teemasid*), siis tekiks ka meie noortel ettekujutus, et on olemas ka teine pool, mitte ainult julmus, sest praegu mängib julmus ikka väga suurt rolli meie elus. /.../ Võtaks kohe ära paugutamise ja peksmise filmid. Ma arvan, et ka välismaal on selliseid filme, mis on ilusad ja head. Paneks tagasi midagi sellist, mis inimese ka headusele sunnib, kuna terve ühiskond on praegu liiga julm ja jõhker.“

V 13: „Raadios ma ei muudakski midagi, tundub, et on läinud paremaks. Varem tundus mulle, et Tartu raadiost aeti liiga palju tühja loba ja ma keerasin kohe ruttu selle laine pealt ära. Viimasel ajal nagu seda tühja loba ei paista olema, kõike tundub olema parasjagu, keeran selle jaama peale, mida tahan kuulata.“

V 14: „Tavaliselt häirivadki need poolused kirjutamise puhul, see polegi alati mitte koolivägivald, vaid näiteks ka poliitiku mustamine, nii kerge on poriga visata, ennast puhtaks pesta on tegelikult võimatu.“

V 14: „Ega minu meelest ikka sellist head kultuurisaadet ei ole, et mis tekitaks soovi vaadata. Tegelikult tahaks kursis olla uute raamatutega, heade raamatutega, et teaks otsima kasvõi minna; ka uued lavastused, et mis ikka nüüd tuleb ja mis seal on ja midagi sellist, et kellele seda soovitada ja millised näitused tulevad. Vaja on kultuuriinfo saadet. Ja peale selle võiks olla ka kultuurisaade ka nendest sündmustest ülevaateks, mis on juba toimunud või kes siin on külas käinud. Tunnen, et tegelikult info kaob ära ja teinekord avastan, et on juba hilja, et mida kõike oleks võinud teha siis näha ja vaadata.“

V 14: „See, mis mind ärritab teleri juures, on see, et kui väärtfilme näidatakse, näitavad neid kõik kanalid ühel ja samal ajal. Nii et laupäeval õhtul, kui tõesti istuks ja vaataks, siis ei ole lihtsalt midagi, ega need naljasaated mind ei köida. Siis plõksutad siia-sinna sihitult. Aga seejärel, pühapäeva õhtul on järjest neid filme, kõigil kolmel kanalil on väärtfilmid, mida tahaks vaadata. Seda võiks küll muuta. Teatriõhtuid on, neid telelavastusi ETV pealt tuleb, aga ma ise ei suuda enam teatrit telerist vaadata. Ilmselt on ikkagi seebikad kellelegi ja millegiks vajalikud, las need olla. Pealtnägijas on head aktuaalsed teemad. Kui öeldakse, et muuda midagi paremaks, ei oskagi otse öelda. Ehk jah rohkem kultuuri. Aga lehtedes on küll neid kultuuri puudutavaid artikleid. Ma usun, et raadios oleks kultuurisaateid, kui otsiks, aga ma ei kuula nii järjepidevalt.“

V 14: „Aga ajalehtedest, kui ma seda Postimeest, siis on vist minu jaoks seda poliitikat liiga palju. See mind tegelikult nii väga ei huvita. Ma vaatan kõike seda küll kriitilise pilguga, aga midagi muuta nagu ei oska, ei teagi. Ma üldjuhul poliitikute kirjutiste puhul vaatan, kes kirjutab, kas ta on Res Publica või Keskerakond ja siis mõtlen, et ahaa- minu jaoks on sellel tekstil juba märk juures. Ja selleks, et ma midagi lugeda tahaks, peaks see märk küll puuduma küljest. Tahan erapooletut suhtumist. Võib-olla võikski olla rohkem selliseid arvmusi, kui loen Eesti Ekspressi, on seal minu jaoks kindlad ajakirjanikud, kes kirjutavad erapooletult, mulle meeldib uuriv ajakirjandus. Äkki ka tundub mulle nii ainult. Võib-olla on professionaalset poolt vähe, minu arvates võikski olla vist rohkem uurivat ajakirjandust.“

V 15: „Mind, ma ütlen eesti keele õpetajana, häirib tohutult see keelekasutus. Ja see hakkab külge, kasvõi läbi nende reklaamide. Eile just inglise keele õpetajad kurtsid, kuidas tänu neile inglisekeelsetele reklaamidele SIMPLE lapsed kirjutavadki nii, nagu on SIMPELI reklaam, SIMPEL, mitte nii, nagu ortograafia tegelikult nõuab. Ja samas ma vaatan – 6. klass on väga mõjutatav, et kui ikka EFEKT jookseb reklaamides läbi kahe f-iga, siis nii see on ja sa võid rääkida talle mida iganes – kui ta näeb seda päev otsa, siis seda ringi muuta on väga raske. Minu meelest ei tohiks selliseid päris lapsajakirjanikke, kellel ei ole väljakujunenud stiili ja keelekasutust, niimoodi laialt propageerida läbi meedia. Eriti just need noortesaated, mis on nii raadios kui televiisoris. No lehest ma ei tea ja Stiinat ma tõesti ei loe, selle kohta ei ole infot. Ja ma ei usu, et ajakirjas saabki olla see keelekasutus nii stiilitu, aga see, mis ma kuulen – mida ka mu laps kasvõi kuuleb raadiost, no õnneks ta nüüd ikkagi paneb ka kinni, ütleb, et see on kole, et ma ei taha. Ma olen oma virisemisega ilmselt nii kaugele jõudnud, aga näiteks kelle vanemad ei ole niivõrd kriitiliselt meelestatud ja kui tal see tõepoolest kogu aeg mängib ja tal tulebki selline – mu meelest tuleb koos keelega ka kogu see hoiak. Sa ei austa mitte ainult ei iseennast, vaid ka ümberolevaid inimesi. See on mingi lõputult loll semutsemine, kõik on nagu sina peal ja kohe väga kole on.“

V 15: „Tegelikult peale keelekasutuse ka see uudiste adekvaatsus.“

V 15: „Televiisioonis – olen vahepeal näinud seda, kui tulevad need ZTV-d või sellised saated. Ma olen kaks korda peale sattunud ja siis ma olen ka kinni pannud ja selle järgi on ka arvamus kujunenud. Võib-olla on seal praegu midagi muutunud, kuigi ma ei tea, pole näinud. Kuigi hästi üles ehitatud jutusaateid võiks ikkagi nagu vaadata. Näiteks mulle

tundub, et Otist võib isiklik arvamus olla mida iganes, aga see, kuidas ta oma saate üles ehitab, see on täiesti korralik. /.../ Uudistesaadet on parimad- seal on keel paigas, ülesehitus paigas, minu meelest ei ole meie televisioonis küll midagi muud vaadata. Las ülejäänu ka olla, kõigel on oma vaatajaskond olemas. Ma arvan, et midagi võiks muuta, aga ma ei oska lahendust välja pakkuda, kuidas.“

V 15: „Need noortesaated peaksid olema teistsuguse ülesehitusega, nad peaksid olema natuke harivamad. Mitte nii, et Britney’l oli mingi hõbedane kleit, see ei ole ju oluline, kui läbi selle Britney nad räägiksid midagigi kasvõi näiteks selle Britney sünnimaa kohta või midagi, et see laps saaks tõesti mingi kasvõi ühe väikese ivakese sealt saatest, mida ta vaatab. Ja et see keel oleks ka korrektne. Tegelikult ma vaatan, et kui praegu vaadata neid noori riigikogulasi, kes on ka üles kasvanud selle nõ „vaba ajakirjanduse” ajastul – nende keel on täpselt samasugune. Kui need noored ajakirjanikud küsivad ja noored riigitegelased vastavad, siis see ongi nagu ZTV. Üks ei oska küsimust formuleerida ja teine oska sellele küsimusele mingit normaalset vastust anda. Ja siis ongi mingi selline hämamine ja see on ju kole. Kui sa aga hakkad neid noori seal õpetama, siis nad panevad teleka kinni ja ongi kõik. See peaks olema siis tõesti pisukeste annuste haaval, nagu lapsele peidetake sibulat toidu sisse, et ta aru ei saa ja siis sööb ära: samamoodi peab kuidagi tegema – aga kes see viitsib? Need produtsendid saavad oma raha niisamamoodi kätte ja ongi kõik.“

V 16: “Reklaami võtaks maha. Ma saan aru, et majandusliku tegevuse pärast on seda vaja, aga minu arvates on see lausa ahistamine, kui ma pean nägema televiisoris neid sidemeid, hambapastasid jne. Eriti sidemete reklaam, siis ma tunnen end ahistatuna. Juurde paneks probleemsaateid ja probleemartikleid, selliseid, mis on head artiklid, mitte vaid skandaali otsivad.“

V 17: “Ei oskagi öelda. Ajalehest võtaks reklaami vähemaks, raadiosse paneks tööle eesti keelt oskavad diktorid või need igasugused päevajuhid. Ja ma jätaks ära kõik need võimalikud telefonimängud ja lõputud helistamised inimestele, mis mind absoluutselt ei huvita – no ma keeran tavaliselt kohe mujale siis. No need ma jätaks tõesti ära, need mind ei huvita. “Kas teie arvate ka nii?” – ja kõik, ja siis läheb jälle lahti. “Kuidas teile tundub, kas talv jääb täna taevasse või mitte?” ja pool tundi arutlevad selle üle. No need on pseudoteemad, mis on no niivõrd ebaolulised. Et ajakirjanik siis lihtsalt täidab siis seda eetriaega sellega, et hakkab mingeid heietusi seal lugema. Aga mis on muidugi ka igaihe enda otsustada, üks ta siis keerab raadio jälle muu jaama peale ja kõik.“

V 17: „Teleris mida muudaks, paneks häid lastesaateid näiteks juurde, kuigi endal väikseid lapsi enam pole, aga ikkagi võiks olla. Aeg-ajalt ikkagi need Buratino saated on ju toredad. Siis võtaks ära kõik tohutult agressiivsed ja vastikud ja need “ *fucking* ” Ameerika filmid, paneks palju rohkem vene filme ja väärtfilme näiteks sisse. Mida veel teeks- seebikate koha pealt ma nüüd ei oska öelda, sest kui nad jooksevad, siis tavaliselt ma olen tööl, et nende kohta ma ei oska küll midagi öelda. Muusikavideosid võiks ka olla ja ikka normaalsel ajal, mitte kell 1 öösel ja mitte sellised, et seal on kõik need kirjapostid ümber, vaid tõesti sellised, et on video ja kõik.“

V 17: „Ajakirjanduses ma ei oska midagi eriti muuta, ma ei olegi nagu kuigi pädev arvama midagi. Kohati tuleb nagu selline tunne, et see või teine ei meeldi, aga need on siiski sellised hetke-emotsioonid, ma ei saa öelda, et see oleks nüüd mingi kandev mõte, et peakski nii olema. Minu meelest on Tartu Postimees küll selline ajaleht, mis väga vähe kajastab positiivseid sündmusi. Kui me oleme andnud vihjeid, millest võiks teha ka reportaazi - ma olen ka siin aeg-ajalt vihjanud mingitele huvitavatele sündmustele, sellistele, mis on positiivsed - näiteks kui meie kooli muusikale etendab, mida kusagil keegi teine kool ei tee, vot sinna nad ei tule kunagi kohale. Aga lähuvad teevad mingi reportaazi sellest, kuidas keegi mõni koolimaja ümber suitsu teeb. Et kohati tundub, võib-olla ainult mulle nii, et nemad otsivad ainult neid asju, mis neid huvitab. See on nende õigus muidugi. Positiivsust on kindlasti vähe jah.“

V 18: “Ma olen kogu aeg mõelnud, et nii telekas kui lehes, ilmselt raadios ka on puudu selle noore inimese nišš, et midagi nagu noortele just pole. Aga samas olen ma saanud klassis vastuse ka, et see noor ei tea ise ka, mida ta tahab. Vist ongi väga raske seda noortesaadet teha, sest huvid on ju nii erinevad ja kes on üldse noor, üks on 10-aastaselt juba nii küps, teine on veel 16-selt täielik laps. Ma saan aru nendest tegijatest, et neil on tõesti raske pakkuda. Kui ma nüüd mõtlen öelda, et mine koju ja vaata, ma ei oskagi talle pakkuda, et see on nüüd sinu saade, vaata seda või et see on sinu väljaanne, loe seda! Seda kohta peaks vist nagu uurima. Kindlasti on neile hea kultuurisaade puudu, selles ma olen veendunud, sest OP! on vist neile natuke raske. Ta on liiga lühike, liiga kiirelt tuleb see informatsioon. Kunagi oli mingi selline katsetav lastesaade, aga see oli jälle liiga titekas, see ei sobinud. Kasvõi seda kombekuse poolt edasi anda, ma ei teagi, kuidas seda tegema peaks, moraallugemisenä seda ei saa, ehk siis mõne saate kaudu või kuidagi. Teha mingisuguseid klippe. See peaks olema ehedalt noortepärase lähenemisega, ta ei tohi olla ei titekas ega liiga raske.

Endal on see jutusaadete osa nagu kaetud, on olemas need, mida vaadata. Olen silmanud, et mul on justkui igal õhtul midagi vaadata, ega rohkem ei olekski vaja. Kuldvillak, Happy Hour, Pealtnägija, Koosolek, reedel on nagu kõige vaesem valik saadete poolelt.“

V 18: „Raadioga olen ma üldiselt üsna rahul, et täistunnil tuleb sealt põhiinformatsioon, siis ta ongi taust. Kui seda valimatut sõnaloba ei ole, siis ma oleks täitsa rahul, las ta olla nii, nagu ta on. Minu jaoks kannab ta küll pigem meelelahutuslikku eesmärki.“

V 18: „Ent ega praegu vist ei toimigi ükski vabariiklik noorteleht, kuhu laps saaks näiteks kirjutada midagi. Näiteks seda Tartu linna Ämblikku ma ka ei tea, kas ta enam toimib või ei toimi, on see ka nüüd välja surnud või? Tegelikult oleks ikka lapsele ka seda kohta vaja, kuhu saaks kirjutada. Nõukogude ajal olid ju head need noorteajakirjad, kuhu sai ise kirjutada. Praegu nagu ei ole. Stiina puhul otsivad tüdrukud ajakirjast vaid neid meiginippe ja poppe riietusi ja ongi kõik. See väline on nii primaarseks muudetud. Tegelikult on ju need naisteajakirjad ka sellised- Anne ja Anna, kui võtta järjest neid Stiina ja Stiil jne.“

V 18: „Aga et noisuguseid häid jutusaateid ja selliseid arutelusaateid tegelikult ei märka. Nad jäävad kuidagi teiste saadete varju ja sageli on neil ka väga ebasoodne eetriaeg. Siis on jälle nagu kahju. Millegipärast nende saadete reklaam jääb ka nagu varju. Kui tuleb

mingi uus seep, siis korrutatakse seda iga saate ette ja taha seda, et tuleb. Võiks nagu rohkem reklaamida ka väärtsaateid ja lasta kasvõi lõikusid sealt.“

V 18: „Ma muudaks küll seda, et meie kultuuriajakirjad on ju kõik nii halli kaanekujundusega, et kui ma ikka ajalehekioski ees seisan ja vaatan, et tahaks midagi lugemiseks, siis on see kommertsajakiri seal ilusate tohutute piltidega, ükskõik mida sealt võtad või valid. Ja kultuur on nii hall ja ühtlane – võta Looming või võta Haridus või võta see Vikerkaar.“

V 19: „Praegused noortesaated on kõik stiilis: mis seal toimub, vot seal on see pidu jne. Me loosime välja nokamütse vmt, aga tegelikult mingi selline info, mis neile võiks huvi pakkuda – just kultuur või midagi sellist. Lastesaadetel pole praegu isegi nagu viga, on täitsa toredad, ka oma saadetel pole hullu, aga noortele pole. Samuti omal on piisavalt vaatamist, kui looks pingerea, oleks päris palju asju sinna panna. On ka tegelikult palju väärtfilme, mille vaatamiseks lihtsalt aega pole.“

V 19: „Noortele aga oleks vaja saadet, mis kajastaks oskuslikult hea nurga alt sisukamat kui praegu välja pakkuda on. Üks asi, mis oli parem noortele pakutav saade, see oli vist ainult nädalavahetusel, vist kandis nime FourFM vmt. Seal oli siis 4 filmi ja muusika, seda tegi ka varem Heidi Purga. See oli ka sisukam, seal olid ka külalised, kes rääkisid kas mõnest teatrietendusest vmt. Konkreetne külaline oli kohal, kes rääkis ka nt oma bändist. Seal olid tõesti mitte ainult popid ja ülespumbatud bändid, vaid ka tõeliselt muusikaliselt haritud noored, kes rääkisid oma tegemistest. See saade oli küll sisukam. Kahjuks oli see laupäeval, vaevalt et see noor siis vaatab telerit. Tõenäoliselt vaatab ta kõige rohkem siis, kui ta koolist koju läheb. Vaevalt, et ta siis kohe õppima hakkab, ta ikka teeb endale võileiva ja istub teleka ette ja praegu tulevad sel ajal kõik need plämmsaated. Aeg on tegelikult hea ja õige. Noortesaates võiks ise noortest keegi rääkida mingist kirjandusest või mingist muust. Kui noor ise on sees, siis on väga hea, neil kohe väga haakub siis iseendaga. Näiteks Kodu keset linna Liis on neil kohe nii oma jope, et nad vaatavad nagu seda puhtalt sellepärast, et neil haakub iseendaga. Raamatututvustus võiks ka olla - kui keegi omasugune ütleb, et lugesin ja oli selle-ja-selle pärast hea ja natuke tutvustab, siis on sellest rohkem kasu. Mina võin seal klassi ees öelda, et lugege, on hea! Ega generatsioonivahe on ka sees ja nad lihtsalt ei võta mu juttu nii eluliselt ja nad ei usu. Nende seisukoht on, et kui sina ütled, et see on huvitav, siis see ei tähenda veel, et see ka meie jaoks huvitav on.“

V 19: „Tegelikult see on justkui mingi valehäbi või midagi samasuguse alatooniga nagu on see kultuurisaadete reklaamimine teles. Et miks siis seda ei või värvikamaks muuta? Teater.Muusika.Kino on ju värvikam, seal on ikka peal mõni pilt mõnest teatrietendusest, et sul tekib mingi ettekujutus.“

V 19: „Tegelikult palju ei heidagi ette, oma uudise saan ma ju kätte, et mis maailmas toimub. Ja mis veel, ETV välispoliitika saated ja dokumentaalfilmid on ju väga head. Saan kätte tegelikult selle, mida mina otsin ja teatrietenduste ja raamatute tutvustusi ja analüüse, tegelikult neid ikka on küll ja täitsa hästi kirjutatud. Selle, mida ise kõige rohkem otsid, selle saad ju kätte. Kui pole ajakirjanikud tutvustamas midagi, siis on

tegelikult oskuslikud analüüsijad, kes selle teksti ette võtavad, nii, et seda on nagu hea lugeda. Selle nurga alt, mida mina loen, keelele jne ei saa küll midagi ette heita.“

V 20: „Televisioonis võtaks maha need tohutud seebikad, mida tüdrukud vaataks hommikust õhtuni. Väga palju on räägitud nendest vägivaldfilmidest, millel on kindlasti lastele mingi mõju. Ent minu arvamus on, et kui vanematel on laste jaoks nii palju aega, et vaadata koos lastega neid filme ja selgitada neid lahti, siis ta ei tohiks terve vaimse arenguga lapsele väga suurt mõju avaldada. Eks nad on aegade jooksul muutunud- varem olid nad sõjafilmid, nüüd on nad teistmoodi vägivaldfilmid. Aga loomulikult neid on natuke palju. Ma arvan, et need seebikad on vähe üheülbalised, eriti murdeas tüdrukutele on neil suhteliselt suur mõju, puhtalt suhete ja armastuse teemal tuleb sealt natuke vale käsitlus. Põhjuseks on see, et nad ei süüvi, võtavad vaid malli ja käsitluse üle, aga sisust pole neil aimugi. Siin ongi see koht, et kui vanemad ei selgita piisavalt, siis jääb neil väärarusaam sellest „ilusast armastusest“. Võib-olla on selliseid tõeliselt ilusaid loodussaateid Eesti kanalitel vähe, kellel on võimalik satelliiti jälgida, neid sealt tuleb. Neid paneks juurde.“

V 20: „Raadio ongi selline nagu on, uudised on sealt vajalikud, ülejäänud on meelelahutuslikus suunitlusega, üldiselt võib öelda, et pole häda midagi. Minu jaoks on raadio olnud rohkem taustaks, ta pole omaette kuulatav. Ajalehti on aga nii erinevaid, et minu arvates see, kes tahab, leiab oma stiili ja oma suuna ikka kätte. Kõike peab olema ka kollast ja teabe-ajakirjandust.“

Lisa 9

Süvaintervjuude tulemused: õpetajate arvamus meedia vajalikkuse kohta

V 1: „Kindlasti on vaja, et saada teada, mis sünnib maailmas, kõrvallinnas, kõrvallinnas.“

V 2: „Väga huvitav on veel lugeda selliseid asju ja selliste inimeste kohta, kellest varem üldse midagi ei teadnudki. Nt kas midagi erilist haigust, millest pole varem aimugi olnud, et ka selline asi võib olemas olla. Et aimu saada, mis on olemas ja kuidas elu käib.“

V 3: „Muidugi on vaja, kindlasti on vaja. Kõigega peab ju kursis olema, muidu ei saa. Et end arendada, et teadmisi juurde saada, hoida end kursis välismaailma juhtumistega.“

V 4: „Küsin vastu: miks on vaja meil süüa? Minu meelest on meedia roll ühiskonnas niivõrd tähtis, et sellele ei saa me mingit küsimärki taha panna. Kahtlemata on meedia jõuks ühiskonnas. Kindlasti annab meedia õpetajale väga palju, oleks ainult aega ja tahtmist tegeleda, siis oleks parim. /.../ Jah, (meediat on vaja) selleks, et elada. Sest meedia on ju ikkagi paljudele leib, paljudele ainus informatsiooni allikas.“

V 5: „Kindlasti on vaja. Aga kust me ikka neid uudiseid nii väga teada saame, info levikuks on vaja. Meedia toob sulle kõik ise koju kätte. Infoallikaid on kerge kätte saada.“

V 6: „Eks ikka selleks, et ausat ja objektiivset infot saada. No las ta siis ajab veidi vihaseks, vahel võib ju vihastada ka. Eks sealt nii palju ka objektiivset infot saab, et seda tunda on. Võtad ikka lehe kätte ja vaatad, mis on sündinud. Loomulik on seejärel, et inimene, kes on ise koolis käinud, hakkab mõne asja kallal arutlema, et kas see niimoodi võibki olla üldse. Võib- olla see polegi paha- õpetab arutlema maailma asjade üle.“

V 7: „Meediat on vaja sellepärast, et me teaksime maailma asjadest, et me kujundaksime oma arvamuse ja et me kuuleksime/teaksime, mis on. Meedia peab olema ja meedia peab jääma, ilma selleta ei saa. Mitte, et see kõik on halb, mis meedia kaudu tuleb, ei ole kõik halb. /.../ Ei kujuta ette elu ilma meediata. Ka lapsed saavad palju meediast, aga see mulle küll ei meeldi, mis filme näidatakse telerist.“

V 8: „Me ei saa end eraldada maailmast, igal juhul on positiivne see, kui erinevad valdkonnad on esindatud. Muidugi võib sattuda sõltuvusse näiteks interneti jututubades. Aga pigem võtan positiivse seisukoha, pigem näen selles head kui halba. Põhiline on ikka, et informatsioon leviks ja igaüks valib endale sobiva. See, et ma ei osta endale televiisorit, kui mul pole aega teda vaadata või ma ei osta lehte, mis mulle ei meeldi, on ju minu enda valik. Ka televiisoril on ju olemas nupp, kui ta mulle närvidele käib.“

V 9: „Et informatsiooni saada. Raudselt selleks, võib-olla mingil määral ka meelelahutuseks, aga minule kindlasti. Olgu see info siis sel tasemel, et homme pole

elektrit kuni lõpetades sellega, millised on poliitilised sündmused, hinnangud, kõik see. Ajakirjad on veidi meelelahutuslikumad.“

V 10: „Aga kui teda poleks, oleks tõenäoliselt ka jube igav. Kui ühel päeval ta ära võetaks, puhkeks ikka jube paanika küll. Sa ikka tead ja näed, seda võimalust ära võtta ei saa. Me oleme ka juba nii väga harjunud sellega, olgu ta siis usaldusväärne või mitte.“

V 11: „Et teada, mis üldse elus toimub, see annab infot. Siis on meelelahutuslik ja lõõgastav, vähendab stressi ja aitab välja elada.“

V 12: „Ma ei kujutagi ette elu ilma meediata. Ainult näed omaenese nina ette. Seda on vaja, et olla eluga kursis väljaspool oma kooli, oma kodu, oma valda. /.../ Tegelikult paneb mõtlema see, et kui sa päevast päeva kuuled maavärisemistest: et appikene, kuidas nad seal ometi elavad, kuidas nad toime tulevad? Et minu pisimured, et laps ei lähe kell 10 magama, vaid läheb pool 11, ma olen selle pärast hädas, see tundub kõik nii tühine kõige selle suure kõrval, et meedia paneb mõtlema küll, mis mujal toimub ja mis tegelikult elus toimub.“

V 13: „Ma arvan, et ta toob need sündmused kõik nagu kätte. Kui seda poleks, siis me ei teaski ju midagi. Seda on ikkagi väga vaja. Ta ka harib inimest. Ka lapsed peavad maast-madalast peale uudistega harjuma. Ka väike inimene harjub, kasvab, areneb meediaga koos. Raadio on suurepärane, ta toob kõik kätte, mis on oluline, ja ta ei sega, ma saan tegeleda millega iganes, ma ei pea istuma nagu teleri ees ja vaatama.“

V 14: „Sest meediaga koos on hea olla, meedia on mõnus. Ilma temata enam ei saa. Aga ilma temata on ka päris hea... Silmaring on siiski laiem. Kui varem oli aega lugeda rohkem, siis praegu haarata lihtsalt mingi lühike sisukokkuvõtte kusagilt, siis see on ju kurb. Aga kuna silmaring on laiem, kui varem, siis on ikkagi hea.“

V 15: „No küsin vastu: milleks meil süüa vaja on? See on minu meelest nii lahutamatu osa igapäevaelust, et ei saagi põhjendada, miks on vaja. Lihtsalt on vaja. Näiteks teine äärmus välja tuua, midagi ei juhtu, kui neil jääb kooliajal see Meelis või Tasuja lugemata, aga kui kaoks ära meedia üldse... ei, see ei ole ju mõeldav!“

V 16: „Ei, meediat on ikka vaja! Meediat on vaja, aga ma mõtlen seda, et õpilased peaksid teadma, mida meedia nendega teha võib. Et siis nad oskaksid ära tunda seda, kui midagi pähe määratakse, peaksid nad oskama kriitiliselt suhtuda. Ma arvan, et seda peaks neile andma.“

V 17: „Minu jaoks on ta esmase info allikas. Ja tegelikult on ajaleht ikka väga hea asi hommikul lugemiseks, kui seda pole, siis on kohe nagu midagi puudu, kui pole ajalehte.“

V 18: „Selle vastu me ikkagi ei saa, et ta on kõige kiirem info kättesaamise allikas. Et iga asja puhul on see pöördelisus, et kas ma pean seda teadma või ma ei pea seda teadma – et kas see info rohkus on õnnistus või karistus? Kas ma saan selle võrra õnnelikumaks, et ma valdan seda infot või mitte? Et kahjustab see mind? Samas kui ma neid jutusaateid

jälgin, siis mul ikkagi on nagu mõttekaaslane, kui ma seda kuulan, siis sean end ka sinna vestlusringi ja mõttes nagu nõustun või analüüsin. Kindlasti pakub mõtlemisainet. Samas on see ka kõige kättesaadavam meelelahutus, mõni laps lihtsalt ei saa teatrisse minna, no raha ei ole, kuigi mul on tunne, et ta siis seda etendust ka telekast ei vaata.“

V 19: „Inimene peab ikka tegema ise selle valiku, kui sa ikka lehte loed, siis sa ei loe ju kaanest kaaneni, polegi seda aega ju. Igaüks enda jaoks selekteerib välja, mida ma loen. Mis on minu jaoks oluline ja mis on liigne müra. /.../ Kõigepealt selline esmane info, millega on vaja kursis olla ja siis see, mis ennast huvitab. Ja selline hea meelelahutus on ka ju vajalik, näiteks Tähed Muusikas. Olgu see siis hea artikkel või hea saade. Kes näiteks elavad sellises kohas, metsade sees, et ei saagi välja sealt, saavad ka ju meelelahutust. Võimalused on läinud väga avaraks, et mida valida, mida lugeda ja mida vaadata. Vajalik on see ikka.“

V 20: „On, loomulikult on vaja. Selleks, et informatsioon leviks, et uudised leviks, et teavet saada. Aktiivselt, kiiresti. Ta pole eluks esmavajalik, aga arvan, et on küll vajalik.“

Lisa 10

Süvaintervjuude tulemused: õpetajate arvamus õpilaste meediakasutusest

V 1: „Olen tähelepanu juhtinud, et Õhtulehe pealkirju ei tasu alati uskuda- kui artikkel läbi lugeda, siis on mulje teemast hoopis teistsugune. /.../ Siis nad kuulavad ja mõtlevad. Ning enamasti on minuga nõus, et pole õige. Arutame nii pealkirja kui sisu. Reageerimine sellele sõltub enamasti lapsest- mõned küsivad, et milleks seda üldse vaja on? Stiilis: mul pole üldse koolis sellist asja vaja, ma tahan ainult vahetunnis ringi joosta.“

V 1: „Loomulikult on *(ka krapsakamaid lapsi)*.“

V 1: „Ajalehed neid muidugi ei huvita, ikka enamasti televisioon. Sealt huvitab neid kõige rohkem politseisaated- arutavad omavahel, et näed, mis seal oli, kas sa seda saadet vaatasid jne. Ajakirjandus muidugi suuremaid lapsi kindlasti huvitab, nad kasutavad ka ajakirjandust. Väiksemad lapsed ajalehti ei loe, nad istuvad teleka ees ja ahmivad endasse negatiivseid uudiseid. Huvitav on ikka see, kui keegi kellele nuga annab ja veri lendab- siis see on põnev, kui on kõik hea ja ilus, siis ei huvita.“

V 1: „Tulevad küll *(aruteluga kaasa)*. Kui saavad veel ise sõna sekka öelda, oma elust näiteid tuua, siis on aktiivsed.“

V 1: „Oleneb lastest *(mis teemadel on arutelu elavam)*. Ärksamad teavad rohkem. Palju sõltub see kodudest, kui kodus on midagi asisemat ka arutatud, võtavad õpilased selle kooli kaasa. Kodu on seisukoha suhtes väga oluline, kes avaldavad arvamust, kes ei avalda arvamust, neil reeglina polegi mingit õiget kodu.“

V 1: „Vat ei tea *(kui erinev on õpilaste arvamus)*, kindlasti paljudele lastele väga meeldiks, kui õpetajagi arvaks, et ainuke põnev on nuga ja veri- kindlasti mitte kõigi laste kohta ei saa seda öelda. Seda ei saa üldistada.“

V 2: „Hea on, kui ta näeb sedasama ajakirjagi- kui ta mõne põneva jutugi läbi loeks või teeks ristsõna, siis see on juba suur asi.“

V 2: „Ikka räägime (tunnis päevakajalistest asjadest).“

V 2: „Vat ongi nii- on olemas lapsi, kes ka justkui kuulevad ning on lapsi, kes asjast üldse midagi ei tea. Nt Andrus Värnik- kui küsida, et kes see on, kellest hästi palju räägitakse, siis on alati keegi, kes teab ja alati on teatud lapsed, kes ei tea midagi, nemad siis kuulavad niisama. Nad tahavad küll rääkida ja sõna võtta.“

V 2: „Aga mida ma tean, on see, et kui nad koju lähevad, vaatavad nad filme. Nad siis räägivad ja arutavad omavahel erinevate tegelaste kohta seriaalidest ja multifilmidest. Need on väga olulised nende jaoks, aga nad siiski vaatavad valimatult.“

V 2: „Mõnedel on aga kodune suhtumine väga tugev ja sel puhul ma tunnistan, et jah, igapähele on õigus oma arvamusele, sa võid nii arvata. Ent alati ei pea ma seda suhtumist sugugi mitte õigeks. Kodu mõjutab tugevalt, mina vaevalt suudan enam midagi teha.“

V 3: „Jah, kindlasti (*tulevad aruteluga kaasa*). Eriti vanemad, väiksemad vähem, aga alates 3.klassist ollakse väga aktiivsed.“

V 3: Jah, ikka (*on teadlikud*). Näiteks olid valimised just ja oli üks klass, kes oli valimistega kohe väga kursis. Täpselt kui palju keegi sai hääli ja kes kuhu sai. Oli isegi 4.klassis üks kindel poiste seltskond, kes vaatas valimised isegi lõpuni- kuni keskööni välja.“

V 3: „Nad on ise ka huvitatud. 5.klass uurib ja otsib juba ise ka erinevaid infoallikaid. Neil on kohustuslik samas ka kodulugemine.“

V 3: „Ajalehte loevad küll, aga paljud lähevad üle internetiversioonidele. Loevad huvitavaid asju otse internetist. Neile meeldib, kui nad leiavad huvitava info kohe ruttu, et ei pea otsima. Internet on oluline infoallikas.“

V 3: „Jah, siis nad vaatavad (*kui soovitada*). Ega nad ei juhtu niisama vaatama, vaid peab ikka suunama. Kindlasti mitte kõik, aga siiski enamus. Huvitav on kuulata, kuidas nad on kodus vaieldud selle üle, kui vanemad tahavad midagi muud vaadata, aga laps ütleb, et õpetaja käskis ja peab seda vaatama. Tegelikult austatakse õpetajat selle koha pealt kohutavalt, et kui õpetaja ütleb, et peab. Ega siis vanemad ka ei keela. Ega meediast tuleb ju tegelikult head ka, mitte ainult halba ju!“

V 4: „Kahjuks on praegu siiski esikoha vaba aja veetmisel võtnud televiisor.“

V 4: „Põhikooli õpilased, gümnaasiumis veel enam, on väga kriitilised. Kui neid veidigi suunata ja näidata, siis nad teevad kõik maatas.“

V 4: „Oi, jah, meediaga töö on lastele huvitav ja seejuures saab ka õpetaja kasutada väga erinevaid meetodeid. /.../ Sageli me ka võrdleme raadio ja televisioonikavaga, sealt tulevad ajakava paigutuses ja paljudes asjades päris absurdseid asju välja- nad oskavad selles vanuses juba väga hästi arvustada. Põhjalikult arvustavad.“

V 4: „Arenguetapis õpilastel on kindlasti hästi olulised mõjutajad sõbrad. Kuni gümnaasiumini on õpilasel meediakasutus sõltuv sõpradest- umbes kuni 5 klassini saab veel õpetaja või lapsevanem midagi mõjutada, ent hiljem mitte. Siis 5-8 on õpetaja roll praktiliselt olematu suunamises. Sõbrad määravad ja domineerivad, õpetaja saab anda vaid hinnangu. Kui mina hakkas neile midagi peale suruma, siis saadetakse mind kohe kaugele. „Meie teame ise, mida me vaatame“. Mida slängirohkem ja mida enam kasutatakse tänavakeelt, seda rohkem see õpilastele mürsikueas meeldib.“

V 5: „Jah, sest lapsed ikka vaatavad küll seda saadet (*33 küsimust*). Me oleme vahel kooliski arutanud seda.“

V 5: „Jah, arutleme. Kaasamisega on kuidas kunagi, sõltuvalt ka kindlasti sellest, milline klass parajasti käsil on. Kõik klassid pole ühesugused. Siis muidugi on usinad kaasa tulema, kui ma neile ajalehe kätte annan, aga kui nad ise peaksid selle kodunt kaasa võtma, siis lapsed ütlevad, et “meile ei käigi koju ajalehte”. Kodu poolne toetus puudub ses suhtes.“

V 5: „Põhiliselt vaadatakse filme. Aga selliseid päevakohaseid sündmusi, uudiseid vaatavad väga vähesed arukad õpilased. Uudistega ollakse küll väga vähe kursis kahjuks.“

V 5: „On küll (õpilaste meediakasutus erinev). Nii palju juba lapsi tunnen, et tean, mis tasemel keegi on, mida ta võib selle peale kosta. Nt 9.klassis on meil üks väga arukas poiss, kellega saab arutleda ja tema arvamust kuulata. Samas on ka kõrval selliseid, kes ei arva asjast mitte midagi.“

V 5: „Tulevad küll kaasa. Nad jäävad kohe kuulama ja saavad ise ka tema (*arukama lapse*) käest infot juurde.“

V 5: „Rühmas saavad nad arutleda. Oleme teinud niimoodi, et iga rühm on teinud oma arvamusettepaneku.“

V 5: „Jah, rühmatööd meeldib neile väga teha. Vahel mõni nõrgem õpilane üksi ei tulegi toime, aga teistega koos olles ei saagi aru, et ta teistest veidi viletsam on. Eks ta ikka sõna sekka ütleb ja kuuleb infot teistegi käest.“

V 5: „Räägivad küll. Kui ikka midagi on loetud ja midagi huvitavat teada on saanud, siis räägivad ikka sellest.“

V 5: „Ent kui nad on internetis, siis tundub, et nad pigem mängivad arvuti abil, kui et otsivad vajalikku informatsiooni. Mulle tundub, et nad pole info otsimise peal eriti väljas. Kui on mingi referaat vaja teha, siis tõmbavad nad selle internetist kohe otse sõna- sõnalt maha ja tahavad esitada. Aga vaeva näha ei taha nad eriti sugugi. On probleemiks- kui on vaja teatmeteostest üht või teist asja välja otsida, siis seda ei viitsita teha. /.../ On ka tublisid õpilasi, kes viitele õpivad, aga ega nende silmaring ka eriti lai ei ole.“

V 5: „Põhilised on muidugi filmid, mida vaadatakse. Peale selle ka veel mälumängud veidi, ehk ka noortesaade, mis algab 16.00.“

V 5: „Ei ühti (*minu ja õpilaste meediakasutus*). Mina neid multikaid küll hommikuti ei vaata, aga lapsed vaatavad neid kõik. Sest lastele meeldib ka lugeda kogu aeg “Miki-Hiirt”- ometi mõni vanema klassi poiss võiks juba midagi muud lugeda... Multifilmide vaatamine meeldib neile pigem.“

V 5: „Ei, vähem nad vast küll ei ole hakanud (*uudiste vastu huvi tundma*). Ei paista, et oleks vähenenud. Kui uudiseid rohkem tuleb, siis nad ikka huvituvad sellest ka.“

V 6: „Jah, (*tulevad aruteluga kaasa*) eriti kui see asi on meil päevakorral, siis muidugi. Näiteks kui me 7.klassis õppisime uudist, siis nende kirjutatud uudistes kajastusid ka kõik uudised, mis ajalehtedes olid läbi käinud. /.../ Tegid sellest oma versiooni. Ja siis me küll arutasime konkreetseid asju.“

V 6: „Üks asi on sel puhul tunni aeg ja teine asi see, et initsiatiiv on siiski ju õpetaja käes. Nad tulevad sel juhul, kui õpetaja siiski selleks võimaluse annab, muidu ei saagi sellise jutuga välja tulla. Tegelikult tullakse küll ja telesaadetest, noortesaadetest on olnud juttu. Et mida nad vaatavad. Ma ei tea küll, kas see A4 toimib veel praegu, sellest on olnud juttu- mida nad seal nägid ja erinevate saatejuhtide tegevusest- mismoodi käituvad ja mismoodi nende arvates peaks. See tuleb välja, kui me räägime ja käsitleme intervjuud. Siis kohe on arutus- kes kuidas teeb ja kelle moodi ma tahan olla ja mis mulle ei meeldi ja kes mulle ei meeldi jne.“

V 6: „Üldiselt natuke vähem kui võiks ja peaks, aga see oleneb klassist, keskkooli klassidest muidugi on (*päevauudistega kursis*). /.../ Keskkoolis siis küll juhtub, et paneb imestama – ohooo, sa polegi seda lehest lugenud või? Aga siis ikka selgub, et ollakse ikka lugenud erinevaid asju.“

V 6: „Aga ma tean seda, et kui on meie oma koolitöö jaoks midagi tarvis- et kuidas nad siis otsivad ja uurivad (*internetist materjale*). /.../ Aga see oli jälle konkreetse ülesandega seotud, mida nad aga omapead ja oma käe peal uurivad, seda ei oska nüüd öelda. Aga kui vaja on, siis leiavad, pole tulnud probleemi, et kust ma saan, et ma ei leia.“

V 6: „Jah, seda küll (arutame tunnis teemasid). Kui ikka keskastme lapsed on, siis nad on ikka hästi agarad, kogu aeg käsi püsti ja tahavad oma sõna sekka ütelda, oma arvamust. /.../ Näiteks keskkoolis enam ei viitsita seda teha. /.../ Põhikooli laps ei küsigi nii väga motiivi, vaid ta tunneb, et tahab praegu ütelda ja ta ütlebki. Teine seal kõrval kohe haarab sellest mõttest kinni ja väga ilusti läheb seejärel arutelu edasi.“

V 6: „Jah, (*õpilaste arvamused on erinevad*) nad võivad teinekord tulla haruldaste leidude peale, mis on üllatav ja väga tore. Väga armas, kui nad leiavad täiesti omapäraseid vaatenurki. Eriti kui see puudutab noorte elu, nt viimasel ajal oli meil teema tänavalastest ja siis muidugi tuli ka ajaleheartikleid ja muidki teadmisi nendest- ka selliseid, mille peale ise ei tulegi.“

V 6: „No praegu ma tuginen ühele kirjandile, mis sai tehtud keskkoolis ja mille teemaks oli “Ajakirjanduse eetilised piirid”. Sealt tuli välja küll, et Kroonika stiil inimeste eraellu ronida, see ikka riivab paljusid ja seetõttu seda liiki väljaanded satuvad kriitika alla. Nad leidsid, et pole õigust niimoodi teha. Veenvamalt ja sisukamalt vahet, ma arvan, ei mõista nad teha. Üldjuhul on see vana eesti rahva arvamus, et see, mis kirjutatakse ja räägitakse, on tõsi, on üldjuhul ikka kehtiv ka tänapäeval. Kriitika ajakirjanduse suhtes nii väga tugev pole. Kui, siis ikka selle kollase vastu mingil määral. Sellesse suhtutakse küll omapoolse hoiaku, vähese eelarvamusega.“

V 6: „Ma olen püüdnud uurida, palju on selliseid inimesi, kes veel ei taha sedasama (*teiste eraelu kajastamist kollases ajakirjanduses*). Sellest ei tule tegelikult midagi välja, ollakse väga ettevaatlikud välja ütleva seda, mis on konkreetne seisukoht. Võib-olla pole õpilased ka nii palju sellele mõelnud, aga tõenäoliselt on see vajalik, et suunata sellele poole, et panna mõtlema, et kas see ikka oli see, mida ma tahtsin. /.../ Nad ikka tunnistavad, et jah, ma huvitun küll, aga paljud ütlevad, et ma pole seda kunagi tahtnud. Aga seda ütlevad nad küll, et enda kohta kirjutada küll ei tahaks lasta ja oma magamistuppa pildistama ka ei tahaks kedagi lasta, aga teiste oma oleks huvitav lugeda. Nad suisa ausalt ütlevad seda, ja see on hea, et ütlevad. Seda probleemi oleme arutanud nii keskkooli klassides kui ka allpool. Allpool tuli aga selline mõte nagu uus ja huvitav, et võib ka nii mõelda - kas tahan või ei taha - pigem oli valdav suhtumine, et: noh, kui kätte satub, siis loeme ja ei lähe kusagilt nii väga haarama. Aga seda tunnistati küll, et tihti on see väga ebameeldiv niiviisi lugeda kõike seda.“

V 8: „Praegu on mul gümnaasiumiklass ja ma tunnis küsisin neilt, et kui paljud loevad iga päev ajalehti, jaatavalt vastasid umbes pooled neist. Ma ei tea, kas see on hea või halb, ma arvan, et see on keskmine. Jah, nad tulevad kaasa, tulevad kaasa eriti siis, kui nad on kursis. Muidugi näevad nad selles ka võimalust tunni käiku ka veidi oma kasuks pöörata- lobisemistemale.“

V 8: „Jah, (*räägivad sellest, mida jälgivad*) eriti televiisori kohta- aga kuna mina ise ei vaata telerit, siis ma ei saa edasi arendada seda teemat. Mõnikord tunnen ka sellest puudust. Kui me rääkisime - jälle näide antiikkirjandusest, kuna see on parasjagu käsil - õppisime eeposi ja seal on vahel ka väga sebiooperlikku sisu, siis nad ütlesid, et see on peaaegu nagu see “Kodu keset linna”- samasugune.“

V 8: „Pigem on see siiski uudis (*mida loetakse*). Kui ma küsisin ajalehe lugemise kohta ja nad tõstsid käe, siis ma siiski ei usu, et nad loevad otsast lõpuni ja arvamused, pigem loevad nad siiski pealkirju.“

V 8: „Tolle klassi puhul mulle tundus, et neile oli see asi uudne (*meediamaterjalide kasutamine tunnis*), sellepärast huvitas, aga nad polnud ka üleliia entusiastlikud. Pigem olid nad positiivselt meelestatud.“

V 8: „Kindlasti on nad rohkem internetis. Sait reit.ee võtab neil palju aega ära- seal istuvad nad kohe väga palju. Näiteks tegime kõne esitamise tunnis ja pakuti ka teemasid välja, millest võiks rääkida. Siis nad pakkusid välja teema “Rate.ee mõttetusest”. See seostub ka ju meediaga. Samas nad ise taunivad, et nad nii palju aega kulutavad selle peale aga tunnistavad, et on omamoodi sõltuvuses, ei saa sellest välja.“

V 8: „Kui nad ka siin nüüd tundide viisi arvuti juures istuvad ja liiga hilja koju jõuavad, siis nad vaatavad telerit tuima pilguga, tulgu sealt mis siis tuleb. Põhiline, et saaks koolipingist välja ja lõõgastuda.“

V 9: „Jah, üldiselt tulevad küll (*meedia aruteluga kaasa*). Vist polegi ühegi klassi ega õpilase puhul, et ei räägita.“

V 9: „Mõnes klassis ei tea, ütleme nii- igas klassis on keegi, kes teab (*mis on päevakajaline*). Kuid on klasse, kus on neid, kes teavad rohkem ja neid, kes teavad vähem. On ka klasse, kus ei teatagi- üllatutakse- ohhoo- kas nii on ka juhtunud? Aga ma ei saa öelda, et see oleks massiline- keskmiselt võib öelda, et midagi ikka teatakse. Kui ei tea, siis ma räägin ja vahest juhtub nii, et nad tahavad teada natuke rohkem, kui mina tean. Siis ma aeg-ajalt ütlen, et seda ma ei tea, ma pean vaatama. Sageli juhtub ka nii, et ma olen küll vaadanud, aga ma ei pea seda rääkima enam, sest nad on ise ka vaadanud. Samas ma ei saa ka eputada, et alati ja kõik, sest alati on neid, kes ütlevad, et pole minu asi, mind see üldse ei huvita jne. Ent keskmine tase näitab, et nad ikka tahavad teada.“

V 9: „Üldiselt lehti küll iseenesest ei loeta. Telekast ka- kui mina räägin, et eile uudistest käis see huvitav asi läbi, kas te vaatasite? Ei vaadanud, ma vaatasin teise programmi pealt filmi või hoopis videot jne. Üldiselt mitte uudiseid telekast, kui midagi vaadatakse, siis ikka neid nn näkku-makku filme. Sellist nippi teen ma ka, et ma vaatan saatekava varem läbi (ei saa öelda, et igal nädalal, aga tihti) ja kui ma leian midagi ja kui mul on meeles, siis ma ütlen, et seda nüüd vaadake.

V 9: „Ma arvan, et internetti info hankimiseks vabatahtlikult kasutavad siiski mitte kuigi paljud. Aga muidugi tegelevad nad internetiga küll, minupärast kas jututubades või kus iganes, pigem ikka meelelahutuslikust küljest. Ja info hankimine on siiski vähemas mahus. Kui ma aga ütlen, et selle referaadi jaoks on vaja võtta materjali kindla autori kohta. /.../ Nad saavad küll hakkama, aga juhendamisel. Ja jällegi on neid, kes saab ise, kellel on plaks- plaks valmis, ja kes küsib juba, kas ta tohib muud teha ning teine lõpuks võib-olla ei leiagi ja kui, siis väga vaevaliselt. On ka neid, julgen öelda, põhikoolis igas klassis, kes ei oska ikka mitte midagi sel maastikul teha. Nõrgematel õpilastel on ka huvipuudus- et milleks ma pean seda teadma ja tegema? Internet enamasti keskmise õpilase jaoks on siiski jututuba, mingid pildigaleriid, tõmmatavad mängud. Info hankimiseks kasutavad internetti küll pigem natuke alla poole õpilastest.“

V 9: „Ilmselt nad vaatavad telerist seriaale- olen kõrvalt tüdrukuid kuulnud rääkimas seriaali tegelaste juhtumistest. Minuga arutletakse ikkagi siis, kui mul on teema ja tund, siis räägime kindlast asjast.“

V 9: „Mulle tundub, et ega nad raadiot eriti ei kuula. Ja kui, siis muusika.“

V 10: „On õpilasi klassis, kes on üldse ärksamad ja tähelepanelikumad, nemad kindlasti teavad (*päevakajalisi teemasid*). On ka selliseid, kes mitte midagi pole kuulnud ega näinud. Ja neid ei huvita ka. Nad on siis lihtsalt vait. Aga muidugi raadio puhul, kui ma olen küsinud, mida te raadiost kuulete - ainult muusika ja diskorite loba, mis seal kõrval on. Ja rohkem nad ei teagi, et midagi raadiost tuleb. Muidugi mingid tüütud uudised tulevad seal võib-olla iga täistund ja siis nad panevad ruttu kuhugi mujale. Põhiliselt niipalju, kui mina olen aru saanud, siis kui nad üldse raadiot kuulavad, siis ikka vaid muusika kuulamise eesmärgil. Ja televisioonis uudistest, kellel on kodus emad-isad vaadanud mingeid uudiseid, siis nad on sunnitud ka vaatama, kel pole oma toas televiisorit.“

V 10: „Aga ega eriti põhikoolist ma ei usu, et nad süüvivad (*uudistesse*). Tegelikult ka gümnaasiumi puhul on ka tohutut pealiskaudsust, ta üldse ei kuula ja kui ühe sõna kuulab ja küsid, siis ta mõtleb mingi oma teooria sinna juurde, teadmata tegelikult asjast midagi. Ja see pealiskaudsus on täiesti õudne. See on tegelikult kõigi asjadega, mitte ainult uudistega.“

V 10: „Jututoad, niipalju kui mina olen nendega rääkinud (*on põhiline huvi internetist*). Ma kujutan ette, et tänapäeval on noortel suurimaid soove - kui firmariided vist kõrvale jätta - on arvuti. Ja kui see arvuti saadakse, siis on kindlasti vaja interneti ja seal ainult jututubades olla. /.../ Just see suhtlemine seal, kas nad kunagi mingi inimesega kohtuvad või mis iganes, aga just see, et sa ei pea vaatama talle otsa ega suhtlema temaga, sa vaid kirjutad ja ütled, mis sülg suhu toob.“

V 10: „Kui anda mingi konkreetne ülesanne (*internetis*) ja kui on sellise ähvardusega, et võib-olla on hindeline asi ja ma küsin, siis võib-olla. Soovitavalt aga proovisin teha, et minge ja vaadake. Tagasisidet polnud, ma ei tea, kas keegi üldse vaatas midagi, kokkuvõttes ma ikkagi ise nämmasin selle asja neile ette.“

V 10: „Väga hästi (*tulevad meedia aruteluga kaasa*), nad on täitsa lahti, keegi ei eira.“

V 10: „Jah, tuleb küll vahel välja (*õpilaste arvamuse erinevus*). Aga ma ei saa öelda, et see või teine asi või arvamus on vale või täiesti halb – pigem olen püüdnud neid suunata parema poole. On küll erinev, siis ma püüan oma käitumisega kaasa aidata - kui midagi väga kardinaalselt erinev on või kui mulle on niivõrd vastuvõetamatu seisukoht, siis ma püüan uurida, et miks ta nii arvab ja proovin talle selgitada. Vahel on ka gümnaasiumis nii, et nad on niivõrd oma seisukohas kinni, et nad absoluutselt ei näe mingit teist võimalust. Siis püüan veidi avardada, et ükski asi pole must ega valge, alati on teine pool ka.“

V 10: „8.klassis on üks hästi jutukas ja kohati kohutavalt segav noormees, aga ta on väga tähelepanelik ja kohati väga ninakas muidugi. Oli siin just selline teema - uudis ja et uudis peab olema hästi objektiivne ja pöörduma vaid olulisele ja kohe ta röögatas: See ei ole ju nii! Et miks nad siis ei kirjuta, nagu peab, ise on professionaalid. Jah, nemadki loevad välja ja panevad tähele kasvõi varjatud kujul subjektiivsust.“

V 10: „Oli lindistatud raadioinimesi ja parasiitsõnu välja toodud ja küsisin, et mis te siis nüüd ütlete, et kas see ongi siis see tore ja normaalne, et keerad raadio lahti ja kuuled sellist lollust? Ja siis ma ei tea, kas see täiesti viieline tüdruk lihtsalt põhimõtteliselt, et mind vihale ajada vastas: jaa, meile meeldibki see, see ongi hästi tore.“

V 10: „Arukam nopib nagunii välja selle, mida tahetakse öelda.“

V 10: „Juba 4 aastat tagasi tõenäoliselt ei kuulatud eriti raadiot ja vaadatud telerit. Ja ajaleht on ju selline, mis sunnib kätte võtma, istuma ja lugema. Kui küsin, mida te lehest

kõigepealt loete, siis enamus klassist ilma lollitamata vastab, et koomiksid. Ja poisid domineerivad muidugi spordiga.“

V 11: „Tegelikult minu arvates varasematel aastatel oli seda rohkem (*et õpilased rääkivad, mida jälgivad*). Aga nüüd on nii, et kui on midagi tõeliselt suurt juhtunud, mida räägitakse igal meediakanalil – siis nad räägivad, aga kui on selline kitsamale ringile, siis nad ei räägi sellest koolis. Sel juhul on see minimaalne. Raadiost nad ei räägi, telerist küll. Raadiost vaid muusikat kuulatakse ja sedagi mõtestamata valikul. Tüdrukutele pakuvad huvi seebseriaalid, nad räägivad nendest, mina neid ei vaata ja ma pole hakanud ka seetõttu vestlusse sekkuma. Ja poistel on põhiliselt huvipakkuvad multikad. Kass Oggi annab kõneainet ja kui õhtul on toimunud *action*film, kus peaosas on jõulised tegelased, siis sellest nad räägivad. Ajalehti nad eriti ei loe, kuigi me koolis oleme üritanud seda Tehnikamaailma koguda autode kohta ja siis nad ikka sirvivad. Ja muidugi koomiksid.“

V 11: „Aga mida lapsed teevad- vist on rohkem kirjade saatmine ja jututubades aega veetnud.“

V 11: „See (*õpilaste valmisolek aruteluks*) sõltub väga palju konkreetsest teemast ja õpilaste endi meeleolust, peale selle ka tunni asetusest: kui ikkagi tund on hommikupoole, esimeste hulgas; kui aga on tund õhtupoole ja lapsed on väsinud ja tüdinud, siis seda raskem on neid kaasata. Aga üks rühm tuleb alati kaasa, võib isegi öelda, et isegi pool klassi tuleb aktiivselt kaasa ja sõltub siis sellest teisest poolest, kas nad lasevad esimesel poolel tööd teha või hakkavad vahele segama. Sellised on enamasti 7. ja 8. klass. 4.-6.klass tulevad alati kaasa.“

V 12: „Seda (*raadiot*) nad vist ei kuula. Aga telerist küll, räägivad oma multifilmide eristusi ja tihti vaatavad ka õhtuti filme. Räägivad väga tihti.“

V 12: „Nad teavad uudiseid. Nad vaatavad uudiseid telerist. Räägivad aga sellest, mis on juhtunud. Järelikult vaatavad vanematega koos uudiseid, ehk ka vaatavad pealkirju lehtedest, aga usun, et on vähe neid, kellel käib ajaleht.“

V 12: „Nad arutlevad küll. Neile väga meeldis saade „Usu või ära usu“, siis käis arutelu, kas sellised asjad, mida seal näidatakse, on võimalikud või ei. Sellised saated neile küll meeldivad. Ja seebikad ka. Aga kuna ma ei vaata neid üldse, siis ma ei oska nendega kaasa rääkida.“

V 12: „Ei ole erinev palju (*õpilaste arvamus*), mis on ikka nende arvates jube, on ka minu arvates jube, me leiame väga tihti ühise keele. Sel aastal just eriti kolmanda klassiga, nad on ka eelmisel aastal rääkinud.“

V 12: „No väga (*tulevad õpilased aruteluga kaasa*). Me võiksimegi jääda rääkima niimoodi. Siis on vaid kätemeri ja kõik tahavad rääkida.“

V 13: „Aga kui nad tulevad siia raamatukokku ja neil on vaja mingi referaat teha erinevatel teemadel, siis ma aitan neil küll otsida, et kust nad võiksid midagi saada.“

Loevad nad siin ajalehti veidi, sirvivad, ajakirjadest pakub poistele väga huvi muidugi Tehnikamaailma ja loetakse ka oma valla lehte.“

V 13: „*(Info)* otsimise oskus on neil täiesti olemas. See sõltub kindlasti ka õpetajatest, et kes nõuavad üleüldse referaate. Ja oleneb ka õpilastest, mõni tuleb ja hakkab kohe püüdlikult otsima, aga on ka selliseid, kes kohe tulevad ja uurivad ja otsivad raamatuid ja on kohe südamega asja juures. Tegelikult juba 3.klassis hakkame me lapsi õpetama, kuidas infot otsida.“

V 13: „Lastel on see probleem, et nad üldiselt ei taha lugeda ja peale selle veel, et nad pole tänapäeva sündmustega kursis. Võib-olla kui nad veel poliitikast teavad, siis muudel alades neid ei huvita miski.“

V 13: „Jah, peab ütlema küll (*et lapsed tulid aruteluga kaasa*), kui nad olid lugenud, siis küll. Aga olenes ka sellest, kel oli laiem silmaring ja kellel kodus loeti, see tuli kohe tunnis ka täiesti välja.“

V 13: „Varem oli seda muidugi rohkem (*et lapsed teadsid päevakajalisi sündmusi*). Ma ütleks, et umbes 70% olid sellised, kes arutlesid ja püüdsid võimalikult rohkem teada. Ilmselt oli see tingitud sellest ka, et varem käis kodusesse palju igasuguseid meediaväljaandeid, praegu on see ikka ääretult minimaalne.“

V 13: „Jah, teadsid küll (*et ilmub Kultuurileht*). Ma arvan seetõttu nad teadsid, et sama teema käib läbi ka eesti keele tundidest.“

V 13: „Eks nad ikka vahel räägivad üht kui teist (*mida nad jälgivad*), aga praegu on mul 4.ja 5.klass, nende jaoks on põhilised multikad, ega nad palju uudistesaaateid ei vaata. Ja täiskasvanute lehti nad ka siiski ei loe, nad on ikka väga tillukesed selle jaoks. On ka laiema silmaringiga lapsi, kellel kodus vaadatakse ka uudiseid ja kes teavad, mis toimub. Aga et nad selle saate pärast tuleks rääkima ja arutama, seda ei ole. Raadiot kuulatakse üldiselt vähe, teler on ikka põhilisem. Aruteludes arvan ma, et nad kannavad praegu edasi mulle kodu mõtteid.“

V 13: „Internetist oskavad lapsed otsida, kuigi kasutavad vähem, kui võiksid. Aga see oleneb lapsest - on lapsi, kes on kohe ääretult targad ja oskavad otsida.“

V 13: „Kuna lapsed kannavad edasi kodu mõtteid, siis mulle tundub, neil praegu veel oma kindlat arvamust pole kujunenud.“

V 14: „Kui teema puudutab neid, siis tulevad (*aruteluga kaasa*). Nad ikka räägivad, jah.“

V 14: „Jah, ikka tuleb ette (*et õpilased räägivad, mida nad jälgivad*). Aga kuna klassis on 36 õpilast ja kuna ma õpetan kokku 210-t õpilast, siis see sisu läheb jube laiali tegelikult, et kes ja mida. Ja ma arvangi, et teinekord ma olen näinud seda, et minu jaoks oluline uudis, mille kohta ma arvan, et see võiks neid puudutada, siis ma söödan selle neile ette. /.../ Või kui on mingi teema, mille kohta nad on lugenud, siis nad tahavad küll rääkida, et

kuidas nad ise arvavad. Nad on üldiselt küll aktiivsed kaasa tulijad, on ka neid, kes ei ole aktiivsed, aga neid on ju alati.“

V 14: „Tegelikult on tänapäeva noorte huvid ju hoopis teistsugused. Käisin just kuulamas loengut Peeter Toropilt ja tema ütles ka, et kuna tänapäeva noored on audiovisuaalsemad kui meie, vanemad, siis me peame seda arvestama, me ei saa seda eirata, mis filme nad vaatavad, et nad istuvad arvuti taga, et millised tegelased tulevad sealt arvutimängudest ja kuidas tehakse ka filme. Et me ei saa eirata seda, mida lapsed eelistavad, kuigi me võib-olla tahaks seda eirata mõnikord. Sest ma vihkan, kui nad loevad ette antud kohustuslikku kirjandust - minu jaoks on raamat, on paberkandja oluline - et kui neil on loetud Miksikesest võetud sisukokkuvõte. /.../ Ma kogusin plusspunkte kasvõi sellega eelmisel aastal, kui mul oli 5. ja 6. klass, et mul on kõik Potteri osad loetud ja lausa kõva häälega loetud ette oma poegadele. Et ma tean, millest nad mõtleavad, mida räägivad ja ma suudan ka Potteri filme vaadata- kõik ei suuda muidugi. Selles mõttes, et mis võiks neid liigutada jne.“

V 14: „Kui mingi asi on, mis mind hirmsasti ärritab, siis ma ikka püüan neid liikuma saada. Et suunata, peab vestlus tekkima ja mul on praegu väga tore 11.klass, kes vestlevad nii, et mingil hetkel jätavad nad mind kõrvale ja tekivad neil omavahel vestlusteemad.“

V 14: „Ikka päris tihti (*on õpilaste arvamus erinev*), ei saa samastuda ei mina nendega ega nemad minuga. Olgu siis kasvõi seesama teema- vägivald ja narkootikumid, mis mind nii kohutavalt hirmutab oma laste pärast juba. Ja ütleme noorte vaba käitumine ja kus läheb see piir ja tegelikult on päris hirmutavad need noorte mõtteavaldused, mõtteviisid. Ma püüan ikka mitte ennast maksma panna, vaid oma versiooni esitada neile, et nad mõtleks erinevate tahkude peale. Aga kui nad kirjandeid kirjutavad, tuleb välja, et kui need teemad on neid puudutanud, siis nad tulevad välja veel mingitest kolmandatest-neljandatest kirjanditest. Et kus veel näeb mingit virvendust liikumas. Ja tagasivirvenduse ma teen siis veel nendest kirjanditest rääkides. Tegelikult ikkagi ma kardan seda piiri seal. Selles mõttes, et ma ei saa öelda, et: kuidas sa kirjutasid, see on ju absoluutselt vale, kuigi minu arvates see ongi absoluutselt vale. Et kuidagi teisiti peab ütlema, et tema ju püüab oma arvamust sinna juurde ju öelda: ühest küljest ma ju tahangi, et nad kirjutaksid oma arvamust elust ja asjadest, kui ma aga väga sõrme viibutan, toon välja ja loen teistele ette, siis nad ju enam ei avalda oma arvamust. Seda ma kardan veel rohkem. Vastuolusid minu ja nende maailma vahel väga palju ei teki, aga neid siiski on.“

V 14: „Ma loodan, et loetakse rohkem õpilaste hulgas (*kui varem*). Ma ei suuda meenutada, et ma oleksin kasutanud varem ajalehti ja ajakirju tundides. Kui, siis seda stiili mõttes. Ja võib-olla see ka, et kui ma ise arvan, et varem ajalehed ja ajakirjad andsid edasi vaid propagandat, ma loodan, et ma ise ei viinud seda edasi õpilasteni. Ma loodan, et nad praegu ikkagi loevad ja on poliitika ja päevakajaliste sündmustega kursis. Varem ei hoolitud.“

V 15: „No need, kes on näinud ja kuulnud, need arutavad. Aga ma pean jälle sama teema juurde tagasi tulema, et neil ei ole aega televiisorit vaadata ja see on täiesti tõsine

probleem- näen oma lapse pealt ka. Mina lähen magama ära, kui tema loeb veel kohustuslikku kirjandust ja hommikul harjutab peegli eest jutustamist. Ma ei näe ette võimalust, et ta loeks veel niimoodi ajalehte, nagu mina loen ja vaataks veel neid uudiseid. Sest sel ajal, kui mina vaatan uudiseid, siis tema teises toas õpib. Ta on muidugi selline korralik tütarlaps – võib-olla poistel on rohkem aega.“

V 15: „Ja kindlasti on mingid saated, mis neid huvitavad ja neid nad siis vaatavad. Arutelu eeldab aga, et suurem osa klassist on käsitluse all olevaid väljaandeid näinud - ei ole ju mõtet kolme õpilasega arutada, kui ülejäänud 30 ei saa midagi aru, mis toimub. Ma ausalt öeldes ei oska öelda, kui palju nad omavahel arutavad saateid, ma arvan, et need saated, mida nad arutavad, on ikkagi rohkem popid ja noortepärased.“

V 15: „Kui meie vaatame naudinguga Ärapanijat ja saame nendest vihjetest seal aru, siis kui nad pole jälginud nädala jooksul meediat, siis ei saa ju sellest saatest aru. Samas minu meelest need saated, mis on justkui väärt saated- kus on stiil ja keel paigas ja korras- ma ei tea, kas nad neid vaatavad. Ja kui nad vaatavad neid igasuguseid ZTV-sid, siis minu meelest neid nad pigem ei tohiks vaadata. /.../ Ja kui nad seda kuulavad ja seda pärast arutavad ja neile jääb selline labane, lõtv keel külge, siis ma pigem ei...“

V 15: „Minu meelest on meil küllalt selliseid oskamatus näiteid- näiteks meil oma koolist- õpilased ise kogesid. Meil oli see Gerli Kõiv meie koolis ja see, mis ta ütles, ja see, mis ajakirjas kirjutati ja mis lehes vastu vaatas, need arvamused olid niivõrd vastandlikud, et siis juba lapsed leidsid, et oleks kasulik, kui nad teaksid, millised on nende õigused, mida nad võivad nõuda, kui nad üldse kirjutavad jne.“

V 15: „See on nagu kahe otsaga asi, et ühelt poolt oleks tore, kui nad seda meediat rohkem jälgiks, aga teiselt poolt on nad ju ikkagi veel lapsed, nad ei saa ju jälgida neid saateid huviga, mida meie tahaksime, et nad vaataksid. Mingil määral nad kindlasti võtavad soovitusi vastu, et kui soovitad, et vaadake seda või vaadake teist saadet.“

V 15: „Üldiselt ma ikka soovitan küll, aga vahepeal ikka, kui on mingi põnev teema olnud, siis jah. Näiteks kui jooksis see huvitav saadete sari, Mihhail Govi rääkis Venemaast. Siis me seda arutasime. Paraku oligi nii, et 12.klass ütles, et, issand, meil on täna füüsika kontrolltöö, mis te räägite, me ei vaadanud küll keegi eile õhtul televiisorit.“

V 15: „No lehte, ma näen, on neil aeg- ajalt isegi tunnis kaasas. Aga see pole regulaarne, on harv, on erand. Jah, ajapuuduse taha (*jääb õpilaste ajalehelugemine*). Nad tõesti meie koolis õpivad rohkem, see ei pruugi olla mujal niimoodi.“

V 15: „Samas minu meelest, kui ma praegugi selle 12.klassiga räägin, isegi nemad, kes nad ei tea suurt eriti midagi, isegi nemad ütlevad, kui küsida, et mis te arvate, et millise erakonna häälkandja on Postimees, siis kõik nagu ikka jäävad sinna raha peale pidama. Et see ei olegi nii, et selleks peab mingi erilisel terav silm olema. Ma ütlen, et sellised teraga noored taipavad ära.“

V 16: „Jah, meeldivad küll (*õpilastele meediaga seotud teemad*), eriti 12.klassi ühiskonnaõpetuses ma tegelen, sest ega nad ei loe ju Sirpi.“

V 16: „Oleneb klassist, aga meil on sellised ärksad õpilased, nii et tulevad küll, jah (*aruteluga kaasa*). Muidugi meil on ka klasside vahel erinevusi. Näiteks seesama „Eesti kolm arengumudelit“ teema puhul mitmed õpilased küsisid suisa, et kas nad võivad seda artiklit koju võtta, et tahaks läbi töötada. Huvi tekib.“

V 16: „No aega loomulikult ei ole (*tunnis õpilaste meediakasutusest rääkida*). Aga ühiskonnaõpetuse tund ongi ju niisugune, et kui midagi põletavat on ühiskonnas, siis paraku peab sellega tegelema ja tuleb siis kasvõi õpiku teemat kuidagi kokku suruda või leida mingi lahend.“

V 16: „Me ei ole alati (*õpilastega*) ühel arvamusel, aga ma püüan alati kõik teha, et oma arvamust mitte peale suruda. Tegelikult on küll erinevad.“

V 17: „Miks mitte? Jah, ikka (*meeldivad õpilastele arutelud*).“

V 17: „Jah, oi väga teadlikud (*päevakajalistest teemadest*). Ma arvan, et oleneb vanuseastmest, gümnaasiumiga pole selles suhtes üldse probleemi, aga mõned teavad, ent ei räägi, mõned räägivad rohkem, mõned vähem. Kuidas keegi parasjagu. Klassid on erinevad.“

V 17: „Kui nüüd just spetsiaalselt küsid nende käest, kui on mingi teema ja siis tahaksid nagu teada, et mida sina vaatad või loed (*siis õpilased räägivad*), aga lihtsalt niisama me kindlasti ei vestle. Kui mõni väga elav teema on, nii et see jõuab ka tundi, et mida teie tegite, mida otsustasite, mida valisite. Või noh, muidugi mingid probleemid kajastuvad, aga spetsiaalselt sellest me kindlasti ei räägi, sest aega lihtsalt ei ole.“

V 17: „No näiteks ma olen küsinud enda 9. klassi käest, et kas nad ajalehte loevad, siis tõstab enamus käe, siis küsid, et mida nad loevad ja siis selgub, et nad loevad lisaks anekdootidele uudiseid ja muid asju ka. Et üldiselt nad ikkagi loevad, ehk väiksemad vähem ja suuremad juba rohkem. Ma usun, et Postimeest loeb ikka iga Tartu kooliõpilane. See käib ju enamikul kodus. Kindlasti vaatavad nad ka televiisorit. Ja üldjuhul nad nende põhiliste asjadega on kursis, ma arvan.“

V 17: „Võib-olla mina panen mõnele muule asjale rõhku, millele nemad pole üldse tähelepanu pööranud. Mina loen mingeid teisi asju, mida nemad näiteks ei loe. /.../ Nii et ma ei ole niimoodi mõelnud tõesti, et kui suur erinevus on, selge see, et väiksemad vaatavad pilte ja koomikseid lehest ja suuremad vaatavad juba midagi muud ka. Ja kellel on poliitika huvi, see kindlasti vaatab neid poliitilisi lehekülgi sealt ajalehest või välispoliitikat. Seda ma nüüd ei oska niimoodi öelda, inimesed on ju ikkagi erinevad ja lastel täpselt samamoodi kui täiskasvanutel.“

V 18: „Lapsed tulevad ju ise paljude uudistega tundi ja siis pead ikka ise ka teadma, kust see tuleb, miks ta niisugust infot levitab.“

V 18: „Tegelikult ega väga ei saagi Miksikese materjale kasutada, sest lapsed on sama teadlikud ja neil on see materjal juba kõik käes.“

V 18: „Ma käsitlen seda kui lisamaterjali (*Miksike*), mida saab anda tugevamatele, aga tugevam on juba selline õpilane, kes igale poole oma nina pistab ja niikuinii teab juba kokkuvõttes.“

V 18: „Arutleme, eriti kui mingi kirjandusteosega seoses on teema või on keegi mingi käitumishälbega hakkama saanud, siis kohe. Näiteks mulle väga meeldis just ajalehes olnud artikkel: „Kombekus on moes” ja ma täna kohe peaaegu kõikides klassides viitasin, ma ei ölenud ka, et mis seal täpselt on, ütlesin ainult, et minge ja lugege, mis seal on. Las kõigepealt ikka oma silmaga vaatavad, muidu on jälle nii, et õpetaja jutt ja õpetaja loeb moraali jne.“

V 18: „Õpilased tulevad kaasa küll hästi. Alguses oli niimoodi, et mõningates klassides käib koju ju ajakirjandust ääretult vähe – kui vaid üks või kaks kätt tõuseb ainult püsti, kui ma saan uue klassi, siis esialgne reaktsioon on selline: ei ole lugenud, ei taha teada, ei huvita. Aga kuna ma sellega ikka tunnist tundi peale käin, ma ei tea, kas see on nõrkus või tugevus, nad on neid asju juba ka kuulama hakanud. /.../ Ma olen vaadanud, et mõned lapsed olen isegi lugema saanud, et loeb kaasa ja vaatab ka. Nüüd ma ühes vanemas klassis juba tunnen, et mingi kolmandik klassist vaatab ka juba televisiooni ja nad noogutavad kaasa ja teavad ka asjadest rääkida – õppeaasta alguses ei teadnud nad küll midagi.“

V 18: „See on klassiti hästi erinev (*kas õpilased on päevakajaliste teemadega kursis*). On klasse, kus öeldakse kohe: jah, me teame ka, me oleme ka lugenud ja on klasse, kus ollakse justnagu teises maailmas. Meil on ka see, et meil on süvaõppeklassid ja tavaklassid. Ja süvaõppega klassid, nii, nagu nad on ka ainetes tugevamad, on teadlikumad ka.“

V 18: „See on aga jah nagu see tänapäev, tegelikult on lapsel nagu see hoiak, et õpiku vahel on midagi ebameeldivat, seal on see kohustuslik teema ja on justkui mingi vana aeg. Aga ajalehes on meediauudis, mis on siin ja sel hetkel ja praegu ja minu jaoks ja mina elan selle sees.“

V 18: „See kurb asi on ka küll, et kui ma küsin, et kas te vaatate telerist ka perega koos midagi ja kas te arutate ka seda, mida te vaatate, siis ma ei ole saanud ühtegi jaatavat vastust. Tähendab puudu on selline ühine kokkupuutepind, et ema ja isa ja laps vaataksid samu saateid ja et nad räägiksid sellest, mida nad seal kuulasid või vaatasid või nägid. /.../ Ilmselt see vanem ei tea üldse, mida see laps seal teises toas vaatab ja ei tea ka laps, mis on ka oluline, et mida see ema ja isa seal siis vaatavad. Kuni selleni, et ma olen üheksandal klassil tõesti palunud OPi vaadata, aga mina ei tea, mis samal ajal on mingi teise kanali peal ja siis laps tuleb kooli ja ütleb: ema ei lubanud mul vaadata. /.../ Aga kindlasti on tõsi see, et ühist vaatamist ja ühiseid huvipunkte ei ole, isegi kõige igapäevasema uudise arutelu ei ole.“

V 18: „Aga tekib küsimus, et äkki enamikus kodudes see käibki nii, et võib-olla sealt ei otsitagi nii väga seda informatiivset poolt, vaid lihtsalt ollaksegi teleka taga. Tegelikult ma ka laste käest kuulen, et minnakse koju, pannakse telekas mängima ja ta mängib kuni magamaminekuni. Ja kui küsida: mida sa vaatad? – siis ta kehitab õlgu ja tal ei olegi nagu midagi konkreetset, mida ta vaadata tahab.“

V 18: „Ma saan täitsa aru, et praegu lastel ka ei käi (ajakirju kodus) ja ega nad väga ei kipu sinna lugemissaali ka minema neid ajalehti ja ajakirju lugema. Ma oma lapsepõlvest ei mäleta, et ma oleks nii palju telerit vaadanud.“

V 18: „Ikka varem loeti rohkem – praegu võib ka tulla ette, et üheksandas klassi pole ka Pipi Pikksukka lugenud või pole Kevadet lugenud keegi.“

V 18: „Ja telekas on tegelikult see seltskonna liige, kes üldse millekski ei kohusta. Ja kui pannakse see telekas kinni, siis ei osata omavahel enam üldse millestki rääkida.“

V 19: „Väiksemate puhul on see hea, et nad ei viitsi tegelikult otsida (*ülesandeid Miksikesest*).“

V 19: „Mul on peaaegu kõik sellised klassid, et keegi ei tea ise midagi. Kui ma tükk aega urgitsen, siis ma paarist klassist saan midagi: ma kuulsin jah, ma olen, jah, näinud. Paljudes klassides on aga selline meelsus, et kas sa loed või? - see on nagu häbiasi. Mul on lapsed mõnikord isegi peale tundi tulnud ütleva, et ma lugesin või kus sellest juttu oli. Aga klassi ees ta nagu ei räägi sellest. Nagu häbeneb, et mis ma siis nüüd olen selline, kes loeb, kui teised ei loe. Sellist üldist lugemist, kus teatakse ja ollakse kursis - minul sellist klassi ei ole.“

V 19: „Näiteks kasvõi Iraak- nad võtavad kusagilt mingi lause, ja hakkavad lihtsalt lahmima, olgu see siis Bin Laden või keegi muu, et nad lahmivad ilma tegelikult päris tausta ja sisu teadmata. Mõtlemata, mis seal siis tegelikult on. Vahel, kui tuli ka jutuks usuküsimus, siis tegelikult nad ei tea mitte midagi. Lihtsalt selline: „terrorism, pauk” - hästi pinnapealne suhtumine, ilma mingisuguse seletuse või uudise taustata.“

V 19: „Jah, see on täitsa nagu selge (*et õpilased tõlgendavad erinevalt*). Tegelikult ma seda nagu kõrvale ei lükka, et pigem väga hea, see on sinu nägemus, räägi ära ja siis ma räägin, kuidas mina seda lugesin. Nad loevad (kui ma olen paar korda palunud lugeda) näiteks nii, et kui on terve artikkel, siis nad võtavad sealt välja minu jaoks täiesti teisejärgulisi asju, mis oli paari lausega öeldud ja temale tundub, et see oli artikli põhisisu. Nemad otsivad ilmselt siiski midagi muud kui otsin mina, nad ei saa aru, miks mina just selle teksti just selle teema materjali juurde võtsin. Või räägivad hoopis mingist muust asjast, mis nende arvates oli seal oluline.“

V 19: „Näiteks kui oli teema: „Igavus viib tänavale”, teemaks, et minna huviringidesse ja tutvustati erinevaid Tartu huviringe ja noortekeskusi, siis tegelikult nemad hakkasid seal rääkima sellest, et nemad lugesid välja, et kui palju on narkomaane toodud sinna ringi. Ja

nende jaoks jäi artiklist selline mulje: kuidas ma lähen sinna, ma saan selle narkomaaniga kokku ja see teema läks nende jaoks täitsa rappa. Ja siis ma pidin selgitama, et see noortekeskus pole mitte narkomaanide kooskäimise koht, vaid see koht on loodud selleks, et teist ei saaks narkomaane – et selleks minge noortekeskusesse. Nemad võtsid hästi ühe seisukoha, et sinna lähevad probleemsed noored – et kes kuidagi muidu ei saa, see on noortekeskuses. Jah, nad kindlasti näevad teistmoodi kõike, kogu nende maailm on teistmoodi.“

V 19: „Kirjutava suhtes nad lähevad ikka ka väga elevile, kui ise ei osta või ei jaksa osta, aga kui kellelgi kuhugi jääb vedelema Kroonika, siis selle vastu on neil huvi küll.“

V 20: „No tahavad ikka (*tunnis arutleda*), nad tulevad iga vestlusteemaga väga hästi kaasa.“

V 20: „Kuidas keegi. See oleneb perekonnast, lapsevanematest, suhetest (*õpilaste teadlikkus päevakajalistest teemadest*). Kui palju üldse lapsevanematel on aega lapsega vestelda ja mis teemadel nad räägivad. Kes on sellised ärksamad perekonnad ikka, nemad ikka teavad.“

V 20: „Raadiost nad ei räägi, peamiselt on teemaks ikka arvutimängud. Mul on praegu 2.klass ja televiisorist vaatavad nad ikka omaealistele mõeldud asju- lastesaated, action-filmid meeldivad neile. Kellel on satelliitkanalid, neile meeldivad ka ikka loodussaateid.“

V 20: „Klass, kellele andsin emakeelt, oli tõeliselt tubli, enamus lapsi olid nelja-viielised, nad olid väga varmad kaasa tulema ja kaasa lööma igasuguste ettevõtmistega. Nad uurisid hästi palju, teema võis kätte anda, neil tulid kohe ideed.“

V 20: „Ei ma ei arvagi üldse, et see ühtima peaks (*õpilaste ja minu arvamus*). Minu arvates on see hea, kui nad omavahel arutlema hakkavad, loovad seal omaette arutelu ja vaidluse. Loomulikult peab õpetaja sealt mingi kokkuvõtte lõpuks tegema, aga see ei pea olema mingi pealesurutud kokkuvõte. Kui nad on saanud normaalse kasvatuse koolist ja kodust, kui vanematel on ikkagi enam-vähem õiged väljavaated ja prioriteedid elule, siis on ka lastel õiged suundumused. Arvamused olid küll väga vastakad, aga ei saa öelda, et miski oleks väga vale olnud. Kõik oli argumenteeritud ja põhjendatud.“

Lisa 11

Süvaintervjuude tulemused: meediamaterjalide kasutamine tunnis

V 1: „Kui andsin 4. ja 5. klassile eesti keelt, siis rohkem, sest seal on kohe ajakirjanduse teema.“

V 1: „Lasen ikka lastel (*artikleid ja ajalehti*) otsida.“

V 1: „On (*abi*). Postimehe vahel on huvitavad artiklid- nt puhhi kohta- autoritest, potteri kohta.“

V 1: „Saan teha sealt töölehti, neid saan kasutada oma tundides. Põhiliselt meeldib mulle kõige rohkem Miksike.“

V 1: „Loen läbi, kasutan pildimaterjali kõige rohkem, toon enda jaoks erilised ja väärtuslikumad kohad välja, kleebin tugevamale alusele ja panen kile sisse, et ka teised saaks seda kunagi kasutada.“

V 1: „Kui teemaga läheb artikli sisu kokku, siis loomulikult sobib hästi. Nt Potteri kohta oli ilus suur ja põnev artikkel- piltidega koos, see sobis väga hästi.“

V 1: „Kui on hea ja haakuv teema, millel on hea pildimaterjal, siis muidugi kasutan. Nt oli koerteteema parasjagu ja avaldati artikkel koos rikkaliku pildimaterjaliga erinevates koeratõugudes, siis oli kohe hea võtta ja kasutada.“

V 1: „Olen tähelepanu juhtinud, et Õhtulehe pealkirju ei tasu alati uskuda- kui artikkel läbi lugeda, siis on mulje teemast hoopis teistsugune.“

V 2: „Võib-olla nii palju, kui ilmub ajalehtedes võistlustöid. /.../ Kui on välja kuulutatud konkursse või võistlusi, siis nendega ma ikka tegelen.“

V 2: „Ma arvan, et on (*abi*). Äge on, see on mõnus, kui on mingi võistlus. /.../ Sellest tekib püüdlikkus.“

V 2: „Ma olen tegelikult ainult Kumakest kasutanudki.“

V 2: „Ma mõnda asja soovitasin vaadata, aga kuna praegu on koolis ka juba igasugused videod, siis ei pea õpilasi suunama teleka taha.“

V 2: „Põhiliselt kasutad hästi palju Miksikest ja Koolielu lehte, veel keelekümblust. Mulle meeldib kokku miksida ja otsida erinevaid asju.“

V 3: „Tundides ka ikka kindlasti, kui on mingi päevakajaline probleem, mis huvitab ka lapsi, siis tuleb tunniteema siiski hetkeks kõrvale jätta ja läbi arutada vajalik probleem.“

V 3: „Ka artikleid kindlasti. Kindlasti muudan selle arusaadavamaks, lastepärasemaks. Nt 1.klassis kasutan loodusajakirju loodusõpetuse tunnis. Väga head pildimaterjali saab ajakirjadest.“

V 3: „5.klassis on ka erinevate riikide teemad, võtan välja artikleid, mida meil inglise keeles on isegi koolis olemas ja internetist saab- kes on riigi eesotsas jne.“

V 3: „Tegelikult kõik on olulised. Igasugused dokumentaalsarjad on ka tähtsad- nt kui näen telekavast, et on midagi huvitavat tulemas, siis soovitan lastele.“

V 3: „Arvamuslood, kommentaarid kindlasti. Need arutame ka läbi, igaühel on ju oma arvamus.“

V 3: „ Kui on väga põnev teema, siis tuleb tund kõrvale jätta ja kasvõi kõrvaline teema võtta tundi sisse, kui aga nt läheb teemaga kokku, nt. valimised. Kui ise oled huvitatud, siis saab alati õpilasi ka suunata.“

V 4: „Saab kindlasti palju tuua. Kirjandite kirjutamisel gümnaasiumis on vajalik õpetajal päevakorralise eluga pidevalt kursis olla. Kasvõi see viimane valitsuskriis, mille me arutasime 11.klassiga põhjalikult läbi. /.../ Kui tähelepanu pöörata, siis nad hakkavad huvi tundma ja uurima. Nii mõnigi on tänu minule hakanud lugema ajakirja “Teater. Muusika. Kino”. Või Vikerkaart.“

V 4: „Tundi tuleb valdavalt ühiskonnapoliitika, antud aja probleemid. Peale selle ka kirjanduslikud, teater, maailm- nt arutelu praegu teatrite teemal. /.../ Kui ikkagi jutt on Tšehhovist ja kirjutatud on “Onu Vanja” põhjalik analüüs, on seda väga hea kohe tundi tuua (Teater. Muusika. Kino). Siis võtan ajakirja kaasa ja palun lugeda- see on ju mulle abiks, kui artiklid on olemas.“

V 4: „Kõike annab (*tundi üle tuua*). Kui ainult aega on. Aga kirjandi kirjutamiseks on vaja lastele näidata, kust on võimalik materjali saada. Sellepärast alati ei saa kohe kirjandit kirjutada, vaid peab laskma õpilastel end teemaga kurssi viia. Õpetajana olen jätnud välja informatiivse rolli- tänapäeval on nii palju infokanaleid, kust saab informatsiooni kätte, ma ei pea selle ümberjutustamise ega teksti tsiteerimise peale enam tunni aega raiskama. Seetõttu gümnaasiumis ma vaid viitan lektüürile.“

V 4: „Ja tihti peabki ju õppima kas arvustust või artiklit- siis nad võtavad kas kodust kaasa või leiavad neile koolist midagi, millega tööd teha. Kui jutt käib konkreetsest artiklist, siis ma kõigepealt töötan ise läbi, siis töötame koos nendega läbi, siis leiavad nad ka vastavad rubriigid. Põhiliselt on see töö ajakirjandusega 7-9 klassis. Seal õppime mõisteid arvustus, artikkel, uurimus, uudis. /.../ Samal ajal me ka vaatame põhikoolis filmi ja analüüsime, siis toimub ka arvustus- mis te ütlete.“

V 4: „Jah, kõik tuleb sisse. Samas on ka väga hea see, et põhikooli programmis on sees ka uudis, artikkel, intervjuud ja reportaazid, need on ju kõik see. Eriti meeldivad

intervjuud ja reportaazid. Kahtlemata hakkab seal siduma tekstiõpetust ka keelega, sest siis saame arvustada ka ajakirjanduse keelekasutust.“

V 4: „Saab ka õpetaja kasutada väga erinevaid meetodeid. Nt rühmatööd ja kõike muud niisugust, millega saab teha tunni huvitavaks. Tavaliselt teen ma mingid suunavad küsitlused rühmatööks, kus nad peavad teatud tekstiga töötama. Esimene tutvumine 5.klassis algab sellega, et ta võtab ajalehe ette ja hakkab rubriike vaatama, millest on ajaleht kokku pandud. Sageli me ka võrdleme raadio ja televisioonikavaga, sealt tulevad ajakava paigutuses ja paljudes asjades päris absurdseid asju välja- nad oskavad selles vanuses juba väga hästi arvustada.“

V 5: „Kui meil programmis on uudiste kirjutamine ja reklaam ja ajalehe tegemine, siis tuleb väga palju ajalehti kasutada. Olen ise tundi kaasa toonud ka väga palju ajalehti tundi, et nad analüüsiks artikleid. Isegi vigu otsime artiklitest, sest praegu on ajakirjandusest väga palju vigu. Siis vaatame, kuidas uudiseid avaldatakse, ka sellist ajalehe väliskülge. Meil endal on ka vaja näiteks ajaleht teha. Ka selliseid päevakohaseid materjale, mis on hetkel olulised riigis.“

V 5: „On küll jah (*meediast igapäevatoos abi*).“

V 5: „No lisamaterjali saab ka, praegu hetkel ei meenu, aga ajakirjanduses on täiesti lisamaterjali olemas.“

V 5: „Kommentaariid ka ühe või teise asja kohta oleme läbi vaadanud. Et mis nemad arvaksid ja mis on ajalehes kirjas. Postimehes on olemas ju arvamuste lehekülg olemas. Seda oleme vaadanud. Siis uudiseid ka.“

V 5: „No ikka kodus peaks läbi vaatama (*tundi toodava materjali*). Niisama ette valmistamata ei saa ju tundi tulla. Siis võib juba ette arvata, mida laps selle peale kostab ja ise enda jaoks ka küsimused valmis teha.“

V 5: „(*Materjali valik*) sõltub momendi vajadusest. Igat moodi on olnud. Konkreetne teema küll, aga autorid eriti pole eelistanud. Kõik, mis on programmiga seotud.“

V 5: „Me teeme tunnis rühmatööd. Rühmas saavad nad arutleda. Oleme teinud niimoodi, et iga rühm on teinud oma arvamusepaneku. Rühmatöö puhul õpib ka see veidi rumalam laps targemate käest rühmas veidi. Saab ka vahel sõna sekka öelda.“

V 6: „Eks tast (*meediast*) abi ikka on. Sest on vaja kursis olla ka tundides meedias kajastatuga. Konkreetne abi – nt 8.klassiga me teeme praegu ajalehte. Õppekavas on materjale ette nähtud läbi võtta, aga et kinnistada teadmisi, on reaalne väljund- ajaleht väga hea juhend, õpivad paremini.“

V 6: „Viin konkreetselt tundi. /.../ Siis on hea konkreetselt selle lehe järgi tööd teha- et igahel on oma leht laual- siis arutamegi erinevaid teemasid.“

V 6: „Teinekord, kui ma rohkem (*interneti*)adresse tean- tavaliselt ma siiski tean vähem- siis ma olen öelnud, et otsige sealt ja sealt.“

V 6: „Töötan (*materjali*) vaid iseenda jaoks läbi ja viin tundi- ma pole selle tekstiga midagi püüdnud teha, kui just pole mingit erilist ülesannet, mida peaks sellega tegema.“

V 6: „Ei oska öelda eelistuste kohta (*materjali valikul*). Alati on tegelikult nii, et teema on seotud mingi kindla õppeülesandega- siis ma vaatan sisu ja autorit. Väga palju kasutan igasugustest ajalehtedest esseesid ja arvustusi, kriitikat.“

V 7: „Kui meil on kirjandi teemad ja need puutuvad igapäevaeluga kokku, /.../ siis isegi politseisaatest on kasu.“

V 7: „Olen internetist võtnud kontrolltöid eelmisel aastal. Aga olen otsinud ajalehest poolitamisvigu.“

V 7: „Kui tunnis sellest juttu tuleb, kui tunniteemaga kokku läheb ja siis peab jälgima, kas ja kui palju tunni temast kõrvale läheb või teema juurde tagasi tuleb.“

V 8: „Ma toon meediat tundi siis, kui mulle on midagi eriliselt kõrva hakanud. Näiteks kui käsitlesime antiikkirjandust, selle müüte ja rääkisime Trooja hobusest ja Odüsseusest siis oli just ajakirjanduses Andrus Kivirähk toonud näite, et Rahvaliit on justkui trooja hobune, kelle Odüsseus ehk Villu Reiljan on valitsusse nikerdanud.“

V 8: „Pigem on nii, et kui ma õhtul kodus lehte loen- siis mõtlen, et ahhaa- seda ma saan tunnis homme või ülehommega ära kasutada- see on jah üldiselt siiski planeeritud, mitte spontaanselt. /.../ Ma olen näiteks kasutanud ainetiku kirjandi puhul alustekstina ajakirjanduses avaldatud intervjuusid, siis olen ma enne küll sobivamad kohad välja valinud ja tükkideks võtnud ja teinud siis õpilastele abimaterjali- käsilehe.“

V 9: „Meediaõpetus on üks programmi osa. Igas klassis, näiteks gümnaasiumis on ta tsükklitena, teistes klassides on ta lõigetena sees: kirjutame artiklit, kirjutame uudist, loeme lehte- mida iganes. Gümnaasiumis on ta /.../ lausa sellena, et kuidas suhelda ajakirjandusega, millal tohib, kuidas ei tohi vastata ajakirjanikele. Ka sel tasemel, et võtame lehe tundi kaasa ja otsime, mida sealt leida võib.“

V 9: „Aga teiselt poolt jällegi- kirjandiga on nii, et: selles ajalehes oli see hea artikkel, lugege läbi ja räägime sellest. Või et kirjutage välja tsitaate, neid saab kasutada.“

V 9: „Muidugi kooli põhiastmes on ju ka olnud – ei saa küll öelda, et regulaarselt, aga on olnud nii, et vat selleks tunniks võtke leht kaasa, vaatame, mis seal on. Lisaks sellele on mul jäänud alles meediakoolitusest niisugune õppe-ajaleht. /.../ Seal on mingi artikkel, kust siis nool näitab: vat see siin on uudis, uudise tunnus ja kõrval kohe uudis ka. Seda pakki ma kasutan ka, aga sellega on see häda, et kui ma olen juba ühes klassis selle ära teinud, järgmisel aastal ma vajaksin jälle, aga vat sedasama ma ei saa ju enam kasutada.“

V 9: „Mingit materjali on ka antud. Aga ei arvestata sellega, et see ju ammendub, ja kui ma pean võtma teemat klassist klassi, nii nagu õppekava on, et süvendatult. /.../ Muidugi mul on olemas mapid, kus on mul väljalõikeid. /.../ Ja siis on mul seal väljalõiked, mis ma igapäevale välja jagan.“

V 9: „Ei igapäevaselt ma küll ei julge öelda, et (*meediast*) oleks abi. /.../ Abi on ikka siis, kui abi on vaja, siis ma otsin seda, mida vaja. Ma ei arvagi, et peaks iga päev abi olema.“

V 9: „Jah, seda küll (*kasutan erinevaid zhanre*). Seda teeme tavaliselt kas rühmatöona vmt.“

V 9: „Kui ma tegin neid lõikeid, siis ma mõtlesin, et küll on hea, mul on nüüd valmis, aga järgmisel korral on mul juba hoopis uus mõte ja tegelikult ega ma neid lõikeid naljalt kahte korda ei kasuta- vahel küll paralleel-klassides, aga järgmisel korral on mul juba uus mõte, mida teha.“

V 9: (*Materjali valikul eelistan*) „Ei autorit kindlasti mitte. Aga väljaande eelistuse puhul on oluline, et mul on kodus hunnik Postimehi, siis selge, et ma lõigun neid sealt. Samas on olnud ka nii, et mul on vaja olnud mingit kindlat teemat - ütleme, et mul on mingi kirjandusteema, ja siis ma otsin mujalt.“

V 9: „Kui ma tean, et ma temalt saan konkreetse teema kohta tasemel asja, siis ma ei hakka kusagilt mujalt otsima. /.../ Aga samal ajal võib olla ka nii, et see teema mind huvitab, loen läbi, sobib ja pärast võin ma selle autori unustada. Aga kui ma pean valima, siis ma valin tuntud nimede järgi ja kusjuures eelistan tõesti Önnepalu, Veidemanni, Unti. /.../ Reeglina siis kas eakaaslased või need, keda ma ise ka juba prominendina tunnustan. Noortest Kivirähk ka, kui ta on midagi kirjutanud. Ent noortest ei saa ma öelda, et mul on eelistust, ma mitte mingil juhul ei tõrju neid, aga siis ma vaatan, mis seal on. Kas sobib või mitte. /.../ Ja kui ühel teemal on mitu autorit, siis ma tean, kellele ma võin kindel olla.“

V 9: „Sellist nippi teen ma ka, et ma vaatan saatekava varem läbi ja kui ma leian midagi ja kui mul on meeles, siis ma ütlen, et seda nüüd vaadake. Kas see on siis seotud programmiga või kui ma olen otsustanud tunni teema, siis ütlen neile, et vaadake see saade nüüd ära ja siis pärast võtan tunnis teatud probleemi sinna peale.“

V 9: „Näiteks 8.klassil on õppeplaanis tulemas kohe Agatha Christie tund arvutiklassis internetiga, teemaks on ise info leidmine.“

V 9: „Ja seda pealkirjade jälgimist õpetan ka lastele.“

V 10: „Kui ma olen telerist mööda kõndinud või sealt midagi noppinud või on meelde jäänud, siis ma väga tihti toon ükskõik missugusesse klassi mõne teema. See võib olla täiesti suvaliselt äkki kokku minna mingi asjaga, mida me parajasti teeme- et kas keegi vaatas, seal oli selline probleem – ja juba tulebki. /.../ Või näiteks, et keegi luges eilset Postimeest.“

V 10: „Soovitan, et kui mingi kõitev pilt on, et ikka vaadata ka veidi lähemalt, mis seal täpsemalt kirjas on ka. /.../ Ja siis arutame, mis mulje jäi ja kuidas nad arvasid ja millised asjad seal olid, kuidas nad sellest aru said. Et kuidas ehk kodus kommenteeriti, millise mulje nemad nt mingist klipist said ja kes siis üldse midagi ei jaga, siis neile seletan selle asja ära. Ega ma ei tõmba neid vestlema tavalisele teemale, mida ei märka, vaid just selline nõks peab asjal olema, millest saaks paisutada mingisugust huvitavamat asja.“

V 10: „Soovitavalt aga proovisin teha- et minge ja vaadake (*internetist infot*), tagasisidet polnud, ma ei tea, kas keegi üldse vaatas midagi, kokkuvõttes ma ikkagi ise nämmasin selle asja neile ette.“

V 10: „Ikka on (*meediast abi*).

V 10: „Ma ei oska praegu öelda ühtegi eelistatavat autorit ega ajakirja, sest ma pole nii otsinud. Ajalehtedest küll jah. See on lihtsam, kättesaadavam, selle saan kohe õpetajate toast, kui sinna lähen. Kindlasti Postimees sel juhul, aga olen võtnud ka näiteks ja võrdluseks Õhtulehte ja Päevalehte.“

V 10: „Mõtlen läbi enda jaoks, aga mingit töötlust ei tee.“

V 10: „Selline harjutus oli seal, et oli lindistatud raadioinimesi ja parasiitsõnu välja toodud ja küsisin, et mis te siis nüüd ütlete, et kas see ongi siis see tore ja normaalne, et keerad raadio lahti ja kuuled sellist lollust?“

V 11: „On ikka (*meediast abi*). Seda enam, et aine tingib selle. Mõni tund on lausa meediat puudutav, kus analüüsime uudiseid, artikleid, koostame intervjuusid ja loeme keelealasel analüüsid ajalehti.“

V 11: „Võtan näitmaterjalina kaasa ja lasen lastel ise lugeda. Vahetult enne olen kodus enda jaoks selle lahti lugenud ja mõtestanud. /.../ Lastele oli juba omaette hasart ise ajalehti kaasa tuua, ise neid otsida ning pärast selgitada, miks ta just selle artikli valis.“

V 11: „Kirjandustundides kasutan eelkõige arvustust- mida on teised arvanud konkreetselt mingi teose kohta. Siis ma lasen neil ise lugeda ja olen paljundanud, et nad saaks ise lugeda. Et näidata, kuidas mingi arvamus üldse tekib. Kuidas kirjanduskriitikud asja näevad. Ja siis katsume ise öelda oma sõna sekka: et kas sulle meeldis see, mida sina sellest arvad ja kas oled sellega nõus. Arvamuste lugemine ja jagamine on valdav. Esmalt eelistan teemat, seejärel väljaannet ses mõttes, et kus on parasjagu vastavat vajalikku artiklit ilmunud, autor omab minimaalset tähtsust.“

V 11: „Jah, olen alati ise olnud seda meelt, et õpetaja võiks olla loovam. Kuna aga meil on suhteliselt rangelt paigas tundide, ainekavade, õppekavade planeerimine ja mingeid kõrvalekaldeid pole eriti lubatud. /.../ Ma ei saa ette näha uudiseid ja päevakajalist teemat. Mulle meeldiks ka see, kui päevakajalisuse kajastamine oleks ka käsitletav.“

V 12: „Miksikesest toodud asjad muidugi. Ja saadetest räägime ka tihti ja kogu aeg. Räägime ka ajakirjades, soovitan lugeda lasteajakirju, toon tundi ja tutvustan.“

V 12: „Väga spetsiaalselt ei eelista ja ei too (*erinevaid zhanre tundi*). /.../ Aga kui lapsed ise räägivad uudistest, siis püüame lahata, et nt miks õnnetus juhtus- mida sina saad teha et ei juhtuks jne. Aga tunni tööplaan on nii tihe, et lobisemisele ei jäägi palju aega.“

V 13: „Varem nagu rohkem sai kokku puutuda- kui ma muusikat andsin. Sest muusikute kohta ilmus päris palju artikleid ja kui oli kuulsate muusikute kohta vaja õppida, siis ikka leidus artikleid huvitavaid. Aga käsitöö kohta ilmub küll hirmvähe midagi. Erialaselt ma jah lapsi suunata ei saa, pole kuhu suunata.“

V 13: „Vahel tõin artikli kooli ja lasin neil lugeda, vahel ütlesin, et lugege kodus sel konkreetsel teemal.“

V 13: „No eks neid (*zhanre*) oli igasuguseid, see, mis parajasti käes oli, seda ma püüdsin ikkagi ära kasutada ja mingil moel ka tunni teemaga siduda. Ei saa ju tunni teemast mööda minna.“

V 13: (*Konkreetses autorit ega väljaannet ei eelista*) „Ei, seda mitte. Tol ajal oli muidugi väga hea leht ju Sirp ja Vasar ja hiljem tuli Kultuurileht, sealt sai ikka palju artikleid ja informatiivset materjali. Sest Postimees käib igaühel kodus, seda niikuinii loetakse, et ka teisi väljaandeid ilmub ja ka neid loetakse, seda oli oluline rääkida.“

V 14: „Ma arvan, et seda ma toon rohkem gümnaasiumisse teinekord mingite päevakajaliste teemadena, küsides gümnaasiumiõpilaste arvamust ühest või teisest asjast, olen kasutanud Postimehes ilmunud esseesid. Oleme neid lugenud, et vaadata ka seda essee kirjutamist, et millest ja kuidas. /.../ Põhikoolis on tegelikult uudise kirjutamine, intervjuu, reportaaz on ka juba sees, st nad on pidanud otsima mitte ainult lehest, vaid ka intervjuudest on nad pidanud otsima teoste ja autorite kohta. Ka teatriarvustused lähevad kindlasti sinna alla, filmikriitika ka kindlasti. Aga see pole väga teadlik kasutamine.“

V 14: „Aga ettevalmistuseks on Hiisjärve õpik suurepärane: seal on nii uudise kirjutamine kui ka tööjuhend olemas, et mida teha, kuidas teha ja õpilased otsivad juurde pigem juba ise. Mõnikord ma ka suunan, aga minu ettevalmistus- et nüüd saab juba 20 aastat ülikoolist- ei ole selles valdkonnas hea. /.../ Vajan väga täiendust ses osas.“

V 14: „Minu isiku puhul on see pigem ettearvatu, sest kui ma leian midagi, mis ma olen lugenud (väljaannetest ma ilmselt eelistan Postimees ja Eesti Ekspressi) või siis seesama Pealtnägija, sest ma lihtsalt vaatan neid. /.../ Ja kui ma näen, et see miski teema on tohutult huvitav, siis ilmselt annab ka seda tunni teemadega siduda.“

V 14: „Näiteks ka filmi vaatamisel lugesin just Eesti Ekspressist “Sõrmuste isanda” ja selle autori kohta ja plagiaadi teema kohta ja see tundub päevakajaline. Kuna ta on praegu ka uus, siis ma arvan, et ma räägin sellest. Aga kui on mingi väga konkreetne teema või intervjuu, siis ma ikkagi otsin vajalikku materjali.“

V 15: „12.klassil oli selline ülesanne, et igaüks pidi tutvustama ühte ajakirja.“

V 15: „Tähendab, teistesse tundidesse peale meedia, kui meil on eesti keel ja kirjandus, siis ei (*too meediamaterjale tundi*). Õppeprogramm on selline, et sul ei ole aega rääkida sellest, mis sa oled lehest lugenud, raadiost kuulnud või telerist näinud.“

V 15: „Näiteks kui hakkasid peale need Happy Hour ja Koosolek ja kui need tulid ja need olid tõesti väga erutav teema, siis me neid puudutasime ka teistes tundides. Aga praegu, kui see on stabiliseerunud, siis ei. Üldiselt meedia jääb päris tavalisest ainetunnist kõrvale.“

V 15: „No esiteks, kuna see tund on tavaliselt kahe tunni peale pandud, siis ei anna eriti lisamaterjali tuua, see, mis seal õpikus on, see ka käsitlemist leiab.“

V 15: „Meie koolis on küll laste õppepäev nii üle paisutatud. /.../ Ma lihtsalt ei näe võimalust seda ühte tundi meediat veel kõikidele juurde panna. Ausalt ei näe. Kui ta on tõesti läbiva õppeainena eesti keeles ja kirjanduses ja ühiskonnaõpetuses natukene, siis... . Minu meelest peaks meediaõpetuse ülesanne olema selline, et esiteks nad loeksid neid ajakirju kriitiliselt ja ajalehti – et kõik, mis seal ajalehes kirjas on, ei ole alati absoluutselt 100% tõde olgu see ajakirjandussüsteem meil nii demokraatlik, kui on. Ja teiseks, et nad oskaksid ise meediaga suhelda.“

V 15: „Mingil määral nad kindlasti võtavad soovitusi vastu, et kui soovivad, et vaadake seda või vaadake teist saadet, aga siis... /.../ Üldiselt ma ikka soovitan küll, aga vahepeal ikka, kui on mingi põnev teema olnud, siis jah. Näiteks kui jooksis see huvitav saadete sari- Mihhail Govi rääkis Venemaast. Siis me seda arutasime.“

V 16: „Kui ma tahan viia tundi mingit artiklit, siis ma paljundan seda, siis ta võtab vähe ruumi ja seda on parem kasutada. Näiteks minu arvates on Sirbis väga häid artikleid: eriti 2., 3., 4. leheküljel.“

V 16: „Tavaliselt kasutan erinevaid meetmeid- annan artikli kätte ja kas me siis loeme osade kaupa või on ka teine meetod, mis mulle meeldib: see ennustamisjuhise- näiteks ma töötan selle artikli läbi, kirjutan selle artikli kohta mingi 5-7 küsimust inimlikel teemadel ja õpilane siis vastab, kas ta on selle väitega nõus või mitte. Ja siis, kui ta selle tabeli ära täidab, siis ma annan talle selle artikli kätte ja ta vaatab, mida artikli autor on sama asja kohta öelnud ja siis ta vaatab, kas tema arvamus läheb artikli autoriga kokku või mitte ja miks. See on ka huvitav võimalus töötada. Kui öelda, et lugege läbi, see on nagu igav.“

V 16: „Vaatan ikkagi, mis on huvitavad teemad. Sest olen võtnud mujalt ajalehtedest ka, aga Sirp esiteks selle pärast, et keegi ei loe seda nii väga ja lisaks on seal sellised huvitavad probleemartiklid, mis on küll võib-olla natuke pikem kui tavaliselt, aga kui vastavat metoodikat kasutada, siis on päris huvitav teha seda.“

V 16: „Mis ma nüüd tahan järgmisel nädalal teha- see on küll vana asi, aga ühiskondlikku lepinut- sellega tahaks nüüd tööd teha. Sellega ilmselt läheb kaks tundi ära- ma paljundan selle lepingu neile ette, et nad loevad lõigud läbi ja märgivad sinna juurde, missugune ühiskondliku lepingu lõik missuguse ühiskonna grupi huvisid esindab. Ja siis mul on välja otsitud sellest ajast, kui ta oktoobri lõpul ilmus, ajaleheartiklid ja lõigud Postimehest, et mis erinevad erinevad erakonnad arvasid.“

V 16: „Ka see (*on lisaks teemale kokkulangevusele ja huvitavusele materjali valikul oluline*), mis nagu programmis on või mida peaks käsitlema. See, et anda lisamaterjali ja mul on sellised kogemused olnud, et just Sirbi puhul tekib huvi, et kust seda lehte saab.“

V 16: „Näiteks viimane suurem arutelu, mis meil oli, oli see õpetajate streigi eelne vestlus. Et miks siis ikkagi on ja siis ma andsin ka lausa ülesande, et nad vaataksid, kuidas meedia kajastab. /.../ Ja mul oli parasjagu teema: tsiviilkultuur, tolerant ja arusaamine. Seal saab palju kasutada näidetena ja see oli tohutult hea, et mul just see teema käsil oli. Siis ma tõin kohe näite streigist ja sellest, et kuidas siis meedia kajastas.“

V 16: „Ma varem tegin ka 9.klassis ühiskonnaõpetuses sellist tööd, et näiteks andsin mingile grupile ülesande, et üks vaatas näiteks nädala jooksul Postimehest, et mida karikatuur kujutab ja mida juhtkiri käsitleb ja kas karikatuur ja juhtkiri lähevad kokku ja siis mingi grupp vaatas Postimehe esilehte, et mis on see ajakirjandusfoto ja mis on siis selle juhtartikkel selle all. Ja siis andsin ka ülesande, et vaadake kasvõi ajaleheputkadest selle SIÕhtulehtede esikülgi, et mis uudised mingi meediaväljaanne tõstab nagu esile.“

V 17: „No siis ikka, kui ma leian huvitavaid artikleid raamatute ja kirjanike kohta. /.../ Ja siis võtan sealt artikleid ja kasutan, jah, tunnis. Suhteliselt palju ikkagi. Või vähemalt annan õpilastele viite. Paljundan ja anna õpilastele kätte ja arutlen, kui on mõni väga hea teema.“

V 17: „Eelistan artikli sisu ja teemat. Kindlasti mitte autorit, sest autorid on väga erinevad ju. Aga eelistan teemat, mis võiks esiteks olema huvipakkuv õpilastele, et nad sellest aru saavad.“

V 17: „Ja enamasti ma kasutan meediat ka sellisel juhul, et loen ise tõesti läbi ja siis tunnis kasutan seda materjali, mitte ei anna nendele lugeda. Aga mõnikord on mõni artikkel või essee näiteks väga hea, mida ma saan kasutada kui õppematerjali, et nad saaks lugeda ja mõelda ja kaasa rääkida. Näiteks Eesti Ekspressi Areeni esseed kõik mis seal ees on, need on mul välja lõigatud ja kasutan neid tunnis ja arutlen, sest need meenutavad juba kirjandit ju – ja need aitavad 12.klassi riigieksami kirjutamisel. Siis ma nagu pole eelistanud mingeid autoreid, vaid pigem teemad, vaatenurgad ja mida huvitavat on autor öelnud näiteks antud teema kohta.“

V 17: „Olen teinud sellist tööd, et igaüks saab ühe essee, loeb läbi ja ütleb näiteks huvitava mõtte või intriigeriva asja, mis talle sealt tekstist silma jäi, mida see autor siis ütleb. Aga nüüd on mul küll plaanis üks väga huvitav Maalehe artikkel, mis jutustas

eestlastest ja ilmus veel vana aasta väljaannetes; paljundada kõigile ette, et nad siis saaksid arutada ja mõelda, sest miskipärast eestlastest tahavad õpilased vähe kirjutada.“

V 18: „Mina toon meediat häbematult palju tundi. Kui ma ikka hommikul sealt Terevisiooni tagant tulen ja olen ikka midagi kuulnud, siis ikka kohe tuleb tundi kaasa või kui ma olen juba hommikul jõudnud ajalehte lapata, siis tuleb see kohe. Ja ausalt öeldes süda ka ei valuta, kui mul jääb sealt õpikust midagi võtmata sel juhul, see info tuleb ikkagi edastada.“

V 18: „See valik toimub siiski päevakajalisuse põhjal. Kuna ma ise regulaarselt loen ikkagi ainult Postimeest, siis need näited tulevad ka ikka Postimehest ja sinna ma neid suunan ka ikka.“

V 19: „Just nõrgemate õpilaste puhul haakub see meediakajastus ka tema enda eluga: seal oli sellest kirjutatud, ma sealt lugesin. Neil on juba kuidagi selline suhtumine, et õpetaja ütleb: „ma lugesin...“ see muudab õpetaja juba konkreetseks inimeseks, kes luges midagi ja räägib meile sellest, mitte ei ole: „õpik, lk see-ja-see, teeme!“ Vahel sisu polegi nii suur.“

V 19: „Kui on klasse, kes aruteludega väga kaasa ei tule, siis ma neile vihjan: seal kirjutati sellest, ütlen ka oma arvamuse ära, et „seal oli sellest juttu, mina arvan...“, siis neile haakub juba millegiga, see ei ole enam igav õppetükk iseenesest. /.../ Oli Postimehes juttu huviringidest- ma võtan ka vahel lehe kooli kaasa ja lasen ringi käima ja pakun vaadata. Enne kodukirjandit vihjan, et seal-ja-seal oli kirjas ja võite vaadata ja natuke juurde lugeda. Üldiselt toon tundi vähem ja pigem mitte arutluse teemana, vaid lisavihjena: seal kirjutati ka ja mis põhiliselt öeldi ja mis ma kuulsin.“

V 19: „Tegelikult juhuslikkuse printsiip: et kui satub, et sul on endal mõte liikunud seoses klassi tunni teemaga ja siis sul tekib endal see link, et sul jääb konks taha ja siis tood selle sinna juurde. Tihti ma isegi seda lugedes veel ei mõtlegi, et kas ma räägin seda. Kui ma olen teemas sees, siis tuleb see näide.“

V 19: „Vahel muidugi võtan ma artikli kaasa, kui satub hea aja peale. Kui oli näiteks see õpetajate streigi aeg, siis nad küsisid, et mis ja kus ja seletage. Siis ma paar korda ütlesin, et: seal on juttu ja Õpetajate Lehes ja vastus oli: tooge lugeda, mille üle see vaidlus siis käib? Siis oli nii, et lugesime tunnis ja mida nemad siis arvavad. /.../ Sel hetkel oli tõesti nii, et nad ise küsisid ja ma konkreetset ütlesin, et võtke see leht- ma toon lehe ja loeme teema ette. Üldiselt on ikka nii, et mis juhus kätte toob, kuidas satub ja kuidas teema parasjagu on.“

V 20: „Vaid sel juhul toon tundi, kui see puudutab konkreetset lapsi- kuna mul on niivõrd väikesed lapsed siiski. Kui see neid otseselt puudutab ja kui nemad sealt midagi aru saavad või kasu saavad, siis toon seda ka tundi.“

V 20: „Ma arvan, et see valik peab toimuma ikka vastavalt vanusele. Mul pole mõtet rääkida midagi teaduslikku, millest nad ei saa aru, pole kunagi kuulnudki.“

V 20: „Võtsime läbi artikleid, kirjutasime arvustusi, otsisime stiilinäiteid, stiilivigu, mida iganes. Valiku tegin siis vastavalt teemale- seotuna õppeprogrammiga. Seejärel vaatasin väljaannet- mis on usaldusväärsem, mida võib võtta, mida mitte.“

V 20: „No raudselt mitte kollane ajakirjandus - seda võib lugeda meelelahutuseks. Raudselt jääb sealt muidugi kripeldama tunne, et kas sealt on midagi tõsi või midagi ei ole tõsi, aga midagi tundi võtta ma sealt küll ei julgeks. See peab olema kas Postimeht või Päevaleht, kust julgeks ikka ka midagi tundi võtta.“

Lisa 12

Süvaintervjuude tulemused: meediakajastus, mida õpetajad esile tõstsid

V 1: “Postimehes kirjade toas, kus praegu on väga aktuaalne teema vanemapalk, üks inimene vastas ühele kirjale, mis oli rääkinud teemal: kindlasti mitte ei peaks vanemapalka saama inimene, kellel pole haridust ja head töökohta – teisisõnu, kes ei ole elus eriti hästi hakkama saanud – et sellistele, kellel pole head töökohta, ei peaks üldse vanemapalka maksma. Vastus, mis huvitas, oli kirjutatud paljulapseliste perede liidu esimehe poolt: kus tõi välja, kui palju on siiski suurperesid, kelle vanemad pole suure palga peal, ent kelle lapsed on siiski tublid ja saavad kõrge tasemega olümpiaadidel kõrgeid kohti. St, ei maksa laste arvu järgi otsustada vanemate üle stiilis, et kui on peres palju lapsi, siis ka vanem on ullike ja tossike.“

V 2: „Nagu midagi polegi nii väga meeles erilist. Midagi ikka on ka, aga mitte muljetavaldavat. No kes siis tahab näha sõja teemalisi uudiseid, kuna ma seda kõike näha ju ei tahagi, siis ma justkui kaitsen end sellega, väldin teadlikult neid pommuudiseid, mis on valusad kuulata. Ajakirjades on küll vahel huvitavad artiklid.“

V 3: „Vat kohe nii äkki ei oskagi öelda. Muidugi valitsuskriis, tulemas on õpetajate streik, me arutame seda iga päev õpetajatega, me pole veel seisukohta võtnud, mida teha. /.../ (*Veel on mõtlema pannud*) ikka vanemapalk, kuidas inimesed sama asja erinevalt näevad. Ise ma sellest küll kasu ega kahju ei saa, ent siiski jälgin.“

V 4: „Streik ja valitsuskriis.“

V 5: „Ma ei tunne poliitika vastu huvi. /.../ Mina uurin kõige rohkem spordiuudiseid, mulle on sport südamelähedane. Neid saateid vaatan ka otsast lõpuni ja tean täpselt sportlaste saavutusi. /.../ No ma lugesin viimast Sporditähte, kus Aapo Vaher kirjutab Erkki Noole kohta seal. Päris tabavalt. Olen temaga täitsa ühel nõul.“

V 6: „No streik kindlasti päevakorras, ses suhtes Haridusministeeriumi seisukoht, et lapsed tuleb kooli saata, kui on teada, et nad sinna kohe mitte ei peaks minema, see ajas küll harja punaseks, siin oli nüüd küll selge, et asja tahetakse ära rikkuda, et seda streiki ei saaks tulla. Aga kas seda peaks siis ikkagi selliste vahenditega tegema. Üleüldse, viimasel ajal on kooliteema kogu aeg väga kuumana hoitud- seda teemat valgustatakse väga negatiivselt, otsitakse üles igasugused teemad.“

V 6: „Ma vahepeal juhtun kuulama seda Argipäeva saadet, vot sealt oli mul küll üks väga suurt meelehärmi tekitav saade, mida ma kuulsin. Viimasel ajal on see üks hirksamaid, mida ma kuulnud olen, jälle muidugi õpetajate kohta. /.../ Tekst oli selline: noh, õpetajate palkadega on nüüd korras, seda on juba nii palju aetud, millised palgad võiks nüüd veel päevakorda tõusta. Ent see, mis mind hirmsasti ehmatas, oli Vambola Paavo, kes rääkis haridusministriga ja teemaks oli jälle streik ja reporteri kohutavalt halb irooniline - ma ei oskagi öelda, ma ei leia õigeid omadussõnu - suhtumine õpetajatesse ja nende

tahtmistesse. /.../ Seal olid veel tema määratluses vanemad õpetaja-metoodikud, need oli tema mõistes pugeja-tüüpi inimesed, kes on osanud head nägu teha ülemuste ees - no täpselt nii ta rääkis. Veel ta rääkis, et ilmselt on olemas ka häid õpetajaid, need olid tema mõistes vaiksed hallid hiirekesed, need olid siis tema meelest veel mingil määral aktsepteeritavad õpetajad. Aga teised olid täiesti negatiivset. See oli kohutav, ma pole kunagi veel midagi nii solvavat kuulnud. Tegelikult on olnud ka mitmete õpetajatega sellest juttu olnud, kes on samamoodi šokeeritud.“

V 7: „No... nüüd ma, häbi öelda küll, aga ei ole jõudnud üldse sel nädalal lehte veel lugeda (*vestlus toimus kolmapäeval*), aga viimane oli muidugi õpetajate streik - ülevaated, kuidas keegi suhtus ja kuidas keegi oli. Näritakse seda riigikogu liikmete autoliisimist ja palgahüvitist, ka need asjad ei anna mulle kohe mitte rahu. Siis veel Ken-Marti Vaher ja need teised ka veel. Mul on meeles eelmisest aastast veel pilt ajakirjandusest, kui Parts läks lõunasöögile, kaunis kaaslane käevangus ja rahva raha eest, vat sellised asjad nagu jäävad meelde ja teevad haiget. Nad vist küll saavad taskurahaks rohkem kui meie kuupalgaks.“

V 8: „Oli huvitav, et Saddam Hussein saadi kätte. See vapustas viimati. Mitte et ma juubeldanud oleks, aga siiski oli see minu jaoks oluline uudis.“

V 9: „No eks ma neid poliitilisi sündmusi jälgin pidevalt, olgu kasvõi Iraagi sündmused. Ütleme päevapoliitikat jälgin – mitte ainult omas riigis. Võib öelda nii, et ma võtan seisukoha, aga et ma hirmsasti rõõmustan, vihastan või kurvastan, seda küll enamasti pole. Asi, mis tekitas võib-olla et üllatust oli see Rahvaliid, kui nad enne viimast eelarve vastuvõtmist hakkasid rääkima umbes nii, et andke meie asjad, meie läheme teise liivakasti. Siis oli mul niisugune tunne, et oh jumal, täiskasvanud inimesed, mis te mängite! No samal ajal olin ma paljude asjadega nõus, aga ei saa ka öelda, et ma hirmsasti vihastanud oleks, seda ka ei saa öelda.

No muidugi teine asi see Iraagi rida, mille suhtes ikkagi teatud seisukohavõtt toimus, et miks ameeriklased sinna lähevad ja jälle teised vastu, et küll on hea, et niimoodi läks jne. Aga ma pole nii kohutavalt emotsionaalne, et ma selle kõik hirmsasti üle elan. Ma võtan teadmiseks, võtan seisukoha, aga ei saa öelda, et hirmsasti kurvastan või rõõmustan. No muidugi on inimestest kahju, kui kusagil on maavärisemine, aga pisaraid ei vala ka.“

V 10: „Kas see võis olla laupäeval, muidugi, jah, pani mõtlema Arnold Rüütli uusaastakõne. Ja ma tegelikult lugesin Postimehest seda arvamustekülge, kokkuvõtet. Siis ma mäletan seda pilti laupäevases Postimehes, kui need hallid käed olid esilehel. Et aga ma ei tea. Ma püüan nagu sellistest asjadest hoiduda, et see mind väga ärritaks. Kuna ma olen suhteliselt emotsionaalne, siis ma tean, et ma õudselt kulutan end, kui ma millessegi nii kohutavalt süüvin. Kuna mul aga on nii palju muid asju, millesse süüvida, siis ma nagu lasen enda säästmiseks palju asju lihtsalt mööda endast. Ma tõesti ei oska praegu, mingi mõte tuli mulle pähe, kui ma sain kätte uue Eesti Naise ja sain pildid vaadatud ja hakkasin algusest lugema ja tavaliselt ma ikkagi alustan sellest toimetaja veerust. Ja siis ma ei tea, mille pärast mul tuli selline mõte pähe, et ei tea, kui tihti need toimetajad vahetatakse, et kui vahetaks mõne toimetaja välja, kas muutuks midagi, et need juhtkirjad-toimetajaleheküljed on hakanud mulle natuke närvidele käima ja tundub, et

nad kirjutavad lihtsalt kirjutamise pärast ja mitte midagi huvitavat seal pole, nad peavad selle sinna kirjutama. Ma tunnen, kuidas nad on iga kord enne kirjutama hakkamist jälle närvis ja vihased, et nad peavad selle sinna tegema ja otsivad niukest originaalset mõtet sinna sisse. Siis mõtlesin, et vaesed peatoimetajad küll.“

V 11: „Ei teagi, ma võin öelda, et ma vaatan Aktuaalset Kaamerat ja TV3-e uudiseid. Viimane päevakajalisem teema oli minu jaoks jutt emapalgast, mulle see teema väga ei meeldinud, et see vastu võeti. Valusad teemad, mis mind puudutavad, on tervishoiu ja sotsiaalsfääri puudutavad – raviteenused jne.“

V 12: „Minu jaoks on ikka olulised hariduse ja lastega seotud asjad kogu aeg. Kõikvõimalik nende lasterahadega ja mis ma olen mõelnud, et miks seal ülevalpool arvatakse, et see vähenegi lasteraha on ülearu ja ütleme see. Aga ka need lumetormid, mis olid seotud oma tuttavatega. Ikka loen rohkem haridusega seotud asju. Muidugi jäi mulle silma see Gruusia presidendi valimine, räägiti pikalt ajalehes ja teleris.“

V 13: „Ei oskagi öelda, poliitikast olen ma ausalt öeldes nii väsinud, et ei tahagi selle peale mõelda üldse. Kunagi ei jäta ma lugemata aga Lauri Leesi artikleid otsast lõpuni. Aga uudistest kasvõi täna hommikune uudis, et kui me läheme EL-i, siis hakkavad lapsed rohkem piima saama. See ajab mõnes mõttes naerma, aga mõnes mõttes on hirmus kahju, et see ei peaks küll olema EL ega kellegi teise asi, vaid see peaks olema meie oma riigi asi, kas meie lapsed saavad piima või mitte.“

V 14: „Otsesest uudist ei oska välja tuua, aga kui siia alla käib ka filmi “Sõrmuste isand” arvustuste lugemine, siis seda küll. Just lugesin Eesti Ekspressist Andrei Hvostovi artiklit, mis mulle väga meeldis. Kuna ma praegu juba mõtetes olen järgmises nädalas ja mingis tunnis, siis oma peas käib mul juba dispuut õpilastega millegipärast sellesama “Sõrmuste isanda” teema. Ma nägin palju õpilasi selsamal seansil.“

V 15: „Ei teagi äkki. See oli ikka ilmselt selle eurovolinikuks määramisega – nii naljakas oli, mitte et ma oleks nüüd eriti poliitikahuviline, aga ma vaatan, et kuidagi erakonnad on väga nii nagu tärpentini saba alla saanud, et kõik säriseb ja kõik pakuvad kandidaate ja jagavad suurt raha, et võib-olla see? See jah.“

V 16: „Oi jumal, ei oska praegu äkki öelda. Oli jõulurahu ja pärast pole midagi nagu olnud. Ma ei oska öelda, kas see on nüüd meediasündmus, aga hariduse listist, mida ma loen, on riikliku õppekavaga seotud teemad. Aga meediasündmus see siiski pole, sest meedia seda ju eriti ei kajasta.“

V 17: „No ei oska öelda, kas see, mis tekitas mingit elevust? No mida ma huviga lugesin, ma ei ole muidugi mingi horoskoopide uskuja, aga lugesin huviga aasta lõpu igasuguseid horoskoope Ekspressis, Päevalehes ja Maalehes. Noh, lugesime, arutasime kodus, rääkisime. Aga mingisugust meediasündmust praegu küll ei mäleta. Muidugi väga tore meediakajastus, mida võiksite oma töös küll kajastada, on Ärapanija, mida ma vaatan küll regulaarselt, mulle väga meeldib, kuidas nad seal saates igasugu totrusi välja nopivad. Aga mul pole küll rohkem midagi eriti meeles olulist sündmust. Ma armastan

üldiselt igasuguseid aastalõpukokkuvõtteid ja selliseid mõtisklusi, mida leidub päris palju, Kaplinski ja teised, kes hästi kirjutavad. Ahjaa, viimane hea meediakajastus oli Ruti Einpalu artikkel meestest ja naistest sünnitusega seoses Postimehe arvamusküljel, see oli väga hea artikkel, väga hea lugu. Kuidas esimene laps on endale jne.“

V 18: „Minule meeldis väga hiljuti Jaan Kaplinski saade „Mõtõlus”. Jälle selline saade, mis uue pealkirjana ja selline murdeline sõna seal pealkirjaks ja kindlasti jäi jälle tähelepanuta. Iseenesest saade oli aga nii hea ja puudutas jälle elu põhiväärtusi ja kui ma siis koolis küsisin, et kas te vaatasite, siis loomulikult polnud keegi vaadanud – ainuke olin jälle mina, kes seda vaatas. Ja kuigi ma ausalt öeldes juhtusin ise ka täiesti juhuslikult sinna teleri ette sel ajal.“

V 19: „Sellist sündmust või kajastust ei tulegi nagu äkki pähe. Võib-olla see on enda huvist lähtuvalt, et terviku moodustab haridusega seotud artiklite jada, mida on nüüd ka palju olnud. Ka see on ju oluline, et riigieksamite tulemused saavad nüüd varem teada ja võib-olla ka see, et Haridusministeeriumi poolt on ka infot, et vahetus seda koordineeriv juht ja kuulsin, et see on väga tubli mees ja sealt need kommentaarid, et kuidas hariduses miski toimub. Igasugused muutused ka, kui kommentaare kirjutab Lauri Leesi või tegelikult on neid ju peaaegu igas lehes- kas vastusena või jälle uue algatusena. See on ju nagu pall mis pidevalt veereb. Alates sellest streigist olen jälginud nüüd neid kajastusi erineva nurga alt, et kuidas korraldati ümber ja ka see, et kas siis tulevadki siis riigivara aktsiaseltsid, koolid tegelikult lähevadki kõik ära ja kuidas see majandamine siis hakkab kuni sisuliste asjadeni välja, kui õppekavadeni. Minu jaoks on see kõik selline üks suur kajastamine, sellist sündmust minu jaoks praegu ei olegi.“

V 20: „Emapalk tekitas head meelt. Ja ka viha. Hea meel selles mõttes, et selline asi ikkagi tuli. Viha selles mõttes, et ikkagi saab rahvas pügada. No see oli ikkagi jah suurim, kuna mu huvi polnud niivõrd isiklik selles suhtes, siis ma lugesin seda rohkem kui uudist. Võtsin selle teadmiseks, ei süüvinud sellesse eriti.“

